IVSTI LIPSI
MANVDVCTIONIS
AD STOICAM PHILO-SOPHIAM LIBRI TRES:

L. ANNÆO SENECÆ, *aliiſque ſcriptoribus illuſtrandis.*

PARISIIS,
Ex Officina Plantiniana.
Apud HADRIANVM PERIER,
via Iacobea.

M. DCIIII.
Cum Priuilegio Regis.

Digitized by Google

Digitized by Google

AD ILLVSTRISSIMVM ET EXCELLENTISSIMVM Principem. D. Ioannem Ferdinandum Velaſquium Comitem-ſtabuli regnorum Caſtellæ & legionis, Ducem Friaſij, Comitem Hari.

MANVDVCTIONEM meã facere vides, quod ego nuper feci, Illuſtriſſime Princeps, id eſt ad te venire. Vterque merito. ego, vt aduentum in hæc loca & afflictam patriam gratularer, tuis etiam conſiliis erigendam; itemque gratias agerem, pro beniuolentia qua me iampridem eximia quadam honeſtaſſes. Facit vtrumque hoc idem *Manuductio*: & cauſſas eaſdem habet. An non & alteram magis propriam? opinor. Seruit ipſa & facta eſt ad lucem Hiſpani ſcriptoris, ANNÆI SENECÆ: itaque decore viam ad Hiſpa-

Digitized by Google

num Principem affectat, eius ſe arbitrio ac tutelæ permiſſura. Tuæ, inquam, tutelæ: cui copiæ & exercitus permitti ſolent: & vetus tuum perpetuumque munus eſt, equeſtri parti Virium in Hiſpaniæ regno præeſſe: imo & totis copiis, in abſentia Regum. Id enim eſt* *Comes-ſtabuli*: magna dignitas, & qua Valentinianus Imperator ipſum fratrem ſuum Valentem exornauit, id eſt in proximo ſibi gradu collocauit. Maiores tui Velasquii, virtute & gloria inclyta gens, hanc ipſam meritis pepererunt, & familiæ ſuæ aſſeruerunt: in bellis contra Mauros, & ſi quos alios Hiſpania hoſtes habuit, non aſſidui ſolum ſemper, ſed primi. Itaque iure in prima dignitate poſiti: qua tu ita fulges, vt ab ipſo te & animi ingeniique dotibus præfulgeas, & maximam veriſſimamque laudem iſtis referas acceptam. Prudentia tua vel in ciuili, vel in bellica re adminiſtranda innotuit, & iam nuper Mediolani & in Sequanis enituit: idem pietas, & veræ virtutis ſtudium, quod à literarum etiam & omnis ſeriæ doctrinæ cultu illuſtratur. Raras in Principe do-

Digitized by Google

tes memoro, & in animo magis quam ſtilo prædico: iiſque impulſus & hæc mea, & me tibi dico, Illuſtriſſime & Excellentiſſime Princeps, ac velut in manum trado, fidum vel cultorem, vel clientem. Louanij IIII. Kal. Mart.

ↀ. IↃC. IIII.

Digitized by Google

AD LECTOREM.

HABES *Manuductionem: & finem ex ipſa vides fructumque, id eſt facem aliquam ad Anneum Senecam tibi prælucentem. Hoc conſilium nobis fuit: neque hercules ſuſcitare, quod imperiti autument, veterem & ſepultam ſectam. quam æuum aut ratio tulit, & noſtra imprimis religio, cui fateor hanc (quæ autem vetus philoſophia?) non vndique concordem aut amicam. In multis tamen: & ipſa* Manuductio *hoc docebit. Quid, quod Phariſæi olim, inter Iudæos ſecta nobilis, ad hanc Stoicam proxime acceſſerunt? Ioſepho hoc credamus, qui inter ipſos nomen profeſſus, palam aſſeuerat.* Ἐννεακαίδεκα ἔτη ἔχων, *inquit,* ἠρξάμην τε πολιτεύεσθαι, τῇ Φαρισαίων αἱρέσει κατακολουθῶν, ἣ παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ᾽ Ἕλλησι Στωϊκῇ λεγομένῃ: Annos nouemdecim natus ad rempublicam cœpi me dare, Phariſæorum aſſecla: quæ ſane ſecta illi Stoicorum apud Græcos maxime eſt conſentanea. *Et vero quæ de fato iidem Phariſæi diſſerebant, & plura, plane ſunt pro Stoicorum ſenſu. Non lubet in diſputationis campum ingredi, & cum aliis comparare, aut præferre: feci obiter in ipſo hoc*

In Vita ſua.

Digitized by Google

ſcripto, & magis quam placiturum quibuſdam auguror: ſed quid eſt? calor aut impreſſa in vnam rem cogitatio, interim abducit, & extra limites aut veri aut decori fortaſſe aufert. Si mihi factum, ſit venia, teſtificor ſana & ſobria me amare, & eo redigi velle ſcribenda, aut ſcripta. Nemo finem aut felicitatem, cum iſtis, in Natura ponat: niſi interpretatione quam dedi, id eſt Deo. Nemo item magnifica & alta nimis amplectatur, aut ſapiat: ne ſubtilia quidem vel arguta: ſed Senecæ verbis hæc temperemus, quæ nimis ex vero profert. *Epiſt.106* Latrunculis ludimus, in ſuperuacuis ſæpe ſubtilitas teritur. Non faciunt bonos iſta, ſed doctos. apertior res eſt ſapere, imo ſimplicior. Paucis opus eſt ad bonam mentem literis. *Ita eſt. paucis opus, non tamen nullis: & ideo nos quoque modum tenuimus, & multa quæ dicere, multa quæ vberius aut ſubtilius dicere erat, omiſimus: non famam ingenij noſtri, ſed tuum commodum, Lector, ſcopum deſtinantes. quem ſi attigi, bene eſt: tu adiuua, & iudicio hæc lege, & ſelige quæ ad virtutem ſint & ſalutem: nec aliter aut te & me fallis. Habebis autem à capite Sectarum diuiſiones & initia, item Stoicæ: tum præcipua huius dogmata, & maxime decantata illa* Paradoxa. *Reliqua in*

Digitized by Google

Phyſiologiam, *ne confuſio ſit, ſunt dilata. Hæc eruere, & diſponere (nemini adhuc factum) arduum fuit, fateor: nec ſcio an pretium operae aparebit. Illud tamen: haec non facere ſolum* Senecæ *illuſtrando, ſed* Ciceroni, Plutarcho, Laertio, *& optimis veterum ſcriptorum. Hoc fine ama aut æſtima: & me quoque, ſiquid lapſus ſim aut titubaui, excuſa. Per tenebras & ſalebras iui, per viam adhuc inuiam: & vetus illud liceat prætendere*, Nullum ſine venia placuit ingenium.

Digitized by Google

IVSTI LIPSI

MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM LIBRI I.

DISSERTATIO PRIMA.

ADHORTATIO AD PHILOſophiam omni ætati aptam & vtilem: liberales ſcientias non tanti videri.

LIPSIVS. Nam qua cauſſa triſtiorem te, & fimbriata quadam fronte video AVD. Cauſſa quidem aperta. patriæ pericula, an ruinas, ſolus ignoras? LIPS. Deꝰ auertet, aut ſiſtet: quid tamē ad te proprie? AVD. In vna ſum naui. LIPS. Velim iſta. AVD. Qua? LIPS. Sapientiæ, quam tracto. AVD. Videris mihi in libris eſſe, & ſic ſoles. LIPS. Non ſemper in iſtis ſeriis, & voueam olim magis fuiſſe. AVD. Qui iſti igitur? LIPS. *Annæum Senecam* agnoſcis magnum inter magnos virum? AVD. Sæpe à te ſic audio. ſed nunc quidem ſepono, vel ipſo te

Digitized by Google

auctore. Lips. Mene ? defugio. Nam flos æui me habet, & in eo amœniora igitur hæc ſtudia, & velut florida, tractamus: grauiorum adhuc expertes. Fallor, aut monuiſti, Lips. Illa tractare te monui, fateor: hæc ſeponere, non monui, & non ab illis tantum, ſed cum illis, curare. Viſne verum dicere; Philoſophiæ amor & notitia aliqua etiam adoleſcentiæ adſciſcenda eſt: neque vlla ætas ei immatura. Vetus æuum ſi reſpicis, à pueritia huc ducebantur: & omitto alia monita, audi iſtud ab otij ipſius magiſtro. Μήτε νέος τις ὢν φιλοσοφεῖν μελλέτω, μήτε γέρων ὑπάρχων κοπιάτω· οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν, οὔτε πάρωρος, πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον: *Neque iuuenis aliquis differat philoſophari, neque ſenex defatigetur. Non enim immaturus quiſquam, aut vietus & effœtus eſt, ad animæ ſanitatem*. Hæc Epicurus, & exemplo firmauerat: quem certa fides eſt, ab anno decimo quarto ætatis Philoſophiæ operatum eſſe. Quidni fecerit, & tu facias mi adoleſcens? A corpore ſi æger ſis, medicum non differas: mentis ſanitas neglectui aut procraſtinationi erit? Vt cælo tranquillo, & mari placido, nautæ quæ contra tempeſtatem ſunt, expediunt: ſic in iſta ætate, nondum tot curis aut fluctibus expoſita, iure præpares quæ ſint illis mitigandis, aut tollendis. Amœniora iſta artiũ nos quidem probamus, & illo velut vomere proſcindi hoc animi ſolum, & præparari ad ſementẽ cupimus: ſed præparari. Veræ autem fruges, Philoſophia eſt: cetera, herbæ aut flores. Quæ

tamen quia ia molim & nunc nimis quidam ad hærent, & æſtimāt: ſeueriores magiſtri reperti, qui totum hoc litterarium & liberale ſtudium reiicerent ac damnarent. Cynici imprimis. qui παραιτοῦνται, vt Laertij verba ſunt, τὰ ἐγκύκλια μαθήματα: *aſpernantur liberales omnes artes.* Zeno caput Stoicæ, ſtatim initio librorum De Republica, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀποφαίνει: *Liberalē doctrinā inutilem profitetur.* Quid noſter hic Seneca? *Operoſe*, inquit, *nihil agunt, qui litterarum inutilium ſtudiis detinentur.* Et quam ſæpe alibi increpat. & quam merito hodie aliquis alter Seneca faciat, cum nec modū, nec finem ſuum habent. Vanitas & ambitio quæritur, inuenitur: & Senecæ iterum verbis, *iſta liberalium artium conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtiuos, ſibi placentes facit: & ideo non diſcentes neceſſaria, quia ſupernacua didicerunt.* O quàm in noſtrum æuum competunt! tu quoque vides, & (quod gaudeo) erubeſcis. Sicut enim Paris ille apud Homerum, è prœlio profugus, cum Helena ſe oblectat: ſic plerique relictis ſtudiorum ſeriis, voluptaria modo ſectantur. Atquin quattuor Artium genera ſunt, vt Poſidonius recte olim diſtinguebat *Sunt Vulgares, ſunt Ludicræ, ſunt Pueriles, sūt Liberales. Vulgares opificū, quæ manu conſtant, & ad inſtruendā vitam occupatæ ſunt. Ludicræ, quæ ad voluptatē oculorum atque aurium tendūt. Pueriles, & aliquid habentes Liberalibus ſimile, quas* ἐγκυκλίους *Græci, noſtri Liberales vocant Solæ autem Liberales ſunt, imo, vt verius dicā, Liberæ, quib'*

De Breuit. vit. cap. 14.

Epiſt. 88.

Ibid.

cura animi Virtus eſt. Quæ eſt ſcilicet ſola Philoſophia, cuius fructus illa Libertas, non affectibus, non culpis, non erroribus aut terroribus ſubiici, quatenus homini quidem datum. In qua ſunt, vt cum poëta dicam.

Fundamenta, quibus nixatur vita ſalusque.

DISSERT. II.

Conducere tamen hactenus Liberales, ſi præparant: non autem inſiſtendum & inhærendum iis eſſe.

SEruiles igitur aliæ, aut certe Pueriles ſunt: hæc eſt, quæ in liberos, quæ in viros tranſcribit, tibi, ſi me audis, aſſumenda. Quid ergo? deſtricte aut abſciſe, alias Stoici repudiant? abſit. hactenus tantũ, ſi detinent & vindicant ſibi *Tãdiu enim iſtis immorandũ eſt* (iterum Seneca) *quãdiu nihil agere animus maius poteſt. rudimenta ſunt noſtra, nõ opera*. Sed & rudimenta, vtilia, imo neceſſaria ſunt: nõ aliter quã ædium ſublimiũ fundamenta. Itaque Xenocrates prudenter cuidam amuſo & rudi, ad philoſophiam tamen & diatribam ſuam adſpiranti: Πορεύȣ, ἔφη· λαβὰς γὰρ οὐκ ἔχεις φιλοσοφίας: *Abi, abi, inquit. non enim anſas habes philoſophiæ*. Vt nempe anſæ humorẽ non continent, vaſi tamẽ neceſſariæ ſunt ad vſũ, ſic de litteris, Sapientiam non habent, ſed conferunt ad habendam. Seneca: *Quare liberalibus artibus filios erudimus? non quia Virtutem*

Epiſt. 88.

Ibid.

Digitized by Google

dare poſſint, ſed quia animum ad accipiendam illam præparant. Philo Iudæus, & Clemens Alexandrinus, vterque inter veteres (& hic etiam inter noſtros) doctrina eximij, ſcita allegoria hoc ingerunt, & prolem Abrahamo ex Agar ancilla ſuſceptam, cum parere Sara non poſſet, huc ducunt. *Non enim ſumus* (ait prior) *apti prolem ex Virtute ſuſcipere, niſi prius miſceamur eius ancillæ. Eſt autem Sapientiæ ancilla, illa quæ in liberalibus artibus ſcientia ponitur: vt Muſica, & Logica.* Similia Clemens in primo Stromateon. Nec leuem aliquam aut tranſitoriam in his operam requirunt: ſed ait iterum Philo, *Sicut in magnis fabulis aut argumentis, magna etiam Proœmia eſſe oportet: ſic iſtic. maximum enim argumentum Virtus eſt, vt quæ circa grandem materiam verſatur, vitam totam. Iure igitur non leuibus aut breuibus vtetur proœmiis, ſed Grãmatica, Geometriã, Aſtronomia, Rhetorica, Muſica, alia omni Logica cõtẽplatione imbuetur: quorũ teſſera eſt, Saræ ancilla.* En vera & vetera iudicia, quæ iure nouitiis iſtis omnibus & leuibus anteponas. Nec Stoici aut Cynici alite: quorum vna mens eſt, quam dixi, non colere ipſas propter ipſas. Sicut miles pugnę per luſoria certamina ſe præparat: ſic nos Sapiẽtię per has artes debemus. Cui εὐχρηστεῖν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, *conferre plurimum etiam liberales ſcientias*, Chryſippus palam ſcripſit. An non ſcriberet, qui caput Sapientiæ Socratem ſciebat ita his inſtructum, vt *Euripidẽ etiã ab eo in ſcribẽdis Tragœdiis adiutũ*, manauerit in vulgꝰ? omnino ruditas

De cõgreſſu erud. cauſſa.

Laert. & alij.

illa animi, & vt ſic dicam, agreſtis ferocitas exuēda per has vere humaniores artes eſt & homini humanitas reddenda. Ὁ ἄνθρωπος, ait Plato, παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὼν, θειότατον ἡμερώτατόν τε ζώων γίγνεσθαι φιλεῖ. μὴ ἱκανῶς δὲ, ἢ μὴ καλῶς τραφὲν, ἀγριώτατον μὲν ὁπόσα φύει γῆ. *Homo rectæ inſtitutionis & doctrinæ cōpos, diuiniſſimū & mitiſſimū animaliū redditur: aliter autē, & vel non ſatis, vel non recte inſtitutus, ferociſſimum & maxime indomitum omnium, quæ fert tellus.* Valde imprimam tibi hæc verba, & vtinam iis poſſem, qui hodie ad Naturam, ea contenti, omnia relegant. Falſo. *Falſo, quantum domitus factuſque equus diſtat ab indomito* (olim ita Ariſtippus:) *tantū doctus ab indocto.* Duo igitur teneamus, Comici veteris verſu expreſſa:

6. de Legib.

Philonid.

Γράμματα μαθεῖν δεῖ, καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν:

Et Litteras, et deinde Mentem iungere.

Vt perſonæ hiſtrionum, etſi pulchræ, vſum non habent niſi faciei applices: ſic litteræ per ſe inanes, Sapientiæ admouendæ ſunt. Nam ſolitariæ illæ, quid niſi leuem oblectatiunculā aut otij deceptionem habent *cuius errores minuent: cuius cupiditates prament: quem fortiorem, quem iuſtiorem, quem liberaliorem facient?* Sed neque curas affectuſque tollent,

Seneca De Breu. vit. c 14.

----non animum metu,

Non mortis laqueis expedient caput.

Horat.

Ad Sapientiam itaque eant, & nos ducant. non aliter quam qui in patriam tendit, & via vtitur, & diuerſoriis, ſed non illa finem aut

Digitized by Google

manſionem habet. Quod ſi aliter, ecce Epictetus qui auocat & increpat: *Homo, obliuio te cœpit inſtituti tui? non huc ibas, ſed hac. Atqui elegãs hoc diuerſorium. Quam multa autem alia? quot etiam horti aut prata, ſed non, niſi vt tranſitus ſint.* Audiamus. ſatis diu amœna hæc ſtudiorum habuerunt: ſeria addamus, & ne ſero. Ecce maior ætas approperat, ecce curæ vndique & turbę: quid ceſſamus? Quin ſicut hoſte appropinquante, minuta relinquimus & recipimus nos in firmam & inconcuſſam hanc Sapientiæ arcem? Te hortor: me vna. ecce cani caput & genas incipiunt ſpargere, ecce quintus & quinquageſimus annus me pulſat: & ego ſedeo, ambulo, & in litore vagus conchulas & lapillos lego? Venti vocant, nauis oram ſoluit, recipe me ô Sapientia, & in beatæ Tranquillitatis portu deſiſte. Diſſ. l. 2. c. 23.

DISSERT. III.

Philoſophiam non damnari, nec alienam, imo vtilem Chriſtianis eſſe. Tricas tamen & cauillos vitandos, & cum modo habendam.

EGo enim venio, &

O mihi curarum requies: ô ſacra voluptas
Vnaque pax animo,

non te dimittam, donec me vita dimittet. AVD. Me quoque hoc igne tuo incendis: ſed metus aliquis eſt, qui retinet & pedem refrænat. Hoc inquam, timeo, ne ſuadeas (cum Lucretio dicã)

Digitized by Google

Impia me rationis inire elementa, viamque
Endogredi ſceleris.

Nonne Chriſtiani ſumus? illi damnant hoc totum Philoſophari, & Patres illos noſtros audi: Lactantium: *Faceſſant omnes iſti* (Philoſophi) *qui vitam humanam non inſtruunt, ſed turbant*, Gregorium Nazianzenum : *In Eccleſiam, velut quadā* * *Ægyptiaca peſtes, philoſophi irrepſere.* Tertullianus quoties conuiciatus eſt, aut illuſit? [a] *Philoſophi patriarcha, vt ita dixerim, hæreticorum*. Iterum : *Quiduis ſtruere ac deſtruere eruditi, magiſque dicendo perſuadentes quam docendo*. Iterumque : *Sapientiæ & facundiæ caupones*. Iam alibi : [b] *De quorum ingeniis omnis hæreſis animatur*. Denique pulchro titulo: [c] *Philoſophus animal gloriæ*. Hieronymo, hoc arriſit, & tranſcripſit: [d] *Philoſophus eſt gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium*. Sed & Ambroſius Antiſtes *Phalerata magis, quam vera ſapientia, quæ aliena quærit cum ſua neſciat, cæli plagas ſcrutatur Deum ignorat quem ſolum noſſe deberet*. Nec noſtri tantum, ſed ecce ſerius ille Triſmegiſtus damnat: Ἑλλήνων φιλοσοφία, λόγων ψόφος: *Græcorum philoſophia, verborum ſtrepitus.* Hæc Lipſi ſunt quæ abſterreant, pietati quidem addictum. Lips. Erras & ſeorſim ab aliis ſentis qui vere ſunt pij. Nonne in ſcholis noſtris, Ariſtoteles & philoſophi, iamdiu eſt cum regnant? Nec veteres illi aliter: quos aduocas quidem, ſed non ſana & ſua mente. Nihil ii vere & ſobrię philoſophiæ damnatum aut reiectum eunt: ſed aut Sophiſticam culpant aut

Lib. 3. ca. 30

Orat. de modo in Diſput.

* *Ranas facit eos Auguſtin. De conuenient. dec. præcep. cap. 2.*

a *De Anim. cap. 3.*

b *Lib. 1. adu. Marc.*

c *De An. cap. 1.*

d *Epiſt. ad Iulian.*

aut nimium eius ſtudium & honorem. Nam, vt ſcias, primis illis Eccleſiæ temporibus non derant, qui Chriſtum ore adſumerent, & Platonem animo non exuerent: qui miſcerent etiam dogmata, & ſacra illa profanis praua ſubtilitate temperarent. Inde errorum riui, & hæreſes: & iure merito Patres in hos tales incurrunt. At hanc ſubditam & dominæ illi, vt ſic dicam, ancillantem, adeo non ſternunt, attollunt potius & laudant. Lactantium ipſum, primarium tuum teſtem, audi, *Philoſophia non nocet, imo prodeſt plurimum, ſi religione imbutus eſt animus.* Vides adiumenti, non noxę vicem habet: ſi pietas adeſt, & religio præeſt. Clemens Alexandrinus hoc pulchre: *Et ſi ipſa ſibi ſufficit, nec opis aliena eget doctrina Seruatoris, cum ſit potentia & ſapientia ipſius Dei: tamen Gracanica philoſophia ſi acceſſit, non quidem validiorem facit veritatem, ſed Sophiſticos inſultus ab ea amolitur & inſidias omnes auertens, ſepes & lorica eſt Dominica vinea* Quibus poſtremis ad Salomonis verba adſpexit, alibi etiam ea interpretatus: *Sapientiam*, inquit Salomon, *vallo circunda, & attollet te, & corona voluptatis proteget.* Transfert deinde ad Philoſophiã iungitque: *Igitur & tu, ſi Sapientiam ſepto Philoſophia & varia eruditionis munieris, à Sophiſtica inacceſſam ſeruabis.* At Gregorium Nazianzenum etiã obducis. Illumne, qui à puero deditus in his artibus fuit? nũ Athenis, vna cũ magno illo Baſilio, Philoſophiã & Philologiã in ipſo earũ fonte hauſit, & paſſim ſcripta ſua irrigat iis aquis & perfundit. Quid autem ſuper his

Lib. 5. cap. 1

1. Strom.

Eod. libro.

Digitized by Google

audi eius verbis. Οὐκοῦν ἀτιμαστέον τὴν
Orat. funebri in Basil. παίδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν. ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας, οἳ βούλοιντ᾽ ἂν ἅπαντας εἶναι καθ᾽ ἑαυτούς, ἵν᾽ ἐν τῷ κοινῷ τὸ κατ᾽ αὐτοὺς κρύπτηται, καὶ τοὺς τῆς ἀπαιδευσίας ἐλέγχους διαδιδράσκωσιν: *Non igitur in vili habenda eruditio, quia quibuſdam ita videtur: ſed cenſendum laeuos & imperitos illos ſic affici. qui vellent omnes ſui ſimiles eſſe, vt in communi illo grege laterent, & inſcitiæ reprehenſionem effugerent.* Sunt vera, ſunt aurea. non habet, non habuit hoſtes omnis iſta doctrina, niſi indoctos. Nam de Tertulliano, quid tu adfers? ille in omni genere artium tinctus, amat profecto cultores atque æſtimat: ſed nos illos vanos, fucatos aut fucos, qui vel ſtulte præferunt, vel improbe abutuntur. Nec alio fine dicta illa eius, aut ſenſa. Idem in noſtrorum aliis, de Triſmegiſto, ſua quædam cauſſa eſt: qui iam tunc (quiſquis aut quandocumque fuit) videbat Græcos digniſſimam artium ad minuta aut ludicra deducere: atque id carpit. Nam, vt Democriti etiam verbis & querela vtar, multi ſub ſacri nominis ti-
Apud Clem. 1. Strom. tulo erant, ζηλῶται τεχνυδρίων, ἐριδαντέες, καὶ ἱμαντιλικτέες: *minutarum artium rerumque aucupes, certatores & litium auidi, & flexuo-*
Sen epiſt. 45 *ſarũ captionũ ſartores.* Vtinam nec hodie tales aut talia! *ſed quantum temporis quibuſdam verborum cauillatio eripit, & captioſæ diſputationes, quæ acumen irritum exercent?* Ne-

Digitized by Google

ctunt nodos,& ſoluunt: id eſt, quid niſi aranearũ ſubtiles telas texunt? & retexunt? Sicut pueri pilam percutiunt & repercutiunt, ſterili voluptate: ſic iſti *Atque vtinam* (ait Seneca) *diſputationes iſtæ tantum non prodeſſent! nocent. Hoc manifeſtum eſt, comminui & debilitari generoſam indolem, in iſtas anguſtias coniectam*: Hoc igitur eſt, quod damnat in Græcis Triſmegiſtus, & ſiquid tale ſuperfluum: idem Diuus Hieronymus, & pulchra imagine, vult reſcindi. *Legimus*, inquit, *in Deuteronomio. Domini voce præceptum, Mulieris captiuæ radendum caput, ſupercilia, omnes pilos & vngues corporis amputandos, & ſic eam habendam in coniugio. Quid ergo mirum, ſi & ego Sapientiam ſæcularem, propter eloquii venuſtatem, & membrorum pulchritudinem, de ancilla atq; captiua Iſraelitidem facere cupio? & ſi quiquid in ea mortuum eſt Idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel pracido vel rado?* Audimus te, vir & nomen ſacrum: & in contubernium, imo legitimum thorum ducimus Philoſophiam, ſed purgatam & reciſſam. Item Auguſtinum: *Si qua philoſophi vera dixerunt, ab eis eſſe, tamquam iniuſtis poſſeſſoribus vindicanda*. Vindicemus. & quam multa ea ſunt? quam præclara in omni cognitione Naturæ, in morum directione dixerunt? vt bonus aliquis iudex pronunciet, ab altiore illa Mente ad capiendum inſtructos, ad vulgandũ inſtinctos. Claudianũ Mamertũ audire eſt prætiũ. *Animaduertamus has philoſophorum animas, quæ tam remota perſecuta*

Epiſt. 48.

Epiſt. ad Magnum.

Lib. 2. *De Doctr. Chr.*

Lib. 1. *De ſtatu an c.* 3.

ſunt, tam perite viderunt, icci̇rco lumine veritatis adflatas, vt in ſalutem generis humani toti mundo quandoque ederetur dogma. Apud rudes vero gentium mentes, gentilium vteremur teſtimoniis: quo magis ignorantiæ morbo cæcata, & infidelitatis frigore in quamdam glaciem durata gentilitas, Euangelicæ veritatis calori cederet, ſi eadam veritas aduerſantium quoq. nobis ore ſonuiſſet. Pulchra iſta & vides de adflatu, vides de cauſſa & fructu, hodie etiam vera. Quis non dicam gentilium, ſed & noſtrum non commouetur, & in recto ſenſu firmatur, cum videt priſcos illos, de Deo, Prouidentia, aliis diuinis, ſic magnifice & vere ſenſiſſe? Idem in Virtute. quę magis approbatur & inſeritur, ſic culta illis, qui ob ſolam eam colebant. Itaque cũ

Strom. I. Clemēte ſentiamus: μία τῆς ἀληθείας ὁδός. ἀλλ' εἰς αὐτὴν, καθάπερ εἰς ἀέναον ποταμὸν, ἐκρέουσι τὰ ῥεῖθρα ἄλλα ἄλλοθεν: *vna veritatis eſt via, ſed in eam, tanquam in perennem fluuium, influunt & conueniunt aliunde alii riui.* Ita ſane. omnes iſti Philoſophorum riuuli, aut eunt aut ducuntur à bonis, ad veritatis noſtræ perenne flumen: & ornant ſiue augent illud, ſaporem tamen non mutant. Pone igitur metum adoleſcens. Omnes illos Græcos Latinoſque vide, culmina noſtra & lumina: *neſcias* (verba Hieronymi) *quid in iis primum admirari debeas, eruditionem ſæculi, an ſcientiam ſcripturarum.* Denique ſtimulum etiam incutiam à Iuſtino, illo ſancto: Ἔστι γὰρ τῷ ὄντι, inquit, φιλοσοφία μέγιστον κτῆμα, καὶ τιμιώτατον θεῷ, ᾧ τε προσάγει καὶ συνίστη-

(Margin: Epiſt ad Magn. — beside "ſaporem tamen non mutant … tum adoleſcens"; Ad Tryphon — beside the last line)

Digitized by Google

σιν ἡμᾶς μόνη. καὶ ὅσιοι ὡς ἀληθῶς οὗτοί εἰσιν, οἱ φιλοσοφίᾳ τ̃ νοῦ προσεσχηκότες: *Eſt reuera Philoſophia maximum Bonum & poſſeſſio, & apud Deum venerabilis: quæ duçit nos ad eum & ſiſtit Sola: & ſancti beatique illi, qui mentem ei donant.* Quæ vera de vera philoſophia, ad quam te ſolam voco.

DISSERT. IIII.

A quibus petenda Philoſophia. Ariſtoteles & Plato laudati: nec tamen his ſolis adhærendum.

AVD. Iam me do equidem & compono, vna modo fluctuatione, quam *Veram* appelles. Nam ſectas, & quaſi vias, Philoſophantium plures video: quã igitur tuto pede inſiſtã. & quæ breuius certiuſque perducet? LIPS. Arduum nec arduũ fortaſſe hoc definire. Nam quam multæ eæ viæ ſunt? & quæque duces & anteſignanos ſuos magnos & verendos viros habet. Sed tamen eo iam ventum, vt reliquis cedentibus, duæ de Principatu fere contendant, Peripateticorum & Stoicorum. Nam Epicureos communis conſenſio iugulauit: Academici ipſi ſe, & nullam ſcientiam profitendo, diſcipulos habere deſierunt. De Peripateticis, hodierna iudicia ſi audias, rem factam habes: in ſcholis ſoli regnant, ab octingentis amplius annis apud Græcos Latinosque admiſſi. Quis pellet? nec velim, nec debeam fortaſſe: diui-

duum tamen hoc regnum facere, & collegas dare, neſcio an non ſapientia mecum optet. Ariſtotelem, regem illum Peripateticorum, magnum inter homines fuiſſe, quis abnuat? & magni ipſi viri locum ſic adſignant. Cicero inter primos: *Vir non ſolum in dicendo copioſus, ſed etiam in Philoſophia ſingularis*. Alibi: *Summo ingenio, ſcientia, copia.* Iterumque: *Quo nihil politius, nihil acutius*. Eidem *aureum eloquentiæ flumen* dicitur & Plutarcho, *Vir eloquentiſſimus, & peritus flectẽdi animos qua quà vellet.* Denique plena manu Cicero: *Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inueniendis, vel iudicandis, acrior Ariſtotele fuit?* Neque alii ab his elogiis diuertunt. Plinius quidem, *Summum in omni doctrina virum* appellat: alibi, *immenſæ ſubtilitatis*. Quid Arnobius? *Vir ingenio præpotens, atque in doctrina præcipuus.* At Auerroes velut lymphatur in eius laudes. *Ariſtoteles,* inquit, *tres ſcientias inuenit, Logicam, Naturalem, Diuinam: & nullus error inuentus eſt vſque ad hoc tempus, quod eſt mille & quingentorum annorum. Et talem eſſe vnum hominem, potius eſt miraculoſum, quam humanum*. Idem alibi: *Ariſtoteles eſt regula & exemplar, quod Natura inuenit ad demonſtrandam vltimam perfectionem humanam*. Denique ſimili elogio: *Ariſtotelis doctrina eſt ſumma veritas. quoniam eius intellectus fuit finis humani intellectus Quare bene dicitur, quod fuit creatus & datus nobis diuina Prouidentia, vt ſciremus quid-*

4. Acad.
1 Tuſcul.
4. Acad.
In Proem. Phyſic.
In 3. de An.
Epiſt. 48.

Digitized by Google

quid poteſt ſciri. Hæc magna, admiranda ſunt, fateor: & quæ virum cæleſtibus pęne æquent. Quid tamen alii? alia. Tertullianus *Minutiloquium* eius taxąt, & eadem voce Irenęus *Minutiloquium et ſubtilitates circa quæſtiones*: Hieronymus, *Verſutias eius.* Quid volunt? nimis & tenuiter ſubtilem fuiſſe, atque inquiſitorem: ſæpe cum obſcuritate, Ideo Sidonius: *Explicat vt* Plato, *implicat vt Ariſtoteles.* At Gregorius Nazianzenus & hoc, & grauiora obiicit. Βαλλέμοι, inquit, Ἀριστοτέλους τὴν μικρολόγον πρόνοιαν καὶ τὸ ἔντεχνον, καὶ τοὺς θνητοὺς περὶ ψυχῆς λόγους, καὶ τὸ ἀνθρωπικὸν τῶν δογμάτων: *Abiice mihi Ariſtotelis minutiloquã ſagacitatẽ & artificiũ, abiice mortuales illos ſuper anima ſermones & vniuerſe humana illa dogmata.* Dãnat non aſſurgentem, & in humilibus terreniſque hærentem. Hoc & Atticus apud Euſebium: Ἀριστοτέλους λεπτὴ καὶ ταπεινὴ δριμύτης ἥτις διαδύναι μὲν τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων, καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ἰδεῖν ἐδυνάτο, τὸ δὲ ὄντως ἀληθείας ἐποπτεῦσαι τὸ πανεύδιον οὐχ οἷα τε ἦν αὐτῷ: *Ariſtotelis tenuis & humilis ſubtilitas. quæ res terrenas quidem peruadere, & quid verum in iis peruidere poſſet, at ſolidæ illius veritatis clarum & ſerenum lumen non ei fuit inſpicere.* Lactantius pariter: *Ariſtoteles de Deo ipſe ſecum diſſidet, & repugnantia dicit & ſentit.* Iterum: *Ariſtoteles* Deum *nec coluit, nec curauit.* Philo Iudæus Ἀριστοτέλης μήποτ' εὐσεβῶς καὶ ὁσίως ἐπιστάμενος: *Ariſtoteles numquam pie aut ſancte doctus.* Itaque vides mi Aud. attolli, vides deprimi, in iudi-

De An. c. 6.
Lib. 2. Adu. Hær. cap. 19.
In Ec. c. 10.
Orat. 1 De Theolog.
De Præp. Euã. lib. 15.
Lib 1 cap. 5.
De Ira Dei cap. 19.
De mund. incorr.

Digitized by Google

ciorũ iſto velut oſcillo ſuſpenſum, Imo & hoc diſce, Platonem illi conſenſu fere ab antiquis præponi. Cicero ipſe, ille ex profeſſo, imo velut ex conducto, eius præco, palmam aufert,
5. De Fin. & in Platonis dextram transfert. *Ariſtoteles, excepto Platone, philoſophorum Princeps.* Nonne palam ſecundum facit? Iterum: *Ariſtote-*
1. Tuſc. *les longe omnibus, Platonem ſemper excipio, præſtans ingenio & diligentia.* Et plerique etiam
Lib. II. noſtrorum procerum tabellam in hanc partem dimittunt. Arnobius: *Plato ille diuinus, multa Deo digna, nec communia ſentiens multitudini.*
Ibidem. Iterum: *Plato ille magnus, pie ſancteque ſapiens.* Et Tertullianus conſentit, & in Ægypto hæc dogmata à Triſmegiſto illo hauſiſſe maxime, eiuſque ſcriptis, fatetur. At alij ad prophetas & ſacros etiam libros mittunt. & pa-
De Ani. c. II lam Numenius: Τί ἐστι πλάτων, ἢ μωϋσῆς ἀττικίζων, *Quid eſt Plato niſi Moſes Atticiſſans?* Auguſtinus autem, ille noſtrorum ſcriptorum apex, *Platonem ceteris philoſophis gentium longe lateque præfert.* Imo in cælo pæne (quatenus pie poteſt) ponit, *Hunc Platonem,*
8 De Ciu. inquit, *Labeo inter ſemideos commemorandum*
II. De Ciuit. ca. 14. *putauit: ſemideos autem heroibus anteponit, & vtroſque inter numina collocat. Verum tamen iſtum, quem appellat Semideum, non heroibus tantum, ſed etiam diis ipſis præferendum eſſe non dubito.* Eodem ſenſu alibi, *Templum ei iuſtius quam diis illis gentium ponendũ.* Et qua de cauſ-
Cap. 7. ſa? quam ipſe promit. *Platonica familia phi-*
De Ver. re- *loſophos, facillime omnium, paucisque mutatis,*

Digitized by Google

fieri poſſe Chriſtianos. Et ſane multum in Philoſopho, imo caput eſt, ad Deum & diuina aſſurgere: à quibus cetera omnis ſapientia nexa eſt, & pendet. Itaque vides in iſtis Ariſtotelem (nec pudens aliquis negauerit) à Platone, itẽque à Stoicis, longe vinci & relinqui. Quid tamen eſt? Dialectica firmiter & compoſite tradidit: idem Phyſica. de quibus Tullij hoc teſtimonium: *Naturam ſic à Peripateticis inueſtigatam, vt nulla pars cælo, mari, terra ſit prætermiſſa.* Et Laertij: Ἐν τοῖς φυσικοῖς αἰτιολογικώτατος πάντων ἐγένετο, ὥστε καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων ἀποδιδόναι τὰς αἰτίας: *In naturalibus omnium maxime rationes reddidit, etiam ad res vſque minimas.* Ideo vtiliter, quod, ad has duas partes attinet, in Scholas receptum fateor: quem enim potius? & veteres alij, qui hæc tradiderunt, æuo perierunt. Sed & opus iuuentuti, certum doctorem & dogmata eſſe, quibus inſueſcant. *Quemadmodum folia*, ait Seneca, *per ſe virere non poſſunt, ramũ deſiderant cui inhæreãt, ex quo ſuccũ trahant: ſic præcepta ſi ſola ſunt, marcẽt, infigi volũt ſecta.* Iuuentuti, inquã, hoc opus: at iam viros, quæ inuidia aut ignauia eſt, lõgius nõ mittere? In Theologicis, in Ethicis, in ipſis Phyſicis, quam multa præclara, rara, Pythagorei aut Stoici dixerunt! & quædam etiam alij. Hæc ego non adeam, vſurpem, & velut relictam à maioribus hereditatem cernam? Audacter. & vt ſi in Senatu ſedeam, non audiam tantum, ſed examinem: & ipſe rogatus ſententiam dicam. Nã *ſemper illam vnius ſequi*

lig. ca. 4. & Epi. ad Dioſ.

5. De Finib.

Epiſt. 95.

De Vit. Beat. ca. 30.

(argute noſter Annæus) *non id curiæ, ſed factionis eſt*. Equidẽ adſurgo & veneror inuenta inuẽtoreſque ſapientiæ: ſed vt homo homines, & *qui non domini noſtri, ſed duces ſunt.* Quis ille tam feliciter, imo tam diuine ſapiens,

Sen. epiſt. 32

Omnia veridico, qui quondam ex ore profudit?

Non fuit, non erit. & eſt hoc æternæ illius benignitatis, ſpargere ingeniorum dona in ætates, & in homines: nec in vnam illam, aut hunc vnum, omnia & ſemel contuliſſe. Optimus vatum:

Iliad. δ

Ἀλλ' ὔπως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν:

Sed non inſimul, & ſemel, omnia dij ſua donant.

DISSERT. V.

Electione vtendum. & hoc fine Sectæ præcipuæ oſtenſæ: & primum Barbarica.

EX his effectum volui, nec homini vni, imo nec ſectæ diſtricte adhærendum. Quæ ſeruitus iſta ſit? alius iugum ſubeat: tu mecum, ſiue cum Seneca, aude profari: *Non me cuiquã mancipaui, nullius nomen fero. multum magnorum virorum iudicio tribuo, aliquid & meo vindico.* Quod ſi omnino lubet partiariũ eſſe, vna Secta eſt inquam, me iudice, tuto nomen demus. Ea eſt Ἐκλεκτικὴ (*Electiuã* liceat reddere) quæ à Potamone quodam Alexandrino intro-

Epiſt. 45.

ducta, valde ad meum ſenſum. De eo Diogenes Laertius: Ἔτι δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ Ἐκλεκτική τις αἵρεσις εἰσήχθη ὑπὸ Ποτάμωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἐκλεξαμένου τὰ ἀρέσαντα ἐξ ἑκάστης τῶν αἱρέσεων: *Nunc vero nuper etiam electiua ſecta introducta eſt à Potamone Alexãdrino, quæ ſelegit & excerpit placita è ſingulis ſectarũ.* *In Præfat.* Ades, ades optime philoſophantium, viã ipſam ingreſſus es ad penetralia illa Veri. Et quãdo hic homo vixit? *paullo ante Diogenis tempora*, vt iudicat inprimis verbis. Atqui Diogenes circa M. Antonini Imperatoris æuũ ſcripſit. O tarde repertum aut editum, quod primitus oportebat! Qui varia & varios cum induſtria legit, cum iudicio ſeligit: næ ille factionis expers, veri conſors, facillime reddetur. Quid ais? placet conſequi, & æmulari? A v d. Perſuades. ſed firmiter & prompte etiam vt poſſim, quin tu mihi ipſas Sectas, certe præcipuas, digeris & in cõſpectu ponis? Sed & cenſebis de quibuſdam, cenſeo: & ſic viam ad eligendum ſternes. L i p s. Longius ducis: ſed ſequor, & laudabili cupiditati ſubſigno. Tres ſcito vniuerſe eas eſſe. *Barbaricã*, *Italicam*, *Græcanicam*: nondũ per homines aut capita, ſed nationes & populatim diſtinctas. *Barbaricam* dicimus, quæ extra Græciã aut Italiam, & antiquiſſima quidem, fuit, Quidni antiquiſſima? cui à primo illo humani generis parẽte origo: imo à Deo ipſo fuit. Quis enim alius Sapientiæ hos radios, niſi ipſa Sapientia primum emiſerit? ille vt benigne imaginem ſui homini infudit, ſic & animi hæc ornamẽta ſiue adiumenta, & quidẽ pleniore tunc

manu. Namquis ambiget quin ille, quem præſentia & alloquio ſuo dignatus eſt, qui nondum offenderat, & fruebatur amore diuino, qui recens in natalibus magni mundi huius erat, qui inſpector cognitorque tot nouorū operum cælo, terra, mari: quin is, inquam, cognitione varia, & interiore magis, fuerit perfuſus. Præſumendum eſt: atque etiam illud, eumdem labe peccati tenebroſum, lapſu à culmine felicitatis debilitatum, multa clari eius luminis amiſiſſe, quod in priore ſtatu intus, lucebat, foris allucebat. Antea ei vnum opus contemplatio, & viuere vix aliud erat, quam cogitare. at poſtquam felicitate, & eius ſede, excidit: labor acceſſit, & cura corporis, imo dolor & morbi corporis animiq.: & vix aliud mãſit, quam velut è magno igne ſcintillę. atque eæ occultæ in fomite ingenij, & ſub cinere ſopitę. Itaque ſtudio & inquiſitione excitandæ, & in flammam aliquam producēdæ fuerunt: quo iuuit memoria, itemque

Lucret. *Vſus, & impigra ſimul experientia mentis.*

Sic facta ſcientia, & per manus tradita: ab ipſo quidē filiis (namquæ pulchrior firmiorq. hereditas potuit?) & inter eos Setho primogenio. Cui curæ etiam fuit, vt ad poſteros perueniret. cūq. audiſſet à præſago patre fore, vt mūdus aqua & tum igne periret, ipſe prouide columnas duas deſtituiſſe dicitur, alteram *lapideam* alteram *latericiam:* vt illa aquis, hæc igni ſupereſſet. In iis, quæ inuenta notaq. hactenus eſſent, inſcripſiſſe: & iſtam quidem abſumptam, illam ſuper Flauii Ioſephi æuo fuiſſe. quod

 Lib. 1. Antiq. Jud. c. 3.

eius fide totum hic trado. μένει δὲ ἄχει τοῦ δεῦρο κατὰ τὴν συριάδα: *Manet vero ad hoc æui in Syria regione.* Ita nec communi quidem illa diluuione Sapientia vetus periit, tum adminiculo iſto fulta, tum magis certiuſque; quia Noachus ille, qui ſuperfluit, annos ſexcentos ante inundationẽ vixerat: atque ita ab Adami poſteris, & à patre ſuo Lamecho, qui cum ipſo Adamo vixerat, multa potuit & debuit hauſiſſe. Ab iſto iam eiuſque ſtirpe, vt illa per terrarum orbem, ſic Sapientia diffuſa, in Chaldæos, Ægyptios, Æthiopas, Indos, Perſas, Scythas, Gallos, Celtas, & quidquid aliud alibi hominum fuit. Nam de Iudæis quid dicam? certum vel in primis habuiſſe ac coluiſſe, iaminde ab Abrahamo patre ſuo, & Moyſe: eique Vates & Sacerdotes præfuiſſe. Salomonis etiam regis ſcripta quam hoc oſtẽdunt. & plura aliorũ fuiſſe non ambigimus, et ſi æuo ſublata. Quin & ſectæ paullatim apud eos Eſſæorũ, Sadducæorum, Phariſæorum: qui ſolet exitus eſſe ſapientiæ ſeneſcentis, & pæne dicam delirantis. Sed hæc eſt illa igitur, quam barbaricã philoſophiam ſupra, ſed Græcorum appellatione dixi. Cur enim re ipſa Barbara? nam & cultæ gentes olim fuerunt, & Græcis ipſis hunc cultum animorum communicarũt. Hæc conſenſu priſci tradiderunt, quibus cura æuum & res in eo veteres nouiſſe: interque eos Clemens Alexandrinus. φιλοσοφία τοίνυν, inquit, πολυωφελές τι χρῆμα, πάλαι μὲν ἤκμασε παρὰ βαρβάροις, κατὰ τὰ ἔθνη διαλάμψασα, ὕστερον *1. Strom.*

Digitized by Google

δὲ καὶ εἰς Ἕλληνας κατῆλθεν: *Philoſophia, res variè vtilis, olim quidem viguit apud Barbaros, per gentes ſparſim reſplendens, poſtremo denique ad Græcos etiam venit.* Idem Auguſtinus: qui *præter Italicos & Ionicos, etiam aliarum gentium philoſophos* nouit & nominat, *Atlanticos, Libycos, Ægyptios, Indos, Perſas, Chaldæos, Scythas, Gallos, Hiſpanos.* Et Atlanticos intelligit, qui in Africa conſederunt, ſiue Mauritania eius parte: duce Atlante eo delati: quem Saturni fratrem fabulantur, & aſtrologum faciunt (id non falſo) eoque creditũ cęlũ humeris ſuſtentare. Procopius auctor, ad vrbem *Tingim colũnas duas albas marmoreas viſi, in quibus* Punica *lingua ſcriptum:* Nos Mavrisi, qvi fvgimvs a facie Iosve fili nvnis prædonis. *Libyci,* quos adiungit, finitimi ſunt ab hac aut alia propagine: niſi & *Æthiopum ſophos* (de quibus ſtatim) capis. Iã *Ægyptij* noti, eorumque ſacerdotes, ſcientiæ & ſacrorum ſimul antiſtites ac cultores. Ipſæ litteræ ſacæ hos ingerunt, dum produnt *Moyſem omni doctrina Ægyptiorum inſtitutum.* Neque ita proderent, ſi damnarent. Et ab illa maxime gente, ob ſitus opportunitatem & commerciorum, certum eſt Philoſophiam, eiúſque ſororẽ Medicinam, in varias gentes, atque ipſam Gręciam tranſlatam. Adit *Indos,* apud quos duplex genus, Alexandro regi eiuſque comitibus notũ & per eos notificatum, *Brachmanes,* & *Germanes.* Ita enim Straboni dici video: iterumque inter *Germanes,* genus quoddam qui *Hylobii, quia in ſiluis viuunt,* appelati. Hos omnes

8. D. Ciuit. ca. 9.

II. Bell. V Vandal.

Lib. 15.

& dogmata eorum in parte, deſcribit idem: & vide. Clemens Alexandrinus hos vno cõmuni nomine *Gymnoſophiſtas* appellat, quod idem Apuleius, Solinus, Auguſtinus alibi, & Strabo: atque addit Clemens: Διττὸν δὲ τούτων (γυμνοσοφιστῶν) τὸ γένος. οἱ μὲν, Σαρμάναι, αὐτῶν: οἱ δὲ, Βραχμάναι καλούμενοι. καὶ τῶν Σαρμανῶν: οἱ Ἀλλόβιοι προσαγορευόμενοι, οὔτε πόλεις οἰκοῦσιν, οὔτε στέγας ἔχουσιν, δένδρων δὲ ἀμφιέννυνται φλοιοῖς: *Duplex Gymnoſophiſtarũ genus; alij Sarmanæ* (ita ſcribũtur, aliter paulloquã Straboni) alij *Brachmanæ dicuntur. Et inter Sarmanas ſunt Allobii* (ſcribendum vero *Hilobii*, ex re & ex Strabone) *qui nec vrbes colunt, nec tecta habent, arborum modo foliis veſtiti.* Itaque hi poſtremi, veri *Gymnoſophiſtæ* ſunt: atque ab iis in alios nomẽ diffuſum. Quos tamẽ etiã apud Æthiopas Hieronymus agnoſcit: *Indorum*, inquiẽs, *Brachmanes, & Æthiopũ Gymnoſophiſtas:* cui & Philoſtratus cõſentit: ſed ab aliis vix diſſentientes. Nã probabile, ex India in Æthiopiam cũ re & nomine ſuo veniſſe. Adde caput & doctorem iis fuiſſe *Buddam* quemdam, *quem è latere ſuo virgo dicebatur generaſſe.* Hieronymo ita ſcriptũ: & an ad natalem Euę è viro virgine per ambages eunt? Idem Clementi nominatur *Buttas, & ut Deum coli ab iis*, tradit. Sequuntur *Perſæ*: & cui nõ cogniti eorum *Magi*? *Chaldæi* deinde, & ipſi, in cæleſti maxime ſcientia, noti: ſicut & *Scythæ*, apud Iuſtinum & Curtium & denique *Druidæ Gallorum*. Neque enim pedem hic figimus, neque opus aut vſus eſt: illud conſtet, Philoſophiam ab orbe

1. Strom.

Lib. 4. in Ezech. c. 42.

Adu. Iou. 1.

Digitized by Google

condito, & vbique fere orbis fuiſſe, nec ſine directione & numine diuino. Conſeruanda enim ſemper aliqua ſemina cæleſtis & humanæ ſapientiæ: etſi in alias, ac malas ſæpe, fruges degenerarunt. Illud in hac *Barbarica* pulchrum corollarium:
8. Stromat. ὅτι οἱ παλαιότατοι τῶν φιλοσόφων (Clementis verba) οὐδὲ ἐπὶ τὸ ἀμφισβητεῖν καὶ ἀπορεῖν ἐφέροντο. ἀλλ᾽ οἱ νεώτεροι τῶν παρ᾽ Ἕλλησι φιλοσόφων, ὑπὸ φιλοτιμίας κενῆς τε καὶ ἀτελοῦς, ἐλεγκτικῶς ἅμα καὶ ἐριστικῶς, εἰς τὴν ἄχρηστον ἐξάγονται φλυαρίαν: *Quod vetuſtiſſimi philoſophantium, minime ad contendendum vel differendum ferebantur: ſed hi noui apud Græcos, ambitione vana & inutili impulſi reprehendunt & litigant, & ad meras ineptias nugaſque delabuntur.* Non poſſum, Auditor, quin leuiter hic ſiſtam, & pulcherrimum inſtitutum laudem: Quo fine tot diſputatiunculæ? ad vitam? non faciunt. ad verum? ſæpe obruunt. Ad exercitium? hoc non nego: ſed quanto vtiliora alia, in quibus acuere & producere ingenii hunc mucronem erat? Nam pleraque iſta circa verba, & minuta ſunt: & diu tamen impediunt ac ligant. Ariſton olim pulchre, hos tales *cum iis comparabat, qui cancros come-*
Epiſt. 44. *dunt. nam propter exiguum alimentum, circa cruſtas & teſtas diu occupantur.* Tale hic. Atqui acuta ſunt. *Quid dicis?* ait Seneca *Nihil eſt acutius ariſta. Quædam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas facit.*

Dis-

DISSERT. VI.

De ſecta Italica: eius auctore Pythagora: item bonitate, ſed non diuturnitate. Aliquid de Nigidio, Sextio, & Seneca in hanc inclinatis.

DE *Barbarica* dixi: quæ vicina origini ſuæ id eſt Deo fuit: ſequitur italica, quæ à Barbarica manauit, & proxime ab ea abeſt. Huius caput *Pythagoras*: ô magnus, & ingenij iudiciique præſtans vir! aut vtraq. me fallunt. De æuo eius aliquid ambigui aut varii reperio. Plinius: *Veneris ſtella naturam Pythagoram deprehendiſſe, Olympiade 42. qui fuit annus vrbis* 142. Is erat Tarquinii Priſci regnantis annus quintus. Dionyſius, *in Italiam veniſſe & docuiſſe poſt quinquageſimam Olympiadē*: quod eſſet, Seruii Tullii primo regno. Cum eo Liuius conſentit: at Cicero leuiter diſſentit, & *regnante Tarquinio Superbo in Italiā veniſſe*, tradit. Hoc idē Agellius, ipſis fere verbis, in Chronologia ſua, Repetit & alibi Cicero, *Pythagoram in Italia temporibus iiſdem fuiſſe, quibus L. Brutus patriam liberauit.* Hæc omnia Olympiadē. 59. aut & 60. tangunt, qua iſta floruiſſe cū Diogenes prodit, Auguſtinus, *cœpiſſe excellere & noſci, eo tempore quo ſoluta eſt captiuitas Babylonica*: quæ fuit Olympias quinquageſima. At Euſebius, viguiſſe in 63. obiiſſe in 69. Hæc omnia cum Pliniana nota ægre conſiſtere poſſunt: niſi admodum iuuenis ſane, imo

2. *Natur. Hiſt. ca.* 8.

11. *Antiq.*

1. *Tuſcul.*

Lib. 17. *cap. vlt.*

4. *Tuſc.*

18. *De Ciuit. cap.* 37.

Digitized by Google

ſtellam illam & curſum eius obſeruauit: quod non probabile. Quia ab illo anno Pliniano, ad dictam 69. Olympiadem, anni ſunt inter paullo minùs *octoginta*. Atqui vixit dumtaxat totidem annos, vt Heraclides prodidit; aut vt alij, *nonaginta*. An Plinius, ſi fortè, ex vulgato errore, ad Numæ æuum voluit eum trahere? quod & ex libri 13. cap. 13. dicas. Sed de natali terrâ etiam variant, & alij Samium, alij Tuſcum adfirmant. De Etruriâ, præter Ariſtoxenũ in Diogene, etiam apud Plutarchum Sulla quidam adfirmat, & apud Clementem Alexãdrinum Ariſtarchus ac Theopompus. Sed addit idem, quoſdam Syrium vel Tyrium origine eum facere, atque ita ad Barbaros relegare. Italiæ equidem hanc gloriam libens aſſeruerim: ſed vbiubi natus, peregrinatus variè eſt, in Ægyptum *ad Memphiticos vates* (ait Hieronymus:) vbi & *Oenuphim Aeliopolitam* audiſſe Plutarchus, *Sonchedum archiprophetam* Clemens tradiderunt. Adiit Babylonem etiam, & Perſarũ magos, atque adeò *Nazarethi Aſſyrij diſcipulum fuiſſe, qui nonnullis Ezechiel vates putatur*, narrat: etſi improbat idem Clemens. Ad Indos & Brachmanas pariter: & dogmatum ſimilitudo apparet, alibi declaranda. E Græcis etiam *Pherecydem Syrum* audiuit: &, vt Apuleij verbis dicam, *fertur & penes Anaximandrum Mileſiũ naturalia commentatus: necnon & Cretẽſem Epimenidem, inclutum fatiloquum, & Platonem diſciplinæ gratia ſectatus: itemque Leodamantem, Creophyli diſcipulum. qui Creophylus memoratur poetæ Homeri Hoſpes, & æmulator canendi*

19 Quæſt. Conuiu. c. 7. — *1. Strom.* — *Epiſt. 103.* — *De Iſid. & Oſir.* — *1. Strom.* — *2 Flor.*

fuiſſe. Vbi mirum hercules de P*latone*, quem liquet tanto poſteriorem eſſe. Puto fuiſſe, *fatiloquum, & piatorem.* nã à duplici illa nota Epimenidem deſcribit, & celebrem fuiſſe oſtẽdit.* *Piator* autem eſt, qui purgat luſtratque res aut homines: quod munus obiiſſe, imò inſtituiſſe, Epimenides ille traditur. Diogenes: λέγεται δὲ καὶ πρῶτος οἰκίας καὶ ἀγροὺς καθῆραι, καὶ ἱερὰ ἱδρύσασθαι: *Dicitur & primus domos atque agros expiaſſe, & templa ſacraſſe.* Exempla etiam piationum eius, apud eundem, habes. *Solonem* alij ſubſtituunt: ſed ſine auctore, nec res fuit. Doctores igitur iſti; & gratulor quòd etiam ab Homeri ſchola vnus, illius qui fõs & caput eſt, inter Græcos quidem, ſapientiæ melioris. Sed à peregrinationibus ſuis, in Italiam rediit, & quæ didicerat cœpit docere. Inſedit *Graciam, qua Magna dicta eſt, eamque priuatim & publicè* (ait Cicero) *praſtantiſſimis & inſtitutis, & artibus exornauit.* Inſtituta obſerua, quia rẽpublicam ipſe & adſeclæ eius vel maximè curarunt, imò & rexerunt: veri Philoſophi, nec ad vmbram aut otium, ſed rem & actionem facti. In tanta autem excellentia doctrinæ, modeſtia mirifica fuit. ac primus ipſe apud *Polycratem Samium tyrannum, cùm alij eius ſtudij ad id tempus *Sophi* ſiue *Sapientes* appellati eſſent, repudiauit nomen, Deo vni id conuenire adſerens, & *Philoſophum* ſe eſt, nouo tunc nomine, profeſſus. quod deinceps à tanto exemplo in vſu fuit. Crotone, Metaponti, Tarenti atque in iis locis vixit, *cœtuſque iuuenũ habuit* (ait Liui⁹)

* *Piatrix mulier in Feſto.*

* *Alij, Leõtem Phliaſiorum.*

Lib. 1.

æmulantium ſtudia doctrinæ. Nec pauciores ſexcentis erant, qui ad eum vndique & ab ipſa Roma, confluebant: ac qui *auditione il-*
Laert. *la dignati erant, ſcribebant ſuis tanquam nimium aliquod magnum adepti. Domum eius, Cereris templum appellabant, vicum in quo ea ſita, Muſeum.* Et vero ex hac domo præſtantiſſimi phi-
**prima virorum.* loſophi, * πρῶτα ἀνδρῶν, profecti: qui non in partes ſectaſque ſecti, ſed conſpiratione laudabili opinionum & ſenſuum, patriam ſuam & orbem terræ, pro ſe quiſque illu-
Epiſt 90. ſtrarunt. *Zaleuci Charondæque Leges laudantur* (ait Seneca:) *hi non in foro, nec in conſultorum atrio, ſed in Pythagoræ tacito illo ſanctoque ſeceſſu didicerunt iura, quæ florenti tunc Siciliæ, & per Italiam Græciæ ponerent.* De quibus Laertius pariter: Πολλοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀπεργάσασθαι καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀτὰρ καὶ Ζάλευκον καὶ Χαρώνδαν τοὺς νομοθέτας: *Multos per Italiam doctos bonoſque viros effeciſſe, etiam Zaleucum & Charondam legiſlatores.* Quid Archytam Tarentinum? *qui*
Laer. & Suidas. *ſeptem annos patriæ præfuit, cum alij non niſi annum ex lege poſſent:* & idem in Philoſophia plurima commentatus, quorum fragmenta ad nos pauca venerunt, numquam ſine laude, vel admiratione potius, legenda. Ab eadem ſchola *Empedocles, Epicharmus, Alcmaeon, Hippaſus, Philolaus, Eudoxus*: quos
Hieron. Epiſt adu. Ruffin. Laertius dabit. Fuere & *Archippus & Lyſis*, qui ex Italia profugi, Thebis ſcholas habuere: ac Lyſidis diſcipulus, magnus ille *Epaminondas.* Fuit & *Timæus Locrenſis*, Platoni laudatus:

qui in Dialogum eius nominis, è libro huius *de Mundi anima*, multa tranſtulit ſiue tranſcripſit. Quod alii ad Philolaum trahũt: à cuius heredibus ſcripta emerit, atq. ita ſit vſus. Obiecit Timon, Apud Agellium: *Lib. 3. ca. 22*

Πολλῶν δ' ἀργυρείων ὀλίγην ἠλλάξαο βίβλον,
Ὅθεν ἀπαρχόμενος * τιμαιογράφειν ἐδιδάχθης. ** Ex Laertio hæc ſic legenda.*

Sed quod ad diſcipulos, enumerare longum ſit: dico non mediæ, ſed vel primæ illius claſſis Claudiano Mamerto nominantur, præter dictos. *Eromenes Tarentinus*, *Ariſteus*, *Gorgiades*, *Diodorus*, quos fama & ſcriptis claruiſſe oſtendit: Io. Stobæo, *Clinias*, *Crito*, *Callicratidas*, *Damippus*, *Diotogenes*, *Ecphantes*, *Hipparchus*, *Hippodamus*, *Metopus*, *Moderatus*, *Onatus*, *Polus Lucanus*, *Pempelus*, *Perictyone* mulier, *Stenidas*, *Theages*, *Teles*. Et fragmenta horum in eo habes, cur non ab aliquo, cum ceteris Pythagoricis, collecta aut colligenda. Videas in iis omnia plena ſapiẽtiæ, & cui grauitas, probitas atq. ipſa virt⁹ inſerta. Duo ſunt etiã extra ordinem dicendi: *Ariſtoxenus Tarẽtinus*, qui Ariſtotelẽ ipſum audiit, ſed offenſus quod Theophraſtum in ſchola ſibi præpoſuiſſet, eum mortuum inſectatus eſt. Fuerat antea auditor *Xenophili Pythagorici*: & varia huius dogmatis reliquit, inter alia, *Sententias & Apophthegmata Pythagoræ*, quorũ particulæ in Stobæo. Alter, *Ocellus Lucanus*, Pythagoræ ipſius auditor. qui Platoni laudatur in epiſtola ad Archytam, nominatur Philoni Iu- *Lib. 2. De ſtat. An. c. 8.* *Suidas.* *Apud Laer.*

De mundi incorrupt. dæo, Luciano: & liber hodie ſane doctus exſtat *De Vniuerſi natura.* Item tertius etiam eſt. de quo tria verba. Nam *Teletem* ſupra nominaui, & in numero poſui: meretur excerpi, ſi quid iẽ ſcriptis eius (apud Stobæum) poſſum iudicare. Inſignis vir fuit, & miror nuſquam aliter celebrari. Ex ipſo hoc colligo, Italum gente, Thebis tamen exſulem vixiſſe, tempore Antigoni regis, cum Stilpone Philoſopho, aut non diu poſt illum. Fragmenta, vt tetigi, in Stobæo, ſymbola optimæ mentis. Sed de ipſo Pythagora quæri video, ſcripſeritne? Negat Plutar-

In Alexan. chus clare: *Neque Pythagoras ſcripſit quidquam, neque Socrates, Arceſilaus, Carneades, philoſophorum grauiſſimi.*

2 Contra Appion. Idem Ioſephus: Αὐτοῦ μὲν οὖν (Πυθαγόρου) οὐδὲν ὁμολογεῖται σύγγραμμα: *Ipſius Pythagoræ nullum ſcriptum firmiter recipitur.* Claudianus Mamertus: *Pythagoræ, quia nihil ipſe ſcripti-*

2. de Stat. Anim. cap. 3 *tauerit, à poſteris quærenda ſententia eſt.* Et Hieronymo cum Ruffinus obieciſſet; temere eum Pythagoræ ſcripta affinxiſſe: diuertit alio, & parum conſtanter id affirmat. Laertius tamen *ludere etiam eos cenſet, qui nihil adfirmant ſcripſiſſe.* Ἔνιοι μὲν οὖν, inquit, Πυθαγόραν μηδὲ ἓν καταλιπεῖν σύγγραμμα φασὶ, διαπαίζοντες: quaſi aliter in toto confeſſoque eſſet. Ipſe autem tria eius volumina recenſet, *Doctrinale, Politicum, Phyſicum.* Plinius, Proclus atque alij, alia eius citant: atque etiam nunc *Aurea*

Carmina circumferuntur, Hieronymo χρυσᾶ παραγγέλματα dicta: quæ etiam Iamblichus, vt idem ait, *latiſſimo opere eſt commentatus*. Citatur & Stobæo ſæpius: etſi re- Alu. Ruf.
uera ego ad priores inclino, germanum eius ſcriptum nullum fuiſſe, ſed à diſcipulis ſub magno illo nomine quædam diuulgata. AVDITOR Miratum me debeo dicere, te ſic ex animo (ita obſeruaui) diffundi in eius viri laudes. LIPS. Prorſus ex animo, & iudicio tamen, niſi fallor. Multi mihi & boni ſuffragantur. vt Cicero *Pythagoras* 4. Tuſc.
præſtanti ſapientia & nobilitate. Vbi tamen de nobilitate hæreo, niſi ſi quam doctrina parauit: nam à genere non fuit. Idem Cicero: *Pythagoras & Plato, locupletiſſimi auctores*. Apuleius: *Vir ingenio ingenti, ac* 2. De Diuin. 2. Flor.
profecto, ſupra captum hominis, animi auguſtior. Condignum hoc illo eſt: ſicut iſtud Flauij Ioſephi. Πυθαγόρας ὁ Σάμιος ἀρχαῖος ὢν, σοφίᾳ δὲ καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον Contra App. 1.
εὐσεβείᾳ πάντων ὑπειλημμένος διενεγκεῖν τῶν φιλοσοφησάντων, οὐ μόνον ἐγνωκὼς τὰ παρ' ἡμῖν δῆλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ζηλωτὴς αὐτῶν ἐκπλεῖστου γεγενημένος. *Pythagoras Samius inter veteres, qui ſapientia & erga Deum pietate, cenſendus eſt omnes qui vnquam philoſophati ſunt excedere, is, dico, Pythagoras palam non ſolum nouit noſtra & Iudæorum inſtituta, ſed etiam in multis Sequutus ea & æmulatus eſt*. Et addit Hermipppum auctorem, qui in vita eius prodidit, *multa à Iudæis in ſuam*

philoſophiam tranſtuliſſe. Quis abnuet, qui illa pauca etiam, reliqua nobis, luſtrabit & examinabit? Illud autem Clementi traditum, neſcio an admittendum, *circumciſum & recutitũ* Iudaico ritu fuiſſe. Alius viderit. hoc nunc in viri laudem iure traham, quod illeipſe *Plato, nihil ab hac ſecta, vel paullum deuius, Pythagoriſſat.* Quod & Ariſtoteles aſſerit: μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας φιλοσοφίας, ἡ Πλάτωνος ἐπεγένετο πραγματεία. τὰ μὲν πολλὰ τοῖς Πυθαγορείοις τούτοις ἀκολουθοῦσα, τὰ δὲ ἴδια παρὰ τὴν Ἰταλικὴν ἔχουσα φιλοσοφίαν. *Poſt has iã dictas philoſophias, Platonis ſuperuenit cõmentatio. in multis quidem adſecla & Pythagoreorum comes, tamen & propria quadam, ſeorſim ab Italica, habens.* Atque hæc, quod indignere, tam laudabilis ſecta, acriter quidem, ſed non diu viguit: & *ſcholam eius duraſſe non niſi ad nonam & decimam generationem,* Laertius ſcripſit. Quæ Græce concepta, Καὶ αὐτοῦ τὸ σύστημα διέμεινε μέχρι γενεῶν ἐννεακαίδεκα. Vna, inquã, voce *nouemdecim* iſtæ generationes ſiue Ætates copulantur, temporum fœdo errore. Nam addit ipſe *extremos fuiſſe, quos Ariſtoxenus viderit, Xenophilus atque alij, ex Philolai & Euryti diſciplina.* At vero iſti compares aut leuiter ſuppares Ariſtotelis & Alexandri æuo: quomodo igitur tot *Aetates*? Enimuero ipſe Diogenes numerat ab Olympiade 60. &, age, produc ad 120. quo cenſere licet eos dictos perueniſſe. Si communi more Γενεάς ſiue

Apul 2. Flor.
1. Metaph.

Ætates triginta annis definis, vides quantum abes. Itaque verius diuiſim legi ἔννεα ἢ δέκα & accipere *nouem vel decem*. Sed notes etiam, dixiſſe Laertium σύστημα id eſt *collegium & corpus* illud non vltra manſiſſe. nam quin ſinguli & ſparſi diu poſtea fuerint, non eſt fortaſſis ambigendum. Sed publice igitur ſtatim poſt Socraticum illum fætum, vt eſt ingeniorum * καινοτομία, deſita & emortua illa Pythagorica ſecta, etiam in Italia ipſa, vbi tamen, longo interuallo, reuocare conatus P. Nigidius Figulus, de quo Cicero: *Denique ſic iudico, poſt illos nobiles Pythagoreos, quorum diſciplina extincta eſt quodammodo, cum in Italia Siciliaque viguiſſet hunc extitiſſe, qui illam renouaret*: etſi communius verba Ciceronis accipi, de Naturæ ſcientia poſſe, non conegatum. Sub Auguſti deinde æuum P. *Sextius pater* exortus eſt qui huc inclinauit: ſed & poſt eum Seneca noſter. Ipſe de ſe *Non pudebit fateri, quem iuueni mihi amorem Pythagoræ iniecerit Sotion. Docebat quare ille animalibus abſtinuiſſet, quare poſtea Sextius. Diſſimilis vtrique cauſſa erat, ſed vtrique magnifica*. Enimuero ad *Sextium* iſtum, Euſebii notam in Chronico traho, quæ eſt quadrageſimo ſecundo *Auguſti anno*. Ibi ſcriptum: *Xiſtus Pythagoricus philoſophus naſcitur*. Prauus, aut nullus, hic *Xiſtus*: & in meo ſcripto codice *Sextus*: è quo nihil ambigo *Sextium* reſcribere. Quia enim animalibus abſtinuit, habitus vulgo eius ſectæ: etſi Seneca contra ten-

* *Innouādi ſtudium.*

De vniuerſo.

Epiſt. 108.

dit. Nã alibi *Lectus eſt deinde liber Q. Sextij patris, magni viri, ſiquid mihi credis, & licet negent, Stoici.* Vides? Stoicum ipſe vult, at negant alii, & Pythagoricum, inquit, cenſent. Sed de ipſo plura ad Senecam. Viſa igitur caput tollere hæc ſecta, ſed conatu inualido, ſtatimque bona fide corruit & defecit. Seneca: *Pythagorica illa inuidioſa turbæ ſchola præceptorem non inuenit.* Heu, bona tam parum viuacia aut firma eſſe! Atquin iterum repeto, nõ aliam ſectam vel auctores (nec Stoicos excipio) videri mihi magis ad Prudentiam & Sapientiam iuiſſe.

Epiſt. 64.

7. Na. Quæ. cap. vlt.

DISSERT. VII.

Tres Græcanicæ Philoſophiæ partes, an ſectæ: ac primo de Poetica.

TERTIA porro natio Philoſophorum, græcanica eſt: etſi vix ſcio an hoc nomen iure tueatur. Non quidem ex aſſe. Nam & multi eorum ac fere primi, exteri aut Barbari (vt ipſi appellant) fuere: in Græcia tamen vixere, atque eos docuere. Triplex hæc iterum facienda, *Poëtica*, *Ionica*, *Eleatica*: etſi alij ſolam *Ionicam* recenſere contenti, ſed nos ordinem amamus, & diſcrimen hoc iure adnotamus. *Poetica* eſt illa vetuſtiſſima, in qua Muſæus, Linus, Orpheus, Heſiodus, Homerus: quos certum ſapientiæ ſtudia coluiſſe, & largiter hauſta propagaſſe, ſed verſu,

& fabellarum velis multa texiſſe. Nam id æui auguſtius cenſebant, & maieſtati rerum aptius, carminibus complecti, & grandiore ſono efferre: quod mutauit primus Pherecydes Pythagoræ doctor, *verſuum nexu repudiato, conſcribere auſus paſſiuis verbis*, vt Apuleius loquitur, id eſt ſolutis atque vulgatis. Sed inter iſtos, incredibile eſt quantum vnus Homerus emineat: cui *palmam ingeniorum*, ab omni æuo, iure meritiſſimo Plinius adiudicat: cuius *immortalem cæleſtemque naturam* Fabius veneratur & ſuſpicit: cui ipſe Democritus hoc elogium tribuit. Ὅμηρος φύσεως λαχὼν θεαζούσης, ἐπέων κόσμον ἐτεκτήνατο παντοίων, ὡς * οὐ κενὸν ἄνευ θείας καὶ δαιμονίας φύσεως οὕτω σοφὰ καὶ καλὰ ἔπη ἐργάσασθαι: *Homerus naturam ſortitus diuinam variorum carminum ornatum fabricatus eſt: neque eſt profecto ſine diuina & geniali natura tanta Sapientia & Elegantia verſus facere.* Nota mihi nunc de *Sapientia. neque enim*, vt Plutarchus ait, *quiſquam exiſtimet voluptati tantum illa compoſita*: ἀλλὰ καὶ βαθύνοός ἐστι νοῦς ἐγκεκρυμμένος τοῖς ἔπεσι: *ſed vero altior profundiorque mens & intellectus occulitur in iis verſibus.* Quæ eruenda ſcilicet eſt, qui ipſe mentem Sapientia tinctam habet. Ideo Plato cenſuit, οὐ δεῖν τοὺς ἀμυήτους τῆς σοφίας ὁμηρικοῖς ἐμπίπτειν ποιήμασιν, ἵνα μὴ μύθοις οἰήσαιντο γράφειν τὸν ἥρωα: *non debere qui initiati nondum ſapientiae,*

1. Flor.

*Lego, οὐκ, ἂν, οἷ.

De Muſica

In Alcib.

incidere in Homerica poemata, ne fabellas cenſeāt Heroem illum ſcribere. Neque hercules ſcripſit, ſed vt arcanis ſacrisque vela ſolent oppandi & aulæa: ſic ipſe à primo profanorum aſpectu ſubduxit altiora dogmata, & fabularum oppāſo quodam texit. Atque vt diuina omittam (quæ in eo examinanti mirifica, & ad ſublimem noſtramq. veritatem propinqua) ad mores & Ethicam tamen palam conducit. & vt Baſilii verbis vtar, πᾶσα μὲν ἡ ποίησις τῷ Ὁμήρῳ ἀρετῆς ἐστιν ἔπαινος, καὶ πάντα αὐτῷ πρὸς τοῦτο φέρει ὅ,τι μὴ πάρεργον: *omnis poeſis Homeri laudatio Virtutis eſt, & omnia ipſe eo dirigit, niſi ſiquid parergū & ornatus cauſſa accedit.* Satis, etſi nec ſatis, de Homero, & *Poetica* philoſophia: è qua fructum hunc capere, non niſi magni viri eſt, & ætate iudicioque maturi.

DISSERT. VIII.

De Ionica Philoſophia, & Thalete auctore: de ſucceſſione eius, atque examinati Sidonij quidam verſus: de Socrate, & ab eo ſectis eaque in Tabula propoſita.

VEnio ad *Ionicam*: quæ nomen & numerum præcipue habuit. cui initium *Thales* dedit: & quos ei apponunt ſeptem Sapientes. De illo Iuſtinus Martyr & Diogenes, πρῶτον τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἄρξαι: *primum Naturalem philoſophiam inchoaſſe.* Atque idem *primus* (apud Græcos) *aſtrologiæ ſecreta rima-*

Adu. Gētes.

tus, ab eodem Diogene traditur, *& Solis deliquia conuerſioneſque notaſſe.* Hæc omnia *nullo præceptore vſus, niſi quod cum Ægyptiis ſacerdotibus, eo profectus, familiariter eſt verſatus.* Itaque hunc quoque hauſiſſe è fonte *Barbarico* verum eſt: imo ipſum fuiſſe Barbarum plerique aſſerunt, è Phœnice oriundum, Iudææ finitima, & cum *Neleo* patre Miletum migraſſe, ibique ciuem adſcitum. Obiit Olymp. 58. Succeſſit ei *Anaximander Mileſius*: huic *Anaximenes Mileſius*: huic *Anaxagoras Clazomenius.* qui primus *ſcholam è Mileto Athenas traduxit*, vt Clemens notat, & initium dedit nobili huic Philoſophiæ domicilio: etſi Diogenes hoc adtribuit *Archelao*, qui mox ſucceſſit. Sed fortaſſe parum cogitato. nam ipſe in vita Anaxagoræ, *triginta annos* eum Athenis egiſſe, idque à *viceſimo* ætatis anno adfirmat: denique Lampſaci obiiſſe, quando igitur Mileti docuerit, ſederitque? Ei ſucceſſor *Archelaus Athenienſis*, conſenſu omnium *Socratis* præceptor. Omnium dixi, quos equidem viderim. ſolum Sidonium excipio, qui in hac decantata ſucceſſione aliquid mutat aut turbat. Nam ita ſcribit, vbi ex propoſito eam exſequitur.

Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata ſeruat. Carm. 15.
Iunior huic iunctus reſidet collega, ſed idem

Materiam cunctis creaturis aera credens.
Poſt hos Arceſilas diuina mente patratam
Coniicit hanc molem, confectam partibus illis
Quas Atomos vocat ipſe leues. Socratica poſt hunc
Secta micat.

Quid hoc eſt? in numero ſimul, & perſonis, variat. Primum, *Iuniorem collegam* quem appellat? *Archelaum* cenſet accuratiſſimus & doctiſſimus eius interpres: & cauſſã habet, quia Plutarchus hoc ipſum de *Aere*, adſcribit Archelao. Sed *Arceſilas* igitur ille quis eſt? nemo alius interpoſuit, & omnes *Archelaum* doctorem Socratis fecerunt. Nec ſane *Arceſilas* vllus innotuit in hoc cœtu, ante illum Academicum de quo ſtatim. Mea ſententia, *collega* ille *iunior* non ſit Archelaus, ſed *Diogenes Apoloniates*, qui reuera condiſcipulus & collega Anaxagoræ apud Anaximenem fuit. Clare auctor in eius vita Laertius: qui & ipſam illam de *Aere* ſententiam adſcribit. τόν τε ἀέρα, πυκνούμενον καὶ ἀραιούμενον, γεννητικὸν εἶναι τῶν κόσμων: *Aerem, denſum vel rarum factum, genitorem eſſe mundorum.* ſi non legendum, τῶν ἐν κόσμῳ: *quæ in mundo.* Conuenit in hunc magis, quã *Archelaum.* qui quomodo *collega* ſui doctoris? quomodo *iunctus ei reſideat*? quæ Sidonius notificando huic ſcripſit. Sed nihilominus in *Arceſila* hæremus. expediamne? fortiter & *Archelaum*, non nolente verſu, reſcribam.

Lib. I. De Placit. ca. 3.

Nonne hoc melius, in ſentētia Archelai aliquid labi Sidonium, quam toto homine aberrare? Nam hoc de Atomis, nemo iſtis, ſed Democrito & eius ligurritori Epicuro delegauit. Ergo iſta ſecta *Ionica*, & hactenus ſimplex, atque in *Phyſicis* dedita tantum. *Socrates* ſuperuenit, qui vt hoc quoque cum Sidonio,

----de natura pondere migrans,
Ad mores hominum limandos tranſtulit
vſum:

Ethica introduxit. id eſt, quod aiunt, de cælo ad terras Philoſophum deuocauit. Magnum virum fuiſſe, credere tot magnis viris par eſt: ſed ipſe monumenta ingenij ſui, præter diſcipulos, nulla reliquit. Iſti plures fuere, doctrina ſcriptisque nobiles: & qui velut officinas ſapientiæ plurifariam inſtruxere, Ab hoc capite iam ſectæ natę, & tanquã ex alto vertice aquarum diuortia: quas recenſere, vereor vt longũ ſit, & cum tui tædio, mi Auditor. AVD. Meone? iamdiu aueo perdiſcere. Adiui enim: ſed vt in labyrintho confuſas ſemitas implexasque video, & veſtigia ſtatim reduco. Theſeum te mihi præbe, & filum dirige ſecuturo. LIPS. Imo poteras hoc abſque Theſeo. etſi alii, fateor, carptim & breuiter tangunt: Laertius, qui ex profeſſo voluit aut debuit, neglegens vel inconſtans fuit. Audi igitur, ſiue potius vide, ſtemma ſocraticum, & eius ramulos aut flexus.

Digitized by Google

SOCRATES.

- *Ariſtippus*. Cyrenaicus: à quo Cyrenaici.
  - *Arete* filia.
  - Ptolo-*meus*.
  - *Anti-pater*.
    - *Epitimedes* Cyrenaeus.
    - *Paræbates* Cyrenaeus.
      - *Hegeſias* πειſιθάνατος: à quo *Hegeſiaca ſecta*.
      - *Anniceris* Cyrenaeus à quo *Anniceria*. de qua etiam Strabo Lib. 17.
  - *Ariſtippus* Metrodidactos. illius filius, diſcipulus, ſucceſſor.
  - *Theodorus* Ἄθεος, poſteà θεός.
- *Xenophon*.
- *Aeſchines*.
- *Phædo Elienſis*: à quo *Eliaci*.
  - Pliſtan⁹.
  - *Anchipylus*
  - Moſchus
    - *Menedem⁹*. *Eretrienſis*: à quo *Eretrici*.
    - *Aſclepiades* Phliaſius.
- *Euclides Megarenſis*: à quo *Megarici* qui iidẽ *Eriſtici* & quibusdam *Dialectici*.
  - *Eubulides* *Mileſius*.
    - *Alexinus* *Elienſis*.
    - *Apollonius*. *Cronus*.
      - *Diodorus* *Cronus*.
  - *Clitomachus* *Thurius*
  - *Stilpo* *Megarenſis*.

Digitized by Google

PLATO *Athenienſis.*

- *Speuſippus Athenienſis*, ex ſorore nepos Platonis.
- *Xenocrates Chalcedonius.*
- *Polemo Athenienſis.*
  - *Crates Athenienſis.*
  - *Crantor Solenſis.*

Hactenus VETVS *Academiæ*: & in Platonis præceptis iſti manſerunt: ſed Crantoris diſcipulus

- *Bion Boriſthenites*, in ſecta inconſtans.
- *Arceſilaus*, auctor ſecundæ, ſiue MEDIÆ fuit. patria *Pitanæus* ex Æolide. Latinis eſt *Arceſilas.*

Lacydes Cyrenæus: quem *Nouæ Academiæ* auctorem bis terque Laertius facit. falſo, ſi Tullium, & Clementem, Empiricum, alioſque audis.

- *Telecles*
- *Euander.*

Hegeſinus Pergamenus Laertio qui eſt Clementi *Hegeſilaus.*

Carneades Cyrenæus, verus auctor NOVÆ *Academiæ*: quartus, vt Cicero, ab Arceſila.

Clitomachus Carthaginienſis.

Philo & *Charmidas*: qui QVARTAM instituerunt. Empiricus aperte, & ex Cicerone.

Antiochus, auctor QVINTAE. idem Empiricus.

- *Ariſtoteles Stagirites* a quo Peripatetici
- *Theophraſtus Ereſius.*
  - *Strato Lampſacenus.*
  - *Demetrius Phalereus.*
- *Lycon Troadenſis.*
- *Ariſto Ceus.*
- *Critolaus Phaſelites.*
- *Diodorus.*

ANTISTHENES *Athenienſis*, matre *Phrygia*: à quo *Cynici.*

Diogenes Sinopenſis.

- *Monimus Syracuſius.*
- *Crates Thebanus.*
- *Oneſicritus Æginenſis*
  - *Hipparchia* eius vxor.
  - *Metrocles* huius frater.
  - ZENO *Cittieus* à quo *Stoici*: de quibus ſeorſim mox dicam & diducam.
  - *Menippus Phœnicius.*

DISSERT. IX.

Secta Eleatica & variatio in auctore, Confundi cum aliis à quibuſdam. Succeſſio in tabella.

VIdiſti oculis *Ionicam* ſucceſſionem, mi Auditor: tertia eleatica, ſupereſt. de qua Cicero: *Omitto & illa quæ relicta iam videntur, & Herillum, qui in cognitione & ſcientia ſummum bonum ponit. qui cum Zenonis auditor eſſet, vides quantum ab eo diſſenſerit, & quam non multum à Platone Megarici, quorum fuit nobilis diſciplina: cuius, vt ſcriptum video, princeps Xenophanes, quem modo nominaui: deinde eum ſecuti Parmenides & Zeno. itaque ab his Eleatici philoſophi nominabantur. Poſt Euclides, Socratis diſcipulus, Megareus à quo iidem illi Megarici dicti, qui id bonum ſolum eſſe dicebant, quod eſſet vnum.* In quibus verbis de *Herillo* quod notat, verum eſt: & è *Stoico* noſtro Stemmate liquet, itemque Laertio in eius vita. Sed de *Xenophane* nodum habet, quod ſequitur: *Principem eum diſciplinæ Megaricæ* fuiſſe, Imo *Euclides* ille fuit, quod ipſe ſubdit, & Tabula noſtrá dicit: *Eleatica* autem caput *Xenophanem Colophonium*, qui tempore Hieronis regis Siculi fuit, & Epicharmi poetæ, Clemens Alexandrinus palam facit. Niſi ea mens Ciceronis, conſentire fere *Megaricos & Eleaticos*: & quamquam nomẽ ab Euclide mutarũt, rem fuiſſe à Xenophane, etſi nomen ſectæ tunc datum à duobus

4. *Acad.*

diſcipulis qui *Eleates* erant: P*armenide*, inquam & *Zenone*: Siquis melius, audiatur. Ceterum, noſtro ſenſu, *Eleatica* diuerſa eſt à *Megarica*, & ortum ſucceſſumque hunc habet.

XENOPHANES Colophonius.

Parmenides Eleates.

Meliſſus Samius.

Zeno Eleates.

Leucippus Eleates.

Democritus Abderites.

Protagoras Abderites. | *Metrodorus Chius.*

Diogenes Smyrnaus.

Anaxarchus Abderites.

Pyrrho Elienſis.

Nauſiphanes.

Epicurus.

Hi ſunt *Eleatici*, etſi quidam paullo aliter diſponunt; ſed ego cum alios, tum Clementem

Digitized by Google

maxime sũ ſecut⁹. Video Laertiũ, quid Laertiũ? maiorẽ auctorẽ Strabonẽ, cũ *Italica ſiue Pythagorica* ſecta hãc cõfundere, an quia Parmenides & Zeno Itali fuerunt? Nã *Elea* ſiue *Velia* in Lucanis eſt: & ab iſtis *Eleatici* dicti. Tamen dogmata valde diuerſa ſunt, & mihi placeat ſeparari. Satis de *Græcanica*, quam Varro quidem attollit, & magno elogio, *Canam veritatem Atticæ philóſophiæ alumnam* facit: ſed tamen eius apices nonne vides Barbaros fuiſſe? Orpheum è Thracia, Homerum ex Ægypto, vt plerique, certe in ea doctum, vt omnes, Thaletẽ è Phœnicia, Zenonem ex eadem, multos ex Africa. Imo vnæ Cyrenæ plures dederunt quam ipſe Athenæ: & nobiles magnoſque. Eæ autem Ægypto finitimę & hæc Iudææ: denique, vno verbo, ab Oriente ſapientia orta. Ideo, inquit Clemens, Καὶ ὁ τρόπος παρὰ παλαιοῖς φιλοσοφίας, ὡς Ἑβραϊκὸς καὶ αἰνιγματώδης βραχυλογίαν γ' οὖν ἠσπάζοντο, τὴν παραινετικὴν, τὴν ὠφελιμωτάτην: *modus priſcis philoſophandi velut Hebraicus, & ænigmaticus. nã breuiloquentiã amplectebantur, quæ admonitioni conuenit, & eſt vtiliſſima.* Habes de Sectis, quod ſufficit: nec enim omnia: & Varro apud Auguſtinum valde plures collegit. Ex triplici enim primario Bono, quod alij in *Animo*, alij *Corpore*, alij *Vtroque* ponebant: *Varro ſubtiliter ſcrutatus tam multam dogmatum varietatem aduertit, vt ad ducentas octoginta octo Sectas, non quæ iam eſſent, ſed eſſe poſſent, adhibens differentias quaſdam, perueniret.* Quomodo autem, idem Auguſtinus dicet: vide, ſi lubet.

1. *Strom.*

De Ciuit. Dei 19. c. 1.

Digitized by Google

DISSERT. X.

Stoici obiter laudati, eorum ſucceſſio: & de auctore ipſo Zenone.

STOICOS in hac recenſione requiri à te iamdiu ſcio: ſed dilatos à me, nõ omiſſos. Cauſſa, quia ſeorſim dare placuit, Philoſophorum (pro meo ſenſu) maximos optimoſque: ideoque ſeorſim, & in ſua Tabula, dabo apices eorum, & qui familiam hanc, vt ſic loquar, duxerunt. Caput omnium,

ZENO *Cittiéus.*

Perſæus. *Erillus*, qui defecit. *Cleanthes Aſſius.* *Ariſto Chius.* *Athenodorus Solenſis.*

Sphærus Boſphoranus. *Chryſippus Solenſis.*

Diogenes Babylonius. *Zeno Sidonius.*

Antipater Sidonius. *Zenodotus.*

Panætius.

Poſidonius. *Aſclepiodotus.* *Apollonius.*

Et plures. quorum nomina facilius, quam ſucceſſionem aut æuum, certo dare. Ergo quoſdam differo, iſtos leui luce perfuſurus. Zeno ductor eſt, qui *Cratetis Cynici* auditor, *verecundia prohibitus, ne in illam impudentiam*

(Diogenis verba) *ſe daret*. Itaque dogmata fere tenuit, ſed leuiter à vitę genere & habitu
Lib. 14. abiuit. Is patria *Cittieus* fuit, id eſt è *Cittio* Cypri opidulo, ad mare, ortus. Strabo: Κίτ-τιον, ἔχει λιμένα κλειστόν. ἐντεῦθέν ἐστι Ζήνων, ὁ τῆς στωϊκῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης: *Cittiũ, habet portum qui claudi poteſt, illinc ortus Zeno, Stoicæ ſectæ dux & princeps*. Diogenes: Ζήνων κιττιεὺς, ἀπὸ κύπρου πολίσματος ἑλληνικοῦ, φοίνικας ἐποίκους ἐσχηκότος: *Zeno Cit-*
4. De finib *tieus, è Cypri opidulo Græcanico, ſed quod* Phœ*nicas incolas habuit*. Suidas hoc ipſum: Φοῖνιξ δὲ ἐπεκλήθη Ζήνων ὅτι Φοίνικες ἔποικοι τοῦ πολιχνίου ἐγένοντο: *Pœnus cognomine dictus eſt* (Zeno) *quoniam* Pœni (Græce Phœnices) *incolæ opiduli fuerũt*. Cicero huc ſpectat, aut qui apud eũ Zenoni illudunt; *Tuus ille pœnulus* (*ſcis enim*) *Cittiéos Clientes tuos, è Pœnicia profectos*) *verba verſare cœpit*. Et alibi: *Zeno Cittiens, aduena quidam, & ignobilis*. Illudunt,
5. Tuſc. in quo iure glorietur ipſe. è maioribus eſſe Syris, & Iudææ finitimis, à quo tractu ſapientia in alias oras, vt dixi, diffuſa. E qua autem Pœniciæ parte? Sidone, vt opinor. Ex Diogene: Ἀντεποιοῦντο δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν Σιδῶνι κιττιεῖς: *Afficiebantur erga Zenonẽ etiã Cittiei, qui*
In Zenone. *in Sidone erant*. Vt appareant eam gentem, ſiue familiam amplam, colonias emiſiſſe, & illam à ſe in Cypro vrbeculam dixiſſe. Patria ergo talis: quis ipſe? peregregius: factis, verbis, ſcriptis laudatus, & laudandus. Vita continens, adſtricta, & auſteritati atquæ inopiæ propior: & quod in Decreto publico Atheniẽſium perſcri-

bitur, *aurea corona donat⁹* (raro in id genus hominũ honore) *quia vitam ſuã exẽplar omnibus proponebat, conſentaneam verbis ac doctrinæ.* O vere philoſophũ! & qui paratis opibus doniſq. abſtinuit, imo ſpreuit. Nã rex *Antigon⁹ Gonatas* (inter bonos magnoſq. ponendus) ſæpe ad hũc viſendum, audiẽdũ, fruendum Athenas venit: ad ſe præmiis euocauit: numquam mouit. Itaq. dicere ſolitus rogantibus, *Cur illum ante omnes ſuſpiceret? Quia,* inquit, *multa me & magna ſæpi⁹ offerente, nunquam neque elatus neq. humilis apparuit.* Vult dictũ, manſiſſe in tenore & æquilibrio illo animi, in ſola virtute fundati. Itaq. illo mortuo, idem rex proclamauit; *Quale theatrum perdidi?* Sed quãquã in amicitia hac regis & totius populi affectu, pauper perſeuerauit, vno an nullo ſeruo contentus? De vno, Diogenes ſuadeat, qui aliquando *percuſſiſſe ſeruum in furto deprehenſum* narrat: de nullo Seneca, qui ſatis adfirmate: *Vnum fuiſſe Homero ſeruũ, nullũ Zenoni, à quo cœpit Stoicorum rigida & virilis ſapientia, ſatis conſtat.* Ne dubitari quidem vult: eſto, faueo & credo. Vita, moribus, ſermone, habitu, ſeuerum vel praue interpretantibus, auſterum fuiſſe autumant: niſi ſi in conuiuio & potu: vbi remittebat, & detendebatur. Omiſi dicere, de initio eius ſiue aditu ad Philoſophiam: qui ab iniuria Fortunæ, aut verius beneficio fuit. Mercator enim, & diues ad *mille talenta* poſſediſſe dicitur, Athenas venit, purpuram è Tyro vænalẽ vexit: naufragiũ fecit, & in portum philoſophię venit. Nã cum Athenis mœſtus verſaretur, legere cœpit, rogare

Conſol. ad Helu. c. 12

* Ipſemet* in epiſtola ad Antigonū, octogenarium ſe ſcribit.

diſcere, deniq. *Crateti* adhærere: annos iā nat* circiter 30. Vixit autē *nonaginta octo* vt plerique tradūt vt Perſæus eius diſcipulus, dūtaxat* *ſeptuagintaduos* Sepultus publice, ex decreto Athenienſium, in *Ceramico*: Diogeni traditū, in quo & verba Decreti. Pauſanias non pugnat, qui *monumentum Zenonis, & Chryſippi Solenſis* extra vrbem ponit, prope Academiam: quia duplex ſcilicet *Ceramicus*, & in vrbe via, & extra vrbem ager, vbi ſepeliri ſolent de rep. bello vel aliter bene meriti. pluria ſcripſit: ſed quod excerpam ad ingenium iudiciumque viri notificandum, *Pythagorica, & quæſtionum Homericarum libros quinque*. Vides in quibus auctoribus deditus fuerit? vtroque capite Sapientię & quod eius alumni mecum mirentur.

DISSERT. XI.

Diſcipuli eius, & præcipui deinde doctores: deſcripti vel laudati ab aliquot notis.

AT hunc Cleanthes excepit, qui Φρεάντλης ioco dictus, à labore quē noctibus ſumebat, *puteos exhauriendi*, vt diem ſtudiis, & alimenta ſibi daret. Præter Diogenem, etiam Seneca: *Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locauit manus*. Patria *Aſſus* fuit, vrbs Æolidis: quod & Strabo ſic teſtatur *Natura & arte munita eſt Aſſus, à mari & portu arduum & difficilem aſſenſum habens. Cleanthes Stoicus philoſophus, qui Zenoni Cittieo ſucceſſit in ſchola, & eam Chryſippo Solenſi reliquit, hinc natus eſt*. Simplicius, *Statuam Cleanthis abmirabilē vidiſſe ſe* teſtatur, *in ipſa Aſſo, magnificentia*

Epiſt. 44. Lib. 13.

Comment. vlt in Epict.

Romani Senatus ſpecimen, viri eius honori dedicatam. A Cicerone *Pater Stoicorũ* dicitur: & alibi *Maiorũ gentis Stoicus.* Meruit hæc & plura elogia, ipſe quoque vita ac ſcriptis egregius: & multa horum verſu Iambico complexus. Fragmenta docent. Longæuus item, & Zenonis annos dicitur æquaſſe Diogenes: & adde Lucianũ in Longæuis. 3. De Nat. deor. 4. Acadẽ. Quæſt.

CHRYSIPPVS huic ſucceſſit, cui *Soli* patria, vrbs Ciliciæ, poſteà *Pompeiopolis* dicta: quod prædones ibi Pompeius locaſſet. Diogenes ambigit an non *Tarſenſis* fuerit: Strabo definit, Lib. 14. *Chryſippum Solenſem, patrem vero Tarſenſem, ſed huc commigraſſe*, Mirifice hunc laudant. vt Cicero, *Chryſippus acerrimo ingenio* Iterum: *In omni hiſtoria curioſus.* Itemq. : *Somniorũ Stoicorum vaferrimus interpres.* Denique alibi: *Qui fulcire putatur porticum Stoicorum.* Cui adſonat illud παροιμιῶδες apud Diogenem: 2. De Nat. deor.

Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά:

Chryſippus haud eſſet, nec eſſet Porticus.

Et doctrina ſane multa, lectione, atque ſcriptione fuit: adeo vt volumina reliquerit ad *ſeptingenta & quinque*: vicitque numero priores omnes, victus ab Epicuro. Itaque Cicero alibi. *Nihil eſſe à Chryſippo prætermiſſũ in Stoicis.* Nube autem teſtimoniorũ in ſcriptis vti ſolet, adeo vt in quodam opere cũ Euripidis Medeã totam fere inſeruiſſet, qui librum tenebat rogatus, *Quid ſcripti eſſet? Euripidis Medea,* facete reſpõderit. Logicæ autẽ plurimã operã dedit: ingenio atque arti ita ſiſus, vt dictitaret, *Doctrina dogmatum* (id eſt Decretorum) *ſe ege-* 1. De finib. Diogen. in vita. Ibid.

Digitized by Google

re tantum: nam probationes à ſe reperturum. Et vulgo iactabatur, *Si dij vellent Dialectica uti, Chryſippea vſuros.* Itaque *ſolius Logicæ partis volumina reliquit trecenta vndecim.* Notabile, an & laudabile? Negat Seneca: & audet *Chryſippum in ordinem cogere, magnum virum ſed tamen Græcum: cuius acumen nimis tenue retunditur, & in ſe ſæpe replicatur: etiam cum agere aliquid videtur, pungit, non perforat.* Bonum iudicium, & vniuerſe etiam amplectendum. Sane Chryſippus, à moribus & vita, ad diſputatiunculas diuertiſſe videtur: & vno verbo, *virilem illam Sapientiam* eneruaſſe. Etſi ipſe in vita tamen purus, & animi erecti. adeo vt, cum multa ſcripſerit, numquam Regi aut Dynaſtæ aliquid inſcripſerit: extra ambitionem, & fructu operis aut fama contentus. Sed & ſui magna fiducia. cuidam roganti, *cui filium optime inſtituendum traderet?* reſpondit, *Mihi. nam ſi quem ſupra me putarem, ipſe me ei darem.* Magnum ingeniũ fuiſſe clarum eſt, virum, probabile. nec de Logica nimis obſtat, quia ipſe quoque oſtendit & edixit, talia iuuenibus magis, & in flore aut luxu quodam ingeniorum, quàm viris ſenibusque conuenire. Nam ad Dialecticum Cleanthi imminentem, *Deſine*, inquit, *hunc grandem natu à ſeriis abducere: nobis iuuenibus hæc propone.* Sentiebat, iuuenes præparari per hæc talia & exerceri: viros & maturos in melioribus eſſe. Ceterum acuminis laudem tulit. & Seneca de eo pronunciat: *Chryſippus, penes quem ſubtile illud acumen eſt, & in*

Ibid. Ibid. 1. De Beneſ. cap. 4. — Diog. — Diog. — 1. De Bene. cap. 3.

Digitized by Google

imam penetrans veritatem: qui rei agendæ cauſſa loquitur, & verbis non vltra quam ad intellectum ſatis eſt, vtitur. Nota inibi & Breuitatem, & quamquam multa, non multis ſcripſiſſe: quod proprium fere Stoicorum fuit, Vixit annos 73. & ſtatua ei ab Athenienſibus poſita, in Ceramico. quam, quia ferme à vicino equite occuleretur, Carneades Κρύψιππον appellabat. Cicero eius meminit: *Statua eſt in Ceramico Chryſippi, ſedentis porrecta manu.* Nõ ergo mirum occultum fuiſſe & oppanſum ab equite, quia *ſedentem*, vt ſolent docentes: & alias etiã tenui atque infirmo corpuſculo fuit. Pauſanias, *Chryſippi Solenſis ſtatuam locat in Gymnaſio, quod Ptolomæum à conditore dicitur, haud longe à foro.* Ergo *Ceramicum interiorem* accipi hic magis eſt. Ad alios eo. Avd. Verbum interpono. qui Dialectica illa Chryſippi (nam obſeruaui) ſic in prætio, cum Ariſtotelis iam eſſet? qua nobis quidem nihil videtur perfectius aut accutius. Lips. Nobis. alia olim iudicia: nec nos in morte omnium Chryſippi operum ſententiam feramus. Sequitur, & excipit.

De Finib. I

Lib. I.

Zeno sidonivs. de quo Diogenes in Zenone, cum plures fuiſſe hoc nomine notat, *Quintus*, inquit *Chryſippi diſcipulus, qui libros quidem paucos ſcripſit, ſed complures reliquit diſcipulos.* Euſebius, vbi Chryſippum nominaſſet, addit: τὸν μὲν γὰρ τούτου μαθητὴν καὶ διάδοχον τῆς σχολῆς Ζήνωνα φασὶν ἐπισχεῖν περὶ τῆς ἐκπυρώσεως τῶν ὅλων: *Nam huius* (Chryſippi) *diſcipulum & ſucceſſorem Zenonem, aiunt*

Lib. 15. Præpar. Euang.

dubitaſſe ſuper vniuerſi cõflagratione. De hoc ipſo Suidas, & dubitatum de patria oſtendit: *Zeno Dioſcoridis filius, Tarſenſis: vt vero quidam, Sidonius, diſcipulus Chryſippi Tarſenſis, Philoſophi Stoici, & ſucceſſor.* Ab eodem doctore.

In Vitâ Dio. Cynici. Cic. 1. De. Diuinat. 3. De offic. De Ir. 3. c. 38 DIOGENES, cognomento *Babylonius.* non quia vere ibi natus, ſed à vicino & notiore loco ſic dictus. Laertius: *Fuit & Diogenes Stoicus ex Seleucia oriundus: ſed Babylonius, ob viciniam, cognominatus.* Chryſippi auditor fuit: *magnus & grauis Stoicus,* Ciceroni inſignitus. Factum eius, philoſopho & Stoa dignum, in Seneca: *Diogeni Stoico de Ira cum maxime diſſerenti adoleſcens proteruus inſpuit. Tulit hoc leniter ac ſapienter: Non quidem, inquit, iraſcor ſed dubito tamen an iraſci oporteat.* Stoicum agnominat tantum, & ſic ſæpe in Stobæo, atque 4. Tuſc. hunc puto. Romæ fuit, legatus. de quo Cicero. *Lælio & Scipione adoleſcentibus, Stoicum Diogenem, & Academicum Carneadem, video ad Senatum ab Athenienſibus legatos eſſe miſſos: qui cum reip. nullam vnquam partem attigiſſent, eſſetque eorum alter Cyrenaus, alter Babylonius numquam profecto ſcholis eſſet excitati, neque ad illud munus electi, niſi in quibuſdam principibus* (Romanis) *temporibus illis fuiſſent ſtudia doctrina.* Sed addo etiam, Carneadem hunc diſcipulum Diogenis eius fuiſſe. Ex ipſo Cicerone: *Cũ* 4. Acad. Quæſt. *aliquid eiuſmodi inciderat* (cauillatorium & ſpinoſum) *ſic ludere Carneades ſolebat: Si recte concluſi, teneo, ſin vitioſe, minam Diogenes reddat, ab eo enim Stoico Dialecticã didicerat.* Huic auditor ſucceſſorque fuit

Digitized by Google

ANTIPATER *Sidonius*, quẽ Laertius in Zenone atq. alibi, nominat. De diſciplina à Diogene, Cicero auctor: *Aliud Diogeni Babylonio videri ſolet, aliud Antipatro diſcipulo eius, homini acutiſſimo.* Atq. alibi in primis Dialecticis recẽſet: *Duo vel principes Dialecticorum, Antipater & Archidem⁹, opinioſiſſimi homines.* Attollit & Seneca: *Antipater, inter magnos ſectæ huius* (Stoicę) *auctores.* Nominat & Epictet⁹, velut inter Triũuiros: & Plutarchus hoc quoque ad notitiã viri prodit: *Stoicus Antipater, quia nõ valebat neque volebat pedẽ conferre cũ Carneade, ſcribebat autẽ & libros implebat ſuis in eum refutationibus, καλαμοβόας, quaſi Calamo-clamator dictus eſt cognomẽto.* Quod calamo ſcilicet inclamaret, voce mutus eſſet. Reperio & *Antipatrũ Tyriũ*, itẽ Stoicum: qui Catoni Vticenſi in adoleſcentia doctor, atque adeo in contubernio Romæ fuit. Plutarchus in vita Catonis hoc prodidit: eſt que ille de quo Cicero: *Antipater Tyrius Stoicus, qui Athenis nuper eſt mortuus.* Verius autẽ hũc diuerſũ à priore eſſe: ſicut & *Antipatrũ Tarſenſẽ*, quẽ inter illuſtres Stoicos Strabo nominauit. An nõ iſte ſit, quẽ Cleãthis γνώριμον, id eſt *diſcipulũ*, Clemens Alexandrinus fecit? Primo illi ſucceſſit

3. De offic. 4. Acad. Epiſt. 92. Lib. 3. Diſ. 21. De Garrulitate. 2. De Offic. Lib. 14.

PANÆTIVS, ille inclytus, & inter apices. de quo Cicero: *Poſidonij doctor, diſcipulus Antipatri, Panætius.* Rhodius patria fuit: quod Strabo notauit, eiuſq. maiores inter belli duces, aut Athletas. Magni eũ fecit idẽ Cicero, ornauitq. elogio: *Panæti⁹ Princeps, meo quidẽ iudicio, prope Stoicorũ.* Iterũ: *Homo in primis ingenuus & grauis, dignus illa familiaritate Scipionis & Lælij.*

1. De Diuinat. Lib. 14. 4. Acad. 4. de Finib.

Digitized by Google

Enimuero Scipio ille Africanus poſterior, ita
4. *Acad.* virum æſtimauit & amauit, vt domi habuerit,
nec à ſe dimiſerit, etiam cum ad res aut bella
iret. Cicero: *Hiſtoriæ loquuntur, P. Africani, in nobili illa legatione, quam ante Cenſuram obiit, Panætium vnum omnino comitem fuiſſe.*
In Apoph. De qua ipſa re Plutarchus: *Miſſus Africanus ad res regum inſpiciendas, Alexandriam venit. Comitabatur eum amicus vnus, philoſophus Panætius, ſerui quinque.* Diu vixiſſe apparet. nã
3. *De Offic.* Cicero ex Poſidonio tradit, *triginta totos annos ſuperfuiſſe, poſtquam libros De Officiis* ediddiſſet. Seneca nominat aliquoties, ſed tantum.

**De quo & Suidas.* Posidonivs., diſcipulus prioris, vt dixi: *Apameæ* in Syria natus. Alius ab iſto eſt, item Stoicus, qui * *Alexandrinus* Diogeni agnominatur: æuo anterior, & Zenonis ipſius au-
Epiſt. 91. ditor. Sed hic noſter nobilior, & Senecæ laudatus: *Poſidonius, vt mea fert opinio, vnus ex iis qui plurimum Philoſophiæ contulerunt.* Cice-
Ex Fragm. libri de Philoſoph. roni: *Vidi in podagra dolore vel omnium maximum Stoicorum Poſidonium.* Quidni laudet? inter doctores eum habuit, & Rhodi operam dedit. Nam inibi vixit plurimum, remp. rexit ſcholasque habuit, etſi alibi natus. Strabo:
Lib. 14. Ποσειδώνιος δὲ ἐπολιτεύσατο μὲν ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἐσοφίστευσεν· ἦν δ' Ἀπαμεὺς ἐκ τῆς Συρίας: *Poſidonius Rhodi remp. adminiſtrauit, & ſapientiæ ſtudia docuit, in Syria tamen Apamea natus.* Idem, vixiſſe circa ſuum æuum oſtendit, laudatque: Ἀνὴρ τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων πολυμαθέστατος: *Vir philoſophorum noſtri æui*

pluriſariam doctiſſimus. Narrat Cicero, Pompeium eius viſendi audiēdique, è Syria redeuntem, deflexiſſe Rhodum (addit Plinius, *percuti de more fores à lictore vetuiſſe, & faſces ianuæ ſubmiſiſſe eum, cui ſe Oriens Occidensque ſubmiſerat:*) deflexiſſe, inquam Rhodum: & cum decūbantem, grauiter podagra ægrum, repperiſſet, doluiſſe quod audire eum non poſſet. Sed Poſidonium non tuliſſe, vt fruſtra tantus vir veniſſet. itaque dixiſſe, cum dolore interpellante pugnantem, & ſubinde exclamantem, *Nihil agis dolor. quamuis ſis moleſtus, nunquā confitebor te malum eſſe.* Hæc magni & Stoici animi, diuerſa ab iis quæ in Fragmento eiuſdem Ciceronis alibi: *Vidi in dolore podagra vel omnium maximum Stoicorum Poſidonium, nihilo ipſum, quam Nicomachum Tyrium hoſpitem meum, fortiorem.* Sed caue Ciceronis ea cenſeas, imo alterius (vt in Dialogis) philoſophos oppugnantis & ſugillantis: an non ipſius Hortenſij? Qui Rhodi pariter eum viderit: etſi Romæ etiam potuit. ſi vere Suidas, *Poſidonium Romam, ducente M. Marcello, veniſſe.* Hoc vero magis aſſidet, quam cum Scipione Africano vixiſſe: etſi in Athenæo palā ſcriptum. Nam vbi Strabonem Geographum laudaſſet, addidit ad æuum eius notandum, *Non ita recētē ſcriptorē eſſe. quippe qui ſcribat in libro 7. Geographia, cognouiſſe ſeſe Poſidonium illum Stoicum philoſophum, qui Scipioni Carthaginis domitori adhæſit, conuixitque.* Hæc ſunt nimia mira: nec de *Poſidonio*, ſed *Panætio* certa. Itaque id nomen omnino reponendum, niſi latum & ri-

Lib. 16. 11 Tuſc.

Lib. 7. ca. 3.

In Hortēſio.

Lib. 14.

diculariūm errorem Athenæus errauit. Potuit autē Strabo nouiſſe Panætium, qui ad vltimū ſeniū venit, adoleſcens. Tamē hodie in Strabonis hæc nō legas, niſi fallor. Hic eſt porro Poſidonius, cuius moderatio, non eruditio ſolū laudatur, iudicio Stoicus: & ideo aliquādo diſſentiens, vt qui *ſectam deſerere maluerit* (Galenus de eo) *quam veritatem*. Atque iſta fere ſucceſſio eſt ad Auguſti æuum: neque vltra quęro. Addam è Sidonio Imagines & habitudines quorūdam. Nam ille in epiſtola quadam, ait *per gymnaſia vel prytanea pingi Zenonem fronte cōtracta.*

Lib. 9. Epiſt. 9. *Chryſippū digitis propter numerorum indicia reſtrictis, Euclidem propter menſurarū ſpatia laxatis, Cleanthem propter vtrumque corroſis*. Inuenies inibi & de aliis Philoſophis, ſed ego meos excerpſi. De *Zenonis fronte*, non mirum. ſeuerus & ſubacerbus fuit, ſuperciliosus, Zenodotus in Epigrammate:

Ζήνων σὺν πολιῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ:
Cum cano auguſtus Zeno ſupercilio.

Denique in prouerbium iuit, *Stoicum ſupercilīū*: &, *Stoica grauitas*. De Chryſippi *digitis conſtrictis*, diſſentire Cicero videatur, qui facit *ſedentem, porrecta manu*. Sed poteſt panſa manus eſſe, & digiti cohærere, etſi nō inflecti. Qui tamē habitus vix ad *numeros*, in quib' cōplicari varie ſolent: ad quos palā Sidonius non hic tantum refert. Nam & alibi, *Chryſippi numeros & Euclidis menſuras*, ita iūgit. An ad Soritem igitur hæc ſpectant, cui Chryſippus inuentor; & illum numeroſum adſcenſum vel deſcenſum? Dicas ex eodem Sidonio.

Lib. 4 epi. 3.

Digitized by Google

Non hunc, ſi voluit rotare rythmos,
Quidquam propoſito virum morari Carm. 23.
Chryſippus potuiſſet ex acerno.

Adde & Scholiaſten Perſii in illud, *Inuentus Chryſippe tui finitor acerui*. Sed vt de mea mente dicam, loginqua ſatis hæc Sidoniana ſunt: magiſque obuium, ad Dialecticam & ſubtiles breueſque concluſiunculas eius referri. Id enim *digiti adſtricti* notare, & itē manus porrecta, diſputantem poteſt. Simile in *Cleanthis corroſis digitis*. Neque hic, inquam, aſſentior. quid enim ſingulare ille in Numeris aut Spatiis? & cur digiti ab iis corroſi? Vide an non ad diligētiam & intentionem viri magis referas: notūque per eam, *rodi vngues*. An & ad attritos digitos ab antlia obiter adſpectum? cogitetur. Sidonius idem alibi:

----arroſo quidquid ſapit vngue Cleanthes. Carm. 11.

DISSERT. XII.

Alij aliquot clari Stoici, & præſertim qui in Seneca ſcriptis.

AVD. Alios omittis, in Tabella & Indice poſitos: iuuet nouiſſe. Sæpicule enim ego, & nomina occurrunt: nequæ æuo aut notis aliis ſemper diſtinguo. LIPS. Ad laborem addis: ſi gratum tamen, exſequar, & ſpero profuturum.

PERSÆVS eſt à latere primus. quem vides è ſchola Zenonis fuiſſe: atque ego è patria etiā addo. Nam & ipſe *Cittieus*. Qua in re lu-

e

ſit apud Athænæum Bion Boriſthenites: qui cōſpecta ſtatua eius ænea, in qua inſcriptū, PERSÆVS ZENONIS ΚΙΤΤΙΕΥΣ: *ipſe erraſſe ſcriptorem dixit, faciendumque* οἰκιτεὺς: quod eſſet, *Zenonis famulus.* Scilicet, quod in Diogene eſt, vere famulatū Zenoni tradunt, libroſque deſcripſiſſe & alia miniſteria obiſſe: etſi poſtea ad Antigonum regem rediit, à quo donatus Zenoni fuerat. Apud iſtū (regem dico) ſapientiæ peramantē, & titulo ſuo dignū, in gratia fuit atque etiam ad rem ciuilem & militarem promotus. Nam Acrocorintho eum præfecit, à qua arce Corinthus ipſa, imo Peloponeſus, pēdebat: ſed parum felici exitu, cum aſtu Arati Sicyonij capta arx fuit, & Perſæus ipſe eiectus, vel vt quidam interfectus. Eiectum, Plutarchus refert. qui etiam dictū eius poſtea narrat. cum differente quodam, *Solum ſapientem belli ducem eſſe*: ſubiecit, *Et nobis olim hæc viſa, ex Zenonis ſcitis: ſed mutaui, & iuuenis Sicyonius* (Aratum ſignabat) *aliter me condocefecit.* At interfectū, Pauſanias clare. *Aratus*, inquit, *cum Antigonus Acrocorinthum cū valido præſidio obtineret*, καὶ ἄλλους τε κρατήσας μάχῃ διέφθειρε, καὶ Περσαῖον ἐπὶ τῇ φρουρᾷ τεταγμένον: *cum alios pugna victos interemit, tum ipſum cuſtodiæ præfectum Perſæum.* Iterat hoc ipſum poſtea: Ἄρατος inquit, καὶ Σικυώνιοι φρουρὰν ἐκ τοῦ Ἀκροκορίνθου τὴν πᾶσαν ἐξήλασαν, καὶ ἀπέκτειναν Περσαῖον ὑπὸ Ἀντιγόνου ταχθέντα ἐπὶ τῇ φρουρᾷ: *Aratus & Sicyonij præſidium Acrocorinthi totum eiecerunt, & interfecerunt Perſæum ipſum ab Antigono præpoſitum.*

In Arato.

Lib. II.

In Achaic. I

Athenæus hæc talia narrat, illudens Philo- *Lib. 4.*
ſophaſtro: & ait eum, *dum aſſiduis compotationibus indulget, arcem ipſam cum Corimbo amiſiſſe: illum, qui antea in ſuis ad Zenonem Dialogis contenderat, Omnia recte facere ſapientem, atque vnicum belli ducẽ eſſe.* Atque ipſe Plutarcho propior, ἐκπεσεῖν dumtaxat, *excidiſſe* eum ſcribit, non interiiſſe. Scripſit *Dialogos Conuiuiales*, ex eodem Athenæo: & parum ſeria quædam alia, certe parum ipſe. Cicero hunc nominatum voluit: *Perſeus Zenonis auditor, eos dicit habitos Deos, à quibus magna vtilitas ad vitæ cultum eſſet inuenta.* Et mox: *Perſeus Cittieus.* Sed vtrobique *Perſæus* reſcribendus, quia conſtanter Græci Περσαῖον dicunt. *1. De Nat. deo.*

Erillvs, ſiue potius *Herillus.* qui omnia ad ſcientiã reuocauit, & eam vnum Bonũ eſſe. Cicero aliquoties meminit: & Diogenes ſatis dicet, qui ſeorſim deſcripſit.

Aristo *Chius* à patria, inter Zenonis γνωρίμους, id eſt *diſcipulos*, philoſophantium lingua. Hunc Athenæus, ex Timone Phliaſio, deſcribit *Zenonis auditorem, ſed adulatorem & aſſeclã Perſæi*, iã dicti, *quia Antigono regi amicus erat.* Cicero aliquoties memorat, & à Zenone ſuo abiiſſe oſtẽdit. Nã *Ariſto Chi⁹*, inquit, *præfract⁹, ferre⁹, nihil bonũ niſi quod rectũ et honeſtũ eſt, eſſe dicebat.* Sed explicat magis; & addit: *Ariſtonis exploſa sẽtẽtia eſt, dicẽtis nihil differre aliud ab alio, nec res eſſe vllas, præter virtutes & vitia, inter quas quidquã intereſſet.* Itaq. *Media* omnia ſuſtulit, nec in iis momẽta vlla, quę Zeno cẽſuiſſet. Sed plura de ei⁹ dogmate Diogenes, in fine zenoniæ vitæ, *Lib. 6.* *In Hortẽſ. ex Fragm.* *4. De Finib.*

Epiſt. 89. & 44. Seneca virum nominat alibi hoc *Chii* cognomine, alibi *Stoici*: & ex ipſo liquet eumdem eſſe. Etſi alii etiam *Ariſtones*, & duo quidem Peripatetici.

De Tran. c. 3 Epiſt. 10. & alibi. ATHENODORVS. S*olenſis* quartus in Tabula diſcipulorum Zenonis eſt. Diogenes inter inclitos & præcipuos nominat: aliquoties & Seneca noſter (etſi abſque cognomine) ſed puto iſtum. Alioqui & alii hoc nomine fuere. duos quidem Strabo ſuggerit, & Stoicæ item ſectæ. Lib. 14. *Tarſus Ciliciæ*, inquit, *edidit duos Athenodoros quorũ alter Cordylio cognomento, vixit cum M. Catone, atque apud eum obiit: alter Sandonis filius, quem & Cananitam à pago quopiam appellant. qui magnos honores à Cæſare Auguſto, cuius doctor & familiaris fuerat, conſecutus in patriã rediit, eãque turbatã ordinauit & rexit.* De M. Catone quod ait, *Vticenſem* accipies. nam & diffuſius hoc paullo in vita hui⁹ Plutarchus denarrat. *Cato*, inquit, *incenſus ſtudio doctrinæ, cũ audiſſet Athenodorum Cordylionẽ cognomine, in Stoicis excellentẽ, Pergami agere, ætate iã grandem, atque eum regũ & principũ plurium amicitiam aut contubernia refugiſſe: arbitratus nihil ſe nunciis aut litteris profecturum, ſumpto in duos menſes iure legationis liberæ, ipſus in Aſiam iuit, fretus virtutibus ſuis, quibus præda ea cederet. Quod factum. & expugnatum virũ ac de ſẽtentia poſt aliquot ſermones, deiectũ ſecũ in caſtra duxit, ouans ac triũphans, vt re præclariſſima geſta, ſplendidius iuſtiusque quam Põpeius aut Lucullus de regibus aut regnis, quæ tunc maxime capiebant aut vaſtabant.* Nota *Pergami* egiſſe: &

Digitized by Google

ergo εἰκότως eſſe illum, de quo Diogenes: *Athenodorum Stoicum Pergamenæ bibliothecæ præfuiſſe, inibi libros Zenonis interpolaſſe, ſublatis quæ inuidiam aut infamiam vulgo habebant. Sed deprehenſum, ipſum in periculo fuiſſe:* & an ea quoque cauſſa, cur facilior Catoni fuerit abducenti? Tres igitur Athenodori Stoici, & omnes Cilices: vltimus autē Plutarcho in Apophthegmatis nominatus, & Dioni in rebus Auguſti.

** probabiliter.*

In zenone.

SPHÆRVS Cleanthis diſcipulus, etſi Zenonem quoque audiuit. *Boſphorus* ei patria, & de vita ac ſcriptis eius pauca ſeorſim Laertius: quem eſt videre. Cicero vna nota commendat: *Definitiones ſuperiores erãt Sphæri, hominis inprimis bene definientis, vt putant Stoici.* Plutarchus Cleomenis Spartani illius præceptorem facit, & ad gloriam hunc inflammaſſe.

4. Tuſc.

In Agide & Cleom.

De ZENONE *Sidonio* ſupra dixi: neque enim firmiter ſcio quis in ſchola Chryſippo ſucceſſerit.

De ZENODOTO, ex Laertio Diogenis diſcipulum fuiſſe.

In Zenone.

Eſt APOLLONIVS & ASCLEPIODOTVS: ille Straboni, hic Senecæ aliquoties dictus.

Sed poſtremi hi parum nobiles: duo ſunt extra ordinem dicendi. Prior ARCHIDEMVS, ſiue ARCHED. vt * plurimum ſcriptus. Hunc Diogenes ſatis crebro nominat, & quidem inter priores Stoicos, quibus ius cenſendi. *Tarſo* Ciliciæ ortum Strabo ſignificat: ſi tamen de iſto. *Et incolæ,* inquit, *tantum curæ ardoriſque erga ſapientiæ & variæ doctrinæ ſtudia habuerunt, vt vel Athenas vel Ale-*

**Græcis quidem. nã Latinis fere Archidemus.*

Lib. 14.

xandriam ſuperauerint, & ſicubi inclyta & frequentes etiam ſunt Scholæ. Viri illuſtres ex ea prodierunt, Antipater, & Archidemus, & Neſtor, Stoici. Epictetus ſæpius nominat, ſed ſemper vt inter vertices, & qui vulgo ſic cenſeretur. Etiam noſter Seneca: [a] *Exclamanti alios opponam cũ quibus litiges, Poſidoniũ & Archidemũ.* Cicero de eodẽ:[b] *Duo vel principes Dialecticorũ, Antipater et Archidemus.* De iſto, an alio Plutarchus? cuius verba, vbi oſtendit multos voluntarium exſilium elegiſſe: Ὁ δὲ ἀθηναῖος Ἀρχέδημος εἰς τὴν παρθῶν μεταστὰς, ἐν Βαβυλῶνι τὴν Στωϊκὴν διαδοχὴν κατέλιπε: *Athenienſis, Archidemus, in Parthorum regionem ſe transferens, in ipſa Babilone ſtoicam ſucceſſionem reliquit.* Notabile. etiam Parthos huic ſectæ inſertos: & magnum viri ardorem qui iuit, docuit, fecit. Dubitaui an idem eſſet: imo non videtur, cum illo Strabonis certe. qui *Tarſenſis* non *Athenienſis* fuit. An diuerſi *Archidemus*, & *Archedemus*?

Lib. 2. Diſſert. 4. & 17. & 19.
Lib. 3. Diſſ. 2.
a Ep. 121.
b 4. Acad.
De Exſil.

Alter quem volui ſuggeſtum, eſt SOTION. Debui Senecæ cauſſa, cui doctor ille fuit. Nam ita in epiſtola quadam, vbi præteritos annos recolit: *Modo apud Sotionem philoſophum puer ſedi.* Iterumque: *Non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagoræ Sotion iniecerit.* An ergo Pythagoreus fuit? vix credam: ſed non alienum ab ea abſtinentia, fortaſſe & aliis magnanimi viri ſcitis, aut inſtitutis. Sitne hic, quem Diogenes & Athenæus citant, libris *De ſucceſſione Philoſophorum*: quem Stobeus, *De Ira*: non adfirmem. vereor vt ille anti-

Epiſt. 49.
Epiſt. 58.

Digitized by Google

quior ſit: magis inclinem eſſe, quem Plutarchus circa ſuum, id eſt Senecæ æuum, fuiſſe oſtendit. In libro, De pietate fraterna: Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων Ἀπολλώνιος ὁ περιπατητικὸς ἤλεγξε τὸν εἰπόντα, δόξαν ἀκοινώνητον εἶναι, Σωτίωνα νεώτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ ποιήσας ἐνδοξότερον: *Sed & recentiorum philoſophorum Apollonius Peripateticus reprehendit & refutauit qui dixerat, Gloriam eſſe incommunicabilem. quippe iuniorem fratrem Sotionem illuſtriorem quam ſeipſe reddidit.* Tangit aliquod factum circa fratrem, nobis ignotum. Satis de *Stoicis* nobilioribus: nunc cauſſam nominis huius breuiter etiã dicam. Zeno in *Porticu* docuit, quæ *Piſianactæa* olim dicta, poſtea picturis varie à Polygnoto decorata, nomẽ illud ποικίλης ſiue *Variæ* accepit. Inde igitur nomen. & ἀπὸ στοᾶς, littera mutante & augente, στωϊκοί appellati. Bono omine pinxit ille: & * πολύγνωτον *hanc* Porticũ, & Porticen*ſes*, vt Latine ſic reddam, orbi terrarum factos ſcimus.

Dio. in Zen. initio. Plutar. in Cimone, Harpocration in Polygnotus Pau*ſan.* Per*ſius Sat. 3. ibi Schol.*

**multi notam & nobile. ad nomen* Picto*ris alluſum.*

DISSERT. XIII.

Cynicos originem Stoicis dediſſe, & Dogmata fere conuenire. Illi ex profeſſo laudati.

ANTEA *Zenonij* appellabãtur etiã: & cur non *Cynici*? nam reuera ſunt pæne iidem. Itaque & ortum Stoicæ, ſunt qui Antiſtheni adſcribant, *Cynicæ* eidem conditori. Diogenes aperte: δοκεῖ δὲ καὶ τῆς ἀνδρωδεστάτης

In Antiſth.

Στωϊκῆς κατάρξαι: *Videtur & virilis illius Stoicæ ſectæ princeps auctorque fuiſſe.* Quidni videatur? dogmata conſentiunt, in vita & cultu aliquid mutant. Itaque poeta recte:

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata curat

A Cynicis tunica diſtantia:

ſiue quia veſte & habitu differebant: ſiue quia verecundia tantum, & tegebant Stoici, qui illi in aperto audebant. Sane, vt Diogenes ait,

In Mened. mo. κοινωνία τις ταῖς δύο ταύταις αἱρέσεσιν ἐστιν· ὅθεν καὶ τὸν κυνισμὸν εἰρήκασι σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν: *communio & ſocietas quaedam eſt his duabus ſectis. unde & Cyniſmum dixerunt breuē ad virtutem viam.* Qui *dixerunt?* ipſi Stoici.

Diog. id Zenone. Atque adeo Zeno definiuit, τὸν σοφὸν αὐτὸν κυνιεῖν· εἶναι γὰρ κυνισμὸν σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν: *Sapientem Cynicum debere eſſe. atque Cyniſmum, compendiariam ad virtutem viam.* AVD. Ita mihi Stoicos tuos laudas? & Cynicos etiā facis? Apage ſordes illas, & impu-

1. De offic. dentiā. mihi Cicero inclamat: *Cynicorū natio tota eiiciēda eſt. Eſt enim inimica verecūdiæ, ſine qua nihil rectū eſſe poteſt, nihil honeſtum.* LIPS. Cicero, id eſt vulgus: hic quidem. fruſtra autem de Sapientia loquimur, ſi ad illum iudicem imus. Prima fronte qui Cynica adſpicit, tecum dicet: qui reſtat & inſpicit, munditias, pudorē, decus, virtutem inueniet & laudabit. Itaque breuiter exploremus: & quidem ab ipſo nomine, quod in ludibrium aut probrum trahunt. Aiunt à *canis impudentia* ſic dictos? quia

Digitized by Google

naturæ in publico obſequuntur. ingerendo, egerendo, atque etiam inſerendo, animalis illius exemplo. Quod empiricus abnuat qui vbi Canem laudauit à ſagacitate aut prudẽtia, *quod commoda appeteret, incommoda vitaret, mala agnoſceret, & mitigaret, ſed & iuſtum memorem gratum eſſe, animoſum, & malis infeſtum*: addit: *inde factũ videri, vt Philoſophi quidam* (Cynici) *ſe huius animalis cognomine commendarint*. Bene. quid enim tam proprium Cynicis, quam bonos tueri & fauere, malos inuadere & allatrare? Laertius & aliam cauſſam ſuggerit: *Docebat*, inquit, *Antiſthenes in Cynoſarge gymnaſio, haud procul à portis: vnde & Cynicam ſectam dictam, ſunt qui opinentur. Ipſe quidem appellabatur* ἁπλοκύων: *ſimplex & ingenuus Canis*. In nomine, hoc eſt: dogmata autem ſi videas recto animi oculo, quid culpes, imo quid non ſuſpicias & admirere? *Virtutem ſufficere ad Beatam vitam. Eam in rebus factiſque eſſe, non verbis. Sapientem ſibi ſatis eſſe: eius enim omnia. Nihil ei nouum videri: Regem eſſe: non ad legem, ſed virtutem viuere. Sola bona, pulchra, mala, turpia.* Denique *Finem homini, ſecundum virtutem viuere.* Non hæc alta, & puri æthereique animi & iudicij dicas? Sed nemo melius veriuſque legitimum Cynicum (falſos inſuper habemus) deſcripſerit quam magnus ille Epictetus, in Diſſertatione huic rei propria, quam περὶ κυνισμοῦ, *De ſecta Cynica*, indigetauit. In compendio, & ordine aliquo dabo. quæ ille Stoico ſuo more, calide aut confuſe. *Cynicus*, inquit, *explora-*

Lib.1. Pyrrhon. ca. 14.

Lib. 3. Diſſert.22.

tor quidem eſt, & velut legatus à Ioue ad viſendas res humanas. Diogenes ille, inter capita eius ſectæ, poſt Chæronenſem cladem ad Philippum regem perductus fuit, vt ſpeculator. Statim faſſus eſt. & Sum hercules, inquit, ſed tuæ ambitionis, ſæuitiæ, & luxus. Itaque monet & inclamat libere, quæ bona, quæ mala ſint demonſtrat, appetenda, fugienda, & elata manu, velut tragica ſcena conſcenſa homines miſeriarum ſuarum, & vitiorum admonet, ab iiſque ad meliora (quãtum in ipſo eſt) compellit. Idem eſt publicus doctor & pædagogus generis humani, inſtruit ſimul ac caſtigat. Idem medicus & velut Æſculapius quidam: qui ſtatim demonſtrare poſſit, & illos ſi curatione ſua vtantur ſanos fore, & ſuam valetudinem in argumentum proferre. Conuenite omnes, inquit, qui epedibus, è capite, qui febri laboratis, conuenite cæci, amentes, ac videte me ab omni malo expertem & ſaluum. Denique Dominus & rex eſt, ſceptro & diademate à Deo ornatus: qui tales facere pollicetur, ſibi audientes. Vt ſciatis, ô mortales, vos felicitatem & tranquillitatem, vbi non eſt, quærere: ecce ego exemplum à Deo vobis ſum miſſus. Non rem habeo, agros, domum, non vxorem, liberos, familiam, imo nec ſtragulum, aut tunicam, aut aliud vaſum. Videtis tamen quam ſanus ſim? facite mei periculum. Nihil habeo, nihil egeo, ne cupio quidem: non hominem, non locum, non oblectatiunculam, ſicut pueri Vindemiæ dies aut ferias. Ecquid mihi deeſt, nonne ſine metu ſum? nonne liber? Quando quiſquam me in vonẽdo fruſtratum vidit? quando in vitando? Quando Deum, vel hominem aliquem incuſaui? Quomodo

Lib. 3. Diſſert. 8.

Iterũ è 3. Diſſert. 22.

autem alacer & erectus incedo? quomodo eos tracto & conuenio, quos vos timetis? nonne vt mancipia? Quis me conſpecto, ſe regem & dominum ſuum videre non putat? Hac ago, hac curo: ſicut eum oportet,

Ωι λαόι τ' ἐπιτετράφαται, ϗ τόσσα μέμηλεν: Ex Hom.

Qui populos moderetur, & ampla negotia curet.

Atq. hæc libere omnia, ſine trepidatione aut reſpectu: quippe qui ſole puriorem mentẽ conor circũferre. Nõ habeo ſatellites, gladios, pompam ſiue terriculamenta iſta externa: eorum loco bona conſcientia dat fiduciam mihi et poteſtatem. Non ipſe reprehendendus, in alios incurro: verecundia vbique ornatus, & Honeſti amore, illud ſine lege aut poena colo. Ceteri parietibus, ianuis, velis teguntur: ego ſub dio, in propatulo ago, omnium oculis & inquiſitioni expoſitus, Deo me probo. Atq. hæc cum facis, euenit vt male audiam, imo vapulem: quid mirum à pueris aut fatuis, & qui tangi vlcera ſua nolũt? Ego vero affectum aut curam non muto, aut mitto: dum vapulo. eos ipſos qui verberant diligo, tanquam pater omnium, tãquam frater. Neq. animo ſolum ita firmus & conſtãs ſũ, ſed corpus ſufficit, & illo ipſo doceo, tenuẽ & frugalẽ victũ vires augere, adeo non lædere ſanitatẽ. Quid calorẽ, frigus, incõmoda? nihil. Ecce circũfero corp' meũ, vt Diogenes, nitidus, pinguis, bene habitus, credite oculis ſenſibuſq. vera dici. Hæc & plura (vtinã audire fas!) german' ille Cynic': de fucis, null' hic ſermo. Neq. nego in sũmo iſtos eſſe, ideoque vicinos lapſui, aut faciles trãſilire. Seneca noſter ſignate ſcripſit: *Hominis naturam Stoicos vincere, Cynicos Excedere.* Ita eſt: quid De Breu. Vit. cap. 14

quid ſupra Stoicos, modum pæne ſupra eſt: ſed nec inutile, in vna parte ſic eſſe, vt ad modum deinde ducant. Diogenes agnoſcebat, & fatebatur, *Imitari ſe chori magiſtros: qui tonum leuiter excederent, ſed vt reliquos reuocarent ad concentum*. Pulcherrime. ſint magnæ iſtæ animæ, quæ omnia externa calcent, deſpuant: & aliquid in rigore fortaſſis excedant, vt mollitiē noſtrā vincant. Ecce in Seneca exemplū *Demetrii*: qui aut familiaris illi, aut doctor fuit, & plerisque item melioris animi aut ſtudij Romæ notus; & carus. De quo ille quam honorifice! *Demetrius Cynicus, vir meo iudicio magnus etiam ſi maximis comparetur*. Et meo hercules, ex iis quæ de ipſo ſparſim lego. Nam & Tacitus laudabiliter meminit: & noſter iterum éffuſa, ſed ex animi ſenſu, laudatione, quis enim mendico adulетur? noſter inquam: *Demetriū quem mihi videtur rerum natura noſtris tuliſſe temporibus, vt oſtenderet nec illum à nobis corrumpi, & nos corripi poſſe. virum exactæ, licet ipſe neget, ſapientiæ, firmæque in his quæ propoſuit cōſtātia, Eloquentia vero, quæ res fortiſſimas deceat non concinnata, nec in verba ſolicita, ſed ingenti animo, prout impetus tulit, res ſuas proſequentis*. Sed & alibi profitetur. *Demetrium virorum optimum*. quem inquit, *mecum circumfero* (in comitatu habeo) *& relictis conchyliatis, cum illo ſeminudo loquor, illum admiror. Quidni admirer? vidi nihil ei deeſſe*. Sapis Seneca, plus vna hora tibi ille conferet, quam alij multis annis. *Nihil*, inquit, *deeſt*. Imo omnia deſunt, ſi rem ſpectas: ſi animum, nihil.

Laert. in Diogen.

7. De Benef. 1.

Ib. c. 8.

Epiſt. 62.

Iterum noſter: *Ego certe aliter audio, quæ dicit Demetrius noſter, cum illum vidi nudum, quanto minus quàm ſtramentis incubantem? Tunc enim non præceptor veri, ſed teſtis eſt.* Da aures aliquid è noſtro ſæculo accommodanti. *Cappucinos* iſtos quos dicimus, veræ virtutis, patientiæ, inopiæ, & (quod antiquis defuit) pietatis exemplar, quis ſine animi aliquo motu & impulſu videt? quis non vel viſos conferre ad eadem illa putat? ego cenſeo: & tales omnino Cynicos fuiſſe: excipio Pietatem, vt dixi, & Verecundiam: quarum illam æuum illorum abnuit, hanc inſtitutum. Carpere enim & corrigere volebant: atque ore & animo ad eam rem opus. Sectam vides: altam ſimul & abiectam, nihil populare, nihil ſplendidum, imo nihil externum ſpectantem, & ſectantem: ideoque paucis ſerio, neque diu probatam. Certe Sidonij iam æuo deliquerant, ſcribitq. in enumeratione Sectarum: *Epiſt. 20.*

> *Excluſi prope iam Cynici, ſed limine reſtant.*

id eſt, adeo pauci, & ſic pulſi, vt in limine hæreant ad egreſſum. Omitto: proprie enim Stoicos non tangunt.

Digitized by Google

DISSERT. XIII.

Contra Stoicos, & quæ iis obiici ſolita.

AVD. At ego *Stoicos* tuos tango, ſi linguā mihi laxas. Laudas, & huc vocas: quam multi reuocant? Hodie plerique omnes: & ludus ac iocus tu atque ego ſimus, qui hic ſumus. Sed & inter priſcos, quam multi graues, & grauia quædam iſtis obiiciunt, aut imponunt. Vis pergam dicere? LIPS. Me lubente. nam recte olim Comicus.

Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀσυνέτος καθήμενος:
Moleſta res eſt, fatuus auditor ſedens.

Oſtende capere te: & aliquid interfare, *vt* (Cælij olim dicto) *duo ſimus.* AVD. Ergo facio, & dico obiici iis iſta. Zenoni primum, primo auctori, æmulationē & inuidiā, quæ originē dederit diſſenſioni & Sectæ. In Academicis erat id eſt, platonicis, polemonis auditor: lis incidit cū Arceſila cōdiſcipulo, ingenioſo viro: ab ipſo & priſcis diſceſſit, & *nouā hæreſim*, vt Varronis verbis dicam, *nouo paxillo ſuſpendit.* Fecit ſimile ille alter, à calore contentionū, vt fit, & *Nouā Academiam* excitauit. Tuus quid? nouā *Porticū*, inauditum antea nomen. Et rem ſi ſcrutaris, vix in ea pugna, ſed in verbis formuliſque fuit. Cicero: *Zeno quoque eorum princeps, non tam rerum inuentor fuit quam verborum nouorum.* Iterum: *Aduena quidam, & ignobilis verborum opifex.* Itaque quę alij adhuc *Bona Fortu-*

3. De fin.
5. Tuſcul.

næ aut Corporis, hic *Producta* maluit dicere: quæ illi *Mala* eiuſdem generis, hic *Reiectanea*: & talia complura. Totum etiam dicendi genus obſcurum aut tenue: nihil pro copia, dignitate aut luce antiquorum. Idem Cicero, & quis melior hic iudex? *Stoicorum non ignoras quam ſit ſubtile, vel ſpinoſum potius, diſſerendi genus.* Alibi: *Vellunt de ſpinis, atque oſſa nudant.* Iterumque: *Pungunt, quaſi aculeis, interrogatiunculis anguſtis: quibus etiam qui aſſentiuntur, nihil commouentur animo, & iidem abeunt qui venerant.* Sed & alij, ab hac cauſſa, irrident τὰ ἐκ τῆς ποικίλης στοᾶς λογάρια: *illos è varia Porticu ſermunculos.* Et Comicus quiſpiam:

3. De Fin. 4. De F. n. Ibid. Apud Athe. 3. Apud eund. lib 13.

Ἀκούσατ' ὦ στόακες, ἔμποροι λήρου,
Λόγων ὑποκριτῆρες:
Audite Porticenſes, mercatores nugarum,
Verborum arbitri & cenſores.

Sed verba omitto, quæ compta à philoſopho non requiri ſcio. nec florem illum orationis: tamen docere apta, & animis illabi: ergo rem videamus. Ea ipſa aut tenuis, aut alta nimis & ſuperba. Tenuis, in diuiſiunculis, diſtinctiũculis: quibus crebris valde & non neceſſariis vtuntur. Superba in dogmatis, quæ faſtum vbique & ventum habent. *Dolorem non malum: Sanitatem non bonum: Sapientem Diuitem, Regem, Deo parem eſſe.* Inde contumacia, & ſui amor, aliorum contemptus: nec priuatorum tantum, ſed magiſtratuum, Principumque. Olim obiectum, cum nota hæc ſecta, & viguit: vt Rubellio Plauto apud Tacitum, quod *aſſumpſiſſet Stoicorum arrogantiam,*

Digitized by Google

ſectamque: qua turbidos & negotiorum appeten-
14. Ann. tes facit. Accedit augendæ huic ſuperbiæ, quod & ſuper hominem, & nimia quædam iactant; *Sine affectibus eſſe*: *Iniuriam non accipere*: *Scire omnia, non opinari*: & plura, quæ *Paradoxorum* titulo præſcribunt. Denique & auſteritas quædam, vel potius acerbitas, è dogmatis
3. De Nat. Deorum. eorum innaſci animis ſolet: Ciceroni quoque notatum. qui alibi ait *Aſotos ex Ariſtippi, acerbos è Zenonis ſchola exire.* Itaque, vt concludam, nimia omnia in hac parte videntur, & præter ceteros ſapere dum ſtuduerunt, à vera, id eſt modeſta, Sapientia excidiſſe. Placet autem illud Euripidis:

-----οὐ γὰρ οὐδ' ἀζήμιον
Γνώμην μὲν εἶναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν:

----non vel hoc noxa vacat,
Si mens ineſt ſapientibus ſapiens nimis.

Præſcript. adu. Hæret. Placet & hoc Tertulliani, *Noſtram inſtitutionem de Porticu Salomonis eſſe*: vt tua hac Chriſtianis quidem non ſit opus. Quæ viſa, dixi: ſi quid liberius aut fortaſſe vanius, hoc refelle; illud ignoſce.

DISSERT. XV.

Pro Stoicis: atque ordine illa reiecta.

AVdiui equidem, & ad vtrumque promptus ſum, libertati ignoſcere, imo gratiã habere, & vanitatem, nam ea certe dictis ineſt, refutare. Illud dixi & factum eſt: hoc iam adnitar,

Digitized by Google

nitar & neſcio an cum magno fructu. Vincã & frangam tot præiudicia? Fatum ipſum aduerſum? Nam Stoici à mille amplius annis nulli, & non niſi in ſcriptis ſunt: ac gloriæ & vitæ ſuæ curſum videtur peregiſſe. neq. hercules reuoco paucas reliquias melioris illiꝰ ſæculi ſi tuemur, ſatis eſt: & hoc ſine ſcito ſcutum & defenſionem à me ſuſceptam. Satis etiam triumphat Veritas, ſi apud paucos bonoſque accepta: nec indoles eius eſt, placere multis. Videamus, & à capite refellamus. Aiebas Zenonem æmulatione motum à Polemone & prioribus abiſſe: quo argumento? Cicero dicit. Cicero? nempe Academicus, & ex profeſſo igitur Stoicorum hoſtis. Hoc hic, & mox, valeat: quia pleræque criminationes tuæ teſte illo, non teſte, nituntur. Æmulatio impulit. qui magis quam Ariſtotelem, Carneadem, Epicurum, alios, qui in tot ſectas ſtatim à Socrate & Platone ſunt ſciſſi? Atqui primus ille quidem, cum applauſu etiam noſtro, ſcripſit; *Amicum Platonem, Amicum Socratem, ſed magis veritatem eſſe*: cur Zenoni non idem ius? Eſt profecto, neque aliud, quam illa ipſa Veritas impulit ad diſſentiendum. Non enim philoſophos, opinor, vt pecudes eſſe volumus: qui ſequantur tantum antecedentium gregem. *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt* (ait Seneca) *ſed non peregerunt.* Peregerunt? quam abeſt? *Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit: nec vlli nato poſt mille ſæcula præcludetur occaſio aliquid adhuc adiiciendi.* Audis eundem illum noſtrum? vera dicit: &

1. Ethic. ad Nicom.

Epiſt. 65.

Id. Ep. 64.

F

ſuperior ac noſtra ætas fidem fecit, facietque. Ergo omitte hoc de Æmulatione: quod tamen ſine culpa etiam amplectimur. habuerit & habeamus ipſi hanc honeſtam, quæ ad cognitionem Veri ducat. At, inquis, verba innouauit tantum. Innouaſſe fateor: tantum, nego. Quidni innouarit, in rebus quibuſdam nouis? *Datur venia* (ait Apuleius) *nouitati verborum, rerum obſcuritatibus ſeruienti.* Quid ſi rerum nouitatibus? non venia tantum, ſed laus eſto. *Producta & Reiectanea* quæ in exemplum adfers, neceſſaria fuere: nec ſine iis explicari ſatis aut conſtitui ſcientia Bonorum Malorumque potuit, id eſt philoſophiæ caput. Plura talia ſunt, in * loco dicenda. Atqui ſpinæ & aculei in illorum ſcriptis. Deus bone! hodie hæc dici & obiici ab iis qui Ariſtotelem, & nouellos Ariſtoteleos, legunt? Ac de veteribus Stoicis, non tu non ego nimis ſcimus: de Seneca & Epicteto, aperto ore dixerim, roſeta mihi illorum ſcripta videri, præ Lycei dumetis. Sed ſint ſubtiles & acuti: in philoſophis hoc culpæ deleges, quod laudi debebas? At Cicero etiam audiendus eſt, qui *pungere* eos *interrogatiunculis* dicit: *animos non commouere.* Itane *pungere*? agnoſco: vere faciunt, & velut ſtimulis, ac pugiunculis quibuſdam ſententiarum, penetrant animos ac peruadunt. Sed *non mouent*. quid igitur eſt mouere, ſi hoc non eſt? Vis mi Cicero, vt ad conciones veniant, affectus miſerabiliter moueant, clamores excitent, & plauſus? Mare hoc non

Lib. 2. Diſſert. penult.

tentant, nec fluctus in eo ſuſcitant: contenti ſingulis & priuatis lectoribus iiſque quietis & intentis. Hunc talem mihi da, nunquam à lectione duorum, quos dixi, ſurget, niſi commotior, & Honeſti quodam ardore ſuccenſus. Hæc eſt eloquentia philoſophis decora: in quos proprie cõuenit, quod Menelao ſummus vatum adtribuit.

παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως:

Pauca quidem, verum argute.

Non enim eſt philoſophia, vt noſter Seneca veriſſime ſcripſit, *populare artificium, nec oſtentationi paratum: in rebus non in verbis eſt.* Lib. 16.
Et Fabius, bono iudicio, de ipſis noſtris: *Minus indulſerunt eloquentiæ Stoici veteres: ſed cum honeſta ſuaſerũt, tum in colligendo, probãdoque plurimum valuerunt: rebus tamen magis, quam (id quod ſane non quæſiuerunt) oratione magnifici,* O bona, ô non retractanda iudicia! Honeſta ſuaſerunt, probando valuerunt, rebus magnifici fuerunt: & hæc eloquentia eſt, qua gloriantur. Quam Breuitas etiam decet: adeoque non abnuit Zeno aut excuſat, vt cuidam obiicienti *Breuia eſſe eius dicta. Omnino,* reſponderit. *nam & ſyllabas philoſophorum, ſi id poſſet, breues eſſe optem.* Mens copioſa & exuberans ſit, ſermo temperet & adſtringat. Sed de Verbis ſatis: Rem etiam accuſas. Quid autem? vniuerſe duo, Tenuitatẽ, & ſuperbiam. De tenuitate, haud ſatis capio, ſubtilitatem ſi vis & accurationem in diuidendo, & addam etiam Definiendo:

vindicamus & iactamus, ſuper omnes qui philoſophiam attigerunt. An modum non ſeruaſſe, hoc vis? poſſunt eſſe quædam, aut videri nobis talia: parum firmiter tamen iudicanda, è paucis iſtis ſparſiſque reliquiis ſcriptorum. Omitte hoc igitur, negandum ea facilitate, qua affirmatur. De ſuperbia maius eſt, & colorem aliquem è paucis eorum ſcitis habet: ſed colorem. Magni animi eos fuiſſe, & ad alta ac magna duxiſſe, profitemur: & quis damnet, niſi qui virtutem ipſam, & generoſum illud Honeſtum, damnet? Eo, non alio, vocant: hoc ſublime, ſplendidum, illuſtre conſtituunt: hoc omni verborum ſententiarumque honore adaugent. At *Dolorem non malum* dicunt. O viles animæ! quid ergo? cum Epicuro *Voluptatem vnicum Bonum, & illum Malum* dicemus? calcari ab homine hæc humana, & pedibus ſubiici, ſine ſuperbia non vultis? Mihi ea contingat & ſtare in Virtutis illa arce ſecurum, ſuper Dolorem, Lętitiam, Spem, Metum, & turbines iſtos animorum, At *Diuitem* & *Regem* dicunt *Sapientem*. Quem ergo potius? Craſſum, aut Pacorum, aut Neronem? Hæc * alibi explicanda ſunt, ſapientiſſime dicta: nec niſi ab ignaris aut ſtultis ridenda. Simile, quod *Affectus*, *Iniuriam*, *Opinionem* à vero Sapiente (nota, vero) arcent: ſemihorulæ ſpatio approbanda tibi, imo admiranda. Sed quid eſt? damnare malumus, quam diſcere: & *veteres auias*, vt ille ait diſplicet *à pulmone reuelli*. In ſcholis non hæc dicuntur, aut iſ-

* Lib. 3. In Paradoxis.

cuntur: ergo ſine inquiſitione reiicimus, & illos quoque, ſiqui docere conantur. Addebas de *Contumacia* grauem obiectionem, & hanc ex arbore iſta eſſe fructum. Non agnoſcimus: etſi obiici iam olim, hoc ſcimus. A quibus autem? ab improbis aut ſeruilibus animis: quibus diſplicet, quidquid probum, erectum, & honeſtum eſt. Tales noſtros eſſe & conſpici in ſententiis, in conſiliis, nihil gratiæ, nihil metui dare, omnia ad Iuſti normam dirigere, vltro fatemur, & hanc Libertatem, non contumaciam, cenſemus. Vtinam hodie in Regum Principumque conſiliis ſint! vtinam in tribunalibus! non pœniteat eiuſmodi Tuberonum aut Catonum. Sed Seneca audiatur, hoc ipſum diluens: *Errare mihi videntur, qui exiſtimant philoſophiæ* (huic Stoicæ) *fideliter deditos, contumaces eſſe & refractarios, ac contemptores magiſtratuum & regum, eorumue per quos publica adminiſtrantur. E contrario enim, nulli aduerſus illos gratiores ſunt: nec immerito. Nullis enim plus præſtant, quam quibus frui tranquillo otio licet.* Nota & hoc de *Otio*: quod plerique ſane philoſophorum amplectuntur, apti reipublicæ, ſed non omni: neque aduerſis ventis vela ſoluunt. Iterumque Seneca, de hac criminatione: *Scio male audire apud imperitos ſectam Stoicorum, tamquam nimis duram, & minime Principibus Regibuſque daturam bonum conſilium. Sed nulla ſecta benignior leniorque eſt, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior: vt cui propo-*

Epiſt. 73.

2. De Clem. cap. 5.

ſitum ſit, vſui eſſe aut auxilio, nec ſibi tantum, ſed vniuerſis ſinguliſque conſulere. O hæc admitte! & vna illud diſce, lenes & mites eſſe communium bonorum cupidos; nec, vt Epicureos vnius ſui curam agentes. Quomodo non ſint, quibus hoc inter prima dogmata, *Ciues ſe mundi eſſe, Totum hunc orbem, patriam*? Itaque & illud imbibunt,

Non ſibi, ſed toti genitos ſe credere mundo.

Quæ ſatis refellant hoc de *Contumacia*, aut aliorum *Contẽptu*: atque vna, quod de *Acerbitate* in extremo dicebas ſed calũnioſe dicebas Ciceronem hoc ſcribere, quod non ſcripſit. Neque enim ille, *acerbos exire è Zenonis ſchola*, definiuit: ſed *poſſe exire* (verba vide:) & quis id neget? non magis, quã è Dialecticorũ ſchola, Sophiſtas: è Iuriſconſultorum, rabulas: Medicorum, carnifices. Neque illi hæc docent: ſed deliquia ſunt praue capientium, vtentiumque. Hic ſimile. Zenonis ſchola, quę tota Virtutis eſt, ſeueros, non molles facit, aſperi aut acerbi ſiqui prodeunt, vitio illorum & humani ingenij fit, facile ad confinia declinantis. Clauſula tua erat, de *Modeſtia*. Dij boni, quis magis amat? quin ſi tota Sapientia nobis detur, cum adiuncta Superbia: ſpernamus hoc contubernium, & nolimus iungi.

Digitized by Google

DISSERT. XVI.

Iidem laudati: et quid in partibus Philoſophiæ præſtiuerint: deque iis vel aduerſariorum elogia.

SEd ſcutum defenſionis ſatis ego prætuli,& ſiniſtra ſum vſus: lubet etiam dextra, & veris eos laudibus exornare.Philoſophiam ſi examinamus, nemo abnuet, tres in ea partes eſſe, *Logicam*, *Phyſicam*, *Ethicam*: & qui in ſingulis, aut omnibus emineant eſſe laudandos ſed in omnibus, rarum, & vere hoc ac ſcite Plutarchus: *Quoſdam philoſophantium auibus ſimiles videri, qui lenitate quadam & ambitione ingenij elati alta petunt, & Phyſica ſcrutantur tantum. Alios canibus, qui laniare & vellicare auidi, ſoli logicæ adhæreſcunt, vt pelli, & in ea rixantur, & mentem ad vlteriora nō mittunt.* Profectò mi adoleſcens ſapiens ille ſcriptor (talis eſt, etſi Stoicis parum æquus) rem attigit: & in hodie philoſophis an non ſæpe obtineat, te iudicem addico. At Stoici noſtri omnes partes complexi animo & ſcriptis ſunt: *Logicam* ſic accurate, Chryſippo præſertim præeũte,vt in modo peccaſſe modeſtis iudiciis poſſint videri. Repete memoria quæ * ante in Chryſippo dixi. Iã in *Phyſica* profectò regnãt: & maxime in ſublimi illa & principe eius parte,quæ Deũ & diuina tangit. Quis de illo, de iſtis, id eſt Fato Prouidẽtia, Geniis ſubtilius, vberius, verius ſcripſit? Ne inuidia ſit dicere,

De Profectu in Virt.

* *Diſſert.* 1

Digitized by Google

non omnis philoſophorum manus, ſi in vnum conferatur. Atque hæc omnia tamen ad *Ethicam*, vere noſtram partem, & germanæ Philoſophiæ finem, diriguntur: nec alio lectorem ſuum ducunt, niſi ad Honeſtum & ad Virtutem. Quanti in iſta ſunt! quam alti & erecti! quam omnia humana calcant aut ſpernunt, & hominem ſupra hominem tollunt! Lege paucos eos libros, qui extant, vel Senecæ vel Epicteti Virtutem ipſam ſcripſiſſe dicas, & ſemina ſalutarium monitorum vbique ſparſiſſe. Vbique. nam & in eo vera iſtorum gloriatio eſt: *Non eſt quod* Sen. Epiſt. 33 *exigas Repetita aut Excerpta. continuum eſt apud noſtros, quidquid apud alios excerpitur. Non habemus iſta oculiferia, nec emptorem decipimus, nihil inuenturum cum intrauerit, prater illa qua in fronte ſuſpenſa ſunt. Quocumque miſeris oculum, id tibi occurret quod eminere poſſet, niſi inter paria legeretur.* O quam vera hæc, de ipſo imprimis qui dicit, aſſerantur! Vbique altæ, acres, ferientes quædam ſententiæ ſunt, & vtiliſſima monita aut medicamenta animorum. Iam vero ad *Ciuilem* etiam doctrinam, quę Reges Principeſque tangit iſtos maxime iuiſſe & præiuiſſe, ſcriptorum illorum Indices mihi dicunt. Vide, ſodes, apud Laertium vel Zenonis libros, vel Cleanthis, & Chryſippi: ſtatim occurrent tituli, *De Rep. De Legibus, De Conſilio*, & talia quæ ad regimen aut tutelam faciunt generis humani. Quid diſſimulandum eſt? diuina Prouidentia, priuſquam lucem Sapientiæ plenam,

Digitized by Google

miſſa ipſa Sapientia (id eſt, Filio) nobis ſpargeret: hos tales præmiſiſſe videtur, vt ſcintillas eius allucerent, & errorum vitiorumque Cimmerias quaſdam tenebras arcerent. Vnum eſt, in quo caute legendos audiendosque fateor: altitudo ſenſuum aut decretorum, interdum nimia, & quæ imbecillitatem hanc noſtri generis videtur ſuperare. Seneca & obiicit ſibi, & reiicit: licet audiamus. *Nimis alta promittitis, inquiunt, nimis dura præcipitis. Nos homunciones ſumus, omnia negare nobis non poſſumus.* Reſpondet deinde: *Vitia noſtra, quia amamus, defendimus: & malumus excuſare illa, quam excutere. Nolle in cauſſa eſt, non poſſe prætenditur.* Vide ne in multis hoc verum ſit, & nimia videantur, quia nos in deliciis aut vitiis nimij ſumus. Sed eſto, ſint præalta: quid vocari ad ea nocet, non peruenturum? Vt is qui exemplar ſibi proponit, emendatiſſimum cupit, etſi infra illud conſiſtet: tale hic eſt, audiamus optima, aueamus optima, etſi imbecillitate hac inſita retrahemur. Sed de iſto * alibi: nunc, quod dixi, adfirmo magnanimam & altiloquam hanc totam Philoſophiam eminenter eſſe. Noſter alibi egregie: *Tantum intereſſe inter Stoicos & ceteros ſapientiam profeſſos, quantum inter viros & fœminas.* Sane robur vbique habent, virtutem & virum præferunt, ac formant. Ideoque idem Seneca pulcherrimo elogio dixit, *fortiſſimam & ſanctiſſimam ſectam.* Quid autem alij? etiam qui diſſentiunt, nec diſſentiunt. Audi Plutarchum ex profeſſo Academiæ addictum

Epiſt. 116.

* *Lib.* II. *Diſſert.* 8.

De Conſt. Sap. cap. I.

Epiſt. 83.

In Cleomene. Ἔχει τι ὁ στωϊκὸς λόγος πρὸς τὰς μεγάλας καὶ ὀξείας φύσεις ἐπισφαλὲς καὶ παράβολον· βαθεῖ δὲ καὶ πράῳ κεραννύμενος ἤθει, μάλιστα εἰς τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἐπιδίδωσι: *Habet Stoica doctrina, ſi in magnam & acrem naturam incidit, aliquid lubricum & anceps: ſin autem cum graui & miti ingenio temperetur, magnos impetus dat ad verum bonum & Virtutem.* Oraculi hoc ego vice habeo. in alta & ſuperba natura Stoam nō fore vſui, in alia & modeſtiore, ſaluti. At Ciceroni expreſſam vocem quam pæne omiſeram? Ille ſæpe eorum inſectator, 4. Tuſ. alibi è pectore loquitur: *Licet inſectemur iſtos* (Stoicos) *metuo ne ſoli philoſophi ſint.* Quid ais mi Auditor? ecce glorioſa nobis teſtimonia ab aduerſariis, qui illinc ſtant, & hinc dicunt.

DISSERT. XVII.

Exempla magnorum virorum, qui in hac hæreſi, etiam Chriſtianorum.

ET vero quot magnos viros habeam dicere. qui ſenſu aut profeſſione Stoici fuerūt? Senſu quidem (nomen enim & ſecta nondum inuenta) ille princeps ingeniorum Homerus: ita palam, vt ego mirer Senecam diſſentire vel ambigere, in hac mihi re iudicij non rectum. verba eius ſunt: *Homerum philoſophum fuiſſe perſuadent, cum his ipſis, quibus colligunt, negent.* Epiſt. 88. *Nam modo Stoicū illum faciunt, Virtutem ſolā probantem, & ab Honeſto nec immortalitatis qui*

dē pretio recedentē. Addit deinde. ab aliis in Epicuri, aliis Academiæ caſtra deduci. Sed deduci, ô Seneca: ille huc, & ad nos ibat. Poteſtne aliquid magis Stoicum, quam quæ de Fato ſic palam & ſæpe ſcribit? quæ ſecta hoc ita habuit, præter iſtam? Iam de Affectibus reprimēdis aut tollendis. vis in ſapiente Vlyſſe exemplū? Ecce ad vxorem venit, ab annis viginti nō viſam, & ſemper ſuſpiratam: quid facit? in lacrimas ſoluitur, ſinum & collum inuadit? Imo ille gaudium & indomitum ipſum amorem domat: aſpicit tacitus.

> Ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος:
>
> *Atque oculi ſtabant, vt cornu, vel quaſi ferrum.*

Numquam eum verſum legi, quin Stoici illius veri, immoti, & ἀπαθοῦς imago mihi ſubueniret. Iam reliqua Vlyſſeis tota, quid niſi Virtutis, Conſtātiæ, Fidei ſchola eſt? Vbi externa vlla approbata, aut quæſita? quis non labor pro Honeſto fortiter ſuſceptus, & toleratus? Alia in eo multa ad hāc ſectā (alibi dabimus:) ſed eruenda ſunt, & ſub cute illa, vt ſic dicam, verborum latent auri hæc metalla. Iam Socratem quis non fontem & caput Sapientum profitetur? atqui ille totus eſt noſter. Audi vel hæc eius, apud Platonem: Ὦ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι ὅσοι τῇδε θεοὶ δοίητέ μοι καλῷ γενέσθαι τ' ἔνδοθεν· τ' ἔξωθεν δὲ ὅσα ἔχω τοῖς ἐντὸς εἶναί μοι φίλια· πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν: *O amice Pan, & vos alij Dii hic præſides, date mihi pulchro bonoq. introrſus eſſe: externa autē, quæcū.* *In Phædon.*

quæ habeo, cũ illis internis conſentire & cõſpirare: diuitẽ porro exiſtimem ſolum ſapientem. Ex fide, & non pro cauſſa loquamur : nonne in iſtis pauculis breuiarium vel sũmarium Stoicæ doctrinæ? mihi ſic videtur. P*ana* inuocat : quid niſi *Vniuerſum*, id eſt Mundum, & quem Stoici (in Phyſicis explicandum) pro viſibili Deo habẽt? Inuocat & *Deos præſides* ſuæ terræ: particulares Genios, his illiſque Stoicorum ſcito adſignatos. Deinde dogmata, *Interna ſola bona eſſe*, & ſola optanda : *Externa* hactenus, vt *illis conſentiant*, id eſt ſeruiant & ancillentur. In extremo Paradoxum illud nobile horũ. *Solum diuitem Sapientem*. Ito aliquis, & neget in hac porticu Socratem includi. Omitto alia plura, in ſuis locis, atque ipſa Paradoxorum claſſe recenſenda. Ergo duo illi ſummi, ſunt noſtri : accenſeo *Sophoclem & Demoſthenem*, non vanis aut leuibus etiam argumentis, quæ in progreſſu ſermonis ſe pandent. Addo *Strabonem* Geographum, inſignis iudicij & prudentiæ virum: addo, ipſo profitente & nomen vltro dante. *Philonem* è Iudæis poteram: & quid aliud libri titulus clamat. πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον, *Omnem ſapientem liberum eſſe*? nam & hoc inter ſcita inopinata noſtrorum circumferri, non ignoras. Et plura in eo ſerio & iudicio notaui, in quibus Stoiciſſat: etſi Platoniſſare eum communis fama tulit. Sed nec Plato ipſe à noſtris alienus, imo plurimum noſter, ſiquis factionis expers arbitratur. Ad Romanos venio. ibi procerum illa manus *Tuberones*, *Catones*, *Varrones* occurrunt:

Digitized by Google

ibi *Thraſeas, Pætus, Heluidius Priſcus, Rubellius Plautus, C. Plinius*, noſter *Tacitus*: & vno verbo dicam, prima fere ingeniorum & dignitatum. Ipſe *M. Antoninus* Imperator, quo nihil melius aut laudabilius, in hoc albo nomen ſignat. Et quam paucos etiam nomino, præut res & multitudo fuit? nimia adeo vt Sextus Empiricus clare aſſerat, ſuo, id eſt illo ipſo M. Antonini æuo, *Plures fuiſſe qui Stoicam ſectam ſectarentur, quam qui aliam quamcumque.* Neque interiorem ego cauſſam arbitrer, quam hanc copiam, cur noſtri Chriſtiani iam inualeſcentes, minus æqui in iſtos fuiſſe videãtur aut inclinati: quare? quia & multitudine vrgebant, Quare etiam? quia auctoritate & vita premebant, quæ apud alias ſectas ſoluta aut & improba conſpiciebantur. Quamquam ita alieni noſtri, non vt ſectam maxime, ſed ſectatores, eorumque peruicaciam ſpernerent, tardos aut refractarios lucem admittere diuinitus iam oblatam. Alioquin ipſa illa ætas habuit inter culmina religionis, qui à ſenſibus multis Stoicis non abiuerunt *Arnobium* poſſim dicere, & magis *Tertullianum*, ingenio etiam Stoicum & ſeuerum. Quid magnum illum *Pantænum*, Alexandriæ ſacrorum doctorem, & antiſtitem? Hieronymus de illo aperte: *Pantænus Stoicæ ſectæ philoſophus, ob præcipuam eruditionis gloriam miſſus eſt in Indiam, vt Chriſtum apud Brachmanas, & illius gentis philoſophos prædicaret.* Optime ab optimis illis factum: philoſophus ad philoſophos miſſus, Stoicus ad Brachmanas, nec opinionibus quidem nimis diſſidentes. Et fructum ve-

ro ingentem fecit, laudemque retulit : & mox Alexandriam rediens in ea obiit, cum Scholæ illic nobili plures annos præfuiſſet. In qua ſuccedere ſibi voluit *Clementem Alexandrinum* :illum, cuius totiugam doctrinam Eccleſia etiam nunc admiratur & fruitur, in libris qui exſtant. Quiipſe quam ſæpe Stoicus eſt,& dogmata eorum ſacris noſtris aptat:audies in locis,ſi pergis me audire. Merito aptat. nam Hieronymi illius,ſanctioris an doctioris, viri, ſententia eſt, de tabella & ſcripto reci-
In Eſa.c.10 tanda : *Stoici noſtro dogmati in pleriſque concordant.* Concordant ? ita : & quod ſequitur, occulte ad noſtrum dogma & ad pietatem ducunt.Sine fuco dicam, mihi eueniſſe : & audio magnum illum *Carolum Borromæum*, ſtirpe, ſacra purpura, virtute maxime clarum, ſæpe faſſum Epicteti ſe libris motum &monitum ad cõtemptum rerum humanarũ, amorem diuinarum veniſſe. Itaque, vt concludam, apage dicere aut credere de *Porticu Salomonis*, & quod ab ea abducimus : nos vero inducimus, & ſana ac ſobria mens non aliter his vtetur.

DISSERT. XVIII.

Seorſim Seneca laudatus: Scripta eius maxime, et purgata etiam obiter à calumniis Vita.

SED heus, cum præmiſerim magnos, qui in ea ſecta fuerint, an nõ vel duos maximos omiſi, *Senecã & Epictetum* ? AVD. Obſeruaui;

Digitized by Google

& tacitus requirebam. Lips. Dabo, diſtuli enim, non omiſi: & velut Triarios quoſdã claudere volui hoc agmen, O rara Sapientiæ lumina! ô cara mihi nomina! quos audacter dixerim, ſuperaſſe in hac *Morali* præſertim parte pertractanda.

Τοὺς ὄντας, τούς τ' ἐσσομένους, καὶ τοὺς πρό τ' ἐόντας·

Quot ſunt, quotquot erunt, & quotquot inante fuerunt.

Non ſunt inanes laudatiunculæ, aut voces: vis rem tibi approbem, & vtriuſque dotes breuiter & velut digito ſignem? Fiat, audi: de Seneca primum. quem multi boniq. amant, oderunt aut contemnũt aliqui, ſed hac ipſa nota, non boni. Sit libertas huius iudicij. & experimẽto didici, qui Virtutem ipſam ſolide non amant aut æſtimant, vix iſtũ. Et hercules, quod nos amamus, & quod producimus: eſt ob iſtam. quam ſcriptis ſuis ille ornauit & aſſeruit, ſi quiſquam ab omni æuo. Plura ſane ingenij monumenta ſunt, aut fuerunt: *Poetica*, *Oratoria*, *Phyſica*: ſed *Ethica* eminent, quę vtinã ſolida atque integra ad nos veniſsẽt. Sed libri *Exhortationum* perierunt, item grande opus *Moralium*, alia pluſcula: ſufficiũt tamen gloriæ quæ exſtant, & inter omnia eius argumenti palmam, coronam, regnum poſcũt. An ex vero, aut affectu ſic iudicem, vide. Tria ſunt, quæ huc me ducunt, *Verba*, *Res*, *Tractatus*: omnia in eo iure laudãda. *Verba*, ſelecta, propria, ſignificantia: imo quæ plus aliquid ſẽper dicunt, quam dicunt. Qui proprius qui-

Digitized by Google

ſitum ſit, vſui eſſe aut auxilio, nec ſibi tantum, ſed vniuerſis ſinguliſque conſulere. O hæc admitte! & vna illud diſce, lenes & mites eſſe communium bonorum cupidos; nec, vt Epicureos vnius ſui curam agentes. Quomodo non ſint, quibus hoc inter prima dogmata, *Ciues ſe mundi eſſe, Totum hunc orbem, patriam*? Itaque & illud imbibunt,

Non ſibi, ſed toti genitos ſe credere mundo.

Quæ ſatis refellant hoc de *Contumacia*, aut aliorum *Contẽptu*: atque vna, quod de *Acerbitate* in extremo dicebas ſed calũnioſe dicebas Ciceronem hoc ſcribere, quod non ſcripſit. Neque enim ille, *acerbos exire è Zenonis ſchola*, definiuit: ſed *poſſe exire* (verba vide:) & quis id neget? non magis, quã è Dialecticorũ ſchola, Sophiſtas: è Iuriſconſultorum, rabulas: Medicorum, carnifices. Neque illi hæc docent: ſed deliquia ſunt praue capientium, vtentiumque. Hic ſimile. Zenonis ſchola, quę tota Virtutis eſt, ſeueros, non molles facit, aſperi aut acerbi ſiqui prodeunt, vitio illorum & humani ingenij fit, facile ad confinia declinantis. Clauſula tua erat, de *Modeſtia*. Dij boni, quis magis amat? quin ſi tota Sapientia nobis detur, cum adiuncta Superbia: ſpernamus hoc contubernium, & nolimus iungi.

Digitized by Google

DISSERT. XVI.

Iidem laudati: et quid in partibus Philoſophiæ præſtiterint: deque iis vel aduerſariorum elogia.

SEd ſcutum defenſionis ſatis ego prætuli,& ſiniſtra ſum vſus: lubet etiam dextra, & veris eos laudibus exornare.Philoſophiam ſi examinamus, nemo abnuet, tres in ea partes eſſe, *Logicam*, *Phyſicam*, *Ethicam*: & qui in ſingulis, aut omnibus emineant eſſe laudandos ſed in omnibus, rarum, & vere hoc ac ſcite Plutarchus: *Quoſdam philoſophantium auibus ſimiles videri, qui leuitate quadam & ambitione ingenij elati alta petunt, & Phyſica ſcrutantur tantum. Alios canibus, qui laniare & vellicare auidi, ſoli logicæ adhæreſcunt, vt pelli, & in ea rixantur, & mentem ad vlteriora nõ mittunt.* Profecto mi adoleſcens ſapiens ille ſcriptor (talis eſt, etſi Stoicis parum æquus) rem attigit: & in hodie philoſophis an non ſæpe obtineat, te iudicem addico. At Stoici noſtri omnes partes complexi animo & ſcriptis ſunt: *Logicam* ſic accurate, Chryſippo præſertim præeũte, vt in modo peccaſſe modeſtis iudiciis poſſint videri. Repete memoria quæ * ante in Chryſippo dixi. Iã in *Phyſica* profecto regnãt: & maxime in ſublimi illa & principe eius parte, quæ Deũ & diuina tangit. Quis de illo, de iſtis, id eſt Fato Prouidẽtia, Geniis ſubtilius, vberius, verius ſcripſit? Ne inuidia ſit dicere,

De Profectu in Virt.

**Diſſert. 1*

Digitized by Google

non omnis philoſophorum manus, ſi in vnum conferatur. Atque hæc omnia tamen ad *Ethicam*, vere noſtram partem, & germanæ Philoſophiæ finem, diriguntur: nec alio lectorem ſuum ducunt, niſi ad Honeſtum & ad Virtutem. Quanti in iſta ſunt! quam alti & erecti! quam omnia humana calcant aut ſpernunt, & hominem ſupra hominem tollunt! Lege paucos eos libros, qui extant, vel Senecæ vel Epicteti Virtutem ipſam ſcripſiſſe dicas, & ſemina ſalutarium monitorum vbique ſparſiſſe. Vbique. nam & in eo vera iſtorum gloriatio eſt: *Non eſt quod* Sen. Epiſt. 33 *exigas Repetita aut Excerpta. continuum eſt apud noſtros, quidquid apud alios excerpitur. Non habemus iſta oculiferia, nec emptorem decipimus, nihil inuenturum cum intrauerit, præter illa quæ in fronte ſuſpenſa ſunt. Quocumque miſeris oculum, id tibi occurret quod eminere poſſet, niſi inter paria legeretur.* O quam vera hæc, de ipſo imprimis qui dicit, aſſerantur! Vbique altæ, acres, ferientes quædam ſententiæ ſunt, & vtiliſſima monita aut medicamenta animorum. Iam vero ad *Ciuilem* etiam doctrinam, quę Reges Principeſque tangit iſtos maxime iuiſſe & præiuiſſe, ſcriptorum illorum Indices mihi dicunt. Vide, ſodes, apud Laertium vel Zenonis libros, vel Cleanthis, & Chryſippi: ſtatim occurrent tituli, *De Rep. De Legibus, De Conſilio*, & talia quæ ad regimen aut tutelam faciunt generis humani. Quid diſſimulandum eſt? diuina Prouidentia, priuſquam lucem Sapientiæ plenam,

Digitized by Google

miſſa ipſa Sapientia (id eſt, Filio) nobis ſpargeret: hos tales præmiſiſſe videtur, vt ſcintillas eius allucerent, & errorum vitiorumque Cimmerias quaſdam tenebras arcerent. Vnum eſt, in quo caute legendos audiendosque fateor: altitudo ſenſuum aut decretorum, interdum nimia, & quæ imbecillitatem hanc noſtri generis videtur ſuperare. Seneca & obiicit ſibi, & reiicit: licet audiamus. *Nimis alta promittitis, inquiunt, nimis dura præcipitis. Nos homunciones ſumus, omnia negare nobis non poſſumus.* Reſpondet deinde: *Vitia noſtra, quia amamus, defendimus: & malumus excuſare illa, quam excutere. Nolle in cauſſa eſt, non poſſe prætenditur.* Vide ne in multis hoc verum ſit, & nimia videantur, quia nos in deliciis aut vitiis nimij ſumus. Sed eſto, ſint præalta: quid vocari ad ea nocet, non peruenturum? Vt is qui exemplar ſibi proponit, emendatiſſimum cupit, etſi infra illud conſiſtet: tale hic eſt, audiamus optima, aueamus optima, etſi imbecillitate hac inſita retrahemur. Sed de iſto * alibi: nunc, quod dixi, adfirmo magnanimam & altiloquam hanc totam Philoſophiam eminenter eſſe. Noſter alibi egregie: *Tantum intereſſe inter Stoicos & ceteros ſapientiam profeſſos, quantum inter viros & fæminas.* Sane robur vbique habent, virtutem & virum præferunt, ac formant. Ideoque idem Seneca pulcherrimo elogio dixit, *fortiſſimam & ſanctiſſimam ſectam.* Quid autem alij? etiam qui diſſentiunt, nec diſſentiunt. Audi Plutarchum ex profeſſo Academiæ addictum

Epiſt. 116.

* *Lib.* II. *Diſſert.* 8.

De Conſt. Sap. cap. I.

Epiſt. 83.

Digitized by Google

In Cleomene. Ἔχει τι ὁ στωϊκὸς λόγος πρὸς τὰς μεγάλας καὶ ὀξείας φύσεις ἐπισφαλὲς καὶ παράβολον· βαθεῖ δὲ καὶ πράῳ κεραννύμενος ἤθει, μάλιστα εἰς τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἐπιδίδωσι: *Habet* Stoi*ca doctrina, ſi in magnam & acrem naturam incidit, aliquid lubricum& anceps: ſin autem cum graui & miti ingenio temperetur, magnos impetus dat ad verum bonum & Virtutem.* Oraculi hoc ego vice habeo. in alta & ſuperba natura Stoam nō fore vſui, in alia & modeſtiore, ſaluti. At Ciceroni expreſſam vocem quam pæne omiſeram? Ille ſæpe eorum inſectator, 4. *Tuſ.* alibi è pectore loquitur: *Licet inſectemur iſtos* (Stoicos) *metuo ne ſoli philoſophi ſint.* Quid ais mi Auditor? ecce glorioſa nobis teſtimonia ab aduerſariis, qui illinc ſtant, & hinc dicunt.

DISSERT. XVII.

Exempla magnorum virorum, qui in hac hareſi, etiam Chriſtianorum.

ET vero quot magnos viros habeam dicere. qui ſenſu aut profeſſione Stoici fuerūt? Senſu quidem (nomen enim & ſecta nondum inuenta) ille princeps ingeniorum Homerus: ita palam, vt ego mirer Senecam diſſentire vel ambigere, in hac mihi re iudicij non rectum. verba eius ſunt: *Homerum philoſophum fuiſſe perſuadent, cum hiſipſis, quibus colligunt, negent.* *Epiſt.* 88. *Nam modo Stoicū illum faciunt, Virtutem ſolā probantem, & ab Honeſto nec immortalitatis qui*

dẽ pretio recedentẽ. Addit deinde. ab aliis in Epicuri, aliis Academiæ caſtra deduci. Sed deduci, ô Seneca: ille huc, & ad nos ibat. Poteſtne aliquid magis Stoicum, quam quæ de Fato ſic palam & ſæpe ſcribit? quæ ſecta hoc ita habuit, præter iſtam? Iam de Affectibus reprimẽdis aut tollendis. vis in ſapiente Vlyſſe exemplũ? Ecce ad vxorem venit, ab annis viginti nõ viſam, & ſemper ſuſpiratam: quid facit? in lacrimas ſoluitur, ſinum & collum inuadit? Imo ille gaudium & indomitum ipſum amorem domat: aſpicit ta citus.

> Ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος:
>
> *Atque oculi ſtabant, vt cornu, vel quaſi ferrum.*

Numquam eum verſum legi, quin Stoici illius veri, immoti, & ἀπαθοῦς imago mihi ſubueniret. Iam reliqua Vlyſſeis tota, quid niſi Virtutis, Conſtãtiæ, Fidei ſchola eſt? Vbi externa vlla approbata, aut quæſita? quis non labor pro Honeſto fortiter ſuſceptus, & toleratus? Alia in eo multa ad hãc ſectã (alibi dabimus:) ſed eruenda ſunt, & ſub cute illa, vt ſic dicam, verborum latent auri hæc metalla. Iam Socratem quis non fontem & caput Sapientum profitetur? atqui ille totus eſt noſter. Audi vel hæc eius, apud Platonem: Ὦ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι ὅσοι τῇδε θεοί, δοίητέ μοι καλῷ γενέσθαι τ' ἔνδοθεν· τ' ἔξωθεν δὲ ὅσα ἔχω τοῖς ἐντὸς εἶναί μοι φίλια· πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν: *O amice Pan, & vos alij Dii hic præſides, date mihi pulchro bonoq. introrſus eſſe: externa autẽ, quæcũ.* *In Phædon.*

quæ habeo, cũ illis internis conſentire & cõſpirare: diuitẽ porro exiſtimem ſolum ſapientem. Ex fide, & non pro cauſſa loquamur: nonne in iſtis pauculis breuiarium vel sũmarium Stoicæ doctrinæ? mihi ſic videtur. P*ana* inuocat: quid niſi *Vniuerſum,* id eſt Mundum, & quem Stoici (in Phyſicis explicandum) pro viſibili Deo habẽt? Inuocat & *Deos præſides* ſuæ terræ: particulares Genios, his illiſque Stoicorum ſcito adſignatos. Deinde dogmata, *Interna ſola bona eſſe*, & ſola optanda: *Externa* hactenus, vt *illis conſentiant*, id eſt ſeruiant & ancillentur. In extremo Paradoxum illud nobile horũ. *Solum diuitem Sapientem.* Ito aliquis, & neget in hac porticu Socratem includi. Omitto alia plura, in ſuis locis, atque ipſa Paradoxorum claſſe recenſenda. Ergo duo illi ſummi, ſunt noſtri: accenſeo *Sophoclem & Demoſthenem*, non vanis aut leuibus etiam argumentis, quæ in progreſſu ſermonis ſe pandent. Addo *Strabonem* Geographum, inſignis iudicij & prudentiæ virum: addo, ipſo profitente & nomen vltro dante. *Philonem* è Iudæis poteram: & quid aliud libri titulus clamat. πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον, *Omnem ſapientem liberum eſſe*? nam & hoc inter ſcita inopinata noſtrorum circumferri, non ignoras. Et plura in eo ſerio & iudicio notaui, in quibus Stoiciſſat: etſi Platoniſſare eum communis fama tulit. Sed nec Plato ipſe à noſtris alienus, imo plurimum noſter, ſiquis factionis expers arbitratur. Ad Romanos venio. ibi procerum illa manus *Tuberones*, *Catones*, *Varrones* occurrunt:

ibi *Thraſeas*, *Pætus*, *Heluidius Priſcus*, *Rubellius Plautus*, *C. Plinius*, noſter *Tacitus*: & vno verbo dicam, prima fere ingeniorum & dignitatum. Ipſe *M. Antoninus* Imperator, quo nihil melius aut laudabilius, in hoc albo nomen ſignat. Et quam paucos etiam nomino, præut res & multitudo fuit? nimia adeo vt Sextus Empiricus clare aſſerat, ſuo, id eſt illo ipſo M. Antonini æuo, *Plures fuiſſe qui Stoicam ſectam ſectarentur, quam qui aliam quamcumque.* Neque interiorem ego cauſſam arbitrer, quam hanc copiam, cur noſtri Chriſtiani iam inualeſcentes, minus æqui in iſtos fuiſſe videãtur aut inclinati: quare? quia & multitudine vrgebant, Quare etiam? quia auctoritate & vita premebant, quæ apud alias ſectas ſoluta aut & improba conſpiciebantur. Quamquam ita alieni noſtri, non vt ſectam maxime, ſed ſectatores, eorumque peruicaciam ſpernerent, tardos aut refractarios lucem admittere diuinitus iam oblatam. Alioquin ipſa illa ætas habuit inter culmina religionis, qui à ſenſibus multis Stoicis non abiuerunt *Arnobium* poſſim dicere, & magis *Tertullianum*, ingenio etiam Stoicum & ſeuerum. Quid magnum illum *Pantænum*, Alexandriæ ſacrorum doctorem, & antiſtitem? Hieronymus de illo aperte: *Pantænus Stoicæ ſectæ philoſophus, ob præcipuam eruditionis gloriam miſſus eſt in Indiam, vt Chriſtum apud Brachmanas, & illius gentis philoſophos prædicaret.* Optime ab optimis illis factum: philoſophus ad philoſophos miſſus, Stoicus ad Brachmanas, nec opinionibus quidem nimis diſſidentes. Et fructum ve-

Digitized by Google

& tacitus requirebam. LIPS. Dabo, diſtuli enim, non omiſi: & velut Triarios quoſdã claudere volui hoc agmen, O rara Sapientiæ lumina! ô cara mihi nomina! quos audacter dixerim, ſuperaſſe in hac *Morali* præſertim parte pertractanda.

> Τὺς ὄντας, τούς τ' ἐσσομένους, καὶ τοὺς πρό τ' ἐόντας.
>
> *Quot ſunt, quotquot erunt, & quotquot inante fuerunt.*

Non ſunt inanes laudatiunculæ, aut voces: vis rem tibi approbem, & vtriuſque dotes breuiter & velut digito ſignem? Fiat, audi: de Seneca primum. quem multi boniq. amant, oderunt aut contemnũt aliqui, ſed hac ipſa nota, non boni. Sit libertas huius iudicij. & experimẽto didici, qui Virtutem ipſam ſolide non amant aut æſtimant, vix iſtũ. Et hercules, quod nos amamus, & quod producimus: eſt ob iſtam. quam ſcriptis ſuis ille ornauit & aſſeruit, ſi quiſquam ab omni æuo. Plura ſane ingenij monumenta ſunt, aut fuerunt: *Poetica*, *Oratoria*, *Phyſica*: ſed *Ethica* eminent, quę vtinã ſolida atque integra ad nos veniſſẽt. Sed libri *Exhortationum* perierunt, item grande opus *Moralium*, alia pluſcula: ſufficiũt tamen gloriæ quæ exſtant, & inter omnia eius argumenti palmam, coronam, regnum poſcũt. An ex vero, aut affectu ſic iudicem, vide. Tria ſunt, quæ huc me ducunt, *Verba*, *Res*, *Tractatus*: omnia in eo iure laudãda. *Verba*, ſelecta, propria, ſignificantia: imo quæ plus aliquid sẽper dicunt, quam dicunt. Qui proprius qui-

Digitized by Google

dam eius Genius videtur, vt in parſimonia verborum mira ἐνέργεια atque efficacia ſit; in breuitate, claritas & ſplendor. Sunt alluſiones, imagines, tranſlationes crebræ & pæne continuæ: quæ delectant ſimul & docent, & in rem animum, atque extra rem mittunt. Eſt cura, non affectatio, decor, non comptus, tractata oratio, non torta. Eſt & compoſitio quędam, & viriles numeri: ſed vt ſtructuram agnoſcas, mollitiem abnuas, & pugnæ atque arenæ omnia, non delectationi aut ſcænæ parata. Iam in ipſa breuitate, & ſtricto dicendi genere, apparet beata quædam copia. fundit verba, etſi non effundit, fluit, non rapitur amni ſimilis, torrenti diſſimilis, cum impetu, ſed ſine perturbatione ſe ferens. Denique, vt felices arbores, quarum præcipua dos eſt fructum ferre, flores & folia tamen habent: ſic iſte, quem fructus cauſſa legimus & colimus, oblectationem adfert pariter, & Venerem cum Minerua iungit. Audebo & hoc edere: vel ſermonis atque eloquij cauſſa aliquis eum legat, ſed abſit; & Res magis trahat. *Res*, quam illuſtrem & ſublimem, vtilem & ſalutarem, vbique promit. Omnia eius ſcripta, etiam vbi ex profeſſo non videtur agere, quid niſi generoſum illud Honeſtum ſpirant? quid niſi aliis inſpirant? Caput omnis Boni fontemque Deum, quam ſæpe, quam fortiter, inculcat atque aſſerit! eius Prouidentiam, & noſtri curam! potentiam, ſapientiam, iuſtitiam, & quidquid tale vel Sacra dicant: Illi & Fato nos parere, & quietos volentesque ſequi, quoties monet: in

ordinem

ordinem redigi. Ab Ordine hoc rerum, quem ille ab æterno deſcripſit! Iam Affectus, id eſt origines malorum, quis acutius aperit, acrius caſtigat, adductius coercet? Metum, Spem Lætitiam, Dolorem, quam temperat, minuit, tollit? Ipſa Vitia aſpere vbique inuadit & exagitat, Ambitionem, Auaritiam, Libidinem, Luxum, ceteras animorum peſtes. Imo hæc tanta ſæpe acrimonia, vt modum non tenere dicas, & odio atque ira (ſed, dij boni, honeſtis) auferri. Denique in vnius Virtutis admiratione & commendatione deditus, Externa omnia ſpernit atque abiicit, & totum illud ſplendidum, ſed fallax, Fortunæ regnum conculcat. O pura, & cælo digna mens, & ad cælũ alios ſubducens: miramur te, & ſequimur: quiſquis cum attentione tamen legit. Etſi quis aliter poteſt? Tantus vbique vigor & calor eſt, (vt de *Tractatu* nunc addam) ſic omnia animata & ſpirantia: vt excitari vel ignaua & iacẽtia ingenia neceſſe ſit, & tepida aut frigida calere. Imo non ſcripta legere, ſed verba audire nec imaginem eius in libris, ſed ipſum hominem oculis ſenſibusque vſurpare videamur. Felix calor, rarus calor! & quem, audacter dicam, vix in alio reperias, è Græcis Romanisque. Quanti autem ad fructum, & ad motum animorum, hoc eſt? Abite à me tepidi, aut iſti* χαμαιπετεῖς (cũ Pindaro) λόγοι: quibus vix affici, certe impelli non poſſim, tẽtari, non ſuaderi. Sicut enim facem fruſtra ad accendendũ admoueas, niſi accẽſam: ſic ſermonem ad excitandum, niſi vegetum & calentem.

* *Humi ſerpentes ſermones.*

In noſtro eſt. & non fallor: at ſit illi animus cũ ſcripſit, ab animo ſtilus, à ſtilo nos: excipio tantum, ſiquis, vt lepores, apertis oculis, animo dormitante legit. Quod de *patre Sextio* olim ipſe ſcripſit, iuſtiſſime de ipſo nos vſurpemus: *Quantum vbique vigoris eſt, Dij boni, quãtum animi! quod non in omnibus philoſophis inuenias.* Non hercules, ô Seneca. *Quorundam ſcripta clarum tantum habent nomen: cetera, exſanguia ſunt. Inſtituunt, diſputant, cauillantur: non faciunt animum, quia non habent.* Illi tales: quid noſter? *Cum hunc legeris, dices: Viuit, viget, Liber eſt, ſupra hominem eſt, dimittit me plenum ingentis fiducia.* Hæc igitur Scripta eius ſunt, & his cauſſis probanda, aut miranda. At, inquiunt, *Vita* diſſenſit. Vetus conuicium: *hoc per capita maligniſſima, & optimo cuique inimiciſſima, Platoni obiectum eſt, obiectum Epicuro, obiectum Zenoni.* Quid tamen reſpondemus? communiter primo. *Omnes iſti dicebant, non quemadmodum ipſi viuerent, ſed quemadmodum viuendum eſſet.* Non Senecam, exemplar proponimus, ſed Scripta eius doctrinam. Et quid tamen peccauit? duo, iſtis arbitris. Nam de Adulterio obiiciunt, tum de Aula opibuſque. Videamus, & illum culpæ, ſi non calumniæ (quis hanc reprimat?) liberemus. Iuliam Germanici filiam, in matrimonio Vinicij agentem, polluiſſe dicitur: atque ea illi cauſſa, vel prætextum, exſilij fuit. Dicitur? à quo? Meſſalina. qua illa? qua nihil impudẽtius aut impudicius Roma tulit: à qua accuſari, laudari eſt, laudari, in

Epiſt. 64. *Ibid.* *Sen. de Vit. Beat. c. 18.*

ſuſpicionem culpæ venire. Et hæc audimus? Vtinam pars illa hiſtoriæ exſtaret, qua Tacitus acta eius temporis narrauit! de re conſtaret, quam nunc maligni iactant, nos reſpuimus, vtrique haud firmis argumentis. Et eſto, peccauerit: ſed ſemel. hominem fuiſſe nõ diffitemur: emendaſſe hoc conſtat, cur vetera & ſepulta eruantur? Quiſquis es, in te deſcende: non eſt aut fuit ſemper illa puritas, quã in alio is exactum. Atquin ad Aulam etiam venit. Et quis philoſophis ea interdixit? vtinam plures veniant! vtinam aſſidue veniant! & magis, vtinam conſiliis regant ac moderẽtur! Felicem populum Romanum, ſi Nero audiuiſſet, vt cœperat: & quid primis eius annis laudabilius fuit? ſcito autem, à Seneca doctore & directore eos fuiſſe. At enim Opes in eã congregauit. Miri homines! in aliis Opes, in aliis Inopiam accuſant: & in hac Ambitionem, in illis Auaritiam agnoſcunt. Diſcant. *Nemo Sapientẽ paupertate damnauit. Habebit Philophus amplas opes ſed nulli detractas, nec alieno ſanguine cruentas: quarum tam honeſtus ſit exitus, quam introitus.* En conditiones, legesque, quibus Sapientia opes permittit: Honeſte quærantur, aut veniant, honeſte expendãtur, abeantque. Noſter an non fecit? à Principe accepit, & plura alij, meritis eius non pares. Quis autem, *Ibid. ca. 23.*

Quis, influentis dona Fortunæ abnuat? *Ibid. ca. 22.*

ait Seneca alter. & noſter: *Non ſe Sapiens indignum vllis fortuitis muneribus putat. Non abiget illa à ſe, ſed abeuntia ſecurus proſequetur. Diuitias*

Digitized by Google

quidem vbi tutius Fortuna deponet, quam ibi, vnde ſine querela reddentis receptura eſt? Receptura? etiam cũ non petet, Vide noſtrum, & ſtupe ad Neronẽ venientem, & acceptas omnes opes magno animo refundẽtem: *Iube*, inquit *eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunã recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam: ſed traditis, quorum fulgore præſtringor, quod temporis hortorũ aut villarum curæ ſeponitur, in animum reuocabo.* Ecce ſapientem, qui opes in domum, non in animum admiſit, qui habet, nõ habetur, *habet ſed tamquã leues & auolaturas nec vlli alij, nec ſibi graues.* Hæc quæſitio, aut poſſeſſio: exitus earum quis fuit? Liquet mihi Senecam non niſi in alienum fere fructum habuiſſe. *Donauit aut bonis, aut iis quos facere potuit bonos. Donauit cum ſummo conſilio, digniſſimos eligens: ut qui ſciret, tam expenſorum, quam acceptorum, rationem eſſe reddendam.* Et fama publica nonne de liberalitate eius fuit? è qua poetæ hauſerunt, ſcripſeruntque:

Apud Tac. 15. Ann.

De vit. Beat. c. 23.

Ibid.

Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis

Iuuenal.

A SENECA:

magna oſtendit miſſa. Et alius:

Piſones, Senecaſque, Memmioſque,

Martial.

inter exempla decantatæ liberalitatis. Et vero quomodo ipſe vteretur, in illa perpetua frugalitate & modeſtia vitæ? Vix veriſimilia, ſed vera ſunt, quæ de ſe ipſe ſcribit: atque audi. *Inde mihi* (ab Attali ſchola) *quædam permanſere. Inde oſtreis boletiſque in omnem vitam renunciatum eſt: inde in omnem vitã vnguento abſtinemus:*

Epiſt. 108.

inde vino caret ſtomachus: inde in omnem vitam balneum fugimus. Et ſtatim: *Laudare ſolebat Attalus culcitam, quæ reſiſteret corpori: tali vtor etiam ſenex, in qua veſtigium apparere non poſſit.* Deſcribit & alibi hanc frugalitatem vitæ, an verius auſteritatē dicam? *Culcita in terra iacet, ego in culcita. Ex duabus penulis, altera ſtragulum eſt, altera opertoriū.* Iterum alibi: *In frigidā deſcēdi. panis deinde ſiccus, & ſine menſa prādium, poſt quod nō ſunt lauandæ manus.* Atq. ipſe hæc tantum? Tacitus aperte: *ſimplici victu, & agreſtibus pomis, ac, ſi ſitis admoneret, profluente aqua vitam toleraſſe.* Quæ iſta ſunt? quā admiranda in illis opibus, in Aula & purpura Placeamus nobis: vix hodie in iſta pietate, & eius præmiis, qui religioſam vitam profitentur, ſic viuunt. Vix? imo non viuunt. Quis in omnem vitam vino abſtinet? quis pane ſicco contentus eſt? quis aqua? & tali culcita? Et vt ſint, paucos eſſe opinamur, aut ſcimus. Abite ergo, quod ad Opes attinet, calumniæ: habuit, non habuit, aliis, non ſibi, bene admiſit, bene emiſit. At Dio de luxu aliquid, & de *Menſis citreis* (ſi commemini) *quadringentis.* Ego non credo, hominem qui illam ipſam in orbibus iſtis inſaniam ſic libere ſcriptis taxauit, eamdem impudenter vſurpaſſe. Aliquid amplius? nec ſcripſiſſe Dionem ita credo. Extant quidē in Epitoma eius, à Ioanne Xiphilino: ſed non ex Dionis adfirmatione, vt equidem opinor, & ſenſu, ſed alicuius Suillij, aut conſimilis, qui apud Dionem obiecit. Bonus

Epiſt. 87.

Epiſt. 84.

15. Annal.

Xiphilinus vt aſſerta habuit, ab illo inſerta: & vt aliter, quis bona mente admittet? Si hoc, etiam de adulterio Agrippinæ, etam de flagitio in Neronem & quæ pudet vel propalare. Enimuero vbi Tacitus, ille accuratus, ille fidus talem aliquam vel ſuſpicionem iacit? Ipſe Dio quomodo non propria laude & teſtimonio refellat? nam ſcribit alibi, totidem his verbis: Οὐδὲ Σενέκας ὁ Ἀνναῖος, ὁ πάντας μὲν τοὺς

Lib. 59. καθ' ἑαυτὸν ῥωμαίους πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους σοφίᾳ ὑπεράρας. *Annæus Seneca, ille omnes ſui æui Romanos, multos etiam alios exteroſque ſapientia exſuperans.* O Deus, ô Fides: ille talis, & tanta ſapientia, vitiis ſic omnibus, aut maximis, ſic pollutus? Deme illam, aut hæc adimis: non ſunt in eodē contubernio neque iugo. Itaque nos quidem ſpernimus iſtas omnes falſimonias, & quæ ſine alia adſtructione, *ſola magnitudine mendacij fidem quærunt.* Vitam etiam ommittimus, de qua vix propoſitum erat dicere: & alibi opportunius ac decentius fiet. Ad *Scripta* redeo, quæ nos tangūt vitam fuiſſe bonam velim, hæc ſcio eſſe, & bono quodā humani generis edita, ac propagata. Mirum dictu, ſed obſeruatu dignum. infinita periiſſe, æui iniuria, veterum illorū & ſacrorum monumentorum: ſed tamen in omni fere ſcientia ea facta reliqua, quæ inſtruere ſatis, & explere iuſtum deſiderium noſtrum poſſent. Diuina Prouidentia eſt, & in Seneca agnoſcimus: quem rigidæ Virtutis magiſtrum, vnum pro omnibus, Deus dedit, & vna cum ſacris noſtris Doctoribus voluit prælu-

cere. Quidni cum illis? pæne vnum ex illis, ſi ipſis hoc credimus: & Tertullianus *ſæpe noſtrum*, Auguſtinus *Apoſtolis familiarem*, Hieronymus pæne *Sanctorum numeris* iuit inſertum. Frōtonis, nobilis olim oratoris & Plutarchi, vt volunt, nepotis, elogio claudimus: *Senecam ſic vniuerſos exterminare errores, vt aurea videatur ſæcula reformare, & Deos ab humano genere exſulantes, eius opera reuocatos, hominibus contracta ſocietate miſceri.* O per illum fiat! & paruum hoc æui ac ſordidum depurgetur, humile erigatur, & Deo denique per virtutem iungatur, ſed ipſo illo Deo adiuuante & dirigente. *Sariſbber. 8. Polycrat.*

DISSERT. XIX.

Epictetus item laudatus, verbis parcius, largiter iudicio & admiratione.

DE Seneca habes: clarum aliud ſidus ſe oſtendit, *Epictetus*: æuo, non merito, poſterior: & Scriptorum pondere, ſi non numero, comparandus, vita præponendus. Ille vir totus à ſe & à Deo, nihil à Fortuna fuit. Origine vilis, & inter ſeruos, corpore claudus ac debilis, mente nobiliſſimus, & inter omnis æui lumina refulſit. Ipſe de ſe Epigrammation hoc ſcripſit:

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρός,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις:
Seruus Epictetus ſum natus, corpore claudus.

Irus pauperie, delicia ſuperum.

Ipſe, inquam, ſiue de ipſo alius: ſed confeſſionem ingenuam vides, & generoſum in fine additum, de amicitia diuina. *Natum Hierapoli, Phrygiæ opido*, tradunt: Romam traductum *ſeruiſſe ſeruitutem* (ſi id nomen in hanc virtutem cadit) *Epaphrodito Neronis, qui fuit à cuſtodia corporis illi Principi: claudum autem, è deſtillatione in eam partem corporis illapſa.* Hæc fere Suidas: Agellius etiam, qui virum admiratus eſt, *pulſum* Lib. 15. c. 11. *Roma edicto illo barbarico Domitiani, quo Philoſophos omnes ab vrbe relegauit: & in Epiri Nicopoli diem vltimum obiiſſe.* Aiunt ad *Marci Antonini Imperatoris* tempora duraſſe: quod ita Suidas prodidit, & Antoninum *Philoſophum* accipimus. nam *Pius* ille, Titi prænomen geſſit. Hoc ideo obſeruo, quia conſideratione aliqua eget: & à Neronis morte, ad initia Marci Antonini, ſunt anni admodum *nonagintaquattuor*. Quomodo ergo ſub Nerone, niſi puer plane, vixerit? Et Epaphrodito tamen ſeruiſſe (ſed fortaſſe poſt Neronem) ipſe etiam indicat, & iocoſe eius meminit. 1. Diſſertationum, quas Arrianus digeſſit, cap. 19. De conditione aut æuo eius, hactenus ſcio: vita emendatiſſima fuit, & plane ad ſcitum, quod in ore habebat, Ἀνέχου καὶ ἀπέχου: *Contine, & abſtine.* Item hoſtis fucorum, qui Philoſophos habitu & verbis præferrent, vita degenerarent: quos ille appellitare ſolitus, Agell. 17. cap. 19. φιλοσόφους ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν: *Philoſophos ſine factis, dictorũ*

ten⁹:vnica anus in miniſterio ei fuit,vnica lucerna fictilis (hoc domeſticũ omne inſtrumẽtum) ad diuinas illas lucubrationes: quæ lucerna à morte eius *mille drachmis* væniit, in memoriã heroiſci illius & honorem. Scripta, vt tetigi, pauca exſtant: *Enchiridion*, ſane egregium, & Stoicæ moralis philoſophiæ velut anima: item *Diſſertationes*, quas obiter in via, domo, ſchola habuit, ab Arriano collectæ & digeſtæ. Neque omnes etiam exſtant:in Agellio & Stobæo reperies,quæ hic requiras. Sed, Deus bone, acrem & altum in iis ſpiritum! accenſum animũ,& Honeſti amore ardentẽ! Nihil in Græcis,aut fallor,tale exſtat:à duabus illis notis dico,Acrimonia & Ardore. Tironem aliquem & rudem veræ Philoſophiæ vix afficiat aut tangat: proficientem aut prouectum incredibile eſt quam excitet, & cũ pungat vbiq. tamẽ etiã delectet.Genus ſtili concilũ,fractũ eſt & quod indolem ſubitarij ſermonis habet: ſed docta interueniunt ſæpe, ſemper ſalutaria, & non eſt qui bonam Mentem magis aut trahat, aut formet. Ego ſenecionem illum numquam lego, niſi cum interno animi motu: & quod Homero proprium, pluris facio cum relego, ſemper vt nouum,& cum repetiui repetendum. Idem fac. gratiam monitori habebis: maiorem illi Doctori. Nunc vale, cras redi.

IVSTI LIPSI
MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM LIBRI II.

DISSERTATIO PRIMA.

Sine Philoſophia homines Pueros, Rudeſque eſſe: per eam Viros, Studioſos, Eruditos.

AVD. Ecce me. animi alacer & fidens ad te venio; diſciplinæ cauſſa. Valde me heri excitaſti: & cum Homero,

Ὤρσας μοι θυμὸν ἐνὶ ςήθεσσι φίλοισι:

Ipſum animũ mihi commouiſti in pectore caro.

LIPS. Gaudeo, quia ad honeſta, imo ſalutaria. Et iam ſerio hoc agis, & poſita prætexta, in Viros vis tranſſcribi? AVDITOR. Modeſtius de me ſentio, cenſeri. LIPS. Quid ſi inter pueros? Ita res eſt. & quamdiu animus præceptis his ſapientiæ nondum imbutus, quid niſi *ſimillimi pueris ſumus*, ait Seneca
Ep. 115. *quibus omne ludicrum in pretio eſt?* Vide quam nuces. talos, trochos affectent atque æſtiment: ita nos honores, opes, famam, quid niſi luſus? Sicut qui in theatro fuerunt perfuſorie oblectati, vbi finem ludicrum habet, & adſurgunt, cum morſu abeunt, adeo ſolido nullo gaudio aut fructu: ſic in his vitæ ſtudiis aut voluptatibus eſt, cum fugerunt, imo cum fugiunt, angũt.

Idem in pueris, cum à luſu ceſſant. amplius vt illi ad laruas aut perſonas trepidant, & familiares etiam, ſi in iis conſpiciantur, fugiunt: ſic nos naturæ aut rationi non aliena, vmbra & opinione malorum territi, vitamus aut fugimus ſine cauſſa trepidi aut inepti. Denique Lucretij verbis.

----vt pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis quam
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntque futura.

Et videſne igitur pueros eſſe? & *quod illis Minuſculis, hoc nobis quoque Maiuſculis pueris euenire?* Ita enim rectè appellemus iſtos, *quibus etiam poſt iuuentam canoſque Puerilitas eſt. An quidquam iſti profecerunt, quibus animi mala ſunt, auctique in maius errores? qui à Pueris magnitudine tantum formaque corporum, differunt? ceterum, non minus vagi incertique, voluptatem ſine dilectu appetentes, trepidi, & non ingenio, ſed formidine quieti.* profecto ſunt Pueri: *qui contra indolem iuniorum, ſola occaſione præcedentis ætatis intumeſcunt:* ratione aut ſapientia parum aut nihil ab iis differenti. Bene olim Varro: *Sed neque vetulus canterius, quam nouellus melior, nec canitudini comes Virtus.* Ergo tu adnitere, incredibile gaudium ſenſurus *cum puerilem animũ depoſueris, & te in viros philoſophia tranſſcripſerit. Adhuc enim*, vt illa Senecę ſubiũgã, *nõ pueritia in nobis, ſed quod grauiꝰ eſt, puerilitas remanet &*

Sen. Ep. 24.

De constãt. Sapiet. c. 12.

Sidon Ep. 7. lib. 8.

Sen. Ep. 4.

Digitized by Google

auctoritatem habemus ſenum, vitia puerorum. AVD. Boni, & mihi quidem grati, ſed non pro vulgo hi ſermones. LIPS. Stoicorum ſunt, id eſt vere philoſophantium: ſi huc te das, quid reflectis oculos, & ad vulgum ſpectas? Diogenem illum Cynicum, in hac ſententia, audi: qui interrogatus, *Vbinam Græcia Viros vidiſſet bonos? Viros hercle, ait, nuſquam, Lacedæmone tamen Pueros vidi.* Et vis alium Stoicum ſermonem? neque inutiliter ingeram. nam, vt recte Epictetus, Ἀρχὴ τῆς παιδεύσεως, ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις: *Initium Doctrinæ, nominum conſideratio.* Iidem, dico, Stoici, hos Pueros & rudes, Stultos habebant, nullius bonæ rei aut ſpei: at qui iam inciperent & adlubeſcerent, quique Sapientiæ ſe darent, hos *Studioſos*, & *Studere* dicebant, qui autem perueniſſent, *Doctos & Eruditos.* Paſſim ille ſermo (ſi quis obſeruat) in eorum ſcriptis. vt Seneca Lucillio ſuo: *Cum te tam obnixe rogo vt ſtudeas meũ negotiũ ago.* Quibus ſtudeas? Sapiẽtiæ, quæ vna vtile & animo profuturum ſtudium eſt. Iterum idem: *Tempus nullum eſt parum idoneum ſtudio ſalutari.* Et alibi: *Philoſophiam ſtudium eſſe Virtutis: ſiue vt alii ſtudium corrigendæ mentis.* At qui iam progreſſi, & in meta huius ſtudij, ij *Eruditi*, & Græco verbo πεπαιδευμένοι, ſeu παιδευθέντες. Ita Poſidonius apud Senecam: *vnum diem hominum eruditorum plus patere, quam imperiti longiſſimam ætatem.* Caue de alio, quam Sapiente capias: ſicut illud Epicteti, apud Arrianum: Μόνους τοὺς παιδευθέντας ἐλευθέρους εἶναι: *Solos eruditos liberos*

Laert. in Diog.

Epiſt. 35.

Epiſt. 72.

Epiſt. 89.

eſſe. Quid Propertius, cum ſcripſit,

Qualis & hac docti ſit poſitura Dei.

nonne Stoica hac lingua vſus? mihi videtur: neque in Deum hoc alio ſenſu, quam *Sapientiæ*, conueniat. Facit belle ad iſta, quod *Vnum Bonum eſt*, *Scientia*: *vnum Malum Imperitia*, Socraticis aſſertum.

DISSERT. II.

Philoſophiæ aliquot definitiones Stoicæ, vna etiam Platonis: *atque ea breuiter explicata.*

AT ego igitur ad hoc *Studium*, ad hanc *Doctrinam*, iam præibo: trepide ſatis. nonne enim per viam clauſam, & diuteri deſitam? & ſcriptores plerique omnes, qui muniuerunt, malo, fato obierunt: paucæ reliquiæ alibi, & in ſeneca noſtro ſcintillæ ſunt, quæ prælucent. Colligemus, iungemus: & Deum veneror, vt ad excitandum bonum aliquem animorum ignem. Age, ab ipſis carceribus: ac primum quid P*hiloſophia*, & quotuplex, tum S*apientia*, videamus, P*hiloſophia fuere*, ait Seneca, *qui aliter atque aliter definirent. Alii Studium illam Virtutis eſſe dixerunt: alii, Studium corrigendæ mentis: à quibuſdam dicta eſt Appetitio rectæ rationis.* Sed & alibi aliter: *Quid Philoſophia*, inquit *niſi vitæ Lex eſt?* Sunt omnes à Stoicis. qui verbis, non re, variarunt. E Plutarcho fere intelleges, qui ab iiſdem Stoicis definiri facit φιλοσοφίαν, ἄ-

Epiſt. 89. *Epiſt 94.* *De Placit. Phil. initio.*

σκηνσιν τέχνης ἐπιτηδείου. & addit intelligentiæ cauſſa: ἐπιτήδειον δὲ εἶναι, μίαν καὶ ἀνωτάτω τῆς ἀρετήν: *Philoſophiam eſſe, Studium artis conuenientis. Conueniens autem, vnam & ſupremam Virtutẽ.* Ait, *Artis* eſſe ſtudium. Ita Cicero: *Philoſophia eſt ars vitæ.* Quæ autem ea *Conueniẽs*? ipſa *Virtus*, vt addit Plutarchus: & ſic *Sapientiam* paſſim Stoici appellant. Quo ſenſu in Diogene, *Poſidonius* dicitur *duas poſuiſſe Virtutes, Contemplatiuam & Actiuam. alij tres, Rationalem, Naturalem, & Moralem.* Et Cicero, ea lingua: *Princeps omnium Virtutum eſt Sapientia, quam σοφίαν Græci vocant.* Et quod ad Επιτηδείου vocem, iterum Stoiciſſans Cicero: *Sapientia eſt conueniens actio.* quod referre etiam ad finem Zenoniũ poſſis: de quo * ſtatim. Ergo, *Studium virtutis*, idem eſt quod *Artis conuenientis*: addo etiam, quod *rectæ Rationis*. Nam *Recta ratio*, non aliud quam *Natura*, ad quam virtus dirigitur, & quæ Finis eſt huic vitæ. * Poſtea magis intelleges. Denique, *Studium corrigendæ mentis*, eſtne aliud à Virtutis? Atque ea ipſa *Lex vitæ.* Sed eſt & alia definitio, ſi non Stoicorum, digna ipſis: *Philoſophiam eſſe* μελέτην θανάτου: *meditationem mortis* Platoni eam Plutarchus tribuit: & eſt ſane in ipſo, ſed Pythagora tamẽ inuẽtore Hyeronim⁹: *Primus Pythagoras dixit, Philoſophiam meditationem eſſe mortis: cottidie de carcere corporis nitentem educere animæ libertatem.* Tribuit & Socrati quidem Clemens Alexandrinus: & interpretatur *auelli à ſenſibus, & pura mente rebus ſe applicare.* ſed addit, & *Pythagoram hoc vo-*

In Zenone.
2. de Offi.
3. de Finib.
** Differt 15*
** Infra, Diſſ. 16. 17.*
De Placit. Phil. initio.
Adu. Ruff.
5. Strom.

luiſſe quinquennij ſilentio, vt ſcilicet à rebus ſenſilibus auerſi, nuda mente Deum contemplarentur. Ipſe Plato interpretatur, *corporis fugam ſignificari, et animũ in ſe collectũ*. Quia reuera, vt alibi ait, *Philoſophus quæ in ciuitate geruntur aut geſta ſunt, ignorat, imo vix viam ad forum aut curiam tenet*: ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ, καὶ ἐπιδημεῖ· ἡ δὲ διάνοια, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδὲν τιμάσασα, πανταχῆ φέρεται. κατὰ Πίνδαρον, τά τε γᾶς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐνύπερθεν γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη: *ſed reuera corpus eius tantum in ciuitate agit, aut potius peregrinatur, mens autem & cogitatio, hæc omnia parui, aut nullius æſtimans, quacumque fertur (cum Pindaro) terræ infera, & cæli ſupera peruadens ac dimetiens, & omnem vbique naturam curioſe inueſtigans*. Quæ ita breuiter à Platone etiam expreſſit Apuleius: *Philoſophum oportet nihil ſic agere, quam vt ſemper ſtudeat Animam Corporis conſortio ſeparare: & ideo exiſtimandum, Philoſophiam eſſe mortis affectationem, conſuetudinemque moriendi*. O ſalutaris hæc definitio, & monitio! etiam illo ſenſu, vt vltima & poſtuma meditemur, & viuamus morituri, iterumque victuri. Præit & huc Socrates apud Platonem κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας λεληθέναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι: *Quicũq. Philoſophiæ ſtudiũ recte et vere sũt amplexi, et ſi neſciunt hoc alij, aliud nihil cogitãt et ſtudẽt, quã abire &*

In Phædone.

In Theæt.

De Philoſophia.

Phædone.

Digitized by Google

mori: Deniq. Seneca eo aſpicit: *viuere tota vita diſcendum eſt, & quod magis fortaſſe mirabe-ris, tota vita diſcendum, eſt mori.* Idem alibi: *Egregia res eſt mortem condiſcere. Meditari mortem: qui hoc dicit, meditari libertatem iubet.*

De Breuit. Vit. cap. 7.
Epiſt. 26.

DISSERT. III.

Diuiſio Philoſophiæ communiſſima, in Dogmaticam, Academicam, Scepticam. *Quid ſingula? & Academia diuiſa.*

DIuiſio eius ſubiungenda eſt atque ea multiplex Primaria & maxime generalis eſt: *Philoſophiam* triplicem eſſe, *Dogmaticam, Academicam, Scepticam*. Dogmatica eſt, quæ *Decreta* & ſententias, id δόγμα Græcis, ponit & adnuit aliquid abnuitque. *Academica*, quę incerta omnia facit, aut quædam tantum Probabilia, integra ſemper iudicandi poteſtate. *Sceptica*, quæ ipſa Probabilia tollit, nihil definiens, nec hoc ipſum Nihil definire. Dicam diſtinctè de iſtis: quia Seneca & Stoici noſtri ſæpe tangunt: & res eſt, quæ lucis eget. Dicam autem à capite. Quintuplex *Academia* à Sexto Empirico, & ante eũ à Tullio facta: *Vetus, Media, Noua, Philonia, Antiochea.* Vetus eſt, cui Socratem & Platonem auctores faciunt: à quibus illa εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησις, *inſtructio in vtramque partem diſſerendi* manauit. Cicero ad Ariſtotelem refert, *& is,* inquit, *princeps amplexus conſuetudinem, de*

omnibus

Digitized by Google

omnibus rebus, in contrarias partes diſſerendi. Quod negamus, & liquet Socratem inſtituiſſe, hunc fortaſſe auxiſſe. Nam cum priſci omnes, *Barbari, Pythagorei, Græcanici*, ad id tēp' Phyſica, Mathematica atq. alia Philoſophię tractaſſēt tantū: & dogmata ratione magis quā ratiocinatione vſi, prompſiſſent: primus Socrates *Logicā* excoluit & adhibuit, & diſſertationē induxit, quaſi explorationē veritatis. Itaq. de ſe fatetur, μηδὲ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ λόγῳ: *Nulli alij, quā Rationi ſe credere.* Et hāc nō *ſermone longo, ſed interrogationibus ſe reperire.* Ideoq. *fungi ſe officio velut obſtetricis, & tentando rogandoque aliorum ſententias, vt fœtum, in lucem educere.* Denique, *Nihil ſe ſcire,* οὔτι ἄλλο, ἢ αὐτὸν ἀπορεῖν, καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖν ἀπορεῖν: *neque aliud, quā ſe ambigere, et alios reddere ambigētes* Deniq; profiteri ſe vnū τῶν ἡδέως ἐλεγχθέντων, ἡδέως δὲ καὶ ἐλεγξάντων: *eorum, qui libenter redarguerentur, pariterque arguerent.* Vides in iſtis vere ἀπορηματικὸν ſiue Academicum? Sed tamen cum modo: & multa ponit aſſeritque, & rerum *Scientiam* fatetur, earum certe quæ νοητὰ ſunt, id eſt ſub Intellectum cadunt: ſicut *Opinionem* in his quæ αἰσθητὰ id eſt Senſu capienda. Platonem in Timæo ſuper his vide nam omnia exſequi longum: nec in Socratis aut Platonis ſententia tenebræ admodum aut tricę. Hæc Speuſippus, Xenocrates, reliqua Platonis ſchola tenuit, vſque ad Arceſilam: niſi quod Ariſtoteles aliquid mutauit de *Ideis* (quæ Platoni ſunt τὰ νοητὰ) & earum vicem *Vniuerſalia*, quæ vocantur, induxit. Atque iſta igi-

In Critone

Alcibiad.

Theat.

Menone.

Gorgia.

h

tur *Vetus* Academia, bono iudicio *Dogmaticis* accenſenda: ſed temeritate aſſentiẽdi ſpreta, & cautione inducta. At *Media* illa, iuit longius: quæ ducem Arceſilam habet, *ignorantiæ* (vt Lactantius ait) *magiſtrum*. Nam is turbator in bene adhuc conſtituta Philoſophia exortus, *Nihil ſciri* adfirmauit, *nec illud quidem ipſum, quod Socrates ſibi reliquiſſet*. Itaque famoſam illam Ἐποχὴν (*aſſenſus retentionem*) induxit: & Dogmata nulla ipſe poſuit, & omnia aliorum oppugnauit. Secuta eſt *Noua*, Carneade auctore: qui de Arceſile rigida illa, & contra ſenſum omnem ac conſuetudinem pertinacia, remiſit aliquid & laxauit. Nam ille ἀκατάληπτα quidem omnia poſuit, id eſt *Nihil percipi poſſe*: ſed à rebus tamen Verum Falſumque non ſuſtulit, à nobis tantum κριτήριον ſiue *artem iudicandi* ac diſcernendi. Cicero de ipſo & aſſeclis: *Veri eſſe aliquid non negamus, percipi poſſe negamus.* Et alibi: *Non enim ſumus ij, quibus nihil verum eſſe videatur, ſed qui omnibus veris falſa quædam adiuncta eſſe dicamus, tanta ſimilitudine, vt nulla inſit certa iudicandi & diſcernendi nota.* Itaque hac re ab Arceſila abiuit, negante *Verum aut falſum* eſſe: item alia, quod etſi Aſſenſum retineret, non tamen *Probabile* aliquid, aut cõtra, negabat: id eſt πιθανὸν non tollebat, Arceſilæ factum. Cicero: *Reliquit Carneades eiuſmodi viſa* (φαντασίας) *quibus ad actionem excitemur: item ea quæ interrogati in vtramque partem reſpondere poſſimus, ſequentes tantummodo quod ita Viſum ſit, dum ſine Aſſenſu.* Plura & ipſe Cicero, & Plutarchus aduerſus Co-

Lib. 3. c. 6. Cic. 1. Academ.

In Lucul.

Numen. apud Euſeb. 14 Præparat Euang. 4. Acad.

lotem. Quarta, *Philonis* fuit, quem à Carneade, & eius diſcipulo, ſuo præceptore Clitomacho, abiſſe, Cicero aliique teſtantur: qua parte, haud ſatis liquet. Videtur tamen propius ad *Veterem* & Platonicam acceſſiſſe, nec *Epochen* plene ſeruaſſe cum *Sapientem opinari* *Apud Euſeb. 14.* *non prohiberet*, Numenio ita ſcriptum. Sed & *comprehendi quædam* poſſe aiebat: etſi non Stoica illa & certa phantaſia, cui ſimilis alia obrepere non poſſit. Quinta, *Antiochi*, qui Philonis auditor, Euidentiæ ac Senſuum cauſſam ſuſcepit, & re ad Stoam ſe tranſtulit, Academici tamen nomine retento. Itaque Academiam Veterem viſus eſt inſtauraſſe, etſi de *Criterio* cum Stoicis ſentiebat: imò (ait Cicero) *ſi perpauca mutauiſſet, germaniſſimus Stoicus.* *4. Academ.* Eius ſententiam totam ex iis quæ Varro apud eundem Ciceronem diſſerit, eſt videre. *Sceptici* ſuperſunt. quibus Pyrrho dux & auctor fuit Eorum ſententia, *Ariſtocles apud Euſeb. lib. 14.* Τὰ πράγματα ἐπίσης ἀδιάφορα, καὶ ἀστάθμητα, καὶ ἀνέγκριτα. Διὰ τοῦτο μήτε τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν, μήτε τὰς δόξας ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι. Διὰ τοῦτο οὖν μηδὲ πιστεύειν αὐταῖς δεῖν, ἀλλὰ ἀδοξάστους, καὶ ἀκλινεῖς, καὶ ἀκραδάντους εἶναι, περὶ ἑνὸς ἑκάστου λέγοντας, ὅτι οὐ μᾶλλόν ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ καὶ ἔστι, καὶ οὐκ ἔστιν, οὔτ' οὐκ ἔστιν: *Res ex æquo indifferentes, incertas, iniudicabiles. Ideo nec Senſus, nec Opiniones noſtras Verum aut Falſum dicere. Ergo nec ipſis Fidem habendam, ſed Opinationis expertes manere nos debere, ſine Incli-*

natione, ſine Motione: de quaque ſingula re dicentes, Non magis eſt, quam non eſt, itemque, Eſt, Non eſt, neque Non eſt. Plures iſtorum voces in Sexto Empirico (quicumque is fuit. quidam Plutarchi ex ſorore cognatum cenſent. ſed quicumque, ingenio & argutiis validus.) in illo, inquam, etiam iſtæ: Οὐ μᾶλλον τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο. Item Οὐδὲν ὁρίζω. Item, σκεπτόμενος διατελῶ: *Non magis hoc, quam illud. Nihil definio. Conſiderans perſeuero.* Itemque παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντικεῖται: *Omni rationi ratio oppoſita reperitur.* Ex quibus facile quid ſenſerint, aut potius non ſenſerint, diiudicare cum propria illorum affectio ſit, Ἀῤῥεψία *Nulla motio aut deuergium, in hanc illamve partem.* Ex quo & Ἀφασία ſequitur: id eſt, *Nulla dictio* aut *Affirmatio*: cum omnia æquali rationum pondere librentur. Itaque ab *Academica* diſſentire palam vides, *Veteri* quidem & *Noua* aut *Nouis*: à *Media* Arceſilæ, ægre abiungas, & qui introſpexere, verum Pyrrhonem illum adfirmarunt. Tamen Sextus, ſimilitudinem faſſus, aliquid differre in eo vult: quod Arceſilas *Epochen* bonum eſſe dicat, malum *Aſſentionem*, idque ſecundum Naturam: Pyrrhonij minime, ſed κατὰ τὸ φαινόμενον, *ſecundum id quod apparet.* Plura ſi voles, adfatim in ſexto, atque etiam Laertij *Pyrrhone* habes:

Digitized by Google

DISSERT. IV.

Quem vſum Academia aut Scepſis habeat: quem & abuſum: ac Senecæ quædam illuſtrata.

AVD. Non mehercules, non requiro, vel iſtorum, pæne dicam, tædet. Ad iſtane tam abſona, & Rationi Senſuique aduerſa, homines veniſſe? Ades Varro, tecum proclamo:

Poſtremo nemo ægrotus quidquam ſomniat
Tam infandum, quod non aliquis dicat philoſophus.

LIPS. Mollius, & parcius. *Veterem* Academiam ratione non reiicias, nec *Nouam* quidem Carneadis, Seneca auctore. Imo eo pæne vocat, *Diſputare cum Socrate licet, cum Carneade dubitare.* Et vero ſi Naturam noſtram, id eſt infirmitatem & caliginem, ſerio videas: quid magnum præſumere eſt aut adfirmare? Maximos viros ea res iam olim ad confeſſionẽ ignorationis adduxit, atque adeo Veri deſperationem. Quid ſi Homerum ipſum caput ſibi habent? volunt certe: & Arceſilas *Homerum ante omnes æſtimabat*, Laertij verba, *cuius adeo ſtudioſus erat, vt ſemper ante ſomnum aliquid ex eo libaret. Mane vero cum ſurgeret, pariter & cum lecturus, aiebat, Ad amaſiuum ſe ire.* Pyrrho ſimiliter; qui illa diuinitus ab Homero dicta ſuper noſtra fragilitate aut paruitate amplectebatur; vt cum homines *Muſcis* aut *Auibus* adſimilauit. Imprimis illum eius verſum aſſidue in ore habebat:

De Breuit. Vit. cap. 14.

Digitized by Google

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν:

Tale quidem genus eſt hominum, quale & foliorum.

Sed & Heſiodum aduocabant, atque iſta:

Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ νόον ἀνθρώποισι:

Mentem celarunt mortalibus immortales: quaſi à Deo nubes & tenebræ nobis circumfuſæ. Iam & Democritus *in profundo veritatem demerſam* dixit Anaxagoras, Empedocles, Parmenides talia, & ipſe Socrates Aporeticorum

Sic. Acad. 1 pater atque vt ſi in domum tenebroſam veniſſes, inquiunt, in qua aurum, argentum, ſtannum, plumbum confuſe poſitum: ſublato eorum aliquo, exiſtimare poſſis te aurum apprehendiſſe, non tamen ſcire, etiamſi vere ita eſſet: ſic in magna hac mundi domo, quæri veritatem falſis mixtam, & in tenebris non diſcerni. Itaque inter fines iſtorum eſt (aut eſſe debeat) Modeſtia, & animum exſultantem componere, & à temeritate atque errore continere. Neque vita aut actione communi ſe excerpunt: *Nam Academicis placuit* (ait D. Auguſtinus) *homini ſcientiam non poſſe contingere, earum dumtaxat rerum, quæ ad Philoſophiam pertinent.* At in ceteris humano quodam more agunt, & *Apparentiam* ſequuntur: etſi tale eſſe, vt apparet, non plene aſſentiuntur aut adfirmant. Fames & ſitis impellit? edunt, bibunt. Lex iubet pie agere, Deos colere? faciunt. Conſuetudo artes & ſcientias tractat? accedūt, omnia luſtrant, ineunt, tantum ſuſpenſi & co-

Digitized by Google

hibentes. Enimuero & hæc laus detur, labore, ingenio, memoria ſupra omnes pæne philoſophos fuiſſe. Quid? nonne omnia aliorum ſcita tenere debuerunt& inquirere, ſi potuerunt refellere? res dicit. Nonne rationes varias, raras, ſubtiles inuenire ad tam receptas, claras, certas (vt videbatur) ſententias euertendas? Nonne & in promptu, ac velut numerato, habere quidquid ſcripſiſſent tot diuerſi auctores, aut dixiſſent? Profecto admirandi ſunt in triplici hac parte, ſi attendis: neque non finis etiam eorum altus & laudabilis. qui eſt Αταραξία, ſiue *Impertubatio*, & vt ne vlla re ſenſibus obiecta moueantur. Ego vero audacter eloquar, non ſic abiiciendos eſſe: modum tantum tenuiſſent nec diſputandi ſtudio ablati extra fines fuiſſent Imo & Seneca requirere eos videtur, & dolere quod periiſſent. Nam iamnunc, eius æuo, publice nulla hæc ſchola. *Tot familiæ*, inquit, 7. *Quæſt. Nat. ca. vlt.*
Philoſophorum ſine ſucceſſore deficiunt. Academici & Veteres & Minores nullum antiſtitem reliquerunt. Quis eſt, qui tradat præcepta Pyrronis? Vbi duplicem modo Academiam agnoſcit *Minorum* nomine omnes poſt Platonicam illam comprehendens: & *Pyrroniam* tamen ſiue *Scepticam* ab iis diſtinguens. Quãquã idem dubitare tolerat, pertinax illud, Scientiæ *Epiſt.* 89.
negandæ ſtudium damnat. *Audi*, inquit *ad Lucilium*, *quantum mali faciat nimia ſubtilitas, & quam infeſta Veritati ſit. Protagoras ait, De omni re in vtramque partem diſputari poſſe ex æquo: & de hac ipſa, An omnis res in vtramque partem diſputabilis ſit. Nauſi-*

phanes ait, Ex his quæ videntur eſſe, nihil magis eſſe. quam non eſſe Parmenides ait, Ex his quæ videntur, nihil eſſe in vniuerſum. Zenon Eleates omnia negotia de negotio deiecit: ait, Nihil eſſe. Circa eadem fere Pyrrhonii verſantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qui nouam induxerunt ſcientiam, Nihil ſcire. hæc omnia in illum ſuperuacuum ſtudiorum liberalium gregem coniice. Illi mihi non profuturam ſcientiam tradunt: hi ſpem ſcientiæ eripiunt. Illi non præferunt lumen, per quod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Pulcherrima & iuſtiſſima cenſura, nec appello aut oppono. An non magis explico? nam quædam non prompta, fortaſſe & intricata. Ait Protagoram, *de omni re in vtrumque diſputaſſe.* Eſt ille Sophiſta, à Platonis Dialogo clarus. cuius ſententia ab eodem hęc refertur, & refellitur: Αὐτάρκη ἕκαστον εἰς φρόνησιν: *Sufficere ſibi quemque ad ſapiendum.* Ratio: τὸ γὰρ δοκοῦν ἑκάστῳ, τοῦτο καὶ εἶναι, ᾧ δοκεῖ: quod Cicero vertit: *id cuique verum eſſe, quod cuique videatur.* Itaque *Criterium* tollebat, ait Empiricus, *& omnes opiniones ac viſiones veras eſſe: quia Veritas ſit ex iis quæ referuntur ad aliquid: cui autem apparuerit, ſtatim ad illum referuntur.* Inde vox eius, πάντων χρημάτων μέτρον, ἄνθρωπος: *Omnium rerum menſura, homo.* Itemque: πάντα εἶναι ἀληθῆ *Omnia vera eſſe.* Ex his de Protagora Abderita liquet: etſi Seneca ſententiam eius magis ad Pyrrhoniam conformat. Effert & Plutarchus paullo aliter, in Colotem, initio. Sed addit de *Nauſi*

In Theæt.

Eod. Dial.

4. Acad.

Cōtra Mathem cap. De Criterio

phane, Nihil magis eſſe, quam non eſſe. Sunt ipſa Pyrrhonis:& cur non eum aduocauit?Nam ab iſto doctore ſuo Nauſiphanes hauſit. Cōmemorat Diogenes in Pyrrhone: & Sextus initio librorum, *Epicuri doctorem* fuiſſe, à *quo ille, vt videretur* αὐτοδίδακτος, *diſſenſerit famam eius & nomen etiam obterens, &* πνεύμονα *paſſim, id eſt Pulmonem* (quaſi *Exſenſum*) *appellans.* Tertium de *Parmenide, Nihil eſſe in vniuerſum.* Si vera hæc lectio, dixerim reſpectum ad illud Parmenidis, οὐδαμῆ εἶναι τὰ μὴ ὄντα: *Nullo modo eſſe, quæ non ſunt*: Platoni bis terque, illo auctore expreſſum, & refutatum. Quo voluiſſe videtur, νοητὰ & æterna illa ſolum eſſe: hæc viſibus ſubiecta & fugacia, nec vere eſſe. Sed arbitror interpolata iſta: & verba hæc, *ex iis quæ videntur*, prauè è ſuperiore linea tranſlata: itaque delenda. Tum amplius. cum in optimo meo Codice nulla ſit negatiua illa, *Nihil*, legēdum, *Parmenides ait, eſſe vnum Vniuerſum.* Nam periit, aut latuit iſta, vocula, in principio ſequentis. Res quidem ita habet: & eſt germana ipſa ſententia, imo verba Parmenidis: Ἓν τὸ πᾶν: *Vnum vniuerſum.* Seneca adfirmat, cum ſtatim hoc repetens, ait *Parmenidi nihil eſſe, præter vnum,* Plato clariſſime, de Meliſſo & Parmenide: Ἓν ἑστὼς λέγουσι τὸ πᾶν: *Vnum ſtabile dicunt Vniuerſum,* Iterumque de iiſdem: Ἓν τε πάντα ἐστὶ καὶ ἕστηκεν αὐτὸ ἐν αὑτῷ, οὐκ ἔχον χώραν ἐν ᾗ κινεῖται: *Omnia iis vnum ſunt. atque diſtat in ſeipſo, cum locum non habeat vbi moueat-*

In Sophiſta.

In Theæt.

tur. Duplex igitur ſententia, & *Unum omnia:* & item *Immobilia*, quod Plutarchus alibi iiſdem adſignat. Qui idem hoc, de quo Seneca, diffusè explicat, & defendit libro contra Colotem Epicureum. Summa eſt, *Parmenidem cum Socrate, ſed ante eum aduertiſſe* δοξαςὸν, *Opinabile, in Natura eſſe, itẽque* νοητὸν, *Intellectuale. Illud in motu aſſiduo, & variare, & atteri, & perire & naſci: hoc minime, & conſtans ac perpetuum, idẽque eſſe. Ideo vere Eſſe dici, & Unum eſſe: eſtque proinde ac ſi dicat,* τὸ ὄν ἕν: *Unum ens.* Ita Plutarchus. nec valde ab hoc ſenſu Pythagorei abeũt, qui *eorum quæ per ſe intelliguntur genus conſtituunt, Vnum.* Quod in Sexto Empirico legi: & in eodem hanc ſententiam non Parmenidi, ſed Nauſiphani adſcribi. *Nauſiphanis,* inquit, *dogma erat, Vniuerſitatem eſſe vnum.* Ille *Nauſiphani*, Plato alibi *Xenophani & Eleaticis* adſignat: ἓν εἶναι πάντα τὰ καλούμενα: *Omnia quæ dicuntur vnum eſſe.* Quid Euclides, à quo Megarici? Ἓν τὸ ἀγαθὸν εἶναι· τὰ δὲ ἀντικείμενα τῷ ἀγαθῷ μὴ εἶναι: *Unum Bonum eſſe: & Bono oppoſita, nec eſſe.* Quod in eãdem viam ſenſus venit. Iam ſequitur de *Zenone Eleate.* qui *omnia negotia de negotio deiecit: ait enim, Nihil eſſe.* Verba ſuſpecta ſunt. & Pincianus monuit. à pleriſque libris ſuis illa, *de negotio,* abeſſe. In meis reperi, fateor: tamen interpolata hæc cenſeo, legẽdumque: *omni à negotio deiecit*: ſiue placet, *omni de negotio.* quod in quibuſdam ſcilicet libris, ſcriptum, anſam dedit vtrumque ponendi, vt fit, & corrumpendi. Sententia eſt. Zeno Eleates moleſtia nos liberauit, & omni inquiſitione: nã

De Placit. phil. I. cap. 24.

Aduer. Mathem.

In Sophiſta.

ait, Nihil eſſe. Sed hæc mira, & eximie fatua aut ſapiens ſententia, nec mihi nunc capienda. An ad contemptum rerum rettulit, Nihil hæc (nō tamen Nihil) eſſe? velim, & ſic laudem, non ſolum tolerem. Si aliter, & de ipſa exiſtentia, elleboro hæc egent. Ceterum Zeno Eleates nuſquam tale, apud Laërtium quidem: vbi dogmata eius diuerſa. ſed nec alibi commemini legiſſe. Viderit Seneca. Illud in Sexto conſimile adnotaui, de Gorgia Leontino: *Is librum*, inquit, *ſcripſit de eo Quod non eſt, in quo conſtituit tria capita. Vnum quidem & primum, Quod nihil ſit: alterum, Quod etſi ſit, comprehendi ab homine non poſſit: tertium, Etiamſi poſſit, non tamen efferri aut ennunciari.* Heu vana! & vt cum Seneca redarguam. *Quid ergo nos ſumus? quid iſta, quæ nos circumſtant, alunt, ſuſtinent? Tota rerum natura vmbra eſt, aut inanis aut fallax. Non facile dixerim, vtrū magis iraſcar illis qui nos Nihil ſcire voluerunt, an illis, qui ne hoc quidem nobis reliquerunt, Nihil ſcire.*

Aduer. Mathem. cap. de Criterio. *Adde Pyrrhon. Hyp.* II. *cap.* 6.

Ibidem.

DISSERT. V.

Alia Philoſophiæ diuiſio, in Contemplatiuam & Actiuam: iterumque ſingula iſta diuiſa.

ABITE omnes, qui in *Academia* hac tali, aut iuxta eſtis: nobis *Dogmatica* placet & pro ea Philoſophiam iam diuidemus. Eſt igitur duplex, *Contemplatiua*, aut *actiua*: atque id ex præſcripto Naturæ. *Natura enim*, ait Seneca *ad vtrumque nos genuit, & contemplationi rerum, & actioni.* Itaque ex eius & Stoicorum mente, *Philoſophia & Contemplatiua eſt, & Actiua: ſpectat, ſimulque agit. Erras enim, ſi illã putas tantũ terreſtres operas promittere: altius ſpirat. Totum, inquit, mundum ſcrutor nec me intra contubernium mortale contineo, ſuadere vobis ac diſſuadere contenta. Magna me vocant, ſupraque nos poſita.* Contemplatiuam autem dicimus, cui ſola ea, aut pręcipua quidem, finis. Nam hoc addo, quia *plurimũ diſcriminis eſt*, ita Seneca, *vtrum aliqua res propoſitum, an propoſiti alterius acceſſio ſit. Tamen alterum ſine altero non eſt. nec ille ſine actione contemplatur nec hic ſine Contemplatione agit.* Igitur mixta fere: ſed tamen in altera, Contemplatio ſiue Scientia præcipue petitur; in iſta, Actio ſiue Efficientia ipſa. Diuiditur à Peripateticis *Contemplatiua* in tres partes: *Theologiã, Phyſiologiam, Mathematicam. Theologiam*

De Vit. Beat. cap. 31. & 32. Epiſt. 95.

De Vit. Beat. cap. vlt.

Digitized by Google

(aliis eſt *Prima philoſophia*, à dignitate) dicunt, in ſuperis rebus deditam, quæ corpore & materia caret: vt ſunt Deus, Genij, Animus, & quæ adhærent. *Phyſiologiam*, in iis quæ materia cõſtant, & ſenſu percipiuntur: vt Animalia, Plantæ, Lapides, & quæ adiuncta, *Mathematica*, quæ in rebus quidem ſine corpore, ſed in corpore tamen conſideratis: vt ſunt Numeri, Soni, Figuræ, cæleſtes Motus, Itaque hæc ſingula, ſingulas iterum ſcientias gignunt: diuiduntque *Mathematica* in *Arithmeticam*, quæ Numeros; *Muſicam*, quæ Sonos, *Geometriam*, quæ Figuras, *Aſtrologiam*, quæ ſuperos illos Motus ſpectat. Iam *Actiua* pars dicitur, cui finis præcipuus & fructus Actio eſt. quæ tripliciter item diuiditur, in *Ethicam*, *Oeconomicam*, *Politicam*. *Ethica* eſt, quæ mores, vitam, regimen ſingulorum hominum conſiderat & format: *Oeconomica* (*Familiarem* ego verterem) quæ domus cuiuſque & familiæ: *Politica* quæ ciuitatis totius, aut ſocietatis. Ecce diuiſionem & membra totius Philoſophiæ: nec tenuius opus eſt, aut expediat, quia *diuidi illam*, auctore Seneca, *non cõcidi, vtile eſt. Id vitij habet nimia, quod nulla diuiſio. Simile confuſo eſt, quidquid vſque in puluerẽ ſectum eſt*. Itaque fuere etiam, qui breuius partiuerunt. vt Apuleius: qui *Naturalem, Intellectualem, Rationalem, & Moralem* agnoſcit, & Platoni ſingulas eximiè adſcribit. Eaſque hauſiſſe ait, *Naturalem ab Heracliticis. Intellectualem à Pythagoreis, Rationalem atque Moralem ab ipſo Socratis fonte.* Vbi obſerues, *Intellectualem* præcipue ab eo dici, *Theologiam* nobis ap-

Epiſt. 89.

De Dogm. Plat.

Digitized by Google

pellatam niſi quis *Mathematicam* malit. Sed alia etiã diuiſio parcior eſt, Senecæ ſic expoſita. *Philoſophia tres eſſe partes dixerunt; & maximi & plurimi auctores: Moralem, Naturalem, & Rationalem. Prima componit animum: ſecundà rerum naturã ſcrutatur, tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, ne pro vero falſa ſurrepant.* Ait, *maximos auctores* ſic tribuiſſe. Quos illos? Zenonem & Stoicos ſuos intellegit: & *ſic Primum diuiſiſſe Zenonem Cittieum*, Laërtius ſcripſit: & Plutarchus adſtipulatur. Nã illa prima & vberior, à me poſita, fere Peripateticorum fuit. Sed ait etiam in *tertia parte, proprietates verborum & ſtructurã ab ea exigi*: quod ſcilicet ad *Rhetoricam* refertur. quia Stoici *Logicam* in duas partes diuidebant, *Rhetoricam & Dialecticam*. Addo, ipſam hanc triplicem partitionem in Macrobio eſſe, ſed diuerſo, ne erres, ſenſu. Nam fine Commẽtarij in Somniũ Scipionis: *Cũ ſint*, inquit, *totius Philoſophia tres partes. Moralis, Naturalis: & Rationalis & ſit Moralis, quæ docet morũ elimatã perfectionem, Naturalis, quæ de diuinis corporibus diſputat, Rationalis, cũ de incorporalibus ſermo eſt, quæ mens ſola complectitur: nullam de tribus Tullius in hoc Somnio prætermiſit. Nam illa ad virtutes amoremque patriæ adhortatio, quid aliud continet niſi inſtituta Moralia? cum vero de ſpherarum modo, de magnitudine ſiderum, & circis cæleſtibus, cingulisque terreſtribus, & Oceani ſitu loquitur, Phyſica decreta cõmemorat. At cum de motu & immortalitate animæ diſputat, cui nihil conſtat ineſſe corporeum, cuiuſque eſſentiam*

Epiſt. 89.

In Zenone

De Plac. *phil. 1. cap. 1.*

Lib. 2. vlt.

Digitized by Google

nullus Senſus, ſed ſola Ratio deprehendit, illic ad altitudinem Philoſophiæ aſcendit. Vbi palã vides, *Rationalem* eſſe, *Intellectualem* ante nobis dictã. 7. Satur c. 5
Atque ita idem Macrobius alibi: *Philoſophia illice habetur anguſtior, vbi de Rationali parte, id eſt incorporeis diſputat.*

DISSERT. VI.

Logicam omitti à quibuſdam. De dignitate ſingularum: & Ethicam vſu fructuque certe eminere.

ATQVE iſta igitur Macrobiana diuiſio, *Logicam* illam communi ſenſu dictam omittit: quam & alij non partem, ſed inſtrumentum Philoſophiæ dixerũt *Epicurei etiam*, ait Seneca, Epiſt. 89.
duas partes Philoſophiæ putauerũt eſſe, Naturalẽ atque Moralẽ: Rationalẽ remouerunt. Deinde cum ipſis rebus cogerẽtur ambigua ſecernere, falſa coarguere, ipſi quoque locũ, quẽ de Iudicio & Regula appellant, alio nomine, Rationalẽ induxerũt.
Diogenes hoc ipsũ, & diuisã ab Epicuro Philoſophiã tradit in *Canonicã, Phyſicã, Ethicã. Canonicã autẽ eſſe, quæ aggreſſiones & aditus ad opus habet, vno libro ab eo tradita, qui Canon inſcribitur.* In Epic.
Quãquã & Stoicorũ aliqui hãc partẽ *Logicæ* faciebant: & diuidebant (Laertius auctor) εἰς ῥητορικὴν, καὶ εἰς διαλεκτικήν· τινὲς δὲ καὶ εἰς τὸ ὁρικὸν, τὸ περὶ κανόνων καὶ κριτηρίων: *in Rhetoricam & Dialecticam aliqui autem & in Definitiuam, quæ eſt de Regulis & Iudiciis.* In Zen.
Sed, perſequi hæc omitto, & Annæi monito,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

non tenuiter nimis partiri: aut etiam interpretari. Illud addo, Stoicos varia imagine vſum aut dignitatem harum partiũ expreſſiſſe, Εἰκάζουσι γὰρ ζώῳ τὴν φιλοσοφίαν ὀστοῖς μὲν καὶ νεύροις τὸ λογικὸν προσομοιοῦντες· τοῖς δὲ σαρκωδεστέροις, τὸ ἠθικόν, τῇ δὲ ψυχῇ, τὸ φυσικόν: *Aſſimilãt enim Animali Philoſophiam. oſſibus ac neruis, Logicam, carneis partibus, Ethicam, animæ, Phyſicã.* Iterumque alia imagine: Εἰκάζουσι τῷ ᾠῷ· τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς, εἶναι τὸ λογικόν· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, τὸ ἠθικόν· τὰ δὲ ἐσωτάτω, τὸ φυσικόν: *Cum Ouo comparant, cuius exteriora & teſta, ſunt Logica proxima, id eſt albumen, Ethica, intima; ſiue vitellus, Phyſica.* Adde tertiam: Εἰκάζουσιν ἀγρῷ παμφόρῳ· τὸν μὲν περιβεβλημένον, τὸ λογικόν· τὸν δὲ καρπὸν, τὸ ἠθικόν· τὴν δὲ γῆν, ἢ τὰ δένδρα, τὸ φυσικόν: *Cum Agro, & ſepem circumiectam, eſſe Logicã, fructus, Ethicam, terram & arbores, Phyſicam.* Vis & quartam? ἢ πόλει καλῶς τετειχισμένῃ, καὶ κατὰ λόγον διοικουμένῃ: *Cum vrbe, bene munita, & ratione adminiſtrata.* Quomodo? nec enim aliter accommodat, Puto, muros Logicam, ciues, Phyſicam, leges & mores, Ethicam eſſe. Ex Diogene iſta: & vereor vt fideliter ab eo exſcripta, Sextus Empiricus in quibuſdã arguit, & probabiliora mihi dicit. Nam de *Ouo,* ait, *Vitellum Ethicam referre, Albumen, quod eſt alimentum vitelli, Phyſicam.* Iterumque in *Animali, Sanguini & carnibus, Phyſicam, Animæ, Ethicam æquiparauit*, & monuit à Poſidonio Stoico hoc eſſe. Vtrobique vides digniorẽ Ethicam cẽſeri, & cum optima parte conferri: quod planiſſime verum eſt, & pro communi

Diog. in Zenone.

Adu. Mathem.

ſenſu

ſenſu Stoicorum. Nam hanc illi magnificant, & ſuper alias extollunt: imo, cum Cynicis, reliquas pænè tollunt. Noſter Seneca: *Non mehercules nimis ad rem exiſtimo pertinere, vbi dicta ſunt quæ regunt Mores, perſequi cetera: non in remedium animi, ſed in exercitationem ingenij inuēta.* In remedium, inquit. quid enim aliud propriê Philoſophia eſt, ἢ τῶν τῆς ψυχῆς ἀῤῥωστημάτων καὶ παθῶν φάρμακον, *quam animi morborum & affectionum medicina?* aut, vt cum Cicerone breuius, *Sanitas animi?* Itaque aureum illud Pythagoræ: κενὸς ἐκείνου φιλοσόφου λόγος, ὑφ' οὗ μηδὲν ἀνθρώπου πάθος θεραπεύεται· ὥσπερ γὰρ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος, μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωμάτων, οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας, εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλη: *Inanis illius Philoſophi & vana oratio, quæ nullā affectionem in homine curat. Vt enim Medicinæ nullus vſus, niſi morbos à corpore depellentis, ita nec Philoſophiæ, niſi mala animi amolientis.* Subtilis, oblectās: alta eſſe poteſt, ſed vt platani aut cupreſſi vmbram & oblectatiunculam præbēt, fructum non habent: ſic cenſendum, vbi ſolæ illæ aliæ partes, hac omiſſa.

De Benef. 7. cap. 1 & Diog. in Zenone.

Plut. De inſtit. Puer.

In Stob. Serm. 80.

Ego odi homines ignaua opera, philoſopha ſententia:

Epiſt. 10.

aiebat olim Pacuuius. & cum eo Plato: Τὸ γὰρ βέβαιον, καὶ πιστὸν, καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγώ φημι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν εἶναι· τὰς δὲ ἄλλας δὲ, καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας, σοφίας τι καὶ δεινότητα, κομψότητας οἶμαι προσαγορεύων ὀρθῶς ὀνομάζειν: *Conſtantiā, fidē, animi ſanitatē, ego aio vera Philoſophiam eſſe. Alias autem quaſcumque, & alio*

tendentes ſapientias ſiue ſollertias, ſi Elegantias & Argutias dixero, recte cenſeam appellaſſe. Audis ô meus? per Deum demitte: & peregrinari in aliis iuuet? in hac habitare. *Facere docet Philoſophia, non dicere, & hoc exigit, vt ad legem ſuam quiſque viuat.* Ideo ſcite olim Cleanthes: *interrogatus, cur olim inter paucos philoſophantium, plures quam nunc inclaruiſſent?* Τότε γὰρ, ἔφη, ἔργον ἠσκεῖτο, νῦν δὲ λόγος: *Nam tunc opus ipſum exercebatur, nunc verba.* Vtinam nec hodie fiat! ſed *peccatur. aliquid præcipientium vitio, qui nos docent diſputare, non viuere, aliquid diſcentium, qui propoſitum adferunt ad præceptores ſuos, non animum excolendi, ſed ingeniũ. Ita quæ Philoſophia fuit, facta Philologia eſt:* an & cũ Platone dicam facta* φιλοδοξία eſt?

Sen. Epiſt. 10.

Stob. Ser. 80.

108. Senec. Epiſt.

De Rep. 5. in fine.

*Opinionũ ſtudiũ & Ambitio.

DISSERT. VII.

Diſcrimen Sapientiæ à Philoſophia: & illius definitio. eaque obiter illuſtrata.

DEFINIMVS Philoſophiam, & diuiſimus, ad Sophiam ſiue *Sapientiam* eundum eſt, ab ea diſtinctam. Quid opus monere? vix hercules, niſi quod confundũt ſæpe veteres: & iidem ſedulo admonuerunt diſtingui. Confundit Plato, cum definit: ἡ δέ γε φιλοσοφία, κτῆσις ἐπιστήμης: *Philoſophia eſt acquiſitio Sapientiæ.* Non cẽſeo ſed *quæſitionem* ſtudiũque. Item Ariſtoteles: cui eſt, ἐπιστήμη τῆς ἀληθείας: *Scientia veritatis.* Quod de ipſa Sapiẽtia vere, nõ affectatione eius dicas. Ergo Stoici, quia crebra hæc mixtio, diſtin

In Euthydemo.

2. Metaphyſ. cap. 1.

gunt: & ab iis Seneca. *Dicam inter Philoſophiã & Sapientiam quid interſit. Sapientia, perfectum bonum eſt mentis humanæ: Philoſophia, Sapientiæ amor, & affectatio. Hæc oſtendit* (ſiue *contendit*) *quo illa peruenit.* Simile Clemens Alexandrinus: *Sicut liberales artes*, inquit, *conferunt ad Philoſophiam, quæ eſt earũ domina, ſic ipſa Philoſophia ad Sapientiã.* & addit: Ἔστι γὰρ ἡ μὲν φιλοσοφία, ἐπιτήδευσις· ἡ σοφία δὲ, ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων, καὶ τῶν τούτων αἰτίων: *Eſt enim Philoſophia, ſtudium & meditatio, Sapientia autẽ, ſciẽtia diuinarum humanarumque rerum, & quæ earum ſunt cauſſæ.* Et Cicero nõ omiſit: *Nec quidquam aliud eſt Philoſophia, præter ſtudiũ Sapientiæ: Sapientia autem, cognitio & ſcientia rerũ diuinarum & humanarum, cauſſarumque, quibus hæ res continentur.* Seneca iſtis paria: niſi quod de *Cauſſis*, in clauſula, cenſet remouendum. *Quidam*, inquit, *Sapientiam ita finierunt, vt dicerent eam, diuinorum & humanorum ſcientiam.* Quidam ita: *Sapientia eſt, noſſe diuina & humana, & eorum cauſſas.* tum adiungit: *Superuacua mihi videtur hæc adiectio, quia Cauſſæ diuinorum humanorumque partes ſunt*, Licebat dicere, & in *Scientiæ* verbo eas contineri. Ceterum ipſæ iſtæ definitiones omnes Stoicæ ſunt: & Plutarchus aperte tradit. Οἱ μὲν Στωϊκοὶ ἔφασαν, σοφίαν εἶναι θείων καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιστήμην: *Stoici aiebant, Sapientiam diuinorum & humanorum ſcientiam eſſe.* Ac vides, pro Senecæ mente, omitti ibi Cauſſas. Sunt aliæ atque aliæ definitiones, pro varietate effectuum quos producit: vt, *Sapientia eſt, ſemper idem*

Epiſt. 89.

1. Strom.

2. De oſt. & 4. Tuſc.

Epiſt 89.

Digitized by Google

Sen. Epiſt. 20. *velle ac nolle.* Item *Sapiētia eſt liberale ſtudium, Epiſt. 88.* *quod vere liberos facit*: & plura eiuſmodi, lectu & intellectu prompta. Illud notandum & excerpendum, quod *Scientiam* eam definiunt: ſiue *Artem*, vt Seneca alibi: *Sapientia ars eſt, certum Epiſt. 29.* *petit.* Ariſtoteles vtrumque iunxit, & dixit eam τέχνην τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν: *Artē 7. Satur. cap. 5.* *artium, ſcientiam ſcientiarum.* Macrobius tranſſumpſit: & ait, *rem conſenſu humani generis decantatam & creditam, Philoſophiam artem eſſe artium, & diſciplinam diſciplinarum.* Quod interpretari vel per excellentiam licet, quod ſuper omnes emineat: vel à poteſtate, quod formet omnes dirigatque. Seneca, de Sapientia: *Epiſt. 90.* *Artificem vides vitæ: alias artes ſub dominio habet. Nam cui vita, illi vitæ quoque ornamenta ſeruiunt.* Eſt igitur *Scientia* proprie, qua *Contēplatur*, *Ars* eſt, qua *Agit.* Sequitur autem, *Diuinorum et Humanorum* ſcientiam eſſe. O rē amplam, atque adeo arduam! Quidni ſit? *Epiſt. 88.* *Magna & ſpatioſa res*, ait noſter, *eſt Sapientia: de Diuinis Humaniſque diſcendum.* Diuina autem primo: ſi Felicitatem quærimus, humanū ſcilicet finem. Theages: *In Stob. Serm. 1.* Ἀρχὰ γὰρ καὶ αἰτία καὶ κανὼν ἐντὶ τᾶς ἀνθρωπίνας εὐδαιμοσύνας, ἁ τῶν θείων καὶ τιμιωτάτων ἐπίγνωσις: *Nam principium, & cauſſa, & regula eſt humanæ Felicitatis, cognitio præſtantiſſimarum rerum & diuinarum.* Atque etiam, ſi Veritatem quærimus, ſine qua Sapientia non conſiſtit. Ἀλήθεια γὰρ, ὥσπερ καὶ τοὔνομα δηλοῖ, περὶ θεοὺς ποιεῖται ἐπιστροφὴν, καὶ τὴν θεῶν τὴν ἀκήρατον ἐνέργειαν: *Iamblich. in Stob. Serm 11.* *Veritas enim, vt & * Græcum nomen indicat, circa Deos*

* περὶ θεὰ

verſatur, & Deorum immortalem actionem. Itaque duo ſapientia hic conſiderat, ipſum Deum, & eius Opera, id eſt Mundum, quæque in eo: & vno verbo totam *Phyſiologiam*, quæ hoc *Diuinorum* verbo continetur. Ita enim Seneca: *Sapientia Totius Naturæ notitiam ac ſuæ tradit. quid ſint Dij, qualeſque, declarat: quid Inferi, quid Lares, & Genij. Hæc eius initiamenta ſunt, per quæ non municipale ſacrum, ſed ingens omnium Deorum templum Mundus iſte reſeratur.* Obſerua, *Totam Naturam* ab ea noſci, iam dictam: ſed & *Suam*, id eſt Animum, & quæ circa illum, itemque Corpus. *Hoc iubet illa Pythicis oraculis adſcripta vox, Noſce teipſum.* Fruſtra illa omnia, niſi iſtud: & quem fructum igitur habet? hunc Platoni expreſſum: *Ut neque internæ Dignitatis amplitudinem ignoremus, diuina in nobis parte neglecta, neque exteriorem Humilitatem, natura additam, ignorantes, vane in ea extollamur.* Ad Magnitudinem animi vocat, ſed per Animi cultum: ad Modeſtiam, per Corporis contemptum.

τὸ ἀλλάξ τῷ ἀεὶ τὸ θεῖον.

Epiſt. 90.

Sen. Conſol. ad Mar. cap. 9.

I, Phileb.

DISSERT. VIII.

Verus Stoicorum Sapiens, in ſummo ab iis deſcriptus: ideoque irrepertus. nec id tamen ſine cauſſa, aut fructu.

QVID ergo? iam in animo mihi occurris: Omnia iſta opus ſcire Sapientem? AVD. Certe occurrebam: aut potius iam pæne ab-

ibam deſperatione victus. Quis homo vllus, aut vnquam, *Diuina* omnia & *Humana* nouit? non fuit, non erit: ideoque iure abhorreo altiloquam hanc Sapientiam & in prærupto poſitam, quo non itur. LIPS. Solari te poterã Ariſtotelis fortaſſis, verbis qui cẽſet ἐπίστασθαι μάλα πάντα τὸν σοφόν, ὡς ἐνδέχεται, μὴ καθ' ἕκαστα ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν: *Scire ſapientẽ pleraque omnia, quantum fieri poteſt, non per ſingula ſcientiam eorum habentem*: ſed, vt poſtea addit, τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ, *vniuerſali quadam ſcientia* contentum. Solari & Demetrij Cynici verbis, apud Senecam: *Plus prodeſſe ſi pauca præcepta Sapientiæ teneas, ſed illa in promptu tibi, & in Vſu ſint, quam ſi multa didiceris, ſed non habeas ad manum. Quemadmodum magnus luctator eſt, non qui omnes numeros nexuſque perdidicit, quorum vſus ſub aduerſario rarus eſt, ſed qui in vno ſe aut altero bene & diligenter exercuit: nec enim refert, quã multa ſciat ſi ſcit quantũ victoriæ ſatis eſt: ſic in hoc ſtudio Multa delectant, pauca vincunt.* Plura addit, quæ ad contemptum etiã Phyſiologiæ ire vidẽtur, & in vna ſciẽtia, vitæ, id eſt Boni Malique, nos collocare. Sed ego vero his vel ſolatiis, vel effugiis, non vtor: bene & vere diximus, Sapientem ea omnia ſcire. Sed quem *Sapientem*? nimirum hunc Stoicũ, id eſt perfectum, conſummatũ, cui Boni nihil abeſt: cui mali nihil adeſt. Qui eminet inter omnes.

-----velut altus Olympi.

Vertex, qui ſpatio ventos nubeſque reliquit,

iterumque cum poeta,

-----celſa qui mentis ab arce

1 Poſt. phyſ.

7. De Bene. cap. 1.

Claudian.

Deſpicit errantes, humanaque gaudia ridet: Statius.

qui non aliter quam in tenebris lumen effulſit, Sen. epi. 120 *aduertitque in ſe omnium animos:* qui, Plutarchi verbis, habet ἰσόθεον διάθεσιν, *diuinæ ſimilem conſtitutionem*: ſiue Senecæ noſtri, qui habet *imbecillitatem hominis, ſecuritatem Dei*. Quem denique

Ερχόμενον ἀνὰ ἄστυ, θεὸν ὥς, εἰσορόωσιν: Hom. Odyſſ. θ.

Vrbe incedentem, numen velut, endotuentur.

Et quis finis elogiorum ſit? atque ecce in vltimo ſum mentitus. *Vrbe incedentem*, & *adſpici* feci: falſo. non eſt ille; vt verbo tibi dicam, niſi in deſcriptione, re non fuit. Plutarchus aperte, de Stoico Sapiente: Ἔστι δὲ οὗτος οὐδαμοῦ γῆς, οὐδὲ γέγονεν: *Eſt vero nuſquam gentium terrarumve, neque fuit*. Cicero: *Stoici eam* Sapientiam *interpretantur, quam adhuc nemo mortalis eſt conſecutus*. Iterumque alibi: *Quis Sapiens ſit, aut fuerit, nec ipſos* Stoicos *ſolere dicere*. Hæc ego veriora arbitror, imo ſcio, quàm quæ Seneca noſter mitiora & gratiora auribus ſcribit. Nam interdum facit fuiſſe, interdùm, ſed fuiſſe. *Scis*, inquit, *quem nunc virum Bonum dicam? huius ſecundæ Notæ* (è claſſe Proficientium, de qua ſtatim:) *nam ille alter*, primæ ſcilicet, *fortaſſe tanquam phænix ſemel anno quingenteſimo naſcitur*. Atque hic aliquid etiam ambigens, alibi fortius adſerit: *Non eſt*, inquit, *quod dicas, ita vt ſoles, Hunc ſapientem noſtrũ nuſquam inueniri, nõ fin-*

De pugn. Stoic. — In Lælio. — 4. Acad. — Epiſt. 42. — De Conſtãt. Sap. cap. 7.

gimus iſtud humani ingenij vanum decus, nec ingentem imaginem falſæ rei concipimus: ſed qualem cõformamus, Exhibimus, & Exhibebimus. Rara forſitan, magniſque ætatum internallis inuenitur: neque enim magna, & excedentia ſolitum ac vulgarem modum, crebro gignuntur: ceterum hic ipſe M. Cato, à cuius mentione hæc diſputatio fluxit, vereor ne ſupra noſtrum exemplar ſit. Ah mi Seneca, bona quidem mente ipſe erras, aut nos inducis. Tam credulos autem eſſe? abſit. Qualẽ deſcribi Sapientem à vobis ſcimus, eum fuiſſe nemo Stoicorum dixit: *poſſe tamen eſſe*, omnes. Quod etiam hoc argumento colligebat Poſidonius, quia *Socrates, Diogenes, Antiſthenes, magnos progreſſus feciſſent, nec longe à vertice conſtitiſſent.* Itaque qui magis adniterentur, bona indole, bona diſciplina, aſſiduo exercitio, poſſe peruenire. Nos Chriſtiani abnuimus, & cũ Platone ſentimus, *eum qui vere philoſophatur, cenſere, nuſquam aut numquam ſe puram* Sapientiã, *quam apud inferos conſecuturum*: id eſt, corpore exutum, in puris illis beatiſque locis, apud auctorem omnis Sapientiæ, & ſui. Sed quo fructu igitur, talis ille deſcribitur, quem eſſe Natura abnuit? Dicam, in exemplum. Species & Idea quædam illius Summi proponenda eſt, quo connitamur, non pertingere, ſed accedere, neque aſſequi, ſed æmulari. ſicut Oratorem Cicero & Fabius formant, qui non fuit aut erit: ſed nempe perfectio illa exprimenda eſt: ſic noſtri Sapientem. Ipſe Fabius: *Quærentibus, an talis orator fuerit? reſpondebo, quomodo Stoici, ſi interrogentur, An*

Laert. in Zen.

In Phæd.

Lib. 12.

Digitized by Google

Sapiens Zeno, an Cleanthes, an Chryſippus? ipſi reſpondeant, magnos quidem illos ac venerabiles: non tamen id quod Natura hominis ſummum habet, conſecutos. Et vero inuitat hæc grandiloquentia, & honeſtos quidem animos erigit ad honeſta. Senecæ verba opportune huc ducam: *Quid mirum, ſi non aſcendunt in altum, ardua aggreſſi? Viros ſuſpice, etiamſi decidunt, magna conantes. Generoſa res eſt, reſpicientem non ad ſuas, ſed ad naturæ vires, conari alta, tentare, & mente maiora concipere, quam quæ etiam ingenti animo adornatis effici poſſint.* Hic deſperat aut abnuit, quod ante adfirmauit. *De Vit. Beat. 20.*

DISSERT. IX.

Alter ab illo Sapiens, qualem Natura & Æuum dant. is Proficiens dicitur, eiuſque diſcrimina.

ITaque non eſt ille *prima nota* in rerum natura Sapiens: niſi in ſcriptis & libris: eſt alius *ſecunda*. Illum τέλειον & *Conſummatum* vocant, hunc προκόπτοντα ſiue *Proficientem*: item *Studioſum* illum. vt dixi, illum *Doctum*. Seneca ſæpe hoc diſcrimen ingerit. vt: *Hoc intereſt inter conſummatæ Sapientiæ virũ, & alium procedentis.* Nota & *Procedentis* hanc vocem quaſi in via progreſſi. Alibi: Noſtrum vitium eſt, *qui quod dicitur de ſapiente, exigimus & à proficiente.* Iterumque: *Aliud eſt ſtudioſus ſapientiæ, aliud iam adeptus ſapientiam.* Et deniq. alibi: *Diuerſo remedio vtetur ſapiens, affectator-* *Ep. 72.* *De Vit. Beat. ca. 24.* *De Conſtãt. Sap. cap. 18.*

* *Differt. I* *que ſapientiæ.* Adde, quæ * ſupra dixi de vocibus
* *Inchoatū. Seneca vocat. Epiſt. 71.* παιδευομένου, & πεπαιδευμένου Itemque * τυπωμένου & τετυπωμένου; : huc ſpectant : Sed vt ad rem, ille primus igitur deſcribitur, qualis eſſe debet, & in exemplum: alter, qui ſolet interim eſſe, ſed in diſpari etiam gradu.
Epiſt. 71. Nam Seneca alibi duo, alibi tria genera *Proficentium* facit. Duo, his verbis: *In ipſis ſapientiam Sectantibus magna diſcrimina eſſe, fateamur neceſſe eſt. Alius iam tantum profecit, vt contra Fortunam audeat tollere oculos, ſed non pertinaciter. Alius intantum, vt poſſit cum illa conferre vultum. Si iam peruenit ad ſummum, etiam fiducia plenus eſt.* Quæ ſic legenda & diſtinguenda moneo (vulgo confuſe:) quia poſtremum illum à vero ſapientte hoc vno remouet, quod labi non poſſit, ſed tamen timet.
Epiſt. 75. Atqui iam in ſummo, nec poteſt nec timet, ſecurus videlicet ſui. Ex his aliis eius verbis diſcas, vbi tria genera facit. *Inter ipſos*, inquit, *Proficientes ſunt magna diſcrimina. In tres claſſes, vt quibuſdam placet, diuiduntur. Primi ſunt, qui Sapientiam nondum habent, ſed iam in vicinia eius conſtiterunt. Qui ſint hi quæris? qui omnes iam Affectus ac Vitia poſuerunt: quæ erant complectenda, didicerunt: ſed illis adhuc inexperta fiducia eſt. Iam ibi ſunt, vbi non eſt retro lapſus, ſed hoc illis de ſe nondum liquet. Iam contigit illis bono ſuo frui, nondum confidere. Secundum genus eſt eorum, qui & maxima animi Mala, & Affectus depoſuerunt, ſed ita, vt poſſint in eadem relabi. Tertium illud genus, extra multa & magna vitia eſt, ſed non extra omnia.* Sunt

pluſcula, quæ addit: hæc itelligentiæ ſufficiunt nec ſuperfluere indoles mea amat. Illud moneo, in eodem Seneca alibi, *genus tertium eorum* poni, *qui Sapientiæ alludunt. quam non quidem contigerunt, in conſpectu tamen, & velut ſub ictu habẽt. Hi non concutiuntur, nec defluunt quidem: nondum in ſicco, iam in portu ſunt.* Sed minus accurate ibi diſtinguit, vt videre eſt; miſcetque ipſum ſapientem: tamen *Genus hoc tertium*, primum illud *Proficientium*, quod diximus, aſſidet & tangit. En tibi diſcrimina. nam plane Imperitos ac rudes, nullo hic loco habemus. Enimuero & primus ille Ordo infrequẽs, nec ſcio an Zenonas aut Cleãthas admittat: in reliquis aliquid ſpei eſt & animi, ad perueniendum. Imo de *Tertio* cogitemus: *bene nobiſcum agetur, ſi in hunc admittimur numerum. Magna felicitate naturæ, magnaque & aſſidua intentione ſtudij ſecundus occupatur gradus: ſed nec hic quidem contemnendus eſt color tertius.* Ego te & me voueam hic eſſe, effugiſſe multa & magna vitia, & doctrina atque exercitio ad vlteriora niti. *Epiſt. 72.* *Sen. Ep. 75.*

DISSERT. X.

Doceri Sapientiam, & diſci: neque à Deo & natura tantum eſſe. Omnibus etiam offerri.

DOctrina, inquam. Nam Cynici olim, & noſtri sãxerũt: ὅτι διδακτὸν ἀρετή: *Quod virtus doceri poſſit.* Hoc ideo firmãdum, quia alij aliter: & pars eſt, aut inter initia, Stoicæ doctrinæ. Nã fuere qui à Deo eſſe dicerent, fuere qui à Natura. A Deo, Plato interdum aſſerere videtur, atque inſeri eam (ita alibi loquitur) *In Menone*

** Differt. I* *que ſapientiæ.* Adde, quæ * ſupra dixi de vocibus
** Inchoatũ.* παιδευομένου, & πεπαιδευμένου Itemque * τυ-
Seneca vo- πωμένου & τετυπωμένου; : huc ſpectant : Sed
cat. Epiſt. vt ad rem, ille primus igitur deſcribitur, qua-
71. lis eſſe debet, & in exemplum: alter, qui ſolet interim eſſe, ſed in diſpari etiam gradu.
Epiſt. 71. Nam Seneca alibi duo, alibi tria genera *Proficientium* facit. Duo, his verbis: *In ipſis ſapientiam Sectantibus magna diſcrimina eſſe, fateamur neceſſe eſt. Alius iam tantum profecit, vt contra Fortunam audeat tollere oculos, ſed non pertinaciter. Alius intantum, vt poſſit cum illa conferre vultum. Si iam peruenit ad ſummum, etiam fiducia plenus eſt.* Quæ ſic legenda & diſtinguenda moneo (vulgo confuſe:) quia poſtremum illum à vero ſapientte hoc vno remouet, quod labi non poſſit, ſed tamen timet.
Epiſt. 75. Atqui iam in ſummo, nec poteſt nec timet, ſecurus videlicet ſui. Ex his aliis eius verbis diſcas, vbi tria genera facit. *Inter ipſos*, inquit, *Proficientes ſunt magna diſcrimina. In tres claſſes, vt quibuſdam placet, diuiduntur. Primi ſunt, qui Sapientiam nondum habent, ſed iam in vicinia eius conſtiterunt. Qui ſint hi quæris? qui omnes iam Affectus ac Vitia poſuerunt: quæ erant complectenda, didicerunt: ſed illis adhuc inexperta fiducia eſt. Iam ibi ſunt, vbi non eſt retro lapſus, ſed hoc illis de ſe nondum liquet. Iam contigit illis bono ſuo frui, nondum confidere. Secundum genus eſt eorum, qui & maxima animi Mala, & Affectus depoſuerunt, ſed ita, vt poſſint in eadem relabi. Tertium illud genus, extra multa & magna vitia eſt, ſed non extra omnia.* Sunt

pluſcula, quæ addit: hæc itelligentiæ ſufficiunt nec ſuperfluere indoles mea amat. Illud moneo, in eodem Seneca alibi, *genus tertium eorum* poſiti, *qui Sapientiæ alludunt. quam non quidem contigerunt, in conſpectu tamen, & velut ſub ictu habẽt. Hi non concutiuntur, nec defluunt quidem: nondum in ſicco, iam in portu ſunt.* Sed minus accurate ibi diſtinguit, vt videre eſt; miſcetque ipſum ſapientem: tamen *Genus hoc tertium,* primum illud *Proficientium,* quod diximus, aſſidet & tangit. En tibi diſcrimina. nam plane Imperitos ac rudes, nullo hic loco habemus. Enimuero & primus ille Ordo infrequẽs, nec ſcio an Zenonas aut Cleãthas admittat: in reliquis aliquid ſpei eſt & animi, ad perueniendum. Imo de *Tertio* cogitemus: *bene nobiſcum agetur, ſi in hunc admittimur numerum. Magna felicitate naturæ, magnaque & aſſidua intentione ſtudij ſecundus occupatur gradus: ſed nec hic quidem contemnendus eſt color tertius.* Ego te & me voueam hic eſſe, effugiſſe multa & magna vitia, & doctrina atque exercitio ad vlteriora niti.

Epiſt. 72.

Sen. Ep. 75.

DISSERT. X.

Doceri Sapientiam, & diſci: neque à Deo & natura tantum eſſe. Omnibus etiam offerri.

DOctrina, inquam. Nam Cynici olim, & noſtri ſãxerũt: ὅτι διδακτὸν ἀρετή: *Quod virtus doceri poſsit.* Hoc ideo firmãdum, quia alij aliter: & pars eſt, aut inter initia, Stoicæ doctrinæ. Nã fuere qui à Deo eſſe dicerent, fuere qui à Natura. A Deo, Plato interdum aſſerere videtur, atque inſeri eam (ita alibi loquitur)

In Menone

θείᾳ μοίρᾳ, ἄνευ νοῦ: *diuina ſorte, ſine animi opera.* Imo & Protagoram ſedulo refutat Socrates, cenſentem doceri poſſe. Etſi Plato non ſemel it in alia, & Diſciplinam (quorſum aliter tot libri eius?) admiſcet. At quidam à Natura petebant, vt dixi, atque ita Trogus: *Scythis Naturam dare, quod Græci longa ſapientiæ doctrina, præceptiſque philoſophorum, conſequi nequiuerunt.* Declamator etiam Quinctilianus argute: *Ego mores naſci puto, & propriam cuiuſque naturæ virtutem. Alia forſitan diſcuntur, quædam experimentis cognoſcenda ſunt, boni mores conſtant voluntate.* Et vero Seneca ipſe adfitetur, *quoſdam ſine ſubtili inſtitutione euaſiſſe probos, magnoſque profectus aſſecutos, dum nudis tantum præceptis obſequebantur.* Et Curij Fabricij, Coruncani, nonne tales fuere? Profecto *quidam ex hominibus egregiam ſortiti indolem, in ea quæ tradi ſolent, ſine longo magiſterio peruenerunt: & honeſta complexi ſunt, cum primum audiuerunt.* Quæ ita vere dici, etiam ex Stoico ſenſu, fatemur: ſed hos tales plene & plane Sapientes eſſe, non item admittamus. Ratio conſummata talem facit, conſummari autem ſine Doctrina (Dei opera excipimus) non poteſt. Vt plene hæc intelligas, habe. Non excludi aut Deum, aut Naturam, à Stoicis: ſed Doctrinam tamen ad perfectionem, itemque ad facilitatem adiungi. Ecce Natura ſemina Bonæ mentis nobis ingenuit, fomites, & ſcintillas: quæ in aliis magis minuſque elucent, vt eſt animi temperies: ſed tamen opinionum prauitate in omnibus hoc à Natura

In Protagora. *Lib. 2.* *Decla. 268.* *Epiſt. 95.* *Ibid.*

rectum iam corruptum eſt: ideoque Doctrina adiuuandum, inſtaurandum, depurandum, Non enim vt Sol ipſe nubes obiectas diſſipat ſua vi, & perrumpit: ita hic eſt adiutorio opus directione, & exemplo. Cicero: *Iuſtos quidem* 1. *De Legi-*
Natura nos eſſe factos. tantam autem eſſe corru- *bus.*
ptelam malæ conſuetudinis, vt ab ea tanquam igniculi exſtinguantur à Natura dati, exorianturque & confirmentur vitia contraria. Quod ſi 3. *De Finib.*
ad Naturam viuere liceret, negat idem alibi, *quidquam eſſe cur quiſquam rationem & Doctrinam requireret.* Itaque facile ad ſapien- 12. *Inſtit.*
tiam iter dicunt, quia eſt ſequi Naturam. Fa- *cap. vlt.*
bius hoc recte *Breuis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beataque, ſi credas. Natura enim nos ad optimam Mentem genuit: adeoque diſcere meliora volentibus promptum eſt, vt vere intuenti illud magis mirum ſit, malos eſſe tam multos.* Recte, inquam: ſed & illud ex eodem ſubſeratur, *Virtutem etſi impetus quoſdam à Natura ſumit, tamen perficiendam Doctrina eſſe.* Hæc ſunt germane Stoica. igniculos, ſcintillas, ſemina, impetus ad Virtutem habemus: vt ipſam habeamus, excitanda illa velut flatu Rationis ſunt & Diſciplinæ. Et Ariſtoteles ita veriſſime: οὔτ' ἄρα φύσει, οὔτε παρὰ φύσιν 2. *Ethic. c.* 1
ἐγγίνεται ἡ ἀρετή: *Neque à Natura igitur,* *Epiſt.* 95.
neque præter Naturam inſeritur virtus. Seneca noſter: *Omnibus Natura dedit fundamenta ſemenque virtutum: omnes ad omnia iſta nati ſumus: cum irritator acceſſit, tunc illa animi bona velut ſopita excitantur.* Irritator autem eſt Doctrina, quæ Scientiam Boni Malique diui-

dit,& ne in eligendo aberres facit. Bonum Natura vis? malum vitas? ecce hoc tale re & ratione eſt, illud opinione. *Artis igitur eſt*, quod ait Cicero, *ad ea principia, quæ à Natura accepimus, conſequentia exquirere: donec id, quod volumus, ſit effectum.* Virtus amata nobis omnibus Natura eſt, Honeſtum optabile: ſed non facies vtriuſque ſtatim nota. Tamen leui, vt dixi conatu & manuductione aperitur. Zeno ipſe in quadam epiſtola: φύσις δὲ εὐγενὴς μετρίαν ἄσκησιν προσλαβοῦσα, ἐπί τε τὸν ἀφθόνως διδάσκοντα, ῥαδίως ἔρχεται πρὸς τὴν τελείαν ἀνάληψιν τῆς ἀρετῆς: *Bona Natura mediocrem Exercitationem nacta, & Præceptorem cãdide docentem, facile venit ad perfectam virtutis comprehenſionem.* Hæc noſtri: quid Academici? paullo diuerſi eunt. Nam pro Platonis ſenſu hæc Apuleius: *Hominem ab ſtirpe ipſa neque abſolute bonum, nec malum naſci: ſed ad vtrumque procline ingeniũ eſſe. Habere quidem ſemina quædam vtrarumque rerum, cum naſcendi origine copulata, quæ educationis Diſciplina in alteram debeant partem emicare.* Semina, ecce, & ipſi agnoſcunt: ſed in quo diſcrimen? quod illi ea in *vtrumque* valere volunt, bonum malumque: noſtri, in bonum tantum. Nam Natura ipſa ſemper iis bona. Hinc illa verba, quæ & ante attigi: *Nulli præcluſa eſt virtus, omnibus patet, omnes admittit.* Et Stoicum dogma Galeno poſitum, & exagitatum: Ἅπαντας ἀνθρώπους πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν ἐπιτηδείως ἔχειν: *Omnes homines ad Virtutem comparandam aptos & idoneos.* Quod ille negat, & *corpo-*

5. De Fin.

Ad Antigonum.

De Philoſophia.

Sen. De Beneſ. 3. c. 18.

rum temperiem vult inſpici, vt alius alio magis minuſve ſit, imo non ſit. Argumento etiam vtitur, Si à Natura, inquit, virtus, & opinione dumtaxat deprauamur: cedo, quis primos homines infecit, cum nondum aliena malitia fuit? A ſe ergo habuerunt. Atque hoc ita vrget, vt Poſidonium etiam, magnum illum Stoicum, hic vero victum deſciuiſſe ab iis dicat, & cum Academicis ſenſiſſe. Neſcio. argumento tamen reſponderi vel ex Seneca noſtro poterat, & non calumnioſe occurri. Nam dicant noſtri, *Primos illos homines. quamuis egregia illis vita fuerit, & fraude carens, non fuiſſe tamen Sapientes.* Intellege, ad perfectum Sapientes. *Non enim negauerim*, inquit, *fuiſſe alti ſpiritus viros, &, vt ita dicam, à diis recentes: ſed quemadmodum omnibus indoles fortior fuit, & ad laborem paratior, ita non erant ingenia omnibus conſummata. Non enim dat Natura virtutem: ars eſt, bonum fieri.* Mihi videatur res ſic confici. Fatemur paullatim opinionibus ſenſibuſque alienis, aut exemplis, deprauari homines: ſed & ante illa qui fuerunt, non habuere Naturam perfectam: & turbidum in ea aliquid aut nubilum, Doctrinæ radio depurandum & illuſtrandum. Niſi ſit; poteſt aberrare Ratio, & bonum quidem cupere, ſed capere etiã malum. Quid, quod à Materia prima incentiuum aliquod mali eſt? de quo in * Phyſiologia videndum.

In libello, Quod animi mores corp. temp. ſeq.

Epiſt. 90.

* *Lib. 1. cap. 14.*

Digitized by Google

DISSERT. XI.

De Notionibus, quæ ad Doctrinam faciunt. Quid, & quotuplices eæ, accurate dictum.

AVDITOR. Capere in parte hæc videor: ſolide & plene, ſi de *Igniculis*, illis & *Seminibus* magis aperis & diducis LIPS. Non me extra rem & lineas tu ducis? Tamen ſequor, vt ſequi me etiam libere & libenter poſſis. Audi. Igniculi iſti non aliud, quam inclinationes, iudicia, & ex iis notiones ſunt, à recta in nobis Ratione. Scito enim Stoicis placere, partem in nobis diuini Spiritus eſſe merſam, id eſt illam ipſam Rationem: quæ ſi in ſuo loco & luce luceat, tota pura, ſincera, recta diuina ſit: nunc corpore, velut carcere, clauſa coercetur, & opinionibus agitatur aut abducitur: & tamen retinet originis ſuæ flammulas & Verum Honeſtumque per ſe, & ſua indole, videt. Iſtæ flammulæ, ſiue Igniculos mauis dicere, Græci σπινθῆρας, ζώπυρα, ἐναύσματα appellant, exſerunt ſe & oſtendunt in ſenſibus quibuſdam, aut iudiciis, quæ omni hominum generi fere, & optimæ cuique naturæ eximie, ſunt inſita aut innata. Id Græci Ἐννοίας ſiue *Notiones* vocant, item προλήψεις, *Anticipationes*: & quia paſſiuæ, atque inſitæ, κοινὰς καὶ ἐμφύτους, *Communes & Ingeneratas* agnominarunt. AVDITOR. Bene. ſed cur *Igniculos*, aut *Scintillas*? LIPS. A Stoicorum id quoque

ſenſu

ſenſu: quibus purior hic Animus eſt Ignis, poſtea docendum. Sed de re ipſa *Communes* ſunt, & agnitæ vel admiſſæ hominibus, ideoque Plutarchus librum titulo præſcripſit, περὶ κοινῶν ἐννοιῶν, *De communibus notionibus*: idque aduerſus Stoicos, quos vult euertere eas ſuis Paradoxis, aut oppugnare: audiendum mihi adhuc, non credendum. Atque vt aliquid diffundam de Notionibus (pauci capiunt) ſcito eaſipſas principia & fundamenta Stoicis Scientiæ ac Sapientiæ eſſe. Cicero ex eorum mente: *Ipſum hominem Natura non ſolum celeritate mentis ornauit, ſed etiam Senſus tanquam ſatellites adtribuit ac nuncios, rerum plurimarum obſcuras nec ſatis apertas Intellegētias inchoauit, quaſi fundamenta quædam Scientiæ.* dicit hic *Intellegentias*, & alibi etiam *Notitias*: quæ conſonant ſcilicet *Notionibus*. Sed ait *obſcuras & incohatas*: alibi *adumbratas*: item *complicatas, inuolutas*: quia Doctrinæ ductu atque opera dirigendæ, & in lucem ſcientiamque euocandæ ſunt. Idem Cicero: *Notionem appello, quod Græci tum* Ἔννοιαν *tum*, πρόληψιν *dicunt. Ea eſt inſita & ante percepta* (an *præcepta*) *cuiuſque formæ cognitio, enodationis indigens.* Vides *inſitam*? vides *enodationis indigentē*? Duplici Græco nomine adficit, & parum diſtinguit: fecerūt illi, & Ἔννοιαν ipſam duplicem faciebant, φυσικὴν καὶ τεχνικὴν, *Naturalem & Artificialem*. Illam, quæ eſſet τῶν καθόλου: *uniuerſalis* quædam, & *uniuerſalium*. vt Notitia Equi, Albi, Nigri: quæ opera ſenſuum fit, vt dicunt, ἀνεπιτεχνήτως: *ſine adminiculo artis*.

1. *De Legib.*

In Topic.

Plut. De Placit. 4. cap. 11. & Laert. in Zenone.

Digitized by Google

Alteram, ἣ γίνεται δι' ἡμετέρας διδασκαλίας
καὶ ἐπιμελείας: *quæ ſit opera induſtriæ & doctri-
næ noſtræ.* Sub his etiam illas vulgares & cot-
tidianas Notiones cõprehẽdi ſcio. quę impreſ-
ſa Phãtaſia quaq. ſtabili gignũtur: ſed & noſtræ
4. Acad. illæ huc reducantur. Et eſt ſane omniũ magnus
ad Scientiã vel Sapientiam vſus: adeo *vt ſine his*
(Cicerone adſtipulante) *nec intelligi quidem
nec quæri, nec diſputari poſſit*. Itaque idem
1. Acad. ille inter beneficia Naturæ ponit, quod *Com-
prehenſionem dediſſet, quaſi normam ſcientiæ, &
principium ſui: vnde poſtea Notiones rerum a-
nimis imprimerentur, è quibus non Principia ſo-
lum, ſed latiores quædam ad rationem inuenien-
dam viæ reperiuntur.* Hæc in Academicorum
libris binis, qui hodie exſtant: & in iis ger-
4. Acad. maniſſima fere Stoicorum decreta. Quomo-
do autem, & quibus velut gradibus ad Scien-
tiam ducant, idem optime item expreſſit:
Mens ipſa, inquit, *quæ ſenſuum fons eſt, at-
que ipſa ſenſus, naturalem vim habet, quam in-
tendit ad ea, quibus mouetur. Itaque aliqua
Viſa ſic arripit, vt his ſtatim vtatur, aliqua
ſic recondit .... è quibus Memoria ori-
tur. Cetera autem ſimilitudinibus conſtituit: ex
quibus efficiuntur Notitiæ rerum quas Græci
tum* προλήψεις *vocant. Eo cum acceſſit
Ratio argumentique concluſio, rerumque in-
numerabilium multitudo, tum & perceptio eo-
rum omnium apparet, & eadem Ratio profe-
cta ab his gradibus ad Sapientiam peruenit.*
Omnia partite, & velut ex profeſſo doceat, ad-
fert: quæ breuiter examinanda ſunt, & illu-

ſtranda. Ait, *Mentem ipſam.* Ita. nam ea *Phantaſias* ſiue *Viſa* recipit, id eſt τὸ ἡγεμονικὸν Animæ: Plutarcho ex Stoicorum mente diſertim ſcriptum. Deinde, *eam moueri.* nempe ab impreſſa Phantaſia: & videtur ad Chryſippi verbum mentemque reſpexiſſe, qui Phantaſiam non τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impreſſionem in animo,* vt Zeno, ſed ἀλλοίωσιν volebat, aut interpretabatur, id eſt *Mutationem.* Pergit Cicero, *aliqua Viſa ſic arripi vt ſtatim vtatur:* vbi diſtinguit Viſa ſiue Phantaſias, in *Præſentaneas* & *Manentes*, Illas, quæ momentaneæ ſunt, & pereunt, iſtas, quæ *reconduntur*, vt ait: & reliqua eius ſenſus deſunt. Supplenda facile, ex aliis. qui *Manentem* Phantaſiam, volunt *Notionem* eſſe. Ita enim præter Plutarchum, Philo Iudæus: Ἔννοιαν εἶναι ἐναποκειμένην νόησιν διανόησιν δὲ, τῆς νοήσεως διέξοδον βεβαιοτάτην: *Notionem eſſe, reconditum conceptum: Deliberationem, eiuſdem certam prolationem.* Sed amplius Cicero: *E quibus Memoria oritur.* Quæ Græcis eſt μνήμη & hanc illi μόνιμον καὶ σχετικὴν τύπωσιν dicunt: *ſtabilem & habitualem impreſſionem.* Deinde, *Cetera autem ſimilitudinibus conſtituit.* Quis? an Memoria? non puto: nec ſic Stoici. Imo illis poſt Memoriam Ἐμπειρία *ſuccedit Ars* ſiue *Vſus.* & definitur, τὸ τῶν ὁμοειδῶν μνημῶν πλῆθος: *multitudo Memoriarum conſimilium.* quod Ccero poſtea tangit, ſed parum (ſi hæc ſincera omnia) diſtinguit. Deinde, *effici ex iis Notitias rerum.* Neque hic ordo pro Græcis, qui hodie quidem exſtant,

De Placit. phil.

Libro, Quod Deus immutab.

Plut. De Placit.

aut mihi ſint viſi: qui *Notitias & Memoria & Arti* antemittunt, Clauſula eſt, *accedere Rationem*, & ad *Sapientiam peruenire*. quod veriſſimum eſt: & idem Cicero ſeſe explicet: *Primum eſt Intellegentia, deinde conſequentium rerum cum primis coniunctio & comprehenſio: ex quo videlicet, quid ex quibuſque rebus efficiatur idque Ratione, concludimus, ſingulaſque res definimus: ex quo Scientia.* Nimirum Dialecticæ quodam ductu, λόγῳ & λογισμῷ vtentes, *Ratione & Ratiocinatione*, certum comprehendimus, & notiones illas ſtabilimus. Habes de quæſito: an aliud deſideras? AVD. Superaddi de *Artificialibus*, quę noſtra opera producantur: quomodo id fiat? LIPS. Cicero ille idem tangit: *Cum rerum Notiones in animis fiant, ſi aut Uſu aliquid cognitum ſit, aut Coniunctione, aut Similitudine, aut collatione rationis: hoc quarto, quod extremum poſui, Bonorum notitia eſt facta.* Senecam id illuſtret, qui Lucilio quærenti, *Quomodo ad nos Boni Honeſtique notitia perueniſſet?* reſpondit *Hoc nos docere Naturam non potuiſſe. Sed nobis* (Stoicis) *videtur*, inquit, *Obſeruatio collegiſſe, & rerum ſæpe factarum inter ſe collatio, per analogiã noſtro intellectu & Bonũ et Honeſtũ iudicante.* Et Pluſcula ibi vide, ſed magis Laertiũ vide qui pleni' hæc & ex aſſe tradit. *Eorũ qua noſcũtur*, inquit, (id eſt, *Notitiarum.*) *alia per Caſum aut Incidentiam* (περίπτωσιν) *noſcimus, alia per Similitudinem, alia Analogiam, alia Tranſpoſitionem, alia Compoſitionem* (Cicero *Coniunctionem*) *denique alia per Contrarietatem.* Exempla deinde dat ſingula-

2. de Natu. Deorum.

3. De Fin.

Epiſt. 120.

In Zenone.

Digitized by Google

rum, in ipſo videnda: neque his minutis mihi cenſeo inſiſtendum. Illud vtilius moneo, ***Notiones*** in præſtanti natura explicatiores eſſe, & facile Rationis iudiciique opera educendas: quod quibuſdam eueniſſe, ante Artem Scientiamque natam, pæne ſit fatendum. Item, Vſum earum magnum eſſe ad omnem vitam & virtutem, ſi eadem Iudicij bonitate rebus applicentur. Epictetus hoc monet atque ingerit: *Caue,* inquit, *Notiones ſingulis rebus temere & vane accommodare.* Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἴτιον τοῖς ἀνθρώποις πάντων τῶν κακῶν, τὸ τὰς προλή- *Lib. 3. Diſſ. cap. 26.*
ψεις τὰς κοινὰς μὴ δύνασθαι ἐφαρμόζειν τοῖς ἐπὶ μέρους. ***Hæc eſt cauſſa mortalibus omnium malorum, non poſſe communes notiones aptare ſingularibus,*** Notabilis ſententia, an oraculum: & vult hoc dictum, quod ipſe diffundit. Ecce Notio eſt in animo, *Mala vitare,* ***Bona ſequi*** at cum ad facta venitur, alias notiones tibi formas, ***hoc & illud malum, bonumque eſſe***: quæ reipſa non ſunt, & ſic principio bono, in finem prauum deſinis, & ipſe te fallis. Communis autem illa Notio, duce Ratione ad vera bona malaque, certo & ſine errore, aptanda erat: non ad iſta, quæ Vulgus aut opinio tibi dictant.

Digitized by Google

DISSERT. XII.

*Doctrinam duplicem eſſe, Dogmaticam & Pa-
ræneticam : vtraque laudata.*

SEd vt in gradum viamque reponamur, à
qua leuiter tamen diſceſſimus : vides Sa-
pientiam doceri, & Igniculos Notioneſque ad
eam ducere: ſed à quo, & quomodo etiam do-
ceri. Ab ipſa philoſophia, vt liquet: atque id
via duplici, *Decretorum*, & *Præceptorum*. Il-
lam Græci Δογματικὴν appellant, hanc
παραινετικὴν: nos reddere *Decretoriam* &
Præceptoriam poſſimus. Apta diuiſio. nam ſicut
ipſam totam bipertitam fecimus, *Contempla-*
Epiſt. 94. *tiuam & actiuam*: vtrique ecce parti ductorem
ſuum damus, & (Senecæ verbis) *Contemplatio-
nem inſtitutio tradit, Actionem Admonitio*,
Inſtitutio, id eſt *Decreta*. neque enim vlla ars
ſine iis eſt: quæ alij *Axiomata, Enunciata*, aut
Effata appellant Stoici Δόγματα, *quæ nobis*
Sen Ep. 95. *vel decreta licet appellare, vel Scita, vel Placi-
ta*: Apuleius etiam *Conſulta* vertit. Quid ea
ſunt? generalia quædam capita, & velut leges
ad quæ reliqua omnia Doctrinæ vel exami-
nentur, vel referantur. Siquid ab his diſſidet,
improbum & adulterinum habeo: ſiquid con-
uenit, agnoſco. & tanquam teſſera data, in ius
4. Acad. commilitij admitto. Ea certa, firma, rata
ſunt: &, vt in militia Aquilæ aut Signa, om-
ni vi propugnanda. *Decreta* (ait Stoicus Cice-
ro) *Philoſophi vocant* Δόγματα, *quorum nul-*

lum ſine ſcelere prodi poteſt. Cum enim Decretum *Ibid.*
proditur, lex veri rectique proditur. Agnoſcis
deſcriptionem? Iterumque idem: *Decretũ ſtabile, fixum, ratum eſſe debere, quod mouere nulla ratio queat*. Sunt ergo κύριαι quædam δόξαι, *dominantes & eximiæ ſententiæ*, quæ reliquum totum agmen ducant. Valde iis opus. & ſicut in mari ſidera certa notamus, ad quæ curſus dirigatur, etſi alia atque alia velificatione: ſic in notionum aut actionum multiplici varietate, omnia ad hæc illuſtria velut ſidera dirigenda, ſi ab errore tueri volumus hunc curſum. Et vero niſi generalia quædam iſta ſint, quæ ſingulorum certitudo aut rectitudo erit? aut *quis* *Sen. Epiſt.*
poterit de parte ſuadere, niſi qui ſummam totius *94.*
vitæ prius complexus eſt? Hoc pater, hoc maritus, Dominus, ciuis, bene honeſteque faciet. Itane? dic mihi prius & ſuade, quid ſit Bonum Honeſtumque. Viue frugaliter, innocenter, caſte: ſic debes. Debeo? doce prius, Naturæ hoc meæ conuenire, & ad eam eſſe. Alioqui vnde fides tibi, dictiſque ſit? auctorem deſidero. Sicut drachmam argenti aurive ſiquis profert, boni quidem, ſed quæ imaginem aut ſignum Principis non præfert, recuſare eam ius & mos eſt: ſic bonum etiam monitum ſuſpectum habere, vt monetam, quod principis alicuius Decreti ſigno ſe non probat. Addo, quod vis magna, etſi occulta eſt in Decretis: ſed quę paullatim ſe exſerit, vbi cultorem eſt nacta. Vti ſemen, quamuis exiguum, in bonam terram iactum, diffun-

ditur & ſe explicat, & multiplicem fructum profert: ſic in bono ingenio Decretum. Denique Pręcepta vitam & ortum his debent. *Hoc intereſt*, ait Seneca, *inter Decreta philoſophia et Pracepta, quod inter elementa & membra. Hac ex illis dependent, illa & horum cauſſa ſunt, & omnium.* Ergo huius partis dignitatē fructumque tenes: cape & alterius. Abſit enim vt hæc ſpernamus, etſi dignitate poſtponimus: imo quidā, vſum ſolū intuiti, ante ea cenſebāt. Sane *antiqua Sapientia nihil aliud, quam facienda et vitanda pracepit: & tunc longe meliores erant viri.* Nimirum, vt plena ſit Doctrina, iungenda ſunt vtraque: & ſicut ipſa Contemplatio atque Actio, indiuiduo contubernio ſocianda. *Et diſcas oportet, et qua didiciſti agendo confirmes:* quorū illi Decreta, huic Præcepta conducunt. *Nā quāuis argumentis collectum ſit, qua Bona qua Mala ſint: nihilominus habēt Pracepta partes ſuas: & Prudentia, Iuſtitia, Officiis conſtant Officia autem Præceptis diſponuntur.* Quod ſi imbecilla, id eſt Proficientia adhuc ingenia conſideres: neſcio an non maior & præſentior erit vſus Pręceptorum. Nam à ſubtilibus illis, aut altius petitis abhorrent: proxime alludentia admittunt. Iam quædam, etiam ſine probatione, illabuntur animis: dici & ſuggeri ea ſatis eſt, Natura ipſa audientis inclinante. *Omnium enim honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, qua Admonitione excitantur: non aliter quam ſcintilla, flatu leui adiuta, ignem ſuum explicat.* Ecce, cum audio,

Epiſt. 95.
Ibidem.
Ibidem.
Epiſt. 94.
Ibidem.

Digitized by Google

Tempori parce, Te noſce, Abſtine & contine: numquid rationem aut Decretum aliud requiram? minime. Nam hæc talia *cum ictu quodam audimus, nec vlli licet dubitare aut interrogare, Quare? adeo etiam ſine ratione ipſa veritas ducit.* Sicut ſcaturigines aquarum in agro aut horto meo ſi habeã, vtor & irrigo, nec primos vltra fontes inquiro: ita hic licere aliquis dicat. Tamen tutius meliusque, vt dixi, iungere, re etiam & indole, ſi conſideras, coniuncta. *Quid enim intereſt inter Decreta philoſophiæ, et Præcepta, niſi quod illa generalia præcepta ſunt, hæc ſpecialia?* ſed tamen vtraque res præcipit, atque adeo vtraque etiam iuuat: ſed occultius illa, apertius iſta. Sicut manuum, pedum, & membrorum vſus in aperto eſt, & ſenſibus incurrit, in abdito cor & ſpiritus illi ſunt, qui motum & impetum hunc donant: ſic de Præceptis dicere poſſis, palam iuuare, latenter Decreta. Ego vero & alia ſimilitudine rem ingeram, & ſimul Ordinem dicendorum. Sicut in arbore Radicem habes, ex ea Truncum, ex his Ramos, deinde ramulos aut Flagella: ſic in Philoſophia ſcito, primum aliquod Decretum inſtar Radicis habere, proximum vt Truncum, minora vt Ramos, denique copiam illam Præceptorum ſuccedere & ex iis ſurgere, vere Flagella ad animos erigendos & incitandos.

Ibid.

Ibid.

DISSERT. XIII.

De Fine, ſiue Vltimo Bonorum: & quis ille ſit?

ORDIAMVR igitur ab ipſa Radice, id eſt *Fine*: à quo pendent omnia, ad quem referuntur omnia: & qui velut parens & rector quidam eſt Decretorum. *Finem* Græci Τέλος dicunt paullo aliter in philoſophia, quam vulgo: vbi effectionem perfectionemque rei ſignificat: vt in Homero, ac priſcis. At primus Plato Philoſophiæ adiũxit, & reſtrinxit: pro eo, quod in vita vltimũ appetimus. ideoque Cicero paſſim vertit & appellat, *Vltimum, Extremũ, Summum*. Neceſſaria hæc cognitio: & Plato idẽ cenſuit, *inutilem omnem ſcientiam, imo noxiam, ſine notitia Optimi finis*. Quid Ariſtoteles? eius ſcitũ: Ἀρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν· καὶ καθάπερ τοξόται σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος; *Enimuero ad vitam etiam vtilis, & magnum momentum habet cognitio Finis. atque vt ſagittarij, qui ſcopum habent, magis quod oportet aſſequamur.* At Cicero: *Quid eſt in vita tantopere quærendum, quam quis ſit Finis, quod extremum, quod vltimum, quo ſint omnia bene viuendi, recteque faciendi conſilia referenda?* Seneca noſter: *Proponamus oportet Finem ſummi boni, ad quem nitamur, ad quem omne Factum noſtrum Dictũque reſpiciat, veluti nauigãtibus ad ſidus aliquod dirigendus eſt curſus.* Pulchre! atque alibi cauſſam hãc ſtultitiæ & malitiæ noſtræ aſſerit igno-

In Theæt. — *1. Ethic. Nicom. c. 2.* — *1. De Finib.* — *Epiſt. 85.*

rare aut non aſſidue eum meditari. Lucilio ſuo: *Epiſt. 71.*
Quoties quid fugiendum ſit, aut quid petendum, voles ſcire: ad Summum bonum, & propoſitũ totius vitæ reſpice. Illi enim cõſentire debet, quidquid agimus: non diſponet ſingula, niſi cui iam vitæ ſuæ Summa propoſita eſt. Nemo, quamuis paratos habeat colores, ſimilitudinem reddet, niſi iam cõſtet, quid velit pingere. Ideo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo. Scire debet quid petat ille, qui ſagittam vult mittere, & tunc dirigere, & moderari manu telum. Clare, acriter, & ſuo more: imagine etiam vltima, ad illam Ariſtotelis accedente. Sed hic igitur Finis talis, quid eſt? Definiunt Stoici: οὗ ἕνεκα πάντα πράττεται καθηκόντων· αὐτὸ δὲ πράττεται οὐδενὸς ἕνεκα: *Cuius cauſſa omnia officia aut recte facta fiunt, ipſe autem nullius.* Siue etiam: Ἐφ' ὃ πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ πραττόμενα καθηκόντως ἀναφορὰν λαμβάνει, αὐτὸ δ' ἐπ' οὐδέν: *Ad quẽ omnia recte conuenienterque facta referuntur, ipſe ad nullum.* Cicero hoc ab iis ſumpſit, & conuertit: *Extremum, omnium philoſophorum ſententia, tale eſſe debet, vt ad id omnia referri oporteat, ipſum autem nuſquam.* Definitur & breuiſſime: Ἔσχατον ὀρεκτῶν: *Vltimũ appetendorum.* Quæ mens eſt eiuſdem Tullij, cum *Fines bonorum* libris ſuis inſcripſit: quia iſtud Bonum, reliquorum eſt extremũ. Obſerua autẽ τὰ καθήκοντα, ſiue *Officia*, his finitionibus inſeri, valde pro Stoico ſenſu: & miror virum doctiſſimum, qui Stobæũ vertit, vtrobique hoc verbi neglexiſſe. Nam eo ſignificant, Finem ſuũ vltimũ eſſe, *Con-*

Stob. Eclog. Ethic.

1. De Finib.

uenienter viuere Rationabili Naturæ. Itaque Archedem' explicabat ὁμολογίαν Zenonis, (de qua ſtatim) πάντα τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντα ζῆν: *Omnia Officia perficientem viuere.* Nam *Officiũ* deffiniunt, *quod Ratione factum ſit* : itemque *Actionem, Naturalibus conſtitutionibus conuenientem.* Agnoſcis igitur in eo & *Rationem*, & *Naturam* : quæ vtraque dux ad *Beatitudinem*, ſiue *Felicitatem*. Ea enim conſenſu eſt

Mag. Ethi. 1.cap.2. Finium Finis, ſiue vt Ariſtoteles ſcite, Τέλειον Τέλος: *Perfectus Finis*, Τέλειον Τέλος: inquit, ἐστὶν οὗ παραγενομένου, μηδενὸς ἔτι προσδεόμεθα· Ἀτελὲς δὲ, οὗ παραγενομένου προσδεόμεθα τινος. οἷον δικαιοσύνης μόνον παραγενομένης, πολλῶν προσδεόμεθα, τῆς δὲ εὐδαιμονίας, οὐδενὸς ἔτι: *Perfectus Finis eſt, quo potiti nihil petimus vltra vel egemus: Imperfectus, qui cum obuenit, etiam egemus. Veluti, Iuſtitiam adepti, plura volumus: at Felicitatem, iam nihil.*

Horat. Itaque hæc eſt, quo vota noſtra eunt, parentum ducunt: omnes homines, omnis ſexus,

Stob. Eclog. *---- nauibus atque*

Quadrigis petimus Bene viuere.

Sed diſcrimen hic tenue Stoici ingerunt: καὶ τὴν μὲν εὐδαιμονίαν λέγουσι σκόπον ἐκκεῖσθαι· τέλος δὲ εἶναι, τὸ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας: *& Felicitatem dicunt vt Scopum proponi, Finem vero eſſe, Felicitatem aſſequi.* Nec male. vere enim, vt in ſagittando, Scopus ille omnibus proponitur: cum tetigi, mihi applico, & Finem ſum adeptus.

Digitized by Google

DISSERT. XIIII.

Sum eſſe, Secundum Naturam viuere: & varia ſuper hoc interpretatio.

AVD. Iam feriamus, obſecro, ſi poteſt: aut certe collinemus, & eo dirigamus. Explica, inquam, & præi, qua via aut arte hunc Scopum tanquam. LIPS. Breniter id poteſt & conſentiente pæne veterum ſenſu. Nam Plato, & omnis Academia illa vetus, *nulla in re alia, niſi in Natura, quærendum eſſe illud Summum bonum, quo omnia referrentur, dicebant*. Idẽ Cynici, atque alij pluſculi, de quibus communiter Philo, ille Iudæus: Τὸ μὲν ἀκολουθίᾳ φύσεως ζῆν, εὐδαιμονίας τέλος εἶπον οἱ πρότεροι: *Conſequenter Naturæ viuere, Felicitatis finem dixerunt illi priſci.* Quid noſtri Stoici? alta & crebra hoc voce. Vt Seneca: *Idem eſt Beate viuere, & ſecundum Naturam.* Item: *Propoſitum noſtrum eſt, ſecundum Naturam viuere*, Iterumque: *Quod inter omnes Stoicos conuenit, rerum Naturæ aſſentior. A b illa non deerrare, & ad illius legem exemplumque formari, Sapientia eſt.* Tum definiendo adiungit: *Beata eſt ergo vita? Conueniens Naturæ ſuæ.* Quod ipſum eſt Stoicum ſcitum & dictum: Τέλος εἶναι, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν: *Finem eſſe, conuenienter Naturæ viuere.* Epictetus hoc nõ ſemel extulit: Συμφώνως τῇ φύσει ζῆν: *Conformiter, ſiue Concorditer Naturæ viuere.* Vis & poetam audire, pro hoc ſenſu & verbis Horatius:

Cic. 1. Academ.

Libro περὶ φυτουργίας.

De Vit. Beat. cap. 8 Epiſt. 5.

De Vit. Beat. c. 3.

Viuere Naturæ ſi Conuenienter oportet.

Sed & alius ſuccinit:

Lucan. 1. *-----hæc duri immota Catonis*
Secta fuit, ſeruare modum, finemque tenere,
Naturamque ſequi.

Plures teſtes ſe offerũt: dimitto. ſatis iſti euincunt: vtinam & liquido ſatis declarent. Quid enim eſt *Conuenienter Naturæ viuere*? Hic diſſidium & pugna. atque adeo vt decãtata illa* κατάληψις, velut pomum aliquod Eridis, in medium à Zenone iacta, Arceſilam alienauit, & Academicos armauit: ita hæc Finis cõſtitutio & explicatio, acre Stoicis bellũ in Peripateticos, Epicureos, alios excitauit. Quid facimus? induſtrie ſimul & caute inquiramus, & an nõ Seneca noſtro duce? qui communiter cauſſam aberrantium à vero aperit: & tu hoc primum audi.

*Compre-henſio.

Epiſt. 44. *Quid eſt*, inquit, *in quo hic erratur? Cum omnes Beatã vitã optent, quod inſtrumenta eius pro ipſa habent, & dũ illam petunt, fugiunt. Nam cũ ſumma beatæ vitæ ſit ſolida tranquillitas, & eius inconcuſſa fiducia: ſolicitudinis cauſſas colligunt, & per inſidioſum iter vitæ, non tantum ferunt ſarcinas, ſed trahunt. Ita longius ab effectu eius, quod petunt, ſemper abſcedunt, & quo plus operæ impẽdunt, hoc ſe magis impediunt. Quod euenit in labyrintho properantibus, ipſa illos velocitas implicat.* Diuinantia, imo diuina verba. Quid aliud olim & nunc pleroſque à recto Fine vel intellegẽdo, vel apprehẽdẽdo, abſterruit, quam viliũ & inæſtimabiliũ aliquot rerũ æſtimatio & amor? Ita Voluptatem alius, indolentiam, Opes, Valetudinẽ, externa omnia, aut facere aut iuuare

Felicitatem voluerunt: & hæc eſſe inter conueniẽtia naturæ. De aliis loquor? inter ipſos Stoicos controuerſæ mẽtis hæc verba: & Epictetus ille fidus Veri interpres & aſſertor, hoc inter ardua maxime habet. Τί οὖν θαυμαστόν ἐστιν, inquit. νοῆσαι τὸ βούλημα τῆς φύσεως: *Quid admirabile igitur?* (non *Chryſippum intelligere aut Zenona*) *ſed iſtud, Noſſe voluntatem Naturæ.* Videamus, ſiue audiamus, ſi placet, primum conſulares aliquot velut Senatores: & quidem ſentẽtias ſuas recitantes ex tabella. In Stobæi Eclogis, ita cẽſent: τὸ τέλος μὲν Ζήνων οὕτως ἀπέδωκε, τὸ ὁμολογουμένως ζῆν. τοῦτο δ' ἐστὶ καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν, ὡς τῶν μαχομένων* κακοδαιμονούντων. Οἱ δὲ μετὰ τοῦτον προσδιαρθροῦντες οὕτως ἐξέφερον· ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν· ὑπολαβόντες ἔλαττον εἶναι κατηγόρημα τὸ ὑπὸ Ζήνωνος ῥηθέν. Κλεάνθης γὰρ πρῶτος διαδεξάμενος αὐτοῦ τὴν αἵρεσιν προσέθηκε, τῇ φύσει, ὅπερ ὁ Χρύσιππος σαφέστερον βουλόμενος ποιῆσαι, ἐξήνεγκεν τὸν τρόπον τοῦτον, ζῆν, κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων. Διογένης δέ, εὐλογιστίαν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ καὶ ἀπεκλογῇ. Ἀρχέδημος δέ, πάντα καθήκοντα* ἐπιμελοῦντα ζῆν: *Finem Zeno ita edidit, Conuenienter viuere. quod eſt, ſecundum vnam rationem & concordem ſibi viuere: quaſi animalia variantia aut pugnantia infeliciter agant. At qui poſt ſecuti, expreſſe & diſtincte magis extulerunt, Conuenienter naturæ viuere: cum cenſerent minus, quàm pro re, Zenoniũ illud dictũ eſſe. Sane Cleanthes primus, cum eius ſectam locumque ſuſcepiſſet, adiecit, Natu-*

1. Diſſert. 18.

*Forte, ζωαῖς.

*Ex Diog. ἐπιτελ.

ra. Chryſippus deinde hoc ipſum clarius volens
reddere, ita extulit: Viuere ſecundum peritiam
eorum, quæ Natura eueniunt. Diogenes porro,
rectam rationem ac iudicium in eorum, quæ ſecũ-
dum Naturam ſunt, electione aut reiectione. Ar-
chedemus denique, Viuere omnia officia curan-
tem. Hæc ibi: In Clemente Alexandrino & ea-
dem, & quædam alia, aut aliter: quæ iuuet ex-
cerpere, & componere ad mutuam lucem.
Ζήνων ὁ Στωϊκὸς τέλος ἡγεῖται, τὸ κατ' ἀρε-
τὴν ζῆν. Κλεάνθης δὲ, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύ-
2. Strom. σει ζῆν, ἐν τῷ εὐλογιστεῖν· ὃ ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐκ-
λογῇ κεῖσθαι διελάμβανεν· ὅ, τι Ἀντίπατρος ὁ
τούτου γνώριμος, τὸ τέλος κεῖσθαι ἐν τῷ διηνε-
κῶς καὶ ἀπαραβάτως ἐκλέγεσθαι μὲν τὰ κατὰ
φύσιν, ἀπεκλέγεσθαι δὲ τὰ παρὰ φύσιν. Ἀρχέ-
δημος, ἐκλεγόμενον τὰ κατὰ φύσιν μέγιστα καὶ κυ-
ριώτατα, οὐχ οἷόν τε ὄντα ὑπερβαίνειν. Παναίτιος,
τὸ ζῆν κατὰ τὰς δεδομένας ἡμῖν ἐκ φύσεως ἀφορ-
μάς. Ποσειδώνιος, τὸ ζῆν θεωροῦντα τὴν τῶν
ὅλων ἀλήθειαν καὶ τάξιν: & quædã leuiora, aut
lõginquiora. Illa ſonant: *Zeno Stoicus Finẽ cenſet*
Secundum virtutem viuere. Cleanthes, Conueniẽ-
ter Naturæ viuere, in recta ratione ac ratioci-
natione, quod in electione eorum, quæ ſecundum
Naturam ſunt, poſitum arbitratur. Antipater,
eius auditor, in iis quæ ſunt ſecundum Naturam
adſidue, & ſine lapſu eligendis, abiiciendis autem
contrariis. Archedemus, eligentem viuere ea quæ
ſecundum Naturam ſunt maxima & præcipua,
nec poſſe ea tranſilire. Panætius, viuere ſecundum
appetitiones inſitas à Natura, Poſidonius, viuere
contemplantem Vniuerſorum veritatem & or-
dinem.

dinem. In quibus diſſenſum alibi per te notes ab illis Stobæi, magis tamen certo & fideliter (meo iudicio) exſcriptis. Laertius quidem propius iſtum accedit. cuius habe item verba. Nam in re iſta capitali, cur iudicia verbatim non cõquiram, & conſignem? Ille ſic igitur. Πρῶτος Ζήνων τέλος εἶπε, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, ὅπερ ἐστὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν. ὁμοίως δὲ καὶ Κλεάνθης, καὶ Ποσειδώνιος, καὶ Ἑκάτων. Πάλιν δέ, ἴσον ἐστὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν τῷ κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν, ὥς φησι Χρύσιππος. Ὁ δὲ Διογένης τέλος φησὶ ῥητῶς, τὸ εὐλογιστεῖν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ. Ἀρχέδημος δέ, τὸ πάντα τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντα ζῆν: *Primus Zeno Finem dixit, Conuenienter Naturæ viuere, quod eſt, Secundum virtutem viuere. Similiter Cleãthes, Poſidonius, Hecato. Iterumque, ſimile eſt & conſonat, Secundum virtutẽ viuere, illi Secundum peritiam Naturæ euenientium viuere, vt ait Chryſippus. Diogenes autem, Finem ait eſſe plane, recte ratiocinari & dirigere in electione eorum quæ Naturæ conſentiunt. Archedemus, omnia officia implentem viuere.* Hæc ſi cum Stobæanis confers, illuſtres illa & approbes: etſi in aliquo etiam diſſenſu.

In Zenone.

Digitized by Google

DISSERT. XV.

Prima Zenonis ſententia explicata, de Conuenientia vitæ.

Neutiquã, nequaquã. SED quid te moror? ſententias vides, elige: mihi ſatis, viã ſignaſſe his velut aſtris. AVD. Satis?* μηδαμῆ μηδαμῶς, vt hoc cum Platone efferam. Nam ego per me qui eligam, aut viam inſiſtam, in qua variaſſe & vacillaſſe culmina illa video? Tuam facem ſpecto, & manuductionem exſpecto: quia mihi hic, ingenue fateor, tenebræ & chaos. LIPS. Allucebo & dirigam igitur, vt copia ingenij aut iudicij mei erit. *Stobæana* illa ſi ordine videmus & illuſtramus, credo haud magno opere deſideratum aliquid iri. Nam alia etiam huc aptabimus, & ducemus. Aiebat apud eum, quicumque ſcriptor: *Finem Zenonis eſſe*, ὁμολογουμένως ζῆν: *conuenienter viuere*, quod alibi idem breuius etiam dixit, τὴν ὁμολογίαν, *Conuenientiam* ipſam. De *Natura*, negat fortiter addidiſſe: & mihi perſuadet, etſi communis traditio repugnat. Sane Cicero pro eo eſt. apud quem Stoicus Cato: *Summum hominis bonum poſitũ eſt in eo, quod* ὁμολογίαν *Stoici, nos appellemus Conuenientiam ſi placet*. Nude & ſolitarie hoc effert: etſi alibi aliter, ſed hic profecto verius fideliuſque. Quid igitur eſt hæc ὁμολογία? Non aliud, quam per Virtutem cõueniens cõſentienſque ſibi vita, eadem ſemper in ſenſu, & (niſi impeditur) actu. Seneca: *Virtus conuenientia conſtat. Omnia opera eius cum ipſa*

3. De Finib. (beside "eo eſt. apud quem Stoicus Cato")

Epiſt. 74. (beside "in ſenſu, & (niſi impeditur) actu")

Digitized by Google

concordant & congruũt. Iterumque: *Accedat, vt perfecta virtus ſit, æqualitas, ac tenor vitæ per omnia conſonans ſibi: quod non poteſt fieri, niſi rerum ſcientia contingat, & ars per quam diuina & humana noſcantur*. Hoc Sapientis proprium, hoc Felicitatis fundamentum & argumentum. Seneca: *Licet relinquam definitiones Sapientiæ veteres, hac poſſum contentus eſſe, Quid eſt ſapientia? Semper idem velle, atque idem nolle*. *Epiſt.20.* Quid ſi autẽ praua aut falſa velim? reſpondet: *Licet exceptiũculam illam non adiiciam, vt rectum ſit, quod velis, Non poteſt cuiquam ſemper idem placere, niſi Rectum*. *Epiſt.31.* Atque iterat hoc alibi: *Non contingit tranquillitas, niſi immutabile certumque iudiciũ adeptis: ceteri, decidunt ſubinde, & reponũtur, & inter omiſſa appetitaque alternis fluctuantur. Si vis eadem ſemper velle, Vera oportet velis* *Epiſt.95.* Itaque Sapiẽs ad vnam aliquam regulam ſe componit, & *ſine actionum diſſenſione, vita eius vnius quaſi coloris eſt*. *Sen.epiſt. 20.* Hoc planiſſime, ille apud Stobæum, ita interpretatus eſt: dum vult eſſe: *καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν: ad vnam rationem & conſentientem viuere:* additque, *infelices illos, qui diſſident ſibi & pugnant*. Et bona fide, non poteſt certior nota vtriuſque. *Niſi Sapienti ſua nõ placent: omnis Stultitia laborat faſtidio ſui*. *Id.Epiſt.9.* Itaque vide mihi illum compoſitum ſemper & placidum, cum pace & concordia animi, erectũ ſed modeſtum, & cum manſuetudine magnum. Hunc autem quid? *Cottidie noua vitæ fundamenta ponentem, & nouas ſpes etiam in exitu incohantem*. *Epiſt.13.* Nã vbi firmitas iſta & rectitudo iudicij ſubſtrata non eſt: quid mirum inædificata vacillare,

Digitized by Google

Ibid. aut ruere? *Inter cetera mala hoc habet Stultitia, ſemper incipit viuere.* Atque vt idem noſter ait: *Stultis nunquã velle aut nolle decretũ eſt. Variatur cottidie iudiciũ, & in contrariũ vertitur. Itaque pleriſque agitur vita per luſũ.* Socrati opinor

Epiſt. 20.

Stob. Ser. 4. hoc tribuitur: Ὁ μὲν Πρωτεὺς τῇ μορφῇ, ὁ δὲ ἀπαίδευτος τῇ ψυχῇ παρ' ἕκαστον ἀλλοιοῦται: *Proteus quidẽ formã, indoctus autem* (id eſt ſtultus) *animũ ad ſingula mutat.* Et Seneca aiebat, *Vitã per luſum pleriſque agi:* nõne tales iſti ſunt?

Epiſt. 120. *Quidam alternis,* ait idem, *Vatinij, alternis Catones ſunt: & modo parum illis ſeuerus eſt Curius, parum pauper Fabricius, parum frugi & contentus vili Tubero. Modo Licinum diuitiis, Apiciũ cœnis, Mæcenatem deliciis prouocant. Maximũ indiciũ eſt Malæ mentis, fluctuatio, & inter ſimulationẽ virtutũ, amorẽmque vitiorum, aſſidua iactatio.* Quid quod nec corpore conſiſtunt?

Lucret. 3. *Tanta mali tamquam moles in pectore conſtat.*

Itaque pleroſque iſtorum videas,

Quid ſibi quiſque velit, neſcire & quærere ſẽper:
Commutare locum, quaſi onus deponere poſſit.

Nimirum interna ratio & motio eſt: domi & in animo nihil inueniũt quod placeat, atque ideo,

Hoc ſe quiſque modo fugit. at quod ſcilicet, vt fit,
Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, & angit.

Atque hæc ſatis pro Zenonia ſententia, ſi tamen firmiter eſt illa. Vtcumque, vtilis hæc explicatio: quam monitione conſigno. *Profice, &*

Sen. epiſt. 35. *ante omnia hoc cura, vt conſtes tibi. Quoties experiri voles, an aliquid actum ſit, obſerua an ea-*

Digitized by Google

dem velis hodie quæ heri, Mutatio voluntatis indicat animum natare alibi, atque alibi apparere, prout tulit ventus. Non vagatur, quod eſt fixũ & fundatum. Denique, vt idem alibi: *Magnam rem puta, vnum hominem agere.* Quod Diuus Ambroſius noſter reſpexiſſe videtur, & valde approbaſſe: *Vetus dictum eſt, Adſueſce vnus eſſe. vt vita tua quamdam picturam exprimat, eamdem ſeruans ſemper imaginem, quam acceperit.* *Epiſt. 120.* *Lib. 10 ep. 82.*

DISSERT. XVI.

Altera Cleanthis ſententia item explicata, de Conuenientia cum Natura Communi.

SED iam in Stobæanis altera ſententia propalatur, magno & verendo auctore, Cleanthe. Is cenſebat, manca & parum plena iſta Zenonis, addendumque *Naturæ*: vt ſit, *Conuenienter Naturæ viuere.* Egregia & digna illo ſententia: quæ vſque eo obtinuit, vt communis ceſeatur Stoicorum. Et quidni firmum ſit hoc ſcitum? *Naturæ duce,* ait Cicero, *errari nullo pacto poteſt.* Et hortatur alibi: *Naturam, optimam ducem, tanquam Deum ſequi, eique parere.* Ais tu, *tamquam Deum*? imo plane ipſum Deum. Nam hæc mens in Cleanthis, opinor, illis verbis: & videamus, In Laertio lego: φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξακούει, ᾗ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνον ἐνδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολουθεῖν δεῖ. οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους: *Naturam, cui conformiter oportet viuere, Chryſippus exaudit &* *1. De Legib.* *De Senectut.*

Communem, & proprie Humanam. Cleanthes autem, ſolam Communem ſuſcipit, cui parendum ſit, non autem hanc Particularem. Vides alterum de vtraque Natura capere, hunc de illa tantum. Nec aliter profecto Cleanthes ſenſit, vir (quod ex Fragmentis adſtruo) pius, & deditus vnice in diuinis. Quid igitur eſt illa *Communis Natura*? Deus. Hoc *alibi docendum vberius, hic ponimus, & aſſertores tamen etiam damus. Seneca in verbis ſupra: vbi de Fine: *Rerum Naturæ adſentior.* Rerum Natura, non eſt alia ab hac Communi, ſiue Deo. Clemẽs Alexãdrinus: οἱ Στωϊκοὶ τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν, τέλος εἶναι ἐδογμάτισαν, τὸν θεὸν εἰς φύσιν μετονομάσαντες, εὐπρεπῶς: *Stoici ſecundum Naturam viuere Finem eſſe decreuerunt, Dei nomen in Natura decore commutantes.* Quid vis planius? ſed & Epictetum audi: Καίτοι αὐτὸς μὲν ὁ προηγούμενος λόγος τῶν φιλοσόφων, λίαν ἐστὶν ὀλίγος. τί δὲ ἔχει μακρὸν εἰπεῖν, ὅτι τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς: *Atqui ipſe præcipuus philoſophorum & velut anteſignanus ſermo, breuis admodum eſt. Quid enim longum dicere, Finis eſt Sequi Deum?* Sane breuis ſermo, & vere magni compendij, id eſt fructus. Dic autem ô bone, quid eſt Sequi Deum? τὴν αὐτοῦ γνώμην ὑποτάσσειν τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα, καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως: *Mentem ſuam ſubmittere gubernanti omnia Menti, ſicut boni ciues Legi ciuitatis.* Optime de *Lege.* quid enim aliud *Communis* illa *Natura* eſt, quam vniuerſa quædam Lex & Ratio, toti mundo, & partibus eius inſerta? Chryſippus apud Laertium ſic expli-

In 1. Phyſ. Diſſert. 5. — *2. Strom.* — *1. Diſſert. 20.* — *2. Diſſert. cap. 1.*

cat. *Naturam*, inquit, *ſequi oportet*, οὐδὲν ἐνεργοῦντας ὧν ἀπαγορεύειν εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅσπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ὢν τῷ Διῒ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὄντων διοικήσεως ὄντι: *nihil eorum faciendo, quæ vetat atque abdicat Communis illa lex, id eſt Recta Ratio per omnia permeans: quæ ipſa eſt in Ioue hoc, principe & rectore omnium quæ ſunt.* Itaque ipſa illa Diuina Ratio, Mundi ἡγεμονικὸν (de quo* alibi) eſt, cui ſubiici monemur: etiam à Philone. *Principium librorum Moyſis*, inquit *mirabile, quod mundi opificium habet*: ὡς τοῦ κόσμου τῷ νόμῳ, καὶ τοῦ νόμου τῷ κόσμῳ συνᾴδοντος, καὶ τοῦ νομίμου ἀνδρὸς εὐθὺς ὄντος κοσμοπολίτου, πρὸς τὸ βούλημα τῆς φύσεως τὰς πράξεις ἀπευθύνοντος, καθ᾽ ἣν ὁ σύμπας κόσμος διοικεῖται: *tamquam Mundus Legi, & Lex Mundo conſonet ac conſentiat: itemque vir legis obſeruans, quamprimum mundanus ciuis eſt, ad Naturæ voluntatem arbitriumque actiones ſuas dirigat: per quam Naturam vniuerſus hic Mundus gubernatur.* Pulchre profecto, & accommodate. Moyſes, inquit, ille magnus & diuinus legiſlator, à Mundi conditione orditur. quid ita? vt oſtendat Legem, quam laturus eſt, à Mundo pendere: & virum bonum ac legitimum, veluti ciuem, huic Mundanæ legi debere parere: id eſt Naturæ, omnia gubernanti. Sed & altera hic ſententia: Deum ſequi, id eſt per Virtutem (qua homini datum) aſſimilare & imitari. Sed de hac ſequela mox pluribus dicam: nunc in iſta Obe-

In Zenone.

*In Phyſ. I. Diſſert. 7.

De mundi opific.

Epiſt. 107. dientia & voluntatis ſubmiſſione maneamus. quam Seneca quoties ingerit? *Hic eſt magnus*
De Vit. *animus*, inquit, *qui ſe Deo tradidit*. Alibi: *Sapiens*
Beat. cap. 15. *quidquid euenerit, ſciet legem eſſe Naturæ. habebit in animo illud vetus præceptum, Deum ſequi.*
Ibid. Iterumque: *Quidquid ex Vniuerſi*, id eſt Naturæ, *conſtitutione patiendum eſt, magno excipiatur animo. Ad hoc ſacramentum adacti ſumus, ferre mortalia: nec perturbari his, quæ vitare noſtra poteſtatis non eſt. In regno nati ſumus, Deo parere Libertas eſt.* Quid autem Epictetus? caput hoc Sapiẽtiæ habet, nec eſt frequẽtior in alia moni-
Cap. 38. tione. In ipſo Enchiridio, id eſt Breuiario & aluea rio virtutum: Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι τοῖς θεοῖς, καὶ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις: *Oportet ſeipſum ita conformare, vt diis pareamus, & acquieſcamus in omnibus quæ eueniunt, & volentes ſequi, vt quæ ab optima mente fiant & proficiſcantur.* Et
Lib. 3. Diſſert. 7. exclamat alibi: Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ἐγώ. προσκείσομαι διάκονος καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ συνορμῶ, ὀρέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω: *Semper magis volo, quod Deus vult, quam quod ego. Adiungar & adhærebo illi, velut miniſter & aſſecla: cum illo appeto, cum illo deſidero, & ſimpliciter atque vno verbo, quod Deus vult volo.* O in cælo nata, atq; illinc profecta verba! ô ego tecum Epictete ſic afficiar! *auſim ad Deum ſublatis oculis di-*
Idem. 2. Diſſert. 16. *cere!* ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι, ἴσος εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε,

Digitized by Google

ὅπου θέλεις ἐσθῆτα περίθες. Ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πένεσθαι, πλουτεῖν; ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι: *Vtere me in reliquum, vbi lubet et vt lubet mẽte tecũ conſentio, æquanimus sũ nihil recuſo omnium, quæ tibi videbuntur. Quocumque me voles, ducito, quam veſtem lubet circumdato. Magiſtratum me gerere vis? priuatum eſſe? manere, fugere, in pauperie, in opibus agere? Ego* non aſſentior tantũ, *ſed in his omnibus apud alios te defendam & tuebor.* Diuine ſenecio! iterum exclamo: nec ego ſine motu animi hæc tam perfectæ ſapientiæ lego. Sed in Cleanthe, à quo cœpit hic ſermo, deſinat. Eius verſus, in eodem Epicteto, huic ſententiæ:

Ἄγου δέ μ᾽ ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ᾽ ἡ πεπρωμένη,
Ὅποι ποθ᾽ ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ᾽ ἄοκνος. ἣν γε μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.

Enchir. ca. 77. ſed confuſe ibi legendi.

Quos Seneca noſter ita vertit.

Duc me parens, celſique dominator poli,
Quocumque libuit. nulla parendi eſt mora,
Adſum impiger. fac nolle, comitabor gemens,
Malusque patiar, quod pati licuit bono.

Atque addit: *Sic viuamus, ſic loquamur.* Faciamus, mi Auditor, & ad ſequentes interpretationes iam eamus.

Digitized by Google

DISSERT. XVII.

Tertia ſententia Chryſippi, de Natura Propria, id eſt Ratione.

AVD. An non vere ſequẽtes, id eſt ſequiores illæ erunt? Nam hæc mihi primaria: perplacet, nec mutabo. LIPS. Neque opus, aliter potius, quam aliud dicent: tamen audi, quæ delectet etiam aut iuuet audiſſe. Chryſippi mens erat, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, *Humanam Naturam*, capiendam etiam eſſe. Credo & Tullij, in his verbis: *Sic eſt faciendum, vt contra vniuerſam Naturam nihil contendamus, & ea tamen conſeruata, propriam ſequamur.* Quæ ea eſt? in nobis *Ratio. Quid autem eſt Ratio?* (ait Seneca *naturæ imitatio. Quid eſt* Summum *Bonum? Ex Naturæ voluntate ſe gerere.* Iterum alibi: *Quid Ratio hæc exigit? rem facillimam, Secundum naturam ſuam viuere.* Vides omnia conſentire belle, & velut concinere? Communis Ratio, Natura eſt, vt diximus: eius pars hæc noſtra, & in paruo iſto mundo incluſa. Chryſippus ipſe: μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου: *Partes enim ſunt noſtræ Naturæ, illius communis & Vniuerſæ.* Noſter Seneca: *Omne hoc quod vides, vnum eſt: membra ſumus corporis magni.* Quæ talia (nam ſæpe occurrunt) eo ſpectant, quod pars illa *Diuini ſpiritus in hoc corpore ſit incluſa*: quam Rationem appellamus. Hic Stoicorum communis ſenſus eſt, * alibi ponendus &

Offic. — Epiſt. 66. — Epiſt. 41 — Laert. in Zenone. — Sed. alibi. — * 3. Phyſiol Diſſert. 8.

explicandus. Sed bonam nempe rectamque hanc Rationem intelligimus, Diuinæ illi conformem, non erroribus aut opinionibus turbatam. Appellant noſtri, *Perfectam*: *Abſolutam*, *Conſummatam*: Quid ita? quia Doctrina nempe perficitur, & quod incohatum in ea à Naturæ notitiis erat, conſummatur. Supra tetigi: & Senecam pro iſta nunc re audi. *In homine optimum quid eſt? ratio. hac antecedit animalia, Deos ſequitur. ratio ergo perfecta, proprium hominis bonum eſt.* Et mox addit: *Ratio recta & conſummata, felicitatem hominis impleuit.* Iterumque: *Cum ſola ratio perficiat hominem* (id eſt, perfecte bonum faciat) *ſola ratio perfecta beatum facit.* Ad ipſam germaniſſimam hæc omnia Chriſippi mentem. A qua nec longe abit, imo adſidet, quod *Diogenes* (Babylonius, puto) Zenonis ὁμολογίαν *interpretabatur*, εὐλογιστίαν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ, καὶ ἀπεκλογῇ: *Rectam Ratiocinationem, in electione aut reiectione eorum quæ ex Natura.* Nam hæc Stobæus itemque Laertius *Diogeni* aperte adſcribunt: nec Clementi acceſſerim (in ſupra verbis) qui *Cleanthem* facit hæc cenſentem, Male, male. imo non ſcripſit hoc Clemens, ſane doctus & accuratus, ſed deprauauit ætas aut exſcriptor. Certo aſſeram, ex eo quod ſequitur: *Antipater eius diſcipulus.* Itane ille *Cleanthis* fuit? imo *Diogenis* vt in heſterno * Sermone oſtendi. Itaque omnino de ipſo *Diogene* hic Clemens ſcripſerat, concorditer cum iam dictis: ſed deliquiū & hiatus nunc eſt: notandus, ne notetur ille.

Epiſt. 76.

Ibidem.

* *Lib* 1. *Manud.* *Diſſert.* 1

Sed de hac εὐλογιστία, etiam Plutarchum accipe, contra Stoicos: *qui aiunt*, vt inquit, οὐσίαν
1. *Diſſ ca.* 2. τοῦ ἀγαθοῦ, εὐλόγιστον ἐκλογὴν κατὰ φύσιν: *Eſſentiam* Boni, *electionem rationabilem, iuxta Naturam*. De eadem Epictetum: Τί ἐστιν ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου; οὐκ ἔχω σοι ἄλλο εἰπεῖν ἢ ὅτι ποία προαίρεσις τῶν φαντασιῶν: *Quod eſt Bonum hominis? Non habeo aliud tibi dicere, quam talis electio Viſorum*. Qualis? ex Ratione. Non enim quæcumque electio proba: &
Ibid. vt idem ait, ἄλλῳ δὲ ἄλλο προσπίπτει τὸ εὔλογον καὶ τὸ ἄλογον, καθάπερ καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἄλλῳ ἄλλο, καὶ συμφέρον καὶ ἀσύμφορον: *Aliud alij incidit Probabile aut Improbabile, ſicut & bonum aut Malum, Vtile, Inutile.*
Ibid. Ideoque & ad diſcernendum μάλιστα παιδείας δεόμεθα, ὥστε μαθεῖν τοῦ εὐλόγου καὶ ἀλόγου κρίσιν ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις ἐφαρμόζειν, συμφώνως τῇ φύσει: *Doctrina maxime egemus vt iudicium habeamus de Probabili atq. Improbabili atque id rebus ſingulis accommodare poſſimus cōuenienter natura.* Audin? doctrina, id eſt Philoſophia opus ad Rationem formandam, & vt Seneca loquebatur, perficiendam: quo fine? iſto noſtro, & vt conſonet ſemper naturæ. Apage enim hic opiniones, atque *ipſum Bonum*: ait
1 *De Legi.* Cicero, *non eſt in opinionibus, ſed in Natura. Nam ni ita eſſet, Beati quoque Opinione eſſent quo quid dici, poteſt ſtultius?* Veriſſime. in Natura, inquam, illa duplici, communi & Noſtra. Eſt quidem vetus verſus:

In Sen. *Non eſt beatus, eſſe qui ſe non putat:*

Ep. 9. atque etiam verus, fateor: quia Sapienti de

Digitized by Google

ſua beatitudine conſtat, nec ſcientiam ſolum ſed fiduciam eius habet: tamen & hic noſter verus,

Non eſt ſtatim beatus, eſſe qui putat.

Quid enim, ait Seneca, *ſi Beatum ſe dixerit ille turpiter diues? ille multorum Dominus, ſed plurium ſeruus? Beatus ſua ſententia fiet?* Minime. *Non enim quid dicat, ſed quid ſentiat, refert: nec quid vno die ſentiat, ſed quid aſſidue.* Memento ſuper *Conuenienia*, quæ primo diximus.

DISSERT. XVIII.

Quarta ſententia, de vita ex Virtute: quæ prioribus conſonat: atque omnes cum Veritate.

QVarta etiam ſententia ſiue interpretatio, *Secundum Virtutem viuere*. Ea quoque verbis diſſidet, re eſt ipſa cum priore. Nam ita Cicero explicat: *Stoicis Finis eſt, Conſentire Naturæ. quod eſſe volunt e virtute, id eſt honeſte viuere.* Quid igitur hoc eſt Cicero? perge: 2. De fin. *Quod ita interpretantur, Viuere cum intelligentia earum rerum quæ natura eueniunt eligente ea, reiicienteque contraria.* Nonne agnoſcis Chryſippi verba? ζῆν κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων. Sunt ipſa, quæ Cicero vertit: atque vna ibi conſenſum vide. *Intellegentia* 5. De Fin. iſta ſiue *Peritia*, ex *Ratione* eſt: atque ea ad *Virtutem* ducit. Cicero iterum. *In homine ſumma omnis Animi eſt, & in animo Rationis: ex qua Virtus eſt. quæ rationis abſolutio*

definitur. Imo non ſolum ex Ratione Virtus; ſed ipſa ea eſt. Seneca: *Homini Summum bonum, Ratio eſt: hanc ſi perfecit, laudabilis eſt, & finem Naturæ ſuæ attigit. Hæc ratio perfecta virtus vocatur.* Philo Iudæus pulchre: Τοῦτο δὲ ἐστι παρὰ τοῖς ἄριστα φιλοσοφήσασιν ᾀδόμενον τέλος, τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν· γίνεται δὲ, ὅταν ὁ νοῦς εἰς τὸν ἀτραπὸν τῆς ἀρετῆς ἐλθὼν, κατ' ἴχνος ὀρθοῦ λόγου βαίνῃ, καὶ ἕπεται θεῷ: *Hoc illud eſt apud eos, qui optime philoſophati ſunt* (nota obiter elogium ſuper Stoicis) *decantatum Vltimum bonorum, conſentienter naturæ viuere. Quod fit, cum Animus ſemitam virtutis ingrediens, per veſtigia ductumque rectæ rationis ambulat, id eſt, ſequitur deum.* Quid vberior ſermo meus clarius aptiuſque toti rei dixerit? Virtus Rationem ſequitur, hæc Naturam, iſta Deum. Etiam aliquid ambigis? AVD. Vt libere dicam, ſuper *Conuenientia* hac *Naturæ*. Nam quomodo ex ea Virtus, quæ ad Vitia palam ducit? & cottidie nobis, qui ad illam adnitimur, cum iſta eſt pugna. LIPS E prioribus hæc cepiſſe debebas, & de qua *Natura* ſermo: tamen aperiam clarius, & lumen inferam latenti in nobis Naturæ Neque enim omnino male Cicero: *Mirabiliter occulta eſt Natura, neque perſpici, aut cognoſci, ſtatim poteſt.* Scito igitur: Virtutem non eſſe quidem in illis primis Naturæ conciliationibus, ſed tamen ex illis: *& eſſe in animis quaſi Virtutum igniculos & ſemina. quæ adoleſcere ſi liceret, nec à prauis opinionibus, ceu ſpinis ſuccreſcentibus, ſuffocarentur,*

Epiſt. 76.

Περὶ ἀποικίας.

5. De Fin.

Cic. 1. De Legibus.

Digitized by Google

ipſa nos ad Beatam vitam perducerent. Reuerà
enim ſicut membra nobis dat a ad talem,& ta-
lem, decentem motum vel vſum: ſic *Appe-* 3. De *Fin.*
titio animi, quæ Græcè ὁρμὴ *dicitur, non ad*
quoduis genus vitæ, ſed ad quamdam formam
videtur data: itemque Ratio,& Perfecta Ra-
tio. Ex iis dico ſeminibus, in animo & ratio-
ne ſparſis Doctrina collectis, vitæ illud
genus exſurgit, *non quodlibet, ſed quod conue-*
niens conſentaneumque dicimus: id eſt, ex Vir-
tute. Imo vero idem ſcriptor audacius, & pla-
ne pro Stoicis *non eſſe quemquam gentis vllius* 1. De Leg.
qui ducem Naturam nactus, ad Virtutem non
poſſit peruenire. Ita noſter Seneca proclamat: *Epiſt. L.*
Virtus ſecundum Naturam eſt, Vitia inimica
et infeſta ſunt. Iterumque: *Nulli nos vitio*
Natura conciliat, nos illa integros liberoſque
genuit. Quod tamen modificandum eſt, de
prima illa & in ratione inſita: quæ vim ſuam
nec in malis plane amiſit. Argumentum? Ec-
ce *adeo gratioſa eſt Virtus, vt inſitum etiam ma-* *Sen.* De Be-
lis ſit, probare meliora. Ideoque non difficilli- *nef.* 4.6.17.
mus ad eam reditus: & *ſanabilibus* (ait Sene-
ca) *ægrotamus malis. ipſaque nos in rectum ge-* 2. De Ira,
nitos Natura, ſi emendari velimus, iuuat. Hæc *cap.* 13.
illi, hęc noſtri Sophi nonne ſonant? Hiero-
nymum audi: *Homo Natura bonus, volun-* Ad Deme-
tate factus eſt malus. Quod in primogenio il- *triad. De*
lo obtinet, à quo vitam propagine duximus: *Virginib.*
ſed quid? plane igitur ipſe aut nos facti mali?
Negat, additque: *Eſt tamen in animis noſtris*
naturalis quædam, vt ita dixerim, ſanctitas, quæ
velut in arce animi præſidens, exercet Boni Ma-

liquo iudicium. Rationem eum dicere, palam eſt. de qua & Auguſtinus: *Non eſt in homine penitus exſtincta ſcintilla Rationis, in qua factus eſt ad imaginem Dei.* Ea præit, clamat, & velut tacita lex eſt Virtutis. Iterum Hieronymus: *Huius legis meminit Apoſtolus, quam omnibus hominibus inſitam, velut in quibuſdam tabulis cordis ſcriptam eſſe teſtatur.* Sane validam: adeo vt primi illi parentes ea * ſola, lege nondum ſcripta, ſint ſeruati. Idem: *Nec illud paruum argumentum eſt ad comprobandum naturæ bonum, quod primi illi homines, per tot annorum ſpatia, abſque vlla admonitione Legis fuerunt. non quia Deo creaturæ ſuæ aliquando cura non fuerit, ſed quia ſe talem ſciebat feciſſe Naturam. vt eis pro lege, ad exercendam iuſtitiam ſufficeret.* Similia. alij Doctores noſtri qui conſenſu damnant Manichæorum vecordiam, duplicem Naturam ſtatuentium, B*onam Malamque*: illam *Spiritalem*, hanc *Carnalem*. Abite. nos iterum cum Seneca: *Conſumatur hominis Bonum, ſi id adimpleuit, cui naſcitur. Quid enim ab illo Ratio exigit? rem facillimam, Secundum Naturam ſuam viuere.* Nota *ſuam* id eſt Chryſippi *Propriam*. Quam tamen fatendum eſt, Dei quodam munere aut fauentia, in aliis illuſtrem magis eſſe, aut certe ſe oſtendere, nec tã denſa velut caligine circũſeptam: quibus Doctrina citius infunditur, Virtus adſciſcitur, cottidie notandum. Ideo Socrates olim *interrogatus, Qui Felices?* Reſpondit: οἷς καὶ φρένες ἀγαθαὶ, καὶ λόγος παρέστιν: *Quibus Animus Præſtans, & Ratio adeſt.*

22. de Ciu. cap. 24.
Vbi ſupra.
** Gratia Dei non excluſa.*
Ibid.
Epiſt. 41.

Omnino

Omnino ita . nihil in vita boni, ſine ea bona: &

----vt in fabrica, ſi praua eſt regula prima,
Omnia mendoſe fieri, atque obſtipa, neceſſum eſt.

DISSERT. XIX.

Has ſententias ad Dei ſequelam ire & ducere: atque illum eſſe primarium Finem.

IAm abſoluimus de *Natura ſequela*, id eſt Dei: & ô tu ille ipſe Deus, quam hæc inter ſe, & cum vero, conſentiunt! Tu magnus ille, Natura *Communis* es : paruus hic in nobis, Propria. AVD. Sicne hunc appellas? LIPS. Iam ſupra tetigi: & Stoici ita paſſim. Seneca *Animum bonum & rectum, quid hunc aliud voces, quam Deum in humano corpore hoſpitantem*? Iterumque *Bonus vir ſine Deo nemo eſt*: hoc interno. Pulchre, in Stoicis ſcitis, Laertius: Εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν παρ' ἑκάστῳ δαίμονος, πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν: *Eſſe hoc ipſum Beati hominis Virtutem, cum omnia fiunt conformiter conſentienterque dæmoni ſiue Genio, qui ſingulis adeſt atque id ex arbitrio & voluntate ſupremi gubernatoris.* Pone mihi aliquem Sacrorum noſtrorum præſidem : quid in hac re verius altiuſque dicet? Atque hoc etiam ante noſtros Plato : qui aperit, quis item ille *Dæmon*. Definiebat enim Εὐδαιμονίαν, τὸ εὖ τὸν δαίμονα

Epiſt. 31.

Epiſt. 41.

In Zenone.

ἔχειν *Felicitatem, Genium habere felicem.* Quē illum? Δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν: *Genium autem dici, animæ noſtra principale*: id eſt Rationem. Nec alio ſenſu, opinor, ante eum (ſuaue enim hæc ab antiquiſſimis petere) Democritus: Εὐδαιμονίη ψυχῆς οὐκ ἐν βοσκήμασιν οἰκεῖ, οὐδ' ἐν χρυσῷ πολλῷ· ψυχὴ, οἰκητήριον δαίμονος: *Felicitas non in armentis, vel auro multo, habitat: Anima, eſt domicilium dæmonis*, Vide igitur & hunc Deum dici: eumque cum altero maxime, audiendum eſſe, ac ſequendum. Quam pium, quam vtile hoc dogma! quam facit ad vitæ non ſanitatem ſolum, ſed ſanctitatem! Duplicem enim ſenſum habet hæc Aſſectatio: priorem, de Audientia, ſiue patientia, id eſt vt Dei Rationiſque iuſſis vbique obtemperemus. Alterum, de Aſſimilatione, vt eius per Virtutem imitatores ſimus. Prior ille, apertus eſt, & in prioribus ſatis adſtructus, hic occultior, Clementem Alexandrinum habet adſertorem. Ille, vbi de hoc ipſo Stoicorum Fine dilaudat, & conſonum diuino dogmati ita facit: Φησὶ γὰρ ὁ νόμος, Ὀπίσω κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν πορεύεσθε, καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάξετε. τὴν γὰρ Ἐξομοίωσιν ὁ νόμος Ἀκολουθίαν ὀνομάζει: *Ait enim Lex Poſt Dominum Deum veſtrum ambulate, & mandata eius ſeruate. Aſſimilationem vtique Lex aſſectationem appellat.* Iterumque: *Aperte dicit Apoſtolus, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Christi. vt illud efficiatur: Si vos mei, ego autem Chriſti, Chriſtus vero Dei: Deo*

Clem. Alex. 2. Strom. & Sextus Empir. aduerſ. Math.

Apud Stob.

ergo aſſimilari, quoad poteſt, finis eſt Fidei. Atque hic eſt ille decantatus Platonicorum Finis quem doctor eorum & antiſtes (Plato) non vno loco ingerit, aſſeritque. Nam *Felicitatem:* ὁμοίωσιν τῷ θεῷ definit: *Deo aſsimilationem:* & hanc ponit ἐν τῷ ὁσίῳ καὶ τῷ δικαίῳ, μετὰ φρονήσεως: quid niſi in duplici Virtute primaria, *Pietate & Iuſtitia*, quas *Prudentia* temperet & gubernet. Verba ipſa auro digna, viliore hoc liquore ſcribantur: Τὴν δὲ θνητὴν φύσιν, καὶ τόνδε τὸν τόπον, τὸ κακὸν περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης. διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ Ὁμοίωσις θεῷ, κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσις δὲ, δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι: *Mortalem hanc naturam, & hunc inferum locum, Malum circumſtat neceſſario & adhaeret. Ideo conandum, quam celerrime hinc illuc fugere: fuga autem, Dei aſſimilatio quatenus poteſt. Aſſimilatio porro, Iuſtum & Sanctum cum Prudentia eſſe.* Obſerua, *quatenus poteſt:* Quidni addat? ſequi, non aſſequi datur: atque ita Homerus:

In Phileto & alibi.

----μετ' ἴχνια βαῖνε θεοῖο: Odyſſ. α & alibi.
----*Diui veſtigia preſſit.*

Preſſit dico; ſed longo interuallo, longo? immenſo abiunctus, puſillus hic, finitus, mortalis, ab illo maximo, infinito, aeterno. Tamen imitatione aliqua, & *quatenus poteſt:* Iamblico etiam caute adiectum. Εὐδαίμων, inquit, ἐστὶν ὁ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ὅμοιος, τέλεος, ἁπλοῦς, καθαρὸς, ἐξηρτημένος ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς: *Beatus eſt, qui Deo pro viri-*

li ſua eſt ſimilis, perfectus, ſimplex, purus, à vita hac humana abiunctus, Itaque idem Plato aiebat, διττὸν τὸ τέλος εἶναι. Τὸ μὲν μεθεκτόν τε καὶ πρῶτον, ἐν ἀυτοῖς ὑπάρχον τοῖς εἴδεσι. Τὸ δὲ μετέχον ἐκείνου, καὶ τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ δεχόμενον ὁμοιότητα· ὃ περὶ ἀνθρώποις γίνεται, τοὺς μεταποιουμένους ἀρετῆς τε καὶ ἀληθινῆς φιλοσοφίας: *Duplicem Finem eſſe. Vnum, Cõmunicabilẽ & Primariũ, qui eſt in ipſis Ideis. Alterũ, qui ab eo participat eique cõmunicat, & ſimilitudinẽ ab eo capit. quod fit in hominibus, qui vindicant ſibi & aſſerunt Virtutem, & veram Philoſophiam.* Deus igitur, & in illo Ideæ, Primarius Finis: alter & noſter, virtute & Sapientia referre. Atque illud eſt, θεωρητικὸν ἀγαθὸν *Contemplatiuum Bonum*: quo *Fuga* illa à corpore tendimus. Alterum eſt, πρακτικὸν, καὶ πολιτικὸν, *Actiuum & Ciuile*, quod in Hominem cadit. Apuleius ſimile dictum voluit, ſed verbis quæ velum (an & vitium?) habent. *Vna Beatitudo eſt, cum ingenij noſtri præſentia tutamur, quæ perficimus: alia, cum ad perfectionem vitæ nihil deeſt, ipſaque ſumus Contemplatione contenti. Vtrarumque autem Felicitatum origo ex Virtute manat. & ad ornamentum quidem Ingenialis loci, id eſt Virtutis, nullis extrinſecus eorum, quæ* Bon*a dicimus, adminiculis egemus: ad vſum autem Vitæ communis, corporis cura & eorum, quæ extrinſecus veniunt, præſidiis opus eſt.* Cetera concinnaſſe mihi videor: in primis illis verbis hæreo, niſi quid Cicero facit & ſubuenit: *Summum bonum eſt in Ingenij Præſtantia, quam Virtutem vocamus.* Neq. lubet

Clem. Alexand. 2. Strom.

De Philoſophia.

4. De Fin.

hic inſiſtere: magis, cum eodem Apuleio, pro re noſtra eloqui: *Sapientem, pediſequum & imitatorem Dei dicimus, & ſequi arbitramur Deũ, id eſt* λόγον. AVD. Ita mihi quidem ſequi Deũ detur, vt hæc præclara, auguſta, ſancta: & vnde ad prophanos illo delata, aut illapſa? LIPS. Vtrumuis. vel delata à Scriptoribus olim Sacris: vel illapſa, non ſine Deo commouente. Clemens ille, quem ſæpe aduoco, velut pararium & conciliatorem vtriuſque (Diuinæ & Humanæ) Philoſophiæ: ille: inquam, ita cenſet. *Plato*, inquit, *hac dixit.* εἴτε καὶ συνδραμών πως τῷ δόγματι τοῦ νόμου. αἱ γὰρ μεγάλαι φύσεις, γυμναὶ παθῶν, εὐστοχοῦσί πως περὶ τὴν ἀλήθειαν. εἴτε καὶ παρά τινων τότε λογίων ἀναδιδαχθεὶς, ἅτε μαθήσεως ἀεὶ διψῶν: *Siue forte concurrens cum Diuina legis doctrina: (ſolent enim magna natura, & ab affectibus vacua, ſagaciter collineare et ſæpe tangere veritatem:) ſiue idipſum è Sacris oraculis hauſit. vtpote qui ſemper omnis doctrina cupiens ſitienſque fuit.* Quæ poſtrema paſſim de Platone ſcripta, inſpexiſſe libros noſtros, delibaſſe, & in vſum ſuum, an humani potius generis dicam, tranſtuliſſe. Sed & prior ſententia probabilis, imo mihi certe proba. illuſtrat eiuſmodi æthereas aliquot mẽtes Deus, & fecit ab æuo, facietque in æuum. Nam Platonem omitto. Pythagoram quis in diuerſa regione, & ante eum, ipſum hoc dogma docuit: Τέλος εἶναι, ὁμοίωσιν θεῷ: *Finem eſſe, Deo aſſimilationem*? Quis? illeipſe Deus. Sed iam finio de *Fine*, in Homeri diuino (ita dicendum eſt) verſu:

2. Strom. & adde Auguſtin. De Ciuit. 8. ca. 11.

Iliad. α. Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.
Quod breuiter & rotunde efferam; *Deum audi, audiendus.* Fac, & Felicitatem hic atque alibi habes.

DISSERT. XX.

Solam igitur Virtutem ſufficere ad Beatitatem: nec Externa aut Fortuita requiri.

RAdicem Decretorum panximus: ecce *Truncum* ab ea adſurgentem, *In ſola Virtute Summum bonum eſſe*: imo *Solam illam, Bonum eſſe.* Hæc dictio eſt quæ fortem & virilem hanc Sectam ab aliis mitioribus aut molliori-bus abiungit: quę à terra, corpore, externis omnibus, ad animum, ad interna & æterna
Epiſt. 74. ducit. Dij boni, quantum hic diſſenſus, & contentionis? Agmine toto philoſophi, & maxime Academici veteres, in quibus hac parte Ariſtoteles, incurrunt. Nam Epicureos, &
Sen. Ep. 71. totum id genus, omitto: quibus vel auditu exitiabile eſt hoc dogma. Nobis, bono ſenſu, bonum, optimum videtur: & ſiue cum Seneca, *maximum inſtrumentum Beatæ vitæ eſſe*: ſiue cũ
3. De Fin. Catone Tulliano, *contineri eo non magis diſciplinam Stoicorum, quam vitam fortunaſque noſtras*
Videamus, & ipſum nude primum ponamus, ſine colore aut commendatione *Summum Bonum eſt, quod Honeſtum eſt: & quod magis admirere, Solum bonum eſt, quod Honeſtum eſt.*
Sen. Ep. 74. Ecce, vtrumque illud habes, à me poſitum: & priore affirmato, alterum ſponte conſeque-

tur. In *ſola dixi.* Quidni? *Summum Bonum in Animo conſtituamus: obſoleſcit, ſi ab optima noſtri parte ad peſſima tranſit. Non eſt ſumma Felicitatis noſtra in carne ponenda videſne, vt reliqua omnia bono ſuo cōſtãt? vitẽ fertilitas cōmẽdat, ſapor vinũ, velocitas ceruũ. In homine quid eſt optimũ? Ratio. hac antecedit animalia, Deos ſequitur*: ergo ibi eius Bonum: ergo in Virtute. Itaque hominẽ, recto iudicio, ea ſola parte æſtimemus, qua homo eſt: cetera in exiguo, aut nullo, in hoc tribunali habeamus. Secundo, Bonum quærendum aſſignandumque, quod noſtri arbitrij ſit, & quod caſu non adimitur, aut datur. Talis eſt ſola Virtus. *Nam qui alia Bona iudicat, venit in Fortunæ poteſtatem, alieni arbitrij fit.* Itaque vt ij qui in hoſtili regione verſantur, circumſpiciunt, timent, agere auidi, aut pati anxij: ſic iſti, qui alibi hoc Bonum quærunt, palpitantibus, vt ſic dicam, præcordiis viuunt: aut ſollicite quærentes, aut magis cuſtodientes. Et quale iſtud Bonum meum eſt, quod mihi non adſcribam? quod induſtria, ſcientia, exercitatio mea non peperit? *Nihil ſtultius, quam aliquem eo ſibi placere, quod non fecit.* Tertio, Nec data permanent: velut depoſita apud nos ſunt, & abitura. At Bonum illud verum, ſolidum certumq; eſt: quod nulla vis excutit, caſus aut fraus ſubducit. Vide mihi, ſi ab iis Felicitas, angorem noſtrum. Habere ſatagimus, nō adepti dolem⁹, adepti timemus: mouēt erepta, ſolicitant eripienda. *Quẽadmodum aues etiam inanis fundæ ſonus territat: ita iſti nō ad ictũ tãtũ exagitantur, ſed ad crepitum.* Dij deæque, vbi

epiſt. 76. *Sen. Ep. 74.* *Ibid.* *Ibid.*

igitur Libertas illa & Securitas, promiſſa Sapienti? Numquam conſiſtent, Epicteti illo ſcito ſubuerſo: τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν; *Rerum alia in nobis, alia in nobis, alia extra nos ſunt. In nobis. Appetitio, Declinatio, & virtus Vitiumque. Extra nos, Corpus, Poſſeſſio, Gloria, Magiſtratus.* Et addit: Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια: *Quæ in nobis ſunt Natura ſua libera, non prohibēda, non impedienda: quæ extra, imbecilla, ſeruientia, prohibenda, aliena.* O quam magna, quam paucis, Sacrorum quodam ritu dicit! Examina, & caput Sapientiæ in iſtis habes. Sapiens inter viros eſt, quibus tuta & quieta placent: pueri ad ludos, & ludorum miſſilia, currunt. Stat Fortuna & ea ſpargit: aliquis calcatur, opprimitur, eiicitur, pauci ſine noxa capiunt, & nec illa ipſa integra aut ſalua. Quarto, Ad indignos, illorum quoque iudicio, quam ſæpe iſta eunt? leno opes, meretrix formam, improbus magiſtratum, latro valetudinem & robur habebit: & Bona hæc dicam, quæ ſæpe, imo plurimum, in malos tribuuntur? Quinto, Animalia alia beatiora nobis, ſi ab his cenſemur. Certe corporis pleræque dotes maiores aut firmiores in iis conſpiciūtur. Quid quod cibi, potus, Veneris voluptate facilius & ſincerius fruuntur, ſine pudoris aut pœnitentiæ metu? Sexto, Virtutes pereunt, ſi ea ſententia viuit. An ego Fidem, Iuſtitiam, Fortitudinem colam, & opinata illa bona, opes

Enchirid. cap. 1. & 2.

Digitized by Google

famam, gratiam, ipſam vitam relinquam? Incidunt enim hi caſus: & ſæpe aut ab his abeundũ eſt, aut illæ deſerendæ. Quod vt fiat, parum prõpte & à reſpectantibus fiet, quaſi ob maius bonum minora, ſed tamen bona, omittentibus. Septimo, de ipſo Deo & Prouidentia male exiſtimemus neceſſum eſt, ſi hæc Bona. *Quia multa incommoda iuſtis viris accidunt: & item, quia quidquid nobis dedit, breue & exiguum eſt ſi compares mundi totius æuo.* Ita ingrati diuinorum munerum interpretes erimus: & cur huic, cur hoc, dedit & non dedit? At qui illud Summum, ſolum etiam bonum habet: reſiſtit, & vt plenus acquieſcit, quia vltra non eſt locus. Denique vt à Fine noſtro argumẽter, *Naturam ſequi*, id eſt *Deum* volumus: at ſola Virtute (vt Stoice loquar) Deus cenſetur: externa certe iſta non habet. Quod ſi ea bona: itane ipſi illi Bono non damus? aut homo felicior erit, cui hæc & illa damus? Plura dici poſſunt: & quædam obduci, ſcio: ſed nobis propoſitum Decreta explanare magis, quam adfirmare. Etſi hic quid dubitem? ſicut Solem illum, cum ortus eſt, videmus Sen. Epiſt. 74.

Conueſtire ſua perfundentem omnia luce,

conueſtire, ſed & demulcere: ita hic dixerim, fulgorem eius ſententiæ ſtatim honeſtiores quaſque animas peruadere, & perſuadere. Itaque vetus ea, non nouitia eſt. Brachmanes apud Indos (quorum hodie genus & nomen perſeuerat) cenſebant: ἀγαθὸν ἢ κακὸν μηδὲν εἶναι τῶν ſυμβαινόντων ἀνθρώποις. οὐ γὰρ ἂν τοῖς αὐτοῖς τοὺς μὲν ἄχθεσθαι, τοὺς δὲ αὖ χαίρειν, ἐνυπνιώδεις ὑπολήψεις ἔχοντας: *Bonum aut Malum* Strabo lib. 15.

nihil eſſe corũ, quæ hominibus accidũt aut eueniũt. nõ enim fore, vt iiſdẽ alij angerẽtur, alij, lætarẽtur, ſomniorũ ſimiles conceptus habẽtes. Quid Cynici? aperte, Αὐτάρκη τὴν ἀρετὴν πρὸς εὐδαιμονίαν· μηδενὸς προσδεομένην, ὅτι μὴ Σωκρατικῆς ἰσχύος: *Sufficere Virtutem ad Beatam vitã, nullo indigentem, niſi Socratico robore.* Quam additiunculam interpreter, requiri tantum conſtãtem Sapientiam, & ſapientem Conſtantiam, ad viri illius exemplar. Ipſe Plato ita ſenſiſſe quibuſdam viſus: & *Ariſto Stoicus* (ait Clemens)

5. Strom. *tres libros olim ſcripſit, hoc titulo,* ὅτι κατὰ Πλάτωνα, μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν: *Quod iuxta Platonem, ſolum Honeſtum* Bonum. Sed Hebræi, & noſtri etiam, non aliter. Quæ mens, niſi iſta,

Pſal. 118. Pſalmographi regis? *Beati immaculati in via*:

Sap. cap. 7. virtuti adiuncti, vitiis alieni. Quæ eius filij? *Venerunt mihi omnia pariter cum Sapientia, & innumerabilis Honeſtas per manus illius.* Planiſſime hoc dictum quod Comicus etiam noſter, voluit:

Plaut. Amphitr.

> *Virtus omnia in ſe habet, omnia adſunt bona*
> *Quem penes eſt Virtus.*

Et alibi Hebræus ſapiens. *Beatus vir qui in ſa-*

5. Strom. *pientia moratur.* Iam de noſtris Clemens audiatur: Ναὶ μὴν, μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἶδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία, καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν· ὁπηνίκα ἂν εἴπῃ· Ἰδοὺ, δέδακα πρὸ ὀφθαλμῶν σου τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον· ἔκλεξαι τὴν ζωήν. Τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν, ζωὴν καλεῖ, καὶ καλὸν τὴν τοῦ τοῦ ἐκλογὴν, Ἀγαθοῦ δὲ καὶ ζωῆς εἶναι τέλος, τὸ φιλόθεον γενέσθαι: *At qui Solũ bonũ Ho-*

neſtum eſſe, nouit & Barbara (id eſt Iudæa & noſtra) *Philoſophia: itemque, Virtutem ſufficere ad Felicitatem, vbi dixit: Ecce dedi ante oculos tuos Bonum & Malum, Vitam & Mortem. elige Vitam. Nam Bonum quidem Vitam appellat, & Honeſtam eius electionem. Utriuſque autem Finis idem, Dei amantem & verentem eſſe.* Denique addit: *ταῦτα θρυλλοῦσιν οἱ Στωϊκοὶ: hæc iactant aſſidue Stoici*: vt videas cum noſtris iſtis Sacra pariare? Quid autem Ambroſius? Sæpe etiam Stoicus, vt obſeruaui. hic quidem palam: *Nihil Bonum*, inquit, *ſcriptura, niſi quod Honeſtum, aſſerit? Virtutemque in omni rerũ ſtatu beatam iudicat: quæ neque augeatur corporis Bonis, vel externis, neque minuatur aduerſis.* An potuit Zeno capitalia iſta Dogmata diſertius efferre? Nemeſius etiam, ab illo æuo Emiſæ Epiſcopus: *Virtutes cum ſola, tum cum aliis coniunctæ, hominem beatum reddunt. Cum aliis, in latitudine: per ſe, in circumſcriptione. Nam eorum quæ ſunt, partim circũſcripte intelligũtur, vt Bicubitum: partim in latitudine, vt Aceruus. Nam de Aceruo ſi duos modios demas, quod relinquitur, Aceruus eſt: item Beatitudini in latitudine intellectæ, ſi detraxeris Corporis & Externa bona, ſolaſque Virtutes reliqueris, nihilhominus* Beatitudo *manet.*

Deut. 30.

2. Offic. cap. 3.

Libro De Natura hom. cap. 44.

DISSERT. XXI.

Aliquid in hac re contra Academicos: & non venire in Boni nomen Externa.

Sen. Epist. 74. MAGNIFICA igitur, atque etiam vera iſta ſententia: teneamus, ſciamuſque *Unam hanc eſſe viam ad tuta vadenti, & Externa deſpicere, & Honeſto contentum eſſe.* AVD. Inclino equidem, ſed Academiæ veteris auctoritas etiã retinet: cui viſum, *In vna quidem Virtute poſitam Beatam vitam, non tamen* Beatiſſimam, *niſi adiungerentur & Corporis bona, & cetera ad virtutis Uſum idonea.* Et hercules rationem habere ſententia videtur. Nonne enim *Naturam ſequi* conſentimus, in via hac Felicitatis? Atqui Corporis bona, ſiue in Toto ea, vt Valetudo, & Robur, ſiue in Partibus, vt Senſuum integritas, Pedum celeritas: illa, inquam, omnia & ſingula commendat conciliatque mihi Natura. Iam Externa bona, Vſui virtutis an non palam neceſſaria, aut certe commoda, & decora? Itaque merito eorum adiectio, Beatæ vitæ adiicere videatur, & detrahere, detractio. LIPS. Non neſcimus hæc & Academicorum & Peripateticorũ eſſe: qui, vt noſter ait, *longe lateque Felicitatis humanæ terminos ponunt*, Ille idem de iis: *Xenocrates & Speuſippus putant, Beatum vel ſola Virtute fieri poſſe: non tamen Vnum bonum eſſe, quod Honeſtum eſt.* Id eſt alia, etiam Bona venire in numerum, & pondus addere, & attollere vel

Cic. 1. Academ.

De Benef. 5 cap. 13. Epiſt 85.

deprimere Felicitatis hanc lancem. Itaque *Sapientem quidem beatum : ſummum tamen illud Bonum non aſſequi, niſi illi & naturalia inſtrumenta reſpondeant.* Quid, quod inter ipſos Stoicos aliqui in hanc partem eunt, aut vergunt? *Antipater, inter magnos ſectæ huius auctores, aliquid ſe tribuere dicit Externis, ſed exiguum admodum.* Ita vides, facile nos homines à vulgo aut opinione abduci, & cottidiano velut contactu etiam Sapientiæ ſtudioſos contaminari. Quid autem veri illi noſtri? obnixi reſiſtunt, & nulla Bona, præter Animi, agnoſcunt. Nam ſi ſemel hęc admittis, & vel rimam leuiter aperis: quis finis aut modus erit? agmine irrumpent, & minima momentum poſcent & facient in Beata vita. Facient? iam fecerunt. Ariſtotelem audi: Ἀδυνατὸν, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. πολλὰ γὰρ ἂν πράττεται καθάπερ δι' ὀργάνων, ἢ διὰ φίλων, καὶ πλούτου, καὶ πολιτικῆς δυνάμεως· Ἐνίων δὲ τητώμενοι, ῥυπαίνουσι τὸ μακάριον, οἷον εὐγενείας, εὐτεκνίας, κάλλους· Οὐ πάνυ γὰρ εὐδαιμονικὸς, ὁ τὴν ἰδέαν παναίσχης, ἢ δυσγενὴς, ἢ μονώτης καὶ ἄτεκνος: *Fieri non poteſt, certe ægre, ut bona aliquis faciat ſine inſtructo & apparatu. Multa enim velut per organa facienda ſunt, amicos, opes, ciuilem gratiã aut potentiam. Qui autem aliquibus carent, maculant & fœdant Beatitudinem: ut qui Nobilitate, qui Prolium copia aut bonitate, qui Forma. Non enim plane felix eſt, facie turpis, ignobilis, aut ſolitarius & improlis.* Deus bone, Nobilitatem, Proles, Formam etiam, venire in hunc cẽſum? Da veniam Lyceum, & tu eius antiſtes:

Epiſt. 92.

Ibid.

Ethic. ad Nicom. I. cap. 8.

parum generoſi aut viriles ſunt iſti ſermones;
vt ſint veri. At enim plenam Felicitatem quæ-
Sen.epiſt. runt,& cui nihil abſit. Nos vna: An nõ talis eſt,
74. quam fecit Virtus? *Hac nihil vacare patitur lo-*
ci: totum animum tenet, deſiderium omnium tol-
lit: ſola ſatis eſt. Omnium enim bonorum vis et ori-
go in ipſa eſt. Quid minuta hæc congeris, quæ
melius aliquod altiusque ingenium vel ſine do
Epiſt.82. ctrina contemnat? *Non poteſt in hac claritate*
Solis ſcintilla habere momẽtum. Simile de Vale-
Epiſt.118. tudine, atque illis Corporeis dico. animi & Vir-
Epiſt.120. tutis adſpectu, *tam puſilla eſſe, vt non conueniat*
illis Boni nomen. Quid autem Fortunæ? magis: &
nihil Bonum nobis videatur, quo quis & male vti
Epiſt.118. *poſſit.* Ambigua iſta ſunt, & dubiæ, vt ſic dicam,
ſanitatis: nec *niſi cum honeſte adminiſtrata ſunt,*
Bona eſſe incipiunt. Quã multi viribus, opibus,
forma, in ſuam alienamque perniciem ſunt vſi?
At enim, *Secundum naturam* ſunt, vt aiebas. Fa-
teor: atque ideo etiam, ſi non expetam, petam.
Epiſt.82. *Quidni? non quia Bona ſunt, ſed quia ſecundum*
Naturam ſunt: &, quia Bono à me iudicio ſumũ-
tur. Quod erit in illis tunc Bonum? hoc vnum, bene
eligi. Valde iſta notanda: non ſunt, ſed fiunt Bo-
Epiſt.118. na, à bene eligente & vtente: id eſt à Prudentia
mea & Virtute, quæ ſola *perfectum Bonum eſt,*
cuius contactu alia quoque Bona fiunt. Neque
aliter Plato cenſuit. pro cuius mente Apuleius:
De Philoſ. *Corporum ſanitatem, Vires, Indolentiam, cetera-*
que eiuſmodi Bona extraria, item Diuitias, & quæ
Fortunæ commoda dicimus, ea non ſimpliciter Bo-
na nuncupãda eſſe. Nam ſiquis ea poſſidens, vſu ſe
abdicet, ea ſibi inutilia erunt: ſiquis autem eorum

Digitized by Google

vſum conuerterit ad malas artes, ea illi etiam noxia videbuntur. Et cõtra eſt, in iis quæ mala corporis aut externa cenſentur: quæ Bona bonus animus facit. Ille eſt, ait Salluſtius, *dux atque imperator vitæ mortalium. qui vbi virtutis via ad gloriam graſſatur, abunde pollens potẽsque eſt, neque Fortuna eget.* Agnoſcis hæc Stoica? reponit: *Corporis & Fortunæ bonorum vti initium, ita finis eſt, omniaque orta occidunt, & aucta ſeneſcunt. Animus incorruptus, æternus, rector humani generis, agit atque habet cuncta, neque ipſe habetur.* O rectæ & erectę voces (audacter dicã) præ multorum, qui Philoſophi titulum inſcribunt! audiamus: & cum Heluidio (apud alterum Hiſtoricum) *doctores Sapientiæ ſequamur, qui ſola Bona quæ Honeſta, Mala tantum quæ Turpia: Potentiã, Nobilitatem, ceteraque extra Animum, neque Bonis neque Malis adnumerant.* *Tac. 4. Hiſtor.*

DISSERT. XXII.

Quæ igitur Bona? atque ea ſubtiliter, & Στωϊκῶς diuiſa.

AVD. Audiamus. qui tamen firmiter & ſecure poſſumus, niſi diſtincte Bona Malaque norim'? Ea, meo animo, tibi explicãda sũt, & finibus ſuis limitibuſque claudẽda. LIPS. Æquũ oras. etſi *Ethicorũ* hic proprie locus eſt: tamen notare hic opus, aut in his ſequẽtibuſque natare. Socrates ille olim *hanc ſummam dixit eſſe ſapientiã, bona malaque diſtinguere.* Vere quia ſine ea notitia, nec illa appetere aut ſequi recto pede liceat, nec hæc fugiſſe. Itaque quod apud Homerum ille gloriatur. *Sen. Epiſt. 71.*

-----νοέω ϗ οἶδα ἕκαστα
Ἐσθλά τε ϗ τὰ χέρηα:
------*noui & ſcio ſingillatim*
Quæ Bona, *quæ Mala ſint*:

monitum & exemplum Sapienti eſt, quid præſtet. Faciamus igitur: ego pro copia captuque meo definiam, diuidam ſingula, & ſubiiciam vt

In Zen. in tabella. Τῶν ὄντων, ait Laertius, φασὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ οὐδέτερα. *Eorum quæ ſunt, dicunt* (Stoici) *alia bona eſſe, alia mala, alia neutra.* Satis laxe, *Quæ ſunt*: reſtringo ad hanc materiem, id eſt, quæ in vita, Moribus

Epiſt. 118. ſunt, aut circa. Quid igitur bonum? Seneca: *Finiuit hoc alius, alio modo. Quidam ita*: *Bonum eſt, quod inuitat animos, quod ad ſe vocat. Huic ſtatim opponitur: Quid ſi inuitat quidem, ſed in perniciem? Scis quam multa Mala, blanda ſint.* Reſpondetur: *Verum & Veriſimile inter ſe differunt ita. Quod* Bonum *eſt Vero iungitur: non eſt enim* Bonum, *niſi Verum eſt. At quod inuitat & allicit ad ſe facie, Veriſimile eſt: ſurrepit, ſolicitat, attrahit. Quidam ita finierunt*: Bonum *eſt, quod appetitionem ſui monet: vel, Quod impetum animi ad ſe tendentis mouet. Et huic idem opponitur. multa enim impetum animi mouent, quæ petuntur petentium malo. Melius illi, qui ſic finiuerunt. Bonum eſt, quod ad ſe impetum animi ſecundum Naturã,*

2. De Finib. *mouet.* Cicero varie etiam definit, aut tangit definiri: *Bonum,* inquit, *ſi opus fuiſſet, definiſſes, aut Quod eſſet natura appetẽdum, aut Quod prodeſſet, aut Quod iuuaret.* Quæ prima definitio cum vltima Senecæ in re cõſentit: ſicut & alia,

3. De Finib. quam Cato apud eum prodit. *Boni,* inquit *definitiones*

* *Babylonio.*

*nitiones paullũ opido inter ſe differũt, & tamẽ eodẽ ſpectant. Ego aſſentior * Diogeni, qui Bonum definierit, id quod eſſet Natura abſolutũ.* At aliæ Stoicorum, cum vltimis Ciceronis fere conueniũt: & Laertij hanc habe. Ἀγαθὸν δὲ κοινῶς μὲν, τὸ ὠφέλος ἰδίως δὲ, ἤτοι ταυτὸν ἢ οὐχ ἕτερον ὠφελείας: *Bonũ Communiter eſt, quod Vtile: proprie autem, ſiue ipſum iſtud, ſiue ab eo nõ diuerſum.* In quibus verbis *Vtile* dicunt, ipſam *Virtutẽ: nõ diuerſã, Hominẽ bonũ,* aut *Amicũ.* Sed nota igitur & character Boni præcipuus, prodeſſe.

Sext.Empiric.Adu. Math.& Pyrrhon. Hypoth. 3.cap.20.

Ita Clemẽs germaniſſimus ſæpe Stoicus? Τὸ δὲ ἀγαθὸν, ᾗ ἀγαθόν ἐστι, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ, ἢ τὸ ὠφελεῖ *Bonũ igitur, qua Bonũ, nihil aliud quam prodeſt.* Quod in Deo videre eſt, ſũme Bono & iuuã ſemper Patre. Et quia igitur Vtile, hinc illæ aliæ definitiones ab effectu: *Quod ad ſe inuitat: Quod ſit expetendũ,* & tales. Alia etiã mox in Laertio: Ἄλλως δὲ, οὕτως ἰδίως ὁρίζονται τὸ ἀγαθὸν, τὸ τέλειον κατὰ φύσιν λογικοῦ: *Aliter vero & ſic definiunt proprie Bonũ, Quod abſolutũ ſit ſecundũ Naturam partis Rationalis.* Eſt ſuperior ipſa Diogenis, niſi quod de *Rationali* additũ, rei explicandæ aut terminandæ. Nam ſimpliciter *Secundum Naturã* ſi dicas: videatur cauillo locus, & in Infantibus etiam Bonũ eſſe. Hoc negant.

Lib.1.Pædag.c.8.

Epiſt.vlt.

Seneca huc ducendus: *Quid eſt ſecundũ Naturam? quod contingit & protinus nato, non dico Bonum, ſed initium Boni.* (illa ſemina, de quibus dictum.) Pergit. *Atqui non magis infans adhuc Boni capax eſt, quam arbor, aut mutum aliquod animal. Quare autem Bonum in iſtis non eſt? quia nec ratio. Ob hoc in infante quoque non eſt, nam &*

huic deeſt. Eſt aliquod Irrationale animal, eſt aliquod, nundum Rationale, eſt Rationale, ſed imperfectum. In nullo horum, Bonum: Ratio iſtud ſecũ adfert. Quid ergo inter iſta, quæ retuli, diſtat? Numquam erit Bonũ in eo, quod Irrationale eſt: in eo, quod nondum Rationale eſt, tũc eſſe Bonum non poteſt: in imperfect:, iam poteſt eſſe Bonum, ſed non eſt. Vis breuiter hæc me compecti? In *Irrationali*, vt Bruto, numquam Bonum eſt: in *nondum Rationali*, vt Puero, iam nõ eſt: in Imperfecto, vt adulto, ſed indocto, iam poteſt eſſe, ſed non eſt, quare? quia (iterum Seneca) *hominis Bonum non eſt in homine, niſi cum in illo ratio perfecta eſt.* Antea ſatis diximus de *Conſummata* & *Abſoluta Ratione*. quæ ſola dux ad Bonum, id eſt Virtutem. Et iam ex iſtis vides, cur in Definitione additum, *partis Rationalis*. Atque hic ſubſiſto: pergo, an refræno greſſum, & regredior? Oſtendunt enim ſe & offerunt *Diuiſiones* aut *Diſtinctiones*: quæ pro Stoico quidem ſenſu, neſcio an pro tuo ſint: tenuia quædam aut ſubtilia, vt verum fatear: non tamen futilia aut inutilia, ſi quis rectum pedem aut mẽtem ad illa profert. Age, ponamus obiter & luſtremus: eligamus etiam, ſiquid ad noſtrum illum (*Senecam* ſcis me dicere) aut priſcos auctores, qui hodie in manibus, facit. Multiplex & intricata Diuiſio eſt (Stoicorum propria hæc acumina:) ſed ego diſponam & ſeiungam, quæ tenebras aut confuſionem habeant mixta. Videſis, & patienter, ſi non libenter, hæc audi. Prima diſtinctio:

BONVM trifariam dicunt:

1. *A quo Vtilitas.* vt eſt Virtus. græce efferũt: ἀφ᾽ οὗ συμβαίνει ὠφελεῖσθαι. *atque hoc, vt à prima cauſſa.*
2. *Per quod Vtilitas:* ὑφ᾽ οὗ συμβαίνει ὠφελεῖσθαι: vt iterũ *Virtus*, & amplius, *ſecundum eam Actiones.*
3. *Quod poteſt Vtile eſſe.* ſiue, vno verbo, *Vtibile:* τὸ οἷον ὠφελεῖσθαι: vt dicta iã duo, itẽq; *Amici, Vir bonus, Dij & Dæmones.*

Vides quæ *Bona*, & quo ſenſu graduque dicantur: ex quibus *Virtus* omnia permeat: permeat? imo & contactu ſuo omnia facit. Nam illa οἷον πηγῆς ἔχει χώραν: *fontis vicem habet*: ab ea & aquæ, & quidquid irrigat, humectat, & à ſe atque ex ſe fæcundat. Hæc iſta è Stobæanis colliges, & Sex. Empirico: licebat & ex Laertio, niſi mutila in eo legerentur. Verba eius: Αὐτὴν *In Zenone* τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ μετέχον αὐτῆς ἀγαθὸν, τριχῶς λέγουσι· οἷον, τὸ ἀγαθὸν ἀφ᾽ οὗ συμβαίνει *** ὡς τὴν πρᾶξιν τὴν κατ᾽ ἀρετήν· ὑφ᾽ οὗ δὲ, ** ὡς τὸν σπουδαῖον τὸν μετέχοντα τῆς ἀρετῆς: *Ipſã Virtutem & quod eius participat, trifariam dicunt. Vt, Bonum à quo contingit ** ſicut & Actionẽ ſecundum Virtutem. Per quod ** vti Virum bonum conſortem Virtutis.* Itane *trifariam*? atqui bifaria tua eſt diuiſio, nec vltra. Ipſa exempla peccãt: & vbi notulas poſui, ſcito defectus eſſe, facile è iam dictis explendos. Altera Diuiſio:

BONORVM alia.
1. *In Animo*. vt *Virtutes, Boni habitus, & laudabiles Actiones.*
2. *Extra eum*, vt *Amici, Diſcipuli*, & ſimilia.
3. *Neutra*. vt *Viri probi, & virtutes adepti.*

Hæc quoque Diuiſio ex Stobæo, & Sexto: itemque exẽpla. In iſtis variare aliquid Laertius videtur, præſertim in extremo, an explicare? Tu eum vide. Tertia Diuiſio, ſiue Sub-diuiſio:

BONORVM quæ in animo, alia.
1. *Affectiones eſſe*. vt *Virtutes omnes.*
2. *Habitus, non affectiones*. vt *Studia.*
3. *Neutra*. vt *Actiones ſecundum Virtutem.*

Hæc in Stobæo: iterum Laertius aliter, & in ordine aliquid turbat. Τῶν inquit, περὶ ψυχὴν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἰσιν ἕξεις, τὰ δὲ διαθέσεις, τὰ δὲ οὔτε ἕξεις οὔτε διαθέσεις. διαθέσεις μὲν, αἱ ἀρεταί· ἕξεις δὲ, τὰ ἐπιτηδεύματα· οὔτε ἕξεις οὔτε διαθέσεις, αἱ ἐνέργειαι: *Bonorum in animo alia ſunt Habitus, alia Affectiones* (ſiue quis mauult, *Conſtitutiones*, *alia Neutrum. Conſtitutiones, Virtutes, Habitus*, *Studia*, *Neutrum Actiones.* Quarta Diuiſio.

BONORVM alia.
1. *Finalia*. Græce τελικὰ: vt *Gaudium, Fiducia, & ex Virtute actiones.*
2. *Efficientia*. vt *Prudens vir, & Amicus.*
3. *Vtrumque*. vt *Virtutes omnes.*

In Stobæus: & cum eo Cato apud Ciceronem. *3. De Finib.*
Sequitur illa diuiſio, vt Bonorum alia ſint ad illud Vltimũ pertinẽtia (ſic enim appello, quæ τελικὰ dicũtur) alia autẽ Efficiẽtia, quæ Græci ποιητικά. alia Vtrumque. De Pertinentibus, nihil eſt Bonũ, præter Actiones honeſtas, de Efficientibus, nihil præter Amicum, ſed & Pertinentem & Efficientem, Sapientiam volunt eſſe. Nam quia Sapientia eſt conueniens Actio, ex illo Pertinenti genere eſt, quod autem honeſtas Actiones affert & efficit, ideo Efficiens dici poteſt. Diſcrimen aliquod in exẽplis vides: præſertim vltimo. ſed nempe Sapiẽtia Virtus eſt. & contra. Rationem etiam illam Tul lianam ex Stobæo licet illuſtrare: Αἱ δὲ ἀρεταὶ πᾶσαι καὶ ποιητικά ἐστιν ἀγαθὰ, καὶ τελικά. καὶ γὰρ ἀπογεννῶσι τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ συμπληροῦσι, μέρη αὐτῆς γινόμενα: *Virtutes omnes ſunt Efficientia &* Pertinentia *Bona. Efficientia, quia gignũt faciuntque Felicitatem, Pertinentia, quia eam implẽt, cum partes eius ſint.* In Laertio hæc ipſa: ſed iterum cum defectu, qui apparet inquirenti. In vltimis eſt (vt compendi faciam recitare:) ποιητικὰ δὲ καὶ τελικὰ εἶναι ἀγαθά.* καθὸ γὰρ ἀποτελοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν, ποιητικά ἐστιν ἀγαθά. καθὸ δὲ συμπληροῦσιν αὐτὴν, ὥστε μέρη αὐτῆς γίνεσθαι, τελικὴ: *Efficiẽtia & Finalia eſſe Bona.* Quatenus enim perficiunt Felicitatem, Efficientia eſſe: quatenus complent eam, vt eius partes, Finalia.* Inſerenda vox: ἀγαθὰ, ἀρετάς: *Virtutes:* Senecæ etiam locus eſt qui huc faciat: *Sed vt remoueas illa, quæ aut Summa bona ſunt, aut ſummorum Efficientia:* & *Epiſt. 103.* in iſto genere Virtutes habet. Ex hac igitur di-

uiſione lucem iſtis demus, & ſimul diſcamus, primo & vere Bona non niſi Virtutes eſſe, alia ex communione. Ita Iuſtitia Bonum eſt, non quia Virtutem habet: ipſa eſt enim Virtus: ἀλλὰ τῷ αὐτὴν καθ' αὑτὴν (Clementis verba) καὶ δι' αὑτὴν ἀγαθὴν εἶναι: *ſed quod ipſa per ſe, & ex ſe bona eſt.* Deinde ſecundario, Iuſtum eſſe, Bonum, quia ex ea manat participatque. Ideo ridere libeat quæſtiunculam in Seneca: *An verum ſit, quod Stoicis placet, Sapientiam Bonum eſſe, Sapere: Bonum non eſſe.* Et ratiunculas dat, quas piget reponere. Quin tu & illi ſerio loquimini, Bonum eſſe, quia adfine & conſors illius Boni? Prima diuiſio noſtra rem conficiet: pro meo quidem ſenſu: Satis de Bonis: etiam Malis, quia eadem iſta inuerte, & quadrant omnia, *Definitiones, Diuiſiones, Exempla.*

DISSERT. XXIII.

Quæ Adiaphora, ſiue Neutra? quæ in iis Producta, & Reiecta? aliaque tenuiter inquiſita.

TRANSEO ad tertium membrum, quod neutra continebat: id eſt, neque *Bona*, neque *Mala*, Hoc illud eſt, in quo confligunt & gradum conferunt Academici ac Peripatetici cū Stoicis: qui iſta ipſa bona appellāt, ſed modificantes, *Bona Corporis, aut Externa*: noſtri pernegant, nec niſi *Neutra, Media, Interiecta*, creberrime *Indifferentia* ea dicunt. Diligentiſſime hanc partem percoluerunt: tum ob di-

ctam pugnam, tum quia Ariſto Chius, Pyrrho & adſeclæ aliam ἀδιαφορίαν, *Indifferentiam*, inducebant: qui ita in ſola Virtute & Vitio omnia ponebant, vt rerum delectu ſublato, *cetera pro nihilo haberēt, & inter optime Valere, & grauiſſime Ægrotare, nihil prorſus dicerent intereſſe.* Cicero 2. De Finib. & alij. Idē in Pauperie, Opibus, aliiſque externis: quorū nihil eſſet alteri præ aut poſt-ponendū. Fatua & tamen peruicax ſententia: cōtra quā etſi Cicero aiat *iampridem deſitum eſſe diſputari*: Ibid. tamē poſt illū profecto vixit, imo floruit, & *Sexti Empirici* ſubtiles libri ſuper ea exſtant. Quid, quod Fauorinus Gallus philoſophus, Hadriani æuo, in hac ſecta fuit: qui vſque eo *Epochen produxit, vt negaret vel illud intellectu comprehendi, Solē eſſe.* Galen. contra Acad. Ob hos igitur & tales, Stoici *Adiaphora* curioſe & ſubtiliter examinarunt: & varias Diuiſiones ac Diſcrimina dederunt. Iterum te conuenio, indulge, & patienter, vel ſectæ & Senecæ cauſſa, hæc audi. Primo notant.

ADIAPHORA bifariā dici:

1. *Quæ nec Bona, nec Mala ſunt: neque ad Felicitatem aut Infelicitatem conducunt.* vt *Sanitas, Opes, Gloria*, & ſimilia.
2. *Quæ nec Appetitum, nec Declinationem mouēt* (Græci ſignificāter, μήτε ὁρμῆς μήτε ἀφορμῆς κινητικά:) vt *Pares in capite capillos habere, aut impares.*

Ita Laertius, & Stobæus. At Sextus, *trifariam* vult diuidi: & præter duos modos dictos, hunc

inſerit: *Adiaphorum, ad quod quidē fertur Appetitio. ſed non magis ad hoc quam illud. vt, Drachmis duabus poſitis charactere & nitore paribus, cum alteram oporteat eligere & velim, non magis ad hanc quam ad illam feror.* Parui hoc eſt: illud moneo, Senecam diſcrimina duo dicta tangere atque ipſum inibi exemplum. *Eſt & horum, quæ appellamus Media. grande diſcrimen. Non enim ſic Mors Indifferens eſt, quomodo Vtrum capillos pares habeas: Mors inter illa eſt, quæ Mala quidem non ſunt, tamen habent Mali ſpeciem.* Moneo amplius, de ſolo priore genere ſermonem nobis eſſe: id eſt, de iis, quæ Felicitatē, aut contra, tangunt: quæque Græci dicunt, τὰ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν: *interiecta & media inter Bona* Mal*aque.* Ad fines enim alterutrius veniunt, & ſpeciem eorum habent: re autem ipſa, οὔτε ὠφελεῖ, οὔτε βλάπτει: *neque iuuant, neque lædunt*: ergo vere ſunt *Neutra.* De his igitur videamus, iterumque diuidamus Sunt enim.

Epiſt. 82.

Stob.

Laert.

Adiaphora alia
- 1. *Secundum Naturam.* vt *Sanitas, Robur, Senſuū integritas.*
- 2. *Preter Naturam.* vt *Morbus. Imbecillitas, Mutilatio.*
- 3. *Neutra.* vt *Imaginatio* talis, aut *Viſum.*

Iterumque: *Secundum aut Præter Naturam.*

Adiaphora, alia
- 1. *In Animo:* vt *Ingenium.*
- 2. *In Corpore:* vt *Sanitas.*
- 3. *Extra:* vt *Libri.*

Digitized by Google

Ex his, *Animi* ſemper præferenda *Corporis*: & hæc iis, quę *Extra*. Iterum autem, & præcipui vſus Diuiſio:

ADIAPHORA alia ſunt.

- I. *Producta, quæ Æſtimationem habent*. vt *Ingenium, Sanitas.*
- II. *Reiecta, quæ Deæſtimationem.* vt *Stupor, Morbus.*
- III. *Neutra, quæ non hanc non illam.* vt *Digiti motus.*

Hæc ſunt illa olim celebrata Προηγμένα ϗ Ἀποπροηγμένα Zenonis. Has enim voces primus ille huic rei procudit & appoſuit: vt Differentiam inter ipſa Indifferentia aperiret. Quid enim? Mors & Vita eadem, aut æſtimatione eadem? Opes & Inopia? Valetudo & Morbus? Igitur Stoico more diuiſit ſubtilius: & quædam Προηγμένα dixit, Latine Cicero 3. *De Fin.*
Producta ſiue *Promota*, ad verbum, ad ſenſum, *Præpoſita* ſiue *Præcipua*. quia eminent, & in eligendo aliis anteponuntur. Aduerſa autem iſtis dixit Ἀποπροηγμένα. quæ idem Cicero, pro ſenſu, non pro voce, *Reiecta*. Cauſſa horum nominum ex ipſo Zenone, hæc eſt. *Vt,* aiebat, *nemo dicit in regia Regem ipſum quaſi* *Cic. Ibid.*
productum eſſe ad dignitatem (*id enim eſt* προηγμένον) *ſed eos qui in aliquo honore ſint, quorum ordo proxime accidit ad regium Principatum: ſic in vita, non ea quæ primario loco ſunt, ſed quæ ſe-*

eunde προηγμένα *nominentur*. In Stobæo ipſa, niſi fallor, Zenonis verba: Οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν εἶναι προηγμένον, διὰ τὸ τὴν μεγίστην ἀξίαν αὐτὰ ἔχειν. τὸ δὲ προηγμένον τὴν δευτέραν χώραν καὶ ἀξίαν ἔχον, συνεγγίζειν πως τῇ τῶν ἀγαθῶν φύσει. οὐδὲ γὰρ ἐν αὐλῇ τὸν προαγόμενον εἶναι τὸν βασιλέα, ἀλλὰ * τὸν μετ' αὐτὸν τεταγμένον: *Nulla Bonorum inter Producta eſſe. habent enim maximam dignitatem. At Productum ſecundum locum & dignationem obtinet, & quadamtenus Bonorum natura accedit. Nam nec in Aula Regem produci aut Promoueri dicimus, ſed eum qui proximum ab eo locum habet.* Quæ igitur ſunt iſta *Producta*? Laertius breuiter: Προηγμένα, τὰ ἀξίαν ἔχοντα: Ἀποπροηγμένα, τὰ ἀναξίαν. *Producta, qua æſtimationem habent: Reiecta, qua Deæſtimationem, ſiue Non æſtimationem.* Itaque opponuntur. Cicero declarabit, in perſona Catonis: *Indifferentium alia Æſtimabilia eſſe, alia Contra, alia Neutrum. Quæ æſtimãda, eorum in aliis ſatis eſſe cauſſæ quamobrem quibuſdam Anteponerentur: ut in valetudine, integritate ſensuũ, vacuitate doloris, diuitiis, gloria: alia autem, non eſſe eiuſmodi. Itemque eorum, quæ Nulla æſtimatione digna eſſent, partim ſatis habere cauſſaquamobrem Reiicerentur: vt dolorem, morbum, ſenſuum amiſſionem: partim Non. Atque hinc exortum eſſe illud, quod Zeno* Προηγμένον *contraque quod* Ἀποπροηγμένον *nominauit*. Diuiſio eſt clara, & magis è Stobæo. Τῶν ἀξίαν ἐχόντων, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀπαξίαν ἐχόν-

* Ita hac lego.

3. Finib.

πων. ἃ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀναξίαν, ἃ δὲ βραχεῖαν. τὰ μὲν πολλὴν ἔχοντα ἀξίαν, προηγμένα λέγεσθαι, τὰ δὲ πολλὴν ἀναξίαν, ἀποπροηγμένα: *Æſtimabilium alia multam æſtimationem habent, alia pauxillam. Similiter Deæſtimabilium, alia multam non dignationem, alia pauxillam. Quæ multam Æſtimationem, producta dici: quæ multam Deæſtimationem, Reiecta.* 1. Acad.
Plane hæc cũ Cicerone conſentiunt: an Cicero ipſe alibi ſecum? Nam ſcribit, item ex Zenonis ſcito: *Quæ nec Bona nec Mala ſunt, ex iis quædam Secundum naturã dicebat, alia naturæ Contraria, alia Media* ſiue *Neutra. Quæ ſecundum naturam, ea Sumenda, & quadam Æſtimatione dignanda dicebat: contraque, Cõtraria. Neutra autem, in medio relinquebat, in quibus nihil ponebat momenti. Quæ eſſent Sumenda, ex iis alia Pluris eſſe Æſtimanda, alia Minoris. quæ Pluris, ea Præpoſita appellabat: Reiecta autem, quæ Minoris.* In his verbis vltimis palam *Reiecta* (ea ſunt Ἀποπροηγμένα) ponit inter ea quæ *Secundũ Naturã,* quæ *Sumenda* & *Æſtimanda,* etſi *Minoris.* Ego parũ hæc capio, & ſunt ex diametro priorib⁹ aduerſa: tu vide. Fateor aliquid in Sexto pro hac mente videri, vt Latina quidẽ verſio eſt. nam Græca vidi numquam. Ibi iſta Pyrron 3. c. 24.
Stoici ex Indifferentibus alia aiunt προηγμένα *Promota ſiue Præpoſita: alia* Ἀποπροηγμένα, *Remota ſiue Reiecta. Et illa eſſe, quæ ſufficientẽ habẽt dignitatẽ: vt Sanitatẽ, Diuitias. iſta,* (Reiecta) *quæ nõ habẽt ſuficientẽ dignitatẽ: vt Paupertatem, Morbũ. Neutra autẽ, vt eſt Extẽdere digitũ aut contrahere,* Ita ibi quidem Sextus: an ſa-

tis conſiderate, aut vere? Nam ſi illa *Reiecta* quæ *pauxillam*, vt Stobæus, *dignationem habent:* quo numero Sexto eſt *Dolor*, *Morbus*: quid igitur quæ *Non dignationem* habent? quæ illa aut quo loco, quo titulo erunt? Nam *Dolor* & *Morbus* certe ſunt iſta, & *Contra naturam*, & *Reiicienda*. Itaque aliter, & verius alibi idem Sextus: *Præcipua eſſe. quæ ſatis habent dignitatis: Reiecta, quæ ſatis indignitatis.* Et vix ambigo, in priore eius loco in Græcis ita fuiſſe πολλὴν ἀξίαν, & πολλὴν ἀναξίαν: aut quidem eſſe debuiſſe. De Cicerone igitur, ne aliis, ne ſibi, ne vero pugnet, videndum, an non & is locus vitioſus aut potius mutilus, & ad hanc ſententiam reformandus. Ego opinor. Sed quæ eſt hic Αξία, vel Αναξία? Laertius dupliciter definit: & poſterior nobis apta. Αξίαν εἶναι μέσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον: *Æſtimationem, eſſe mediam quandam facultatem & vſum, conferentem aut conuenientem ad vitam ſecundum naturam.* Et Deæſtimatio igitur, contra. Verti *Æſtimationem*, & ita, vt notare potuiſti, Cicero: at Seneca noſter *Pretium* hoc dicit. Ita enim alibi: *Indifferentia habere in ſe aliquid Pretij, & eſſe alia aliis potiora.* Iterumque: *Corporum bona in totum non ſunt Bona. his Pretium quidem aliquod erit, ceterum Dignitas non erit.* Non ecce vertere voluerunt *Dignitatem*, etſi poterant: quam propriam vere Bonorum, id eſt virtutis, aſſeruerunt: Sunt autem hæc ipſa *Producta*, & *Reiecta*, quæ aliter *Commoda* & Incommoda Latini Dixerunt: Græci εὔχρηστα

Aduerſ. Matthem

De Vit. Beat. c. 22.

Digitized by Google

& δύχρηστα. Seneca: *Alia eſt Commodorum* *Epiſt.87.*
conditio, alia Bonorum. Commodum eſt, quod plus Vſus habet, quam moleſtia: Bonum eſt ſincerum, & ab omni parte innoxium. Nota de *Vſu*, & ad Græcam illam vocem adſpectum. Cicero Cauſſam nominis paullo aliam ſuggerit: *Res* *4. De Finib*
quas nos (Academici) *Bonas dicimus, Zeno conceſſit, vt haberentur apta, habiles, & ad naturam accommodata: faterique cœpit ſapienti commodius eſſe, ſi ea quoque habeat.* Seneca de iiſdem iterũ: *Cõmoda ſunt in vita et Incõmoda, vtraque* *Epiſt. 92.*
extra nos. Quid ais? *extra nos?* ergo illa *Corporis*, Commoda non ſunt? Sunt hercle. ſed *extra nos*, id eſt Animum, primam & pene totam noſtri partem. Iterumque idem: *Bona illa* *Epiſt.74.*
ſunt vera, quæ Ratio dat: cetera, opinione Bona ſunt. Itaque Commoda vocentur, & vt noſtra lingua loquar, Producta. Vides palam, eadem cum Productis eſſe. Ciceronem adde: *3. De Fin.*
Commoda & Incommoda, ita enim ἐυχρηστήματα & δυσχρηστήματα *appello* Et quare ea ſic Zeno? quia, χρείαν, *Vſum*, non ὠφέλειαν, *Vtilitatem*, habent. Plutarchus Zenonios irridens: Ληπτὰ καὶ οὐκ αἱρετὰ, οἰκεῖα καὶ οὐκ ἀγαθὰ, καὶ ἀνωφελῆ μὲν, εὔχρηστα δέ: *Sumenda, non Expetenda, Apta natura, non Bona, Inutilia, tamen Commoda.* Vbi amplius obſerues Stoicorum in vocibus cautionem aut dilectum & *Sumi* Indifferentia, non *Expeti*: quod eſt Virtutis. Cicero: *Quæ illi* (Academici) *Bona dicerent Prapoſita eſſe, non Bona: & Sumenda* *4. De. Fin.*
potius, quam Expetenda. Iterum: *Duo nobis opera pro vno Stoici reliquerunt, vt alia Sumu-*

Ibid. *mus, alia Appetamus.* Iterumque: *Valetudi-
nem bonam Expetendam negant eſſe, Eligendam
dicunt.* Seneca ex hac formula locutus: *Sum-*
Ibid. *pturum me, ſi detur Electio, Sanitatem & Vires.*
Non locutus alibi: *Commoda tamen illa eſſe, &*
Epiſt. 92. *Expetenda, non negamus.* Minime vero *Expe-
tenda*: & Stoici tui culpent. Cicero planiſſime:
Itaque illa (Commoda) *non dico me Expetere,
ſed legere: nec Optare, ſed Sumere: contraria
autem non Fugere, ſed quaſi Secernere.* A Sto-
bæo etiam hic aliqua lux: qui vniuerſe profert,
πάντα τὰ κατὰ φύσιν, ληπτὰ εἶναι, πάντα τὰ
4. De finib. in extremo. παρὰ φύσιν, ἄληπτα: *Omnia* (Indifferentia) *quæ ſe-
cundum naturam, Sumenda eſſe: quæ contra, non
Sumenda.* ſiue vt Cicero, *reiicienda.* Ita enim de
iiſdem Stoicis: *Exſilium & publicationem bono-
rum, Reiicienda eſſe, non Fugienda.* Supra dixit:
Secernenda. Zeno ipſe, apud Athenæum, τὴν
μὲν εὐχὴν (ita legendum, non ἀρχὴν) αὐτῶν
καὶ φυγὴν ἀπεῖπε *Optationem aut Fugam iſtorum*
Lib. 6. *abdicat*: quid ergo? τὴν χρῆσιν προηγουμένως
(ſic item leges) ποιεῖσθαι προστάσσει, ὅπως
ἀδεῆ καὶ ἀθαύμαστον πρὸς ταῦτα διάθεσιν τῆς
ψυχῆς ἔχειν: *vti illis cum iudicio & ante-
cedente notitia iubet, & metus aut admirationis
expertem animum erga talia habere.* Plura hæc
poſſim: ſed dic ore libero, an iamnunc non fa-
** Curioſa & Super uacua.* ſtidis? non, inquam, tenuia hæc aut & * περίεργα tibi viſa? AVD. Si verum amas, viſa Et ô gra-
ues illos Zenonas & Cleanthas, per hæc dume-
ta incedere, & in his verborum, vt ſic dicam,
præſtigiis hærere? Quid enim aliud, quam no-
minum quædam prœlia, ne dicam illudia, iſta

ſunt? Non *Bona*, ſed *Producta*: non *Mala*, ſed *Reiectanea*. In re igitur conſentis? eodem loco & pretio, quo alij, habes? Verba verſas & diſſimulas, ſed ægre expedis, & flexu ad eamdem metam venis. Cicero ſæpe hoc iis obiicit: & noſter etiam Auguſtinus: qui hæc omnia *verborum certamini, non rerum examini, cenſet deputanda*. Meo animo, iſta ſi non fidem, grauitatem ſectæ detrahunt, & vellem abſtinuiſſe. 9. De Ciu. cap. 4.

DISSERT. XXIV.

Non eſſe has Logomachias, aut Periergias: & ad rem voces iſtas facere, idque obiter oſtenſum.

LIPS. Quid ſi & ego temperaſſe velim? nimia acumina non amo: ſed temperaſſe, non abſtinuiſſe. Mihi tamen ad rem facere videntur ipſa hæc verba, & aut frenum cupidini, aut ſtimulum dare. Nihilne intereſt, vtrum *Bona*, an *Producta* appellem? Si bona, incitor, & præſumo iam appetenda. Sin autem *Producta*, diſco fines Boni tangere, ſed iudicio debere induci. Ipſa voce igitur admoneor, non nimis & ſtatim inhiare. Idem in iis, quæ *Mala* vulgo dicunt: ipſi *Reiecta*: intelligo non nimis fugienda eſſe, & interdum, ſi Virtutis in iis materies appetenda. Ciceronis illa non audio: *Qui doces paratiorem me ad contemnendam pecuniam fore, ſi illam in rebus Prapoſitis quam ſi in Bonis duxero? fortioremque in patiendo dolore, ſi eum aſperum & difficilem perpeſſu,* 4. De Finib.

quam ſi Malum dixero? Imo doceam hoc, Ci-
In Cratylo. cero: & verba incitamentum animis dant, aut coercitionem. Eadem etiam doctrinam. quo enim fine alioqui nomina, niſi vt res intelligatur? Et bene Plato ea rerum δηλώματα *notificationes* eſſe dixit. Itaq. idẽ ait: Ὀνόματος ὀρθότης ἐστὶν αὕτη ἥτις ἐνδείξεται οἷόν ἐστι τὸ πρᾶγμα: *Nominis rectitudo illa eſt, vt qualis res ſit, oſtendat.* Quid tu igitur mihi Bona appellas, quæ nec te iudice plane talia ſint? mala eſſe poſſint? Zeno vitauit, & *Media* dixit, & oſten-
Epiſt. 82. dit à Virtute aut Vitio, ab Vſu vel Abuſu, decus aut dedecus iis aduenire. *Omnis enim res,* ait Seneca, *quod non habuit decus, addita Virtute ſumit. Cubiculum lucidum dicimus, quod idem obſcuriſſimum eſt nocte. Dies illi lucem infundit, nox eripit: ſic iſtis, quæ à nobis Indifferentia dicuntur. diuitiis, viribus, honoribus, regno: & contra, morti, exſilia, mala valetudini dolori. Malitia aut Virtus dat Boni vel Mali nomen.* Itaq; diuitiis male vtor? malæ fiũt: bene? bonæ. Sed hoc etiã diſco, rem tã ambiguã cautecuſtoditeque habendam. Nimias non appetã, quia vt ferrum facile ad rixas aut pugnã irritat, ſic ad vitia opes. Impediunt etiam, & velut ſarcinæ aut laciniæ ſunt ituris ad Bonam mentem. Socrates olim: Αἱ μὲν ποδήρεις ἐσθῆ-
A[illegible] τες τὰ σώματα, αἱ δὲ ὑπέρμετροι περιουσίαι τὰς ψυχὰς ἐμποδίζουσι. *Veſtes longæ & talares corpora, opes autem nimiæ animos impediunt.* Bona ſimilitudo, & Apuleio placuit concinne vſurpare: *Forunam velut tunicam, magis concinnam, quam longam probare.* Itaque ſapiens habet

Digitized by Google

habet, non adſeruat: & vere χρήματα, non κτήματα ea facit. Sed nec ab illis ſe æſtimat: dumtaxat, ſi Mens bona adeſt, dixerit,

Μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει:

Beatus eſt, qui Mentem & vna Opes habet.

Imo beatus, qui ſolam etiam Mentem habet: etſi cum ea & illas mallet. Neque enim *Eligere* ab eo amouemus, etſi *Appetere* damnamus Nam ille quidem opes, vires, honores, *totum Fortunæ regnum deſpiciet : ſed ex illo tamen, ſi dabitur electio, molliora ſumet.* Idem fortiter & ex animo clamabit, *Sen. de Vita beat. c. 25.*

Laudo manentem. ſin celeres quatit
Pennas reſigno quæ dedit, & mea
Virtute me inuolo. probamque
Pauperiem ſine dote quæro.

Audis? dotem habeat Virtus, non habeat, ipſam ambit & amat: nec accedere ei aut decedere per externa quidquam putat. Ad hæc talia animis imprimenda, ne vitio Zenoni vertatur nomina appoſita inueniſſe, & quæ oſtendant aut liberent à populari errore. Diffundi iſta poſſint, dies contrahit: & ecce, dum loquimur,

----ἠέλιος κατέδυ, καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλθε:

Iam ſol occidit, & venere crepuſcula noctis.

Vale & vade igitur, cras, ſodes, redi.

IVSTI LIPSI
MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM LIBRI III,

DISSERTATIO PRIMA.

Ingreſſio ad Sermonem. Aliquid contra Spem & Metum: ad Decreta deinde tranſitus factus.

AVD. Numquid pergimus in Sapientiæ hac via? Valde opus eſt, & cottidie audimus quæ turbent aut deiiciant, niſi ab illa firmemur. LIPS. Quæ tu iterum triſtia, ô cum Homero, μάντι κακῶν? AVD. Nam antea bellum fuit, nunc & rebellio acceſſit: ac miles noſter ius faſque imperij omne exuit & calcauit: audiſtin? Annibal in ſomniis olim *Serpentem* vidit, qui *Vaſtitatem Italiæ* denunciabat: ego vigilans meæ Belgicæ hanc ipſam. Quo loci ſumus Lipſi? *quam prendimus arcem?* LIPS. Hanc Philoſophiæ, vt aiebas: in quam pedem cœpimus ferre. Quo enim alio fine & fructu, niſi vt in hęc talia nos firmet? Pythagoras olim (cuius ego ſingula Sententiarum fruſta, gemmas habeo:) ille inquam ſcite: Ὥσπερ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος, μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωμάτων, οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας, εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλῃ: *Sicuti Medicinæ nullus*

Marginal notes: *Vates malorum.* (beside μάντι κακῶν) — Stob. Ser. 80. (beside σωμάτων … ψυχῆς)

vſus fructusq. eſt, morbos à corporibus non depellentis, non item Philoſophia, niſi vitia ab animo. *Epiſt. 15.*
Et quæ vitia? cũ alia tũ præcipue eorũ fomites aut fontes: *Spem* & *Timorẽ*. Alternis inter hæc iactamur, auidi ſemper aut trepidi: & à caſibus Fortunæ ſuſpenſi. Bene Seneca: *Stulti vita ingrata eſt, trepida eſt, tota in futurũ fertur.* Quare ingrata? præsẽtia enim aut preterita in numerũ aut lucrũ nõ veniũt: nec ſiſtimus, ſed sẽper prominemus. Quare trepida? quia & *maiora vero timemus, & antequã timenda, timemus.* Permittimus deinde nos affectui, nec Ratione vlla reuocãte, auferimur: *et ſic vertim⁹ terga queẽadmo dũ illi, quos puluis motus fuga peccorum exuit caſtris.* Quid ergo? inquies. nihil prouidebo, aut precipiã? Non hoc ſuadeo. Timere te, non prouidere veto, vexari, non vitare. Imo vero hac ipſa ad Securitatem te via ducã: quam videor preclusiſſe. S*i vis omnem ſolicitudinem exuere, quidquid vereris ne eueniat, euenturum vtique propone, & quodcumque illud eſt malum, tecum ipſe metire, & timorem tuum taxa*, Audis? timorem tuum exues, omnia timendo. Sed addidi, *metiendo* etiam & *taxando*. Nam quale illud eſt, quod eueniet? verum, an imaginarium malũ? Si verum, in me eſt fugere, nec inuitus ad Vitium impellar. Sin autem à Fortuna aliquid, & iſta vulgi mala: iam heri didicimus, Mala hęc non eſſe. Avd. Didicimus: ſed re & effectu exſerere, & ſic ſe gerere, ô Herculis ille labor! Lips. Socratis, & qui eum ſequi volunt. Cur autem non facias? Non enim vt aues quæ canere aut loqui doctæ, nihil vltra voces ſciunt: ſic

Sen. Ep. 13

Ibid.

Epiſt. 24.

nobis Philoſophia diſcēda, aut habitudo: apage: ſed illa animo induēda eſt: atq. etiā *circūdanda* Sen. Ep. 82. *eſt, velut inexpugnabilis murus, quem Fortuna multis machinis laceſſitū nō trāſit.* Anthiſtenes Laert. olim hoc monebat Τείχη κατασκευαστέον ἐν τοῖς ἡμῶν ἀναλώτοις λογισμοῖς *Muros cōſtruēdos in animi noſtri ſenſibus, nulla vi expugnandis.* Et quos muros? illos *Decretorū*, de quibus heri diximus: quæ ſi bene imbibis, ſeruas, exerces. Dij boni, quid te leuium iſtorum lędat? In theatris ille cum plauſu dixit:

-----nam ſi Regnum à me Fortuna atque Opes
Eripere quiuit, at Virtutem non quiit.

Et vides generoſas, & vt ſic dicam, Stoicas voces etiam in vulgus cadere, & excipi ac probari; Quæ igitur in nobis, & manu noſtra ſunt, curemus: hæc alia, quid niſi Deo permittamus? Et fidenter quidem permittamus. Nam cum Socrate, τὸ δέ γέ μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς Plato in Phædone. εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἓν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι: *Illud mihi apte dictum videtur, Deos eſſe noſtrum curatores, & nos velut poſſeſſionem aliquam Deorum eſſe.* An igitur ſua, imo ſuos neglegant? Cō- Plu. Sympoſ. 4. cap. 4. fide, & certum animi robur indue aduerſus hæc incerta. Quid ſi ad Spem etiam te vocē? Philoſophi olim fuere, qui *omnia in iſta ponebant*, eamque συνεκτικώτατον εἶναι τοῦ βίου *cenſebant continere maxime & conſeruare vitam:* ideoque *Elpiſtici* Græce ſunt dicti. Neque deſtricte Sen. 3. Quæſt. Nat ſectam damnem: ſi non ſola Spes & ſemper admittenda, ſed cum Metu vtiliter temperetur. *In ſecundis nemo confidat, in aduerſis nemo diffi-*

Digitized by Google

dat: alternæ vices ſunt rerum. *Manil.*

Et ſubtexta malis bona ſunt, lacrimæque ſequuntur.
Vota, nec in cunctis ſeruat Fortuna tenorem.

Noſſe & attendere hanc inconſtantiam, conſtanti etiam viro dignum, & ab ea in Decreto illo firmari, ſequi Deum. Sed quid in Publicis moramur? ian non magis è re noſtra, ad nos redire? Socratis perpetuum monitum:

Ὅ, τί τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται:

Quid propria tibi in æde Bonique Malique geratur.

Hoc iubebat atendere, in vna ea cura curioſum eſſe Faciamus, & ad *Decreta* noſtra redeamus: quorum *Radicem* heri vidimus & *Truncum*. Iam ex iſto ecce *Rami* & *Ramuli* adſurgunt, mira ſerie nexi. Proprium hoc Stoicorum, vincire omnia, & quaſi anulos nectere in catena: vt non ordo ſolum, ſed ſequela & cohæſio ſit rerum. Tullij ſuper ea re iudicium: *Hercules* 5. De Finib. *fatendum eſt quod ſentio: mirabilis eſt apud* Stoicos *cotextus rerum. Reſpondent extrema primis, media vtriſque, omnia omnibus. Quid ſequatur, quid repugnet, vident: & vt in Geometria, prima ſi dederis, danda ſunt omnia.* Hæc cauſſa, cur apud eundem Cato conſectaria appellet. 3. De Finib. *Conſectaria me,* inquit, *Stoicorum breuia & acuta delectant.* quia nẽpe mutuo ſeſe conſequuntur, & deuincta hærent: ipſum illud grande argumentum veritatis. Nam falſa diſcordant. Sed ad rem eamus.

DISSERT. II.

Diſtinctio Decretorum. Contra Paradoxa, aliquid & pro iis.

DEcreta igitur duplicia reliqua mihi video, *Paſſiua* & *Propria*: vt ſic diſtinguam, docendi cauſſa, & appellem. Priora illa, quæ paſſim in Philoſophantium ſcholis fere obtinent: iſta, quæ peculiaria huic ſectæ: & habent contradictionem. Illa, nec lucem nec probationem noſtram valde deſiderant: ideoque tuto ſeponam. Iſta vtrũque poſcunt, & præuaricer in ſuſcepta cauſſa ſi omittã. ARX enim, vt ſic dicã, Stoicorũ eſt in iſtis. Nam decantata illa *Paradoxa* intelligo: quæ ita ipſi Stoici dixerunt, non (vt Plutarchus obiicit) μετ' εὐκολίας δεχόμενοι τὴν ἀτοπίαν, *ſponte & vltro confeſſi abſurditatem:* ſed quia præter opinionem multorum ſunt, & audita nouitatem vel admirationem habent. A quo effectu Cicero *Mirabilia*, vel *Admirabilia* vertit. *Mirabilia Stoicorum*, inquit, *quæ Paradoxa nominantur.* Alibi: *Paradoxa Stoici, nos Admirabilia dicamus.* Neque aliter vertit: at Seneca *Inopinata*, apte ſane ad verbum, ſiue ſenſum. *Illa quæ videmur*, inquit, *Inopinata omnibus dicere, Paradoxa Græci vocant.* Sunt igitur præter opinionem, at non veritatem, vt in re videbis. AVDITOR. Illane te dicere, quæ vulgo iactantur, imo & ridentur, *Solum ſapientem re-*

De cõmun. Notion.

4 Acad.

4. De Fin.

gem diuitem, pulchrum: & hæc iſta? Lips. Hæc iſta, & plura. Aud. Atqui Cicero iam ea exſecutus eſt: & ne ſic quidem approbauit. Quid approbaret? fatetur ipſe vt *Leuia vina eſſe: quæ magis guſtata, quam potata delectent* Iterūq; alibi: *Magnifice primo dici, conſiderata minus probari* Quid ita? quia aut falſa palam ſunt, ſi in formula manes: ſin ab ea declinas, vulgatum aliquid, neque magnum, dicis. Ipſe hoc tuus Seneca agnoſcit: apud quem aliquis ad Stoicos *Magna promittitis, & quæ ne optari quidē nedum credi poſſint. Deinde ingentia locuti, cum negaſtis pauperem eſſe Sapientem, non negatis ſolere illi & ſeruum, & veſtem, et tectum, & cibum deeſſe. cum ſapientem negaſtis inſanire, non negatis & alienari, & parum ſana verba emittere, & quidquid vis morbi cogit, audere. Cum ſapientem negaſtis ſeruum eſſe, iidem non itis inficias, & vanum iturum, & imperata facturum, & Domino ſuo ſeruilia præſtiturum miniſteria. Ita ſublato alte ſupercilio, in eadē quæ ceteri deſcenditis, mutatis rerum nominibus.* Audis, Lipſi, ipſum illum noſtrum doctorem? & pro eius hac mente iterum Cicero: P*aradoxa prima ſpecie admirationem, re explicata riſum mouent*. Itaque ſunt velut gryphi, qui per luſum proponi ſolent & inuolui, tum explicari. Ac tui quidem iudicij res eſto: ſed tamen vide, an non melius cum Plutarcho, hæc omnia εἰς τὸ τῶν ἑώλων καὶ ψυχρῶν ἀγορὰν, *in eunidorum ac frigidorū claſſem*, abiici ac relegari. Lips. Duo videris dixiſſe, cur ego abſtineā de his dicere: quod & Cicero iam fecit, & fruſtra

4. De Fini. Ibid.

De Conſtāt. Sap. cap. 3.

4. De Fin.

De comm. Notion. adu. Stoic.

etiam fecit: quia in re calcanda magis hæc videntur, quam attollenda. Quod ad prius breuis & vera reſponſio: Ciceronem pauca è multis (ſex in vniuersũ) nec ea pręcipua tractaſſe. Oratorio etiam quodã more tractaſſe: quod aliter ſolet, & debet, fortaſſe in his Scholis. Ad alterum, ipſis rebus magis mox reſpondero, quam verbis. Quid enim communiter ea dilaudem vel approbem? per ſingula eundum eſt, & iudicij quadam lance examinanda & libranda ſunt. Pauca tamẽ etiãnunc ad illa tua nõ teſtimonia, ſed aduerſariorũ conuicia, licet. Quid enim aliud Cicero aut Plutarchus, quam Academici, id eſt ex profeſſo Stoæ noſtræ hoſtes? At ille ait, vt *leuia vina* eſſe. Leuia acria & generoſa veriſſime ego dixerim: atque vt illa frigus vel languorem ſtomachi: ſic hæc animi excitare, demiſſa. Nam guſtare, parum eſt: potare & demittere, inquam, opus, ſi vim & vigorem ſenſurus eſt talium Decretorum. Sed tum, inquis vulgatum aliquid dicunt. Vulgatum? falſum eſt: omnia illorũ ſupra vulgus? an non hæc quæ ſupra philoſophorũ etiã vulgus? Fatemur, ſi qua nimis elata vel vt in fidibus intenta fuerunt, remitti interdum interpretatione, & ad concentum reduci; ſed tamen ita, vt ſublimia maneant, & generoſo ſemper honeſto purpurata. Chryſippus hoc animoſe: Διὸ καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ τε μεγέθους, καὶ τοῦ κάλλους, πλάσμασι δοκοῦμεν ὅμοια λέγειν καὶ οὐ κατ' ἄνθρωπον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν: *Propterea ob excellentem & magnitudinem, & pulchritudinem, videmur Fabulis ſimilia dice-*

Apud Plut. De Cotrar. Stoic.

re, neque pro homine, aut humana iſta natura loqui. Audin tu Confeſſionem? *Gryphos* obiicis: iſte ſcit & *Fabulas* obiici: ſed & cauſſam veriſſimam addit. Magnitudo & pulchritudo rerum, atque vna verborum eſt, quæ habet attonitos: ſed quos? viles nempe & ignauos, & qui a terra ſua non ſurgunt. Sunt enim παράδοξα μὲν, καθάπερ καὶ ὁ κλεάνθης ἔλεγεν, οὐ μὴν παράλογα: *Inopinata, vt Cleanthes aiebat, ſed non falſa.* Quod ſi in verbis aliquid inuoluti vel ambigui explicari, quæ inuidia eſt? Hoc eſt quod Seneca fatetur: *A conſuetudine quædam,* De benef. *quæ dicimus, abhorrent: deinde alia via ad conſue-* 2. cap. 35. *tudinem redeunt. Negamus iniuriam accipere Sapientem: & tamen qui illum pugno percuſſerit, iniuria damnabitur. Inſanire omnes Stultos dicimus: nec tamen omnes curamus elleboro.* Item inter alia dicimus, Omnia eſſe ſapientis. Quid ergo? tuum & tuum tibi eripio? moderor, & communi etiam ſenſu ac conſenſu verum id oſtẽdo. Talia in aliis, ſingillatim mox declaranda. Nec enim lubet diutius, vt in proluſione, ventilare: vnum Ciceronis teſtimonium, vbi ex animi ſentẽtia, non pro Academico loquitur, addam. *Mihi,* inquit, *iſta Paradoxa quæ appellantur,* Præfat. in *maxime videntur eſſe Socratica, longeque veriſſi-* Parad. *ma.* Vis aliquid luculentius? vetera & à Socrate facit, id eſt ipſo Sapientiæ capite: & cum veritate ex aſſe conſentientia. Pleraque (non auſim, omnia) ita ſunt: videamus, &

----tu te dictis præbere memento. AVD. Nemo-ne. non magis Telemachus, apud Homerum, illis Mineruæ. Contra ſiquid dixi, id factum.

Non tam certandi ſtudio, quam propter amorē, quod diſcere aueo, & te audire.

DISSERT. III.

I. Paradoxum poſitum, & explicatum, Sapientes omnes pares eſſe.

DIXIMVS igitur, omiſſis. *Paſſiuis* ſiue *Communibus, Inopinata* hæc *Decreta* explicatum à nobis iri: idque eo ordine, quo quidque eorũ *Trunco* ſuo (lubet enim non abire ab hac imagine) proxime adhæret. Vt ex ipſo grãdiores primo *Rami*, tũ *Ramuli* ex iſtis adſurgũt & enaſcũtur: ſic *Decreta* maiora, & ex iis minuſcula video ſuboriri. Illa igitur præmittam, & in cõfuſis etiam ordinem aut eruam aut inſtituam, qua poteſt primum *Paradoxum* eſto, *Sapientes inter ſe pares*: quod Academiæ & Lyceo oppoſitum ſcito. Origo proxima illi à *Trunco, Solum Honeſtum Bonum eſſe*: vt iam videbis. Ego ita efſero, duce Seneca noſtro: *Quicumque fuere Sapientes, pares erunt & æquales.* Cicero paullo aliter: *Sapientes omnes ſumme beatos eſſe.* In idem cõuenit. qui enim in ſummo omnes ponit, hoc ipſo in æquali. Noſter: *Inter cetera, hoc habet boni Sapientia: nemo ab altero poteſt vinci, niſi dum aſcenditur. Cum ad ſummum perueneris, paria ſunt. Non eſt incremento locus, ſtatur. Numquid Sol magnitudini ſuæ adiicit? numquid Luna, vltra quã ſolet, procedit? Maria non creſcunt, Mũdus eũdem habitum ac modũ ſeruat. Extollere ſe, quæ iuſtã magnitudinẽ explenere, nõ poſſunt.* Pul-

Epiſt. 79.
4. De Fini.
Epiſt 79.

cherrime, vt ſemper, & à cæleſtium etiam exẽplo. Sed ætiologia ipſa eſt in primario Decreto, quod dixit, *Honeſtũ ſolum Bonũ eſſe*. Si enim ita, ergo ſolum Beatũ facit: ſi Beatũ, ergo perfecte, & vt nihil deſit. Nam Cicero hoc recte: *Quid minus probandũ, quam eſſe aliquem Beatum, nec ſatis Beatum? Quod autem ſatis eſt, eo quidquid acceſſerit, nimium eſt: at nemo nimiũ Beatus eſt, & nemo Beato Beatior*. Et noſter doctor: *Illud abſurdũ eſt, quod dicitur* (ab Academicis) *Beatũ futurum vel ſola virtute, non autem perfecte Beatum: quod quemadmodum dici poſſit, nõ reperio. Beata enim vita Bonum in ſe perfectũ habet, inexſuperabile: quod ſi eſt, perfecte Beata eſt*. Et ſtatim: *Quemadmodum Summũ adiectionem non recipit (quid enim ſupra Summum erit?) ita nec Beata quidẽ vita, quæ ſine Sũmo bono non eſt*. Pluſcula ibi, & vide. Sed tria ecce hic opponi poſſunt, & ſolẽt: aut ab ipſo *Bono* eã creſcere, aut à *Tẽpore*, aut ab *Vſu*. Singula videnda, & reiicienda ſunt. Non à Bono, ſi in Virtute ponis: quia illa non intenditur aut creſcit. Laertius inter ſcita Stoica: Δοκεῖ δὴ πᾶν ἀγαθὸν ἐπ' ἄκρον εἶναι αἱρετὸν καὶ μήτε ἄνεσιν, μήτε ἐπίτασιν, δέχεσθαι: *Videtur iis omne Bonum in ſummo expetendum, neque remiſſionem, aut intentionem ſuſcipere*. Seneca: *Sapientia perſuadebit, vnũ Bonũ eſſe quod Honeſtũ eſt. hoc nec remitti nec intẽdi poſſe, non magis quã regulã, qua rectũ probari ſolet: quã ſi flectes, quidquid ex illa mutaueris, iniuria eſt recti. Idẽ ergo de Virtute dicemus: & hæc recta eſt. flexurã nõ recipit, rigida eſt, amplius intẽdi nõ poteſt*. Et ante: *Idẽ eſſe dicebat Socrates Veritatẽ, & Virtutem: quo-*

5. De Fin.

Epiſt. 84.

In Zen.

Epiſt. 71.

Ibid.

modo illa non creſcit, ſic nec Virtus quidē. Habet
5. De Fin. *numeros ſuos, plena eſt.* Itaque Cicero benecō-
cludit: *In Virtute ſola & Honeſto cum ſit Bonū poſitum: cumque nec Virtus, vt placet Stoicis, nec Honeſtum creſcat: cum id augeri non poſſit, in quo vno poſitum eſt Beatum eſſe: qui poteſt eſſe quiſquam alius alio Beatior?* Æquales ergo omnes ab hac parte. At enim Naturalia vel externa bona accedent, & augebūt. Ante hæc remouimus:
Sē. epiſt. 79. & nunc breuiter. *Alius fortaſſe erit affabilior, alius expeditior, alius in eloquendo promptior: ſed illud de quo agitur* (Bonum verum) *quod Beatū facit, æquale erit in omnibus.* Accedant omnia il-
Cato apud Cicer. 3. De Finib. la Externa, nihili ſunt præ Virtute: *& vt obſcuratur & offunditur luce Solis lumen lucernæ, & vt interit magnitudine maris Ægæi ſtilla muriæ, & vt in diuitiis Crœſi, teruncij acceſſio, & gradus vnus in ea via, quæ eſt hinc in Indiam: ſic cum ſit is Bonorum finis, quem Stoici dicunt, omnis iſta rerum in corpore ſitarum æſtimatio, ſplendore Virtutis & magnitudine, obſcuretur, obruatur, atque intereat neceſſe eſt.* At enim *Tempus* ipſum igitur. quo fruar illo Bono, non adiiciet? non ero Beatior multos annos in poſſeſſione Virtutis, quam ſi dies aut pauculas horas? Id quoque ne-
Epiſt. 74. gant. Seneca: *Summum Bonum nec infringitur, nec augetur, in ſuo modo permanet. vtcumque Fortuna ſe geſſit, ſiue illi ſenectus longa contigit, ſiue citra ſenectutem finitum eſt, eadem menſura Summi Boni eſt, quamuis ætas diuerſa ſit.* Imagine deinde hoc declarat: *Vtrum maiorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium eius pertinet, non ad formam: licet aliter*

diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & in eum, in quo ſcriptus eſt, puluerem ſolueris, in eadē vterque forma fuit. Iterūque vniuerſe: *Quod rectū eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tēpore: nō magis produci, quam cōtrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero, in quantum voles, corripe, & in vnum diem coge, æque honeſta eſt.* Cicero pariter: *Qui Bonum omne in Virtute ponit, is poteſt dicere, perfici Beatā vitam perfectione Virtutis. negat enim Summo Bono adferre incrementū diem.* Et diffuſius apud eum Cato: *Recta effectio, item* Conuenientia, deniqueipſum Bonum, quod in eo poſitum eſt vt naturæ conſentiat, creſcendi acceſſionem nullam habet. Ut enim oportunitas non fit maior productione temporis, ſic hæc, de quibus dixi, non fiunt temporis productione maiora. ob eāque cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda Beata vita ſi ſit longa, quam ſi breuis: vtunturque ſimili. Ut ſi cothurni laus ſit, ad pedem apte conuenire: neque multi cothurni paucis anteponerentur, neque maiores minoribus: ſic quorum omne Bonum Conuenientia atque Opportunitate finitur, nec plura paucioribus, nec longinquiora breuioribus anteponentur.* Iterumque noſter Seneca, aduerſum Academicos, *Dicā quid ſit, ex quo veniat hic error* (diſcriminandi Beatitudinem:) *neſciunt* Beatam *vitam vnam eſſe, In optimo illam ſtatu ponit qualitas ſua, non magnitudo. Itaque in æquo eſt longa & breuis, diffuſa & anguſtior, in multa loca parteſque diſtributa, & in vnum coacta.* Plura addit: vide. Plutarchus hoc ipſum ita, in Stoicis ſcitis, quæ carpit: Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρό-

1. De Finib.

3. De Fini.

*De qua li. 2. Diſſert. 15

Epiſt. 85.

νος οὐκ αὔξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἂν ἀκαρὲς ὥρας γένηται φρόνιμος, οὐδενὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τοῦ τὸν αἰῶνα χρωμένου τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καταβιοῦντος. *Quod Bonū Tempus nō augeat, ſi accedat. ſed ſi quis vel punctiſtitiū horæ prudēs fuerit, nulli conceſſurū in felicitate, qui vel lōgiſſimū anū virtute ſit fruitus, & beate in ea vixerit.* Carpit hoc ipſū, inquam, Plutarchus: ſed quid mirum? nam ille inter eos, qui ex profeſſo contra ſentiunt, & docent: de quibus iam addā. Nā de *Tempore* illud. fere conuenit cū *Vſu*: etſi diſtinxi. An igitur nec ab *Vſu* augetur Felicitas? Adſerunt alij: & iam olim Pythagorei. Ex quorum ſchola Archytas definit εὐδαιμονίαν, χρῆσιν ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ. *Felicitatem, Vſum virtutis, idque cū Succeſſu.* Ecce, nō Vſum ſolū, ſed Succeſſu requirit: & valde Felicitatē ad Externa porrigit ac nectit. Quis enim εὐτυχίαν illam ſibi ſpondeat? imo addit: Τὰν ἀρετὰν μὲν καὶ ἐπιστάμαν ἐν ἡμῖν εἶναι, τὰν δὲ εὐτυχίαν οὐκ εἶναι: *Virtutem & Scientiā in nobis, ac noſtra poteſtate, eſſe, Succeſſum, non eſſe.* Quod vere dicitur: ergo & illud, nec Felicitatē in nobis eſſe, pro Scholæ eius mente. Quid autē Ariſtoteles? fortiter hęc defendit: & ſcribit, τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἐν κτήσει, ἀλλὰ χρήσει ἀρετῆς, οὐκ ἐν ἕξει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ εἶναι: *Felicitatē non in Poſſeſſione, ſed Vſu virtutis, neque in Habitu, ſed Actione eſſe,* At noſtri ex diametro repugnant. & *Zeno primus*, ait Cicero, *non Virtutis Vſum modo, vt ſuperiores, ſed ipſum Habitum per ſe eſſe præclarum diſſeruit. Nec tamen Virtutē cuiquā adeſſe, quin ea ſemper vteretur.* Vides ipſum *Ha-*

1. *Ethic. Nicom. c. 8. & alibi.*

1. *Acad.*

bitum per ſe laudari, & ab eo Virtutem cenſeri? *De vit.*
Seneca noſter: *Summum Bonũ in ipſo Iudicio eſt* *Beat. cap. 9.*
& Habitu optima mentis. Atque alibi: *Quid eſt* *Epiſt. 72.*
Virtus? iudicium verum & immotũ. Quod eſt à *De Commun. Not.*
Prudentia, & hæc à Scientia. Plutarchus inter
Stoica: Τί οὖν ἀγαθόν ἐστιν, οὐδὲν ἄλλο, ἢ φρόνησις.
τί δὲ φρόνησις, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἐπιστήμη: *Quid eſt*
Bonum? non aliud quam Prudentia. quid Prudẽ-
tia? non aliud quam Scientia. Et quæ hæc Scien- *Epiſt. 88.*
tia? quam Seneca apperit: *Vna re conſummatur*
animus, Scientia bonorum ac malorũ immutabili.
Imo Stoici *in ſolis Virtutibus ineſſe Scientiã, ſta-* *Cic. 4. Aca.*
bilem atque immutabilẽ cenſent. Nota ſæpius de
ſtabilitate. Nam, vt alibi noſter: *Semel traditi Bo* *Epiſt. 1.*
ni perpetua poſſeſſio eſt. Non dediſcitur Virtus: &
pluſcula addit. Firma igitur hæc Scientia. iterũ-
que Seneca: *Beatum illud in vno loco poſitũ eſt, in* *Epiſt. 74.*
ipſa Mente, ſtabile, grande, tranquillum: quod ſi-
ne Scientia diuinorum humanorumque non poteſt
effici. Neque alia mente Socrates: Ἓν μόνον ἀγα- *Laert. in Socr.*
θὸν εἶναι, τὴν ἐπιστήμην· ἓν μόνον κακὸν τὴν ἀμαθείαν:
Vnum ſolum Bonum, Scientiam eſſe, vnum ſolum
Malum, Inſcitiam. Itaque in Habitu, in Sciẽtia,
in Mente eſt ipſa Virtus: etſi, vt ſupra Cicero,
vtitur ea ſemper Sapiens: niſi tamen vi, caſu, aut
cauſſa impeditur. Quid tum, ſi mens & volun-
tas adeſt?

> *-----laudandaque velle* *Lib. 9.*
> *Sit ſatis, & numquam ſucceſſu creſcit Hone-*
> *ſtum:*

vt Cato, apud Lucanum. * μάλα Στωικῶς ef- **valde*
fert. Neque enim id Virtuti derogat, impediri: *Stoice.*
non magis quam Soli, obnubilari. *Sicut*

DISSERT. IIII.

II. Paradoxum Virtutes pares, itemque indiuiduas eſſe.

EXCIPIT & adhæret alterum Paradoxum: *Virtutes inter ſe pares, atque etiam nexas eſſe.* Duplex igitur membrum: prius luſtremus. *Pares*, quo ſenſu? omni, quem dixeris: id eſt. Virtutes etiam diuerſas, pares eſſe: itemque vnius illius recte-facta, etiam diuerſarum actiones. Triplex igitur paritas: & Seneca ſatis aperit: *Virtutes inter ſe pares ſunt: & Opera virtutum: & Homines, quibus illa contigere.* Epiſt. 66. *De Virtutibus* inter ſe collatis, ecce, adfirmat: itemque ſeorſim de *Operibus*. nam de *Hominibus*, iamante eſt dictum. Plutarchus cum Seneca: Stoicis μήτε ἀρετὴν ἀρετῆς ὑπερέχουσαν εἶναι, μήτε κατόρθωσιν κατορθώσεως: *neque Virtutem Virtute maiorem eſſe, neque Recte-factũ Recte facto.* De Stoic. Contrar. Cicero reſtrictius dicere videtur: *Omnia Recte facta æqualia*: ſed ſenſus & mens eius non diſcordat. 4. De Fin. Communius iterum Plutarchus: Μηθὲν ἀγαθὸν μηθενὸς ἀγαθοῦ μεῖζον, ἢ ἔλαττον. *Nullum omnino Bonum Bono maius, aut minus.* De Commun. Notit. Itemque Laertius: Πάντα τὰ ἀγαθὰ ἴσα εἶναι: *Omnia Bona æqualia eſſe.* Omnino hoc neceſſum, ſi prius illud Paradoxũ tuemur & tenemus. 3. Parad. Cicero: *Pares eſſe Virtutes, nec Bono viro meliorẽ, nec Temperante tẽperantiorem, nec Forti fortiorẽ, nec Sapiẽte ſapientiorẽ poſſe fieri.* Quid ita? quia, inquit, *vna Virtus eſt, conſentiens cum Ratione, & per-*

petua conſtantia: nihil huic addi poteſt, quo magis ſit Virtus: nihil demi, vt Virtutis nomē relinquat. Seneca eamipſā cauſſā inſiſtit & premit: *Vna inducitur humanis Virtutibus regula: vna enim eſt Ratio recta, ſimplexque.* Et ſtatim infert: *Si autē Ratio diuina eſt, & nullū Bonum ſine Ratione eſt: Bonū omne diuinū eſt. Nullū porro inter diuina diſcrimen eſt: ergo, nec inter Bona.* Alia etiam cauſſa. quod Virtus omnis perfecta ſit: perfecto quid maius aut melius poteſt? Tā igitur Modeſtia perfecta, quā Iuſtitia: & ſic in aliis: & nulla aliā vincit, quia omnes in ſūma Bonitate. Cic.: *Etenim ſi bene facta recte facta ſunt: & nihil recto rectius: certe ne Bono quidē melius quidquā inueniri poteſt.* Seneca idē clarius & efficacius: *Nihil inuenies rectius recto: non magis, quam vero verius: temperato temperatius. Omnis in modo eſt Virtus, modus certa menſura eſt. Conſtantia nō habet quo procedat non magis, quam Fiducia, aut Veritas, aut Fides. Quid accedere perfecto poteſt? nihil.* Itaque his rationibus, & quia Virtutes in ſe ipſas, nō in materie conſiderant: eaſque, vt dixi, in ſūmo: cōcludunt, omnia Bona paria. vſqueeo, vt par Virtus ſit (Chryſippi dictum) *patriam fortiter ſeruaſſe, & muſcæ morſum viriliter ſuſtinuiſſe, vel anum capularem continenter auerſatum eſſe.* Ridestu? non conuelles, ſi principia noſtra non ſubuertis. Vna eſt enim illa Boni, vt ſic dicam, facies, vndique & vbique formoſa, vbi ſe oſtēdit: *ceterum multa eius ſpecies ſunt, quæ pro vitæ varietate, & pro actionibus, explicantur: nec tamen minor fit, aut maior ipſa.* Sol idem, & eadem claritate, ſi per tenue foramen, aut patentē fene

Epiſt. 65.

3 Parad.

Epiſt 65.

De Commum Not. apud Plut.

Sen. epiſt. 65

ſtram intrauit: nec hũc patentẽradiũ iuſte præferam alteri cõtractiori. Hæc Stoici: alij, atque inter eos Theologi noſtri diſſentiunt. & certe Virtutes ſpecie diſtinctas, excellentia etiam diſparant. vt Prudentiam, quæ in Ratione nobiliſſima parte proprie ſita eſt: eamque perficit, nobiliorem Iuſtitia volunt, hanc Fortitudini, iſtã Tẽperantiæ preferri. & vno verbo. vt quæque earũ magis ad Rationẽ accedit, eamque participat, ſic meliorem eſſe. At Virtutem eiuſdem ſpeciei, puta Temperãtiam, non abnuunt, in ſe conſideratam, nõ ratione eius eorumve qui habent, eamdem parẽque eſſe. Nam eos qui participaut, aliter atque aliter diſpoſitos, non ad eamdem eius perfectionem venire. Quæ ſuo etiam ſenſu veriſſima, Stoicorum nõ plane infringunt: qui nullum Bonum, niſi in perfectione & ſummo agnoſcunt. Sed partem alterã videamus, *Nexas Virtutes eſſe.* cui ſententia ſubſicitur, vnam qui habet, omnes habere. Non nimis hoc inopinatum eſt: & veteres etiã Philoſophi videre. è quibus nonnulli, ***vnam Virtutẽ eſſe*** cenſuerunt, ***etſi multis inſignitam vocabulis***: quæ Menedemi Eretrienſis ſentẽtia fuit, & Ariſtonis Chij. Sunt qui & Zenonem eo trahant, auctore Plutarcho: quoniã ſcripſit, ***Prudentiã, dum ſuũ cuique tribuit, eſſe Iuſtitiam, dum res eligit: Tẽperantiã, dũ tolerat,*** Fortitudinẽ. Sed qui negant. excuſant eũ* ***Prudẽtia*** nomine ***Scientiã*** intellexiſſe. Qui autẽ negant? Stoici. quorũ hoc eſt (in Stobæi Eclogis.) Ἀρετὰς εἶναι πλείους, καὶ ἀχωρίστους ἀπ' ἀλλήλων: ***Virtutes Plures eſſe, atq; eas inſeparabiles.*** Quid enim de cohæ-

Vide Thomam 1 2. quæſt. 66.

Libro, De Virtute morali.

**Vt ſupra Diſſert. antecedente, in Plutarcho.*

ſione opus quærere, ſi vna modo ſit? Sed quærebant, vt dixi, veteres: atque adeo Seneca quærendum, inter prima cenſet. *Nihil agetur*, inquit, *ſi ignoramus quid Virtus ſit, vna, an plures: ſeparata, an nexa, ac qui vnam habet, ceteras habeat.* Itemque monet alibi: vt quæramus, *quid ſit Virtus: vna, pluresne ſint.* Enimuero & Apuleius in vnitatem inclinat, vbi Platonica recenſet: *Unimodam eſſe Virtutem: quod Bonum ſuapte natura adminiculo non indiget: perfectum autem cum ſit, ſolitudine debet eſſe contentum.* Sed hoc nunc omitto: de re noſtra, plures facimus, eaſque indiuiduas, vt vbi vna, ſint omnes Chryſippus ait: Τὰς ἀρετὰς* ἀκολουθεῖν ἀλλήλαις, οὐ μόνον τῷ τὸν μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν, ἀλλὰ τῷ τὸν κατὰ μίαν ὁποιοῦν ἐνεργοῦντα κατὰ πάσας ἐνεργεῖν. οὔτε ἄνδρα τέλειον εἶναι, τὸν μὴ πάσας ἔχοντα τὰς ἀρετὰς, οὔτε πρᾶξιν τελείαν, ἥτις οὐ κατὰ πάσας πράττεται τὰς ἀρετάς: *Virtutes inuicem comitari, non ſolum, quod qui vnam habet, omnes habeat, ſed quod qui* ſecundum vnam aliquid operatur, idem ſecundum omnes: & nec virũ perfectum, qui non omnes virtutes habeat, nec Actionem, quæ non fiat ſecundum omnes.* Totum hic dogma, & ſententiam habes: quam duplicem etiam vides. Prior eſt, *ſequi ſe, vt vna ſint apud quemque vnũ.* Plinius ad Traianum: *Didicimus quidem, cui Virtus aliqua contingat, omnes ineſſe.* Quod Cicero variis locis, atque alibi ita adfirmat, vt *Si vnam*, inquit, *Virtutem confeſſus ſis te non habere, nullam neceſſe ſit te habiturũ.* Ratio in Seneca: quia *cum ſemel animum Virtus indurauit, vndique inuulnerabilem præſtat. Non enim*

Epiſt. 95.

De Vit. Beat.

De Philoſ.

Apud Plut. De Cõtrar. Stoicor.

*Ipſa pene verba hæc in Laertij item Zenone.

*Adde Plutarc. infra, Diſſert. 15

2. *Tuſc.*

Conſol. ad Helu. cap. 13. *vide.*

ſingula vitia Ratio, ſed pariter omnia proſternit, in vniuerſum ſemel vincit. Sicut ſol ille pariter oritur, & omnia illuſtrat. Hæc etiam noſtri Doctores cenſere, vt Ambroſius. *Virtutes indiuiduas eſſe, ſed opinione vulgi ſeiunctas.* Alibi: *Connexæ ſibi ſunt concatenatæque Virtutes, vt qui vnam habet, plures habere videatur.* Itemque Gregorius: *Vna Virtus ſine aliis, aut omnino nulla eſt, aut imperfecta eſt.* Nota poſterius membrum. nam in eo error, quod ſpecies & imago Virtutis alicuius ſolitariæ ſæpe eſt: ſed imago, & vt ille ait, *imperfecta.* Ille? ante eum Plato: ex cuius fõtibus hauſit Apuleius. *Imperfectas Virtutes* (quæ ſint. ibi vide) *ſemet comitari negat, eas vero quæ Perfectæ ſunt, indiuiduas ſibi & inter ſe connexas eſſe.* Cauſſa, quia vbi vna aliqua Virtus perfecta (& de ea ſemper Stoici:) ibi & Ratio perfecta. quæ eſſe non poteſt, niſi vt vim & lumen ſuum ad alias etiam Virtutes extendat. Sẽtentia altera in Chryſippo, *In opere & actione concurrere, ac miſceri.* Hoc ita Cicero: *Cum ſic copulatæ connexæque ſint Virtutes, vt omnes omnium participes ſint, nec alia ab alia poſſit ſeparari: tamen proprium ſuum cuiuſque munus eſt, vt Fortitudo in laboribus periculiſque cernatur, Tẽperantia in voluptatibus, Prudentia in dilectu.* Et noſter etiam doctor apertius: *Cum aliquis fortiter patitur, omnibus Virtutibus vtitur fortaſſe, cum vna in promptu ſit, maximeque appareat, Patientia. Ceterum illic eſt Fortitudo: cuius Patientia, & Perpeſſio, & Tolerantia rami ſunt. Illic eſt Prudentia, ſine qua nullum initur conſilium: quæ ſuadet, quod effugere non poſſis, quam*

1. Offic. cap. 27. Eli. c. 9. in Luc. cap. 6. Li. 22. Moral.

De Philoſ.

5. De Fin.

Epiſt. 67.

fortiſſime ferre. Illic eſt Conſtantia, quæ deiici loco non poſſit. Illic eſt indiuiduus ille comitatus Virtutũ Quidquid honeſte fit, vna Virtus facit, ſed de conſilij ſententia. Ergo hac quoque parte necti vides, quod in Actione adminiculantur inuicē & adſiſtunt. Eſt & tertius nexus, ſed Peripateticorum, in Prudentia. In illo capite omnes conueniũt. Καὶ ἀνάγκη, ait Alexãder Aphrodiſæus, ἡντινοῦν ἀρετὴν ἠθικὴν ἔχοντα, φρόνησιν ἔχειν. εἴγε ἐστὶν ἠθικὴ ἀρετὴ πρακτικὴ τῶν ὡρισμένων φρονήσει τε καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ: *Neceſſe eſt habentem Virtutem aliquam Moralem, habere & Prudentiam. ſiquidem eſt Moralis Virtus effectrix eorum, quæ definita ſunt à Prudētia & recta Ratione.* Denique Ariſtoteles ea mente ait: ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως: *Electio nō eſt recta, ſine Prudentia*: ac Virtus in Electione conſiſtit. Habes ſecundum igitur Paradoxum. etſi membro iſto altero vix tale. Nam & Philoſophis aliis verum eſt: etſi vulgo nouum aut vanum.

Lib 4. Quæſt. cap. 22.

DISSERT. V.

III. Parad. Sapientem ſibi parem, & in Gaudio ſemper eſſe.

PARADOXVM ecce tertium, etiam de Paritate, ſeu potius Æquabilitate in vno Sapiēte. Hunc cōſtare ſibi, in eodem ſemper animi ſtatu & tenore cenſent: atque eo optimo & optatiſſimo, id eſt, *In gaudio ſemper eſſe.* Rem priuſquã explicem, opus aliquid de verbo: quod ta-

Digitized by Google

men illi explicandæ apte, imo neceſſario, adhi-
beatur. Auguſtinus: *Quas*, inquit, *Græci appel-* 14. De Ciuit. cap. 8.
lant Εὐπαθείας, *Latine autem Cicero Conſtan-*
tias nominauit. Stoici tres eſſe voluerunt, pro tri-
bus Perturbationibus, in animo Sapientis, pro Cu-
piditate Voluntatem, pro Lætitia Gaudium, pro
Metu Cautionẽ. Pro Ægritudine vero vel Do-
lore, negauerunt poſſe eſſe aliquid in animo Sapiẽ-
tis. Voluntas enim, inquiunt, appetit Bonum:
Gaudium, de Bono adepto eſt: Cautio, deuitat
Malum. Et paullo poſt: *Hæc illi ſic loquuntur,*
vt Velle, Gaudere, Cauere, negent niſi Sapientem:
Stultum autem, non niſi Cupere, Lætari, Metue-
re, Contriſtari. Ita noſter ille doctor: & puriter
hauſit è Zenonio fonte. Nam Laertius paria
aut eadem, niſi quod pro *Lætitia* ἡδονὴν *Volu-*
ptatem nominauit. Videre in ipſo potes: ego,
quæ proprie ad noſtram rem, excerpam. Ait er-
go, ἡδονὴν ἄλογον ἔπαρσιν ἐφ᾽ αἱρετῷ δοκοῦντι
ὑπάρχειν: *Voluptatem* (cum Auguſtino & Cice-
rone *Lætitiam*) *eſſe, ſine Ratione elationem, in re*
qua videatur expetenda. Huic tria ſubiicit: κήλη-
σιν, τέρψιν, διάχυσιν: *Delinitionem, Oblectatio-*
nẽ, Diffuſionẽ. Iterúmque: *Voluptati Gaudiũ* oppo
ni: ſiue, vt Græce cum illo dicam: τὴν χαρὰν
ἐναντίαν εἶναι τῇ ἡδονῇ, οὖσαν εὔλογον ἔπαρσιν:
Gaudium Voluptati aduerſum eſſe, quod defini-
tur, cum Ratione elatio. Tria item huic ſubiici,
τέρψιν, εὐφροσύνην, εὐθυμίαν: *Oblectationem,*
Hilaritatem, Tranquillitatem. Etſi in voce τέρ-
ψεως hæreo, & ſpuriam aut ſuperuacuam pro-
nuncio: cum iamante in contraria parte (ἡδονῇ)
habuerit ſedem. Ergo vel delenda, vel pro ea

Digitized by Google

θάρσος, *Fiduciam* ſubſtituendum. Certe in Sto-
bæo iunctim hæc Sapienti lego attribui, χαρὰν,
εὐφροσύνην, θάρσος. His è Laertio Tulliana ita
4 Tuſc. conſonant: *Cum Ratione animus mouetur, pla-
cide atque conſtanter, Gaudium dici: cum autem
inaniter & effuſe exultat, Lætitiam. quam ita de-
finiunt* (Stoici) *Sine Ratione animi elationẽ.* Sunt
ipſa illa in Græcis. Neque vana hæc diſtinctio,
certe non inutilis, & Auguſtinus è Sacris etiam
Eſaiæ c.58. probat. *Non eſt gaudere impiis, dicit Dominus:
tamquã impij Lætari potius poſſint, quã Gaudere.*
Noſter Seneca huc facit: *Voluptatẽ (ſi ad noſtrũ
Albũ verba dirigimus) rẽ infamẽ eſſe, & Gaudiũ
niſi Sapienti non contingere. Eſt enim elatio ani-
mi, ſuis bonis viribuſque fidentis.* Nota, *Voluptati
Gaudium opponi*, pro Laertii excerptis: itẽque
verba ea ad *Album*, vel ex *Albo* Stoicorũ, ſcite
dici. Eſt & definitio ipſa Gaudij, paullo fuſior
quam in Laertio, & quæ *Fiduciam* quoque (de
qua monui) includit. Addit Seneca: *Itaque Vir-
gilius cum dicit---- & mala mẽtis Gaudia: diſerte
quidem dicit, ſed parũ proprie, nullũ enim malum
Gaudium eſt.* Hō hercle, neque malos ſequitur:
Sen De Vit. Beat. cap. 4. quia ex ſola Virtute eſt: *in qua fundatũ neceſſe eſt.
velit nolit, ſequatur hilaritas continua, & lætitia
alta atque ex alto veniẽs. vt quæ ſuis gaudeat, nec
maiora domeſticis cupiat.* Habes ipſũ iſtud Gau-
diũ plene deſcriptũ, ſi ſcrutaris. *Fũdatũ*, inquit:
in rupe illa Virtutis. Reliqua gaudia aducticia,
Epiſt. 23. & infirma ſunt, atque *hæc quibus delectatur vul-
gus, tenuẽ habẽt ac perfuſoriã voluptatẽ: & quod-
cumque inuecticium gaudium eſt, Fundamento
Epiſt. 98. caret.* Iterumque alibi: *Fragilibus innititur, qui*

aduenticio lætus eſt. exibit gaudium, quod intrauit. Aliter plane in iſto eſt: & *illud ex ſe ortum, fidele firmumque eſt, & creſcit, & ad extremum vſque proſequitur.* Ex ſe, inquit, ortum id eſt ex Animo, in quo Virtus. Seneca ſuo Lucilio: *Nolo tibi vnquam deeſſe Lætitiam. volo illam tibi domi naſci: naſcetur, ſi modo intra teipſum ſit. Ceteræ hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt: leues ſunt. niſi tu forte iudicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet eſſe alacer, & fidens, & ſuper omnia erectus.* Et ſtatim: *Hoc gaudium de quo loquor, ſolidum eſt, & quod plus pateat introrſus* Philo Iudæus: Ἐπεὶ οὖν ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς μόνοις ἀγαθοῖς ἡ ἀνόθευτος χαρὰ καὶ ἀκιβδήλευτος εὑρίσκεται, ἐν ἑαυτῷ δὴ πᾶς σοφὸς χαίρει, οὐκ ἐν τοῖς περὶ αὐτόν: *Quia igitur in ſolis Animi Bonis genuinum et ſincerum reperitur Gaudium, ideo in ſe quiſque ſapiens gaudet, non in iis quæ circa ipſum.* Ergo bene noſter ſupra dixerat, *Altum, & ex alto veniens:* itemque *continuum* eſſe. Idem alibi: *Aliquod potius bonum manſurũ circũſpice: nullum eſt autẽ niſi quod animus ex ſe ſibi inuenit. ſola virtus præſtat gaudium perpetuum, ſecurum: etiam ſiquid obſtat, nubium modo interuenit, quæ infra feruntur, nec vnquam diem vincunt.* O pulchra & appoſita imagine! Reuera enim, *talis eſt Sapientis animus, qualis mundi ſtatus ſuper Lunam:*

Perpetuum nulla temeratus nube ſerenum.

Nam illa *pars mundi ſuperior & ordinatior, nec in nubem cogitur, nec in tempeſtatem impellitur,*

Ibid. *Epiſt. 23.* *Quod Bonꝰ Mal inſid.* *Epiſt. 23.* *Sen Ep. 59.* *Lucan.*

nec verſatur in turbine, omni tumultu caret. Eodem modo ſublimis animus, quietus ſemper, & in ſtatione tranquilla collocatus, modeſtus, venerabilis, & compoſitus. Poſtrema illa obſerua. nec enim Hilaria agitare Sapientem aut Saturnalia volumus: placidum & occultum illud Gaudiũ eſt, & cum grauitate, imo ſeueritate coniunctum. *Mihi crede*, ait noſter, *res ſeuera eſt verum Gaudium.* Neque enim aliud eſt, quã interior quies, & *pax & concordia animi, & magnitudo cum manſuetudine.* Quæ malis aut ſtultis abſunt: vbi cupidines ipſæ ſibi obſtrepunt aut pugnant, & ſemper in eorum animis velut legiones aut caſtra. Seneca hanc quietem etiam explicabat ſupra: *ſuis gaudere, nec maiora domeſticis cupere.* Eſt enim proprium hoc *Beati, præſentibus qualiacumque ſint contentum eſſe, amicumque rebus ſuis.* Atque ille idem, *numquam malis ſuis ingemuit, numquam de fato ſuo queſtus eſt, fecit multis intellectum ſui, & nõ aliter quam in tenebris lumen effulſit, cum eſſet placidus, lenis & humanis diuiniſque rebus pariter æquus.* Hic eſt ille animi ſtatus, quem Tranquillitatem etiam licet appelles. Seneca: *Quid eſt Beata vita? Securitas, & perpetua Tranquillitas.* Quæ finitio cum Democriti ſenſu conuenit: cui εὐθυμία iſta, ſiue *animi Tranquillitas, eſt ipſa Beata vita*, vt Cicero alibi ſcribit. Iterumque: *Democritus Summum Bonum* εὐθυμίαν *& ſæpe* ἀταραξίαν *appellat: id eſt, animum terrore liberum.* Quod Stoici tamen abnuant: nec finem hunc eſſe, ſed fructum. Acceſſio, inquam eſt. atque ita Laertius, inter Zenonis dogmata: Ἀρετῆς ἐπιγεννήματα, τὴν τε

Sen. de Vit. Beat. cap. 3.

Ibid. cap. 6.

Epiſt. 120.

Epiſt. 92.

5. De Fin.

χάεραν ϰ̀ τὴν ἐυφροσύνην εἶναι: *Acceſſiones Virtutis eſſe, Gaudium & Hilaritatem.* Etiam noſter: *Tum illud orietur* (ex Virtute) *inæſtimabile bonum, Quies mentis in tuto collocata & ſublimitas, expulſiſque terroribus, ex cognitione veri Gaudium grande & immotum, comitaſque & diffuſio animi: quibus delectabitur non vt bonis, ſed vt ex bono ortis.* Non ergo ſunt ipſa Beata vita, ſed adhærent, vt lux Soli: etſi efficere etiam illam ſenſu aliquo dicas, nempe vt ſentias & fruare. Ita Ambroſius noſter *Beatam vitam efficiunt Tranquillitas, conſcientia, & Securitas innocentiæ.* Habes Paradoxum nec id quidem niſi vulgo. Nam & Sapientia ipſa in Sacris loquitur: Ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι πεποιθὼς, ϰ̀ ἡσυχάσει ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κακοῦ: *Qui me audiet, habitabit in ſpe confidens, & quieſcet ſecure ab omni malo.* Habes bonas has affectiones, *Securitatem, quietem, confidentiam*: & hanc poſtremam cum *Spe* temperatam (cui Metus ſemper ineſt) ne nimia ſit, & exultet.

De vita Beat. c. 5.

3. Offic. c. 8.

Cap. 1I.

DISSERT. VI.

IV. *Parad. Sapientem vel in tormentis beatū eſſe.*

QVartum Inopinatū dogma profero, *Sapientem etiã inter Tormenta Beatum eſſe.* Fortiter hoc ſic efferimus, quidquid agmine in nos incurrant Pythagorei, Academici, Ariſtotelici. *Nam quid certius poteſt eſſe, quam ratione eorum qui Dolorem in Malis ponunt, non poſſe Sapientem Beatū eſſe, cum in eculeo torqueatur:* contra autem, *eorũ qui Dolorem in Malis non habent* (Stoicorum) *ratio certe cogit, vti in omnibus tormentis conſeruetur beata vita.*

Cic. 3. de Fin

Cic. 5. De fin. — Imo vero comparatione etiam facta, *Zeno negat Metelli vitam beatiorem, quam Reguli.*
Sen Ep. 66. — Heu inopinata, heu oppugnata! Nā *quomodo,* inquiunt, *iſta paria eſſe poſſunt, cum alia optanda ſint, alia auerſanda?* Neque etiam Porticus tota neget, Metelli vitam præponendam & ſumendam eſſe. Perſeuerant tamen paria hæc eſſe, quia Bona ſunt: nullum autem inter Bona (ſupra doctum) diſcrimen. Igitur
Ibid. — *paria ſunt Gaudium, & fortis atque obſtinata tormentorum Perpeſſio. In vtroque enim eadem eſt animi magnitudo: ſed in altero remiſſa & laxa, in altero pugnax & intenta* Tale aliquod diſcrimen alibi noſter ingerit *Non eſt*
De vit. Beat. ca. 25. — *quod exiſtimes vllam eſſe ſine labore Virtutem: ſed quædam Virtutes ſtimulis, quædam frenis egent. Quemadmodum Corpus in procliui retineri debet, in ardua impelli: ſic quædā virtutes in procliui ſunt, quædā cliuū ſubeūt.* In illo genere ſunt, Liberalitas. Temperantia, Manſue-
Ibid. — tudo: in iſto, Patientia, Fortitudo, Perſeuerantia, *& quæcumque duris oppoſita. Virtus eſt, & Fortunam ſubigit,* Quid ergo? in-
Epiſt. 66. — quies. an non contra Naturam Dolor & Tormenta ſint? fatemur. Et *eſtne aliquod contra Naturam igitur Bonum? Minime. ſed illud aliquando contra Naturam eſt. in quo Bonum illud exſiſtit. Vulnerari enim, & ſubiecto igne tabeſcere, contra Naturam eſt: ſed inter iſta ſeruare Animum infatigabilem, ſecundum Naturam eſt. Et vt, quod volo, breuiter exprimam, materia Boni aliquando contra Naturam eſt, Bonum nunquam: quoniam Bonum*

Digitized by Google

ſine Ratione nullum eſt, ſequitur autem Ratio Naturam Veriſſime. imo adeo Bona hæc ſunt, vt etiam aliquando optanda. Quo modo? iſto. vt *non in commoda optabilia ſint, ſed Virtus qua perferuntur incommoda.* Ecce in exemplo: *tormenta abeſſe à me velim: ſed ſi ſuſtinenda fuerint. vt me in illis fortiter, animoſe, honeſte geram optabo.* Miles pugnam aut vulnera non optat, ob ipſa: ſed gloriæ aut victoriæ mixta, optat. Itaque *non vltro præbebit ſe periculis fortis: neque etiam timebit illa, ſed vitabit. Cautio illum decet, timor non decet.* Scit omnia hæc externa, quæ Mala appellantur, non niſi timidis timenda eſſe. Sentit tamen, atque etiam dolet. *Senſum enim hominis nulla exuit Virtus: ſed non timet, & inuictus ex alto dolores ſuos ſpectat.* Mucium Scæuolam in igne tolerantem, imo gloriantem legiſti, ictu non animo lapſum: tale in Sapiente. Et Maluiſſet tamen Mucius integra manu fortiter facere, quam mutilata pati. *Totum Fortunæ regnum Sapiens deſpiciet, & tamen ex illo, ſi dabitur Electio, molliora ſumet.* Sed toti rei intelligendæ adhibeatur & hæc diſtinctio. *Triplex,* ait Seneca, *Bonorum conditio eſt. quædam, vt noſtris* (Stoicis) *videtur, Prima Bona ſunt: tanquam Gaudium, Pax, Salus patriæ. Quædam Secunda, in materia infelici expreſſa: tanquam tormentorum Patientia, & in morbo graui temperantia. Illa Bona directo optamus nobis, hæc ſi neceſſe erit. Sunt adhuc Tertia: tamquam modeſtus Inceſſus, ac probus Vultus, & conueniens prudenti viro Ge-*

Epiſt. 67.

Ibid.

Epiſt. 85.

Ibid.

De Vit. Beat. ca. 25

Epiſt. 66

ſtus. Vides cuiuſmodi Bona ſint, ſed Bona, imo & illis quæ lætam faciem habent paria: Supra tetigi, ſed iterandum eſt. *Quid ergo?*
Epiſt. 71. *iacere in conuiuio et torqueri, paria ſunt? Hoc mirum videtur tibi? illud licet magis admireris. iacere in conuinio: Malum eſt: torqueri in eculeo, bonum eſt: ſi illud turpiter, hoc honeſte fit. Bona iſta aut Mala non efficit materia, ſed Virtus. Hæc vbicumque apparuit, omnia eiuſdem menſuræ ac pretij ſunt.* Et quid mirum noſtros dicere, quibus nullum extra animum Malum eſt? ecce Epicurus ille Voluptatis magiſter, Doloris hoſtis, quas voces emittit? Si *vratur ſapiens, ſi crucietur, in Pha-*
Cic. 2. Tuſc. *laridis tauro ſi erit, dicet, Quam ſuaue eſt hoc! quam hoc non curo?* Atque ipſe adeo fecit, morti iam admotus. Seneca: *Quid porro? incredibi-*
Epiſt. 92. *le videtur, aliquem in ſummis cruciatibus poſitum dicere, Beatus ſum? Atqui hæc vox in ipſa officina Voluptatis eſt audita. Beatiſſimum, inquit, hunc et vltimum diem ago, Epicurus: cum illum hinc vrinæ difficultas torqueret, hinc inſanabilis exulcerati dolor ventris. Quare ergo incredibilia hæc ſunt apud eos qui Virtutem colunt: cum apud eos quoque reperiantur, apud quos voluptas imperat?* Sed malignitas ſcilicet aut poti⁹ imbecillitas eſt animi, hæc detractantis, *et*
Epiſt. 72. *non putant fieri, quidquid facere non poſſunt: ex infirmitate ſua de Virtute ferunt ſententiam.* At
Sap. ca. 11. tu audi Salomonis vocem: *Cum audirent per ſua tormenta bene ſecum agi, commemorati ſunt Dominum, admirantes in finem exitus.* Cauſſa & Finis ſunt, quæ hæc mitia, imo ſuauia faciunt: &

Digitized by Google

licet ipſum corpus plenum bona conſcientia ſtillet, placebit illi ignis, per quem bona ſides collucebit. Sē. De Ben. 4. cap. 22.
Audis *placiturum* quoque? ita: & apud poetam Cato proclamat:

--- *Gaudet Patientia duris,*
Latius eſt, quoties magno ſibi conſtat Honeſtum.

ſed nempe in *Bona conſcientia*: & Chriſtianus Doctor hæc conſignet Ambroſius: *Non frangitur Sapiens doloribus corporis, nec vexatur incommodis: ſed etiam in Ærumnis beatus manet. Quia non in delectatione corporis, vita Beatitudo eſt, ſed in conſcientia pura ab omni labe peccati.* Lib. De Jacob. 1. cap. 7.

DISSERT. VII.

V. Parad. Sapientem Apathem & Imperturbabilem eſſe. Pluſcula hic de Affectibus.

QVintum Inopinatum, & vel maxime oppugnatum: Απαθῆ, *ſiue Imperturbabilem, eſſe Sapientem.* Veteres & noſtri exagitant, atque adeo irrident. & cum priſcis, pugna in eo conſiſtit, quod illi (Pythagoras, Plato, Ariſtoteles τὸν σοφὸν μετριοπαθῆ μὲν εἶναι, ἀπαθῆ δὲ οὐκ εἶναι: *Sapiētem modice Affectibus tangi, nō autem nullo modo tangi*, conſenſu edixerunt. Iam noſtri Affectus etiam admittunt plenius, nec qui, ſed vnde ſint, quærunt: mox explicandum. At Stoici, *Affectus omnes, quorum impulſu animus commouetur, ex homine tollunt.* Atque ita D. Hierony. *Omnes Affectus tolli poſſe,* Lactant. Inſtit. lib. 6. cap. 14.

a Aduerſ. Pelag. *omneſque eorum fibras, à Pythagora & Zenone Pelagianos hauſiſſe*. De Zenone, fatemur; miramur de Pythagora, & hunc planiſſime contra cenſiſſe, diſcipulorum eius ſcripta docent. Theages Pythagoricus: Ἐπειδὴ ἡ τοῦ ἤθεος ἀρετὰ περὶ πάθεα, τῶν δὲ παθέων ἡδονὰ καὶ λύπα ὑπέρτατα, φανερὸν ὅτι οὐκ ἐν τῷ ὑπεξελέσθαι τὰ πάθεα τᾶς ψυχῆς Apud. Stob. Serm. 1. ἡδονὰν καὶ λύπαν, ἡ ἀρετὰ πέπλωκεν· ἀλλ᾽ ἐν τῷ ταῦτα συναρμόζεσθαι: *Quoniam Virtus morũ circa Affectus & Affectuũ præcipui Voluptas & Dolor, liquet non in eo Virtutem eſſe. vt eximantur Affectus animo, Voluptas & dolor, ſed vt modificentur & temperentur.* Plura huic rei addit: itemque Archytas ex eadem ſchola Ibid. Γίγνεται ἐκ τῶν παθέων ἁ ἀρετὰ, καὶ γεννηθεῖσα πάλιν σὺν αὐτοῖς συνίσταται. ὥσπερ καὶ τὸ καλῶς ἡρμοσμένον ἐκ τοῦ ὀξέως καὶ βαρέως, καὶ τὸ εὔκρατον ἐκ τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τὸ ἰσόρροπον ἐκ τοῦ βαρέως καὶ κούφω. οὐκ ἀφελεῖν οὖν δεῖ τὰ πάθεα τᾶς ψυχῆς. οὔτε γὰρ ὠφέλιμον, ἀλλὰ συναρμόσασθαι ποτὶ τὸ λόγον ἔχον τῶ δέοντος καὶ τῶ μετρίω: *Naſcitur ex Affectibus Virtus, & nata cum illis conſiſtit. ſicut concinna modulatio ex acuto & graui: item temperies, ex calido & frigido: iterumque æquilibrium è ponderoſo et leni. Non igitur tollere Affectus oportet. id enim inutile. ſed aptare ad id quod rationem Decori & Mediocritatis habet.* Eſt ipſa Peripateticorum ſententia, nimis Zenonis illa diuerſa. Scio *Teletis*, qui inter Pythagoricos

goricos etam cenſetur, quædam eſſe è libro *Apud Stob.*
περὶ ἀπαθείας: in quibus iſta probari videtur. *Serm.* 106.
ſed idē ſcio hunc Stilponis auditorem fuiſſe, & *vide.*
hac parte aſſeclam, nec è Pythagoreo iſtæc fonte hauſiſſe. Sed vt ad rem igitur Stoici tollunt Affectus: atque ita Seneca. *Vtrū ſatius ſit Modicos habere Affectus, an nullos ſæpe quæſitū eſt.* Epiſt.1016.
Noſtri expellunt, Peripatetici tēperant. & epiſtola ea tota hos refellit. Idem alibi: *Non Diminutionem malorum in bono viro intellego, ſed vacationem nulla debent eſſe, non parua*: & plura etiā *Epiſt.* 85.
adtexit contra iam dictos. Diſputatio longa eſt, & non hic retexenda: ſtatus tamen feræ cauſſæ in eo, an Affectus ſint à natura? Eſſe Plato & Ariſtoteles volunt: ideoque non exſcindi: non eſſe, noſtri: eoque tolli. Cicero bene hoc aduertit: *Mihi*, inquit, *in tota oratione ea, quæ* 4. *Tuſcul.*
pertinet ad animi Perturbationem (ita πάθος fere ſemper appellat) *vna res videtur cauſſam cōtinere omnes eas eſſe in noſtra poteſtate, omnes iudicio ſuſceptas, omnes voluntarias.* Sane cauſſam continet, imo conficit: ſi enim ita, quis neget tolli? At enim aliter veteres, & noſtri mox nouarunt. quod ita idem. *Cum antiqui Perturbationem animi ex homine non tollerent, natura-* 1. *Acad.*
que & Condoleſcere, & concupiſcere, & Extimeſcere, & Efferri lætitia dicerent, ſed ea contraherent, in anguſtumque deducerent: Zeno omnibus his quaſi morbis voluit carere ſapientē. Cūque eas Perturbationes, antiqui Naturales dicerent, & Rationis expertes, aliaque in parte animi Cupiditatem, in alia Rationem collocarent: ne his quidem aſſentiebatur. Nam et Perturbatio-

nes voluntarias eſſe putabat, opinioniſque iudicio ſuſcipi: et omnium Perturbationum arbitrabatur eſſe matrem, immoderatam quandam Intemperãtiam. In paucis his verbis tota res poſita, neq; ſatis fortaſſis expoſita: vis propius accedamus, & velut manu admota reuelemus? Avd. Lubeſcit. nam firmiter cupio iſtud noſcere de Affectibus, ſæpe auditum nec plene acceptum. Lips. Fiat igitur, inſpiciamus. Ait: *non tollerent.* Non certe. quid tollerent? vtiles cẽſebant, & à Natura ad Virtutem datas. Nam *ſine iis* (aiebant) *languebit omnis actio, & vis ac vigor animi reſoluetur.* Sine Ira, Fortitudo non erit, ſine Metu, Prudentia, ſine Cupidine, Temperantia, ſine Lætitia, ſenſus amorque Virtutis. Dumtaxat igitur *contrahebant*: id eſt, *detracto quod exundat, ad ſalutarem modum cogebant*: qui modus eſt ipſa Virtus. Auaritiæ da modum, Frugalitas eſt, Profuſioni, Liberalitas, Ambitioni, Magnanimitas, itemque in aliis. Ac ſicut bonæ plantæ in feraci agro, ſi neglegantur, ſilueſcunt & horreſcunt: cultura adhibita, vtiles & fructiferæ fiunt: ſic Affectus. Quis autem cultor? Ratio, aiebant: imo & rector, quæ velut frænis temperat, & exſultantes in anguſtiorem girum ducit. Amplius, dicebant *natura* eſſe. nimirum inſitos in parte *Irrationali* animi, quæ duplex eſt: *Concupiſcens*, & *Iraſcens*: atque ex his ſponte, ſine opera voluntatis emergere, & enaſci. Imo & ſedes iis ſuas adſignant in ipſo corpore: *Lætitiæ in ſplene, Iræ in felle, Libidinis* (ſiue Cupidinis) *in iecore, Timoris in corde.* Qui ergo Affectus eos tollunt, vitam ipſam

Sen. De Ira 1.c. 8.

Ibid.

Lactant. 6. cap. 15.

Digitized by Google

ex animali & partibus iis primariis tollunt. Et *Ibid.*
ſicut agrum ſterilem habere nolis, ſic nec animum. cui *Affectus, velut vbertas eſt naturalis. Ad quã cũ ver⁹ cultor acceſſerit* (libet enim hoc repetere) *ſtatim cedentibus vitiis fruges Virtutis oriuntur.* Quæ quomodo erunt, ſi non illi? vbi victoriæ locus, ſine aduerſario? laudi, ſiue lucta? Nam ſi virtus eſt Iram cohibere: quomodo *Ibid.*
faciet, qui Ira caret? Si cupiditatẽ refrenare, quę coercitio, vbi non quod coerceas? *Deus itaque, cum hominẽ primũ fingeret, mirabili Prouidẽtia, ingenerauit ei prius iſtas animi Commotiones, vt poſſet capere Virtutem, ſicut terra culturam: poſuitque materiam Vitiorum in Affectibus, Virtutis in Vitiis.* Hæc illi: pergit Cicero ad noſtros Zeno, inquit, his omnibus Quaſi morbis exuit Sapientẽ. Bene, *quaſi.* non enim reuera Stoicis *Epiſt. 75.*
Morbi ſunt, ſed initia & cauſſæ Morborũ. Diſcrimen quod ſit, Seneca in epiſtola quadam te docebit. Addit, carere voluiſſe Sapientem. Prorſus carere, non recidere, ſed excidere, non regere, ſed eiicere. Cauſſæ multæ ſunt: hæ præcipuæ. Primo, difficile eſt regere aut moderari admiſſos. *Imbecillis eſt primo omnis Affectus, deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat.* Vt equus indomitus, facile abripit rectorẽ. Quis nautæ ſuaſerit aut approbauerit, vẽtis iactari, vt poſſit artẽ exercere? in tranquillo tutius erit. Vt in præceps lapſis corporibus nullũ ſui arbitrium eſt rapiuntur: ſic animus in libidinem, amorem, iram proiectus, non ſiſtit ſe vbi vult, aut cum vult, ſed quo non vult fer- *Sẽ. Ep. 116.*

Digitized by Google

tur. Deinde, Affectus ſi mali, etiam modici, modicum certe malum erunt: quis id apponit Sapienti? *Itaque falſa, eſt iſta mediocritas, & inutilis: eodemque loco habenda, quo ſiquis diceret, Modice inſaniendũ, Modice ægrotãdum.* Tertia etiã ratio, ſi iſtis das locum, *quãuis exigui ſint, in maius excedent. Numquam pernicioſa ſeruant modũ.* At enim ſunt vt bonæ plantę in agro. Bonæ? hoc nego: ſunt plantæ ſed vepres, ſpinæ, rubi, nati ad delẽdam aut prohibendam omnem bonam frugem. Denique quies & tranquillitas vt docuimus, Sapientem decet & ſequitur: tu vis eum, vt mare aliquod aſperum eſſe, aſſiduis Affectuum turbinibus agitatum? Careat igitur ſi poteſt: atqui poteſt. Non ſunt enim naturales, vt illi volebant, neque rationis expertes. Si enim à Natura, boni eſſent: quod ipſi negant, ſed ad Bonum dumtaxat ire. Deinde, quid *eſt Naturale, quod idẽ nimiũ eſſe poſſit?* at iſti iidem reſecant & circumcidunt, vt ſuperfluentes. Tertio, cur non iidem in omnibus, & pari modo? Merito ergo, ob has aliaſque cauſſas, dicimus, *non tam Natura inſitos, quam praua Opinione ſuſceptos.* Ab hac iis origo: ideoque Zeno apud Ciceronem pergit aſſerere, voluntarios eſſe. Quomodo? quia ab opinione, vt ſequitur: & (vt idem alibi) *nulla Naturæ vi commouentur, omniaq; ea ſunt Opiniones, ac Iudicia leuitatis,* Totidẽ fere verbis Plutarchus de noſtris: τὰ πάθη σύμπαντα κοινῶς κρίσεις φαύλας, καὶ δόξας ὁμολογοῦσιν εἶναι: *Omnes Affect⁹ omnino Iudicia praua, et Opiniones dicũt eſſe.* Nota iſtæc, quæ cauſſam non continẽt ſolũ,

Epiſt. 85.

Cic. 4. Tuſc.

Lact. 6. c. 14.

3. de Finib.

In libello, Vtrũ animalia.

ſed obtinent. Nam ſi talia, profecto in *Rationali* parte animi ſunt, non illa *Irrationali:* atque ita à Voluntate, ſed *Iudicia* eſſe etiam Chryſippus adfirmat, apud Galenum: Χρύσιππος μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν, ἀποδεικνύναι πειρᾶται, κρίσεις τινὰς εἶναι τοῦ λογιστικοῦ τὰ πάθη: *Chryſippus in primo libro De Affectibus, demonſtrare conatur Iudicia quædam Rationalis partis eſſe Affectus*. Et addit de Zenone ipſo paullo aliter: Ζήνων δὲ, οὐ τὰς κρίσεις αὐτὰς, ἀλλὰ τὰς ἐπιγινομένας αὐταῖς συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε καὶ τὰς πτώσεις τῆς ψυχῆς, ἐνόμιζεν εἶναι τὰ πάθη *Zeno autem, non ipſa Iudicia, Sed Iudiciis accedentes contractiones, & ſolutiones, elationes & collapſiones animi eſſe cenſebat Affectus*. Diſcrimē inter ſectæ duos apices obſeruādū, ſed leue. Iudiciū ſane cauſſa magis Affectuū videtur iſti, ipſe effect⁹. Cōmuniter tamē Chryſippi ſententia obtinuiſſe videtur, quam & Cicero vt, receptam, profert: & Plutarchus. Iſte enim ita: Τῶν φιλοσόφων οἱ μὲν τὰ πάθη λόγους ποιοῦσιν, ὡς πᾶσαν ἐπιθυμίαν, καὶ λύπην, καὶ ὀργὴν, κρίσεις οὔσας: *Philoſophorum aliqui* (hi noſtri) *Affectus Rationes faciunt, tanquam omnis Cupiditas, triſtitia, ira, ſint Iudicia*. Iterumque idem alibi fuſius explicat: Ἔνιοι δέ φασιν οὐχ ἕτερον εἶναι λόγου τὸ πάθος, οὐδὲ δυοῖν διαφορὰν καὶ στάσιν, ἀλλ᾽ ἑνὸς λόγου τροπὴν ἐπ᾽ ἀμφότερα, λανθάνουσαν ἡμᾶς ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς, οὐ * συνορῶντας ὅτι ταὐτόν ἐστι τῆς ψυχῆς ὃ πέφυκεν ἐπιθυμεῖν καὶ μετανοεῖν, ὀργίζεσθαι καὶ δεδιέναι, φέρεσθαι

De Decret. Hippocr. & Platon. itē que Laert. in Zenone.

De Genitura animæ

**Sic lego.*

πρὸς τὸ αἰσχρὸν ὑφ' ἡδονῆς, καὶ φερομένης πά-
λιν αὐτῆς ἐπιλαμβάνεσθαι· καὶ γὰρ ἐπιθυμίαν, καὶ
φόβον, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα δόξας εἶναι καὶ κρίσεις
πονηρὰς, οὐ περὶ ἕν τι γινομένας τῆς ψυχῆς
μέρος, ἀλλ' ὅλου τοῦ ἡγεμονικοῦ ῥοπὰς καὶ εἴξεις, καὶ
συγκαταθέσεις, καὶ ὁρμὰς, καὶ ὅλως ἐνεργείας τινὰς
οὔσας ἐν ὀλίγῳ μεταπτωτὰς ὥσπερ αἱ τῶν παί-
δων ἐπιδρομαὶ τὸ ῥαγδαῖον καὶ τὸ σφοδρὸν ἐπισ-
φαλὲς ὑπὸ ἀσθενείας καὶ ἀβέβαιον ἔχουσι: *Sũt
nonnulli*(noſtri iſti) *qui cenſent Affectum nihil
diuerſum à Ratione eſſe, neque duorum eſſe hanc
differentiam & diſſidium, ſed vnius Rationis con-
uerſionem ad vtraque, quæ fallit nos & latet con-
uerſionis velocitate. Nos inquam, non aduerten-
tes quod idem illud Animi ſit natum Concupiſce-
re. & Pœnitere: Iraſci, & Vereri, ferri ad tur-
pitudinem per Voluptatem, & ferentem eamdem
retinere. Nam Cupiditatem, & Metum, et
omnia hæc talia, Opiniones eſſe & Iudicia praua,
quæ fiunt non in vna & ſua aliqua animi par-
te, ſed totius Hegemonici* (*Principalis*, id eſt
Rationis) *inclinationes & conceſſiones eſſe, &
conſenſiones & appetitus: atque vniuerſe, opera-
tiones quaſdam in breui mutabiles. ſicut puero-
rũ incurſus vigorẽ & impetũ inualidũ ex imbecil-
litate habẽt.* Eſt vero & hæc tota deſcriptio &
propalatio Stoici ſenſus. primũ, *nõ aliud à Ra-
tione affectũ* eſſe: Ratione nẽpe praua, quæ Opi-
nio dicitur. Itẽ, *non eſſe duorũ differentiã*: ideſt, in
vna Ratione hæc naſci, ſed aliter atq; aliter af-
fecta. Seneca lucẽ faciet iſtis, & capiet: *Nõ enim*
1 de Ira.c.8 *vt dixi, ſeparatas iſta diductaſq. ſedes ſuas habẽt
ſed affectus & ratio, in melius peiuſq. mutatio ani-*

mi eſt. Ita enim vetus meus liber optime hæc ſcribit,& plane pro Plutarcho. Vnus, inquit, animus atq. vna Rationalis pars, modo ad *meli⁹* tẽdit, & *ratio* dicitur, modo ad *peius*,& eſt *affectus*. Sed addit Plutarchus, *falli nos velocitate conuerſionis*. quia ſcilicet non videtur ſic ſubito eadẽ pars velle poſſe,&nolle,ad voluptatẽ ire, & redire. Tamen ita eſt,inquit,& omnia ita in vno *Hegemonico* fiũt:additq.voces Stoicorũ in hac re ſollẽnes,ῥοπὰς, εἴξεις, συγκαταθέσεις,ὁρμάς. Imo& ordinẽ,qui eſt in affectuũ genitura & progreſſu. Primũ enim eſt, propenſio quędã tũ admiſſio & ceſſio,mox cõſenſio,&deniq; appetit⁹ impetuſq. Exẽpli cauſſa, *Viſũ* ſiue φαντασία obiicitur,propendeo: ſequitur *notio* ſiue ἔννοια,cedo & admitto: tum *Cogitatio* ſiue διανόησις, iudico &cõſentio, deniq. *Incitatio* & ὁρμὴ eſt vehementior. Epictetus in Agellio (neque enim ipſa nũc exſtant) breuius hæc,ſed tamẽ diſtinguit:*Viſa animi,quas φαντασίας appellant,quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie accidentis animum rei pellitur,non volũtatis ſunt neq. arbitraria:ſed vi quadã ſua inferunt ſeſe hominibus noſcitanda. Probationes autem. quas* * συγκαταθέσεις *vocant, quibus Viſa noſcuntur ac diiudicantur, voluntariæ ſunt,fiuntque hominum arbitratu*. Et plura addit, vtiliter legenda. Nec diuerſa ab iis noſter Seneca: *vt ſcias*, inquit, *quẽadmodũ incipiant affectus, aut creſcant, aut efferantur. Eſt primus motus non volũtarius, quaſi præparatio Affectus, & quædam comminatio. Alter cũ volũtate non cõtumaci. Tertius mot⁹ eſt iã impotens, qui rationẽ euicit*. Primus quẽ dicit

Lib.19. c.1.

**Supra,in Plutarchi verbis.*

2. de Ira c.3

motus, eſt à Phantaſia rei Bonæ Malæve obiectæ: qua ſtatim excitamur ad appetendum aut aduerſandum. Hunc negat Voluntarium eſſe ſicut & Epictetus. præuenit enim inclinationem animi, & primi illi *ictus*, vt alibi appellat, ſiue *Pulſus*, vt Agellius, *conditione quadam humanæ ſortis eueniunt: ideoque etiam ſapientiſſimis accidũt*. Atque vt ad Luciliũ ſcribit: *Quædam ſunt, quæ nulla Virtus effugere poteſt. admonet illam Natura mortalitatis ſuæ. Itaque & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, et caligabit ſi vaſtam altitudinem in crepidine eius conſtitutus deſpexerit. Non eſt hic timor, ſed Naturalis affectio inexpugnabilis Rationi.* Nota hæc poſtrema: à Natura tales motiunculas eſſe. Quo ſenſu Senecam audio: *Quis negat omnes Affectus à quodam quaſi Naturali fluere principio?* nempe ab iſtis motibus, quos Natura inſeuit. qui tamen, vt idem ait, *non ſunt Affectus, ſed principia præludentia Affectibus.* At alter iam Motus eſt, cum *creſcit Affectus*, vt noſter ait, iunctus *cum voluntate non contumaci*. quod fit ſcilicet, cum motibus illis primis συγκατίθεται καὶ προσεπιδοξάζει, *conſentit & opinione ſua approbat*: etſi haud plene tamen ſe permittit. in greſſu eſt, nondum in curſu. At tertius, *iam impotens*, & qui nos aufert. Is velut excurſio eſt cum impetu, vt Plutarchus aſſimilabat: & noſter, eadem imagine *Affectus non moueri tantum, ſed excurrere debet. Eſt enim impetus:* id eſt, ὁρμή. Iſta lucem, nisi fallor, dent Stoicorũ Affectui: quẽ definitione nunc etiam aperiamus. Ea à Zenone duplex πάθος γάρ ἐστιν, aiebat. ἡ ἄλογος καὶ παρὰ φύ-

Epiſt. 57. Sen. 2 de Ira, ca. 2. Epiſt. 57.

Epiſt. 116.

2 de Ira, c. 2

2. de Ira. c 3 Laert. in Zen.

Digitized by Google

σιν κίνησις, ἢ ὁρμὴ πλεονάζουσα: quæ Cicero ita vertit, & eidem Zenoni inſcribit: *Perturbatio eſt, vel auerſa à recta Ratione, contra Naturam, animi commotio, vel breuius, Appetitus vehementior.* Ait, ἄλογος κίνησις: *irrationalis motio*, ad verbum: ſed Cicero diducit, & apte explicat *auerſa à recta ratione.* Eſt enim Rationis, ſed prauæ. Abſque hac interpretatione, Peripateticis etiam conueniat: qui ipſi definiunt, κίνησιν ἄλογον τῆς ψυχῆς, δι' ὑπόληψιν καλοῦ, ἢ κακοῦ: *Motum irrationalem animi, ob præſumptionem Boni Malive.* Sed irrationale aliud iis ſonat: & abiungitur ab iiſdem Zeno, cũ addidit, *contra Naturam* eſſe, negatum iſtis. Itaque & altera finitio Zenonia, *Appetitus vehementior*, interpretem Ciceronem habet, *qui longius diſceſſerit à Naturæ conſtantia*: vt oſtendat, auerſũ maxime ab eadem eſſe, id eſt à ſtabili illa & immutabili Ratione. Sed quod *Appetitũ* vertit, anguſtius eſt: & *Vitatio* vel *Fuga* etiam intellegenda. Nam ὁρμὴ hic, quæuis commotio vel incitatio: & ἀφορμὴν includit. Deſino, & repeto: Affectus omnes in Rationali parte eſſe, ideoque cetera Animalia iis carere, iuxta Stoicos, *habere tamen ſimiles quoſdam illis impulſus.* Carere & Sapientem dicimus: ſed quo ſenſu? non illo, quem vulgus exaudit & exagitat, vt Sapiens nullas vellicationes aut morſus habeat: habet. *nec hoc dico, nõ ſentit incommoda, ſed vincit.* Alibi Seneca: *Non educo Sapientem ex hominum numero, nec dolores ab illo, ſicut ab aliqua rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoueo. Memini ex duabus partibus illum eſſe compoſitum, altera*

4. Tuſc.

Sen. 1. De Ira, ca. 3.

De Prouid. cap. 2.

Epiſt. 71.

eſt irrationalis: hæc mordetur, vritur, dolet. Altera Rationalis: hæc incõcuſſas opiniones habet, intrepida eſt & indomita. Ipſa tamẽ iſta pars, in repentinis impulſibus, *ſentiet leuem quemdam tenuemque motum. Nam, vt dixit Zeno, in Sapiẽtis quoque animo etiam cum vulnus ſanatum eſt, cicatrix manet. Sentiet itaque ſuſpiciones quaſdam & vmbras affectuum. ipſis carebit.* En ſententia noſtra, non ea duritie aut immanitate, qua cenſent. Etſi enim duplex *Apathia*, quam Laertius tangit, & diſtinguit: φασὶ δὲ, inquit, καὶ ἀπαθῆ εἶναι τὸν σοφὸν, διὰ τὸ ἀνέμπτωτον εἶναι· εἶναι δὲ καὶ ἄλλον ἀπαθῆ τὸν φαῦλον ἐν ἴσῳ λεγόμενον τῷ σκληρῷ καὶ ἀτρέπτῳ: *Aiunt Stoici Apathem, ſiue Affectuum expertem eſſe Sapientem, ideo quia eſt ſtabilis & à lapſu remotus. Aiunt & Stultum eſſe Apathem, quod valet ac ſi dicas, durum & immobilem.* Duplex iſta ſignificatio etiam in Seneca. *Stilponi ſummum Bonum viſum eſt Animus impatiens. In ambiguitatem incidendum eſt, ſi exprimere* ἀπάθειαν *vno verbo ſcite voluerimus & Impatientiam dicere. Poterit enim contrarium ei quod ſignificare volumus, intelligi. Nos enim cum volumus dicere, qui reſpuat omnis mali ſensũ, accipietur is, qui nullum poſſit ferre malum. Vide ergo num ſatius ſit, aut Inuulnerabilem animũ dicere, aut Extra omnem patientiam poſitum. Hoc inter nos & illos intereſt. Noſter Sapiẽs vincit quidem incommodum omne, ſed ſentit: illorum ne ſentit quidem.* Vult enim ibi diſcriminare Stilponis ἀπάθειαν à Stoicorum: & primum de nomine quærit, poſſit-ne promente Stilponis Latine *Impatientia* dici? Negat, quia planiſſi-

Sen. 1. De Ira. c. 16.

Epiſt. 9.

me in contrarium conſuetudo loquentium ducat. Nam eius mens, nihil pati aut ſentire Sapientem: vulgi in eo verbo, vel leuiſſima incõmoda ſentire, nec ferre. Ergo melius *Inuulnerabilem* inquit, aut, *Extra patientiam poſitum* dicamus. Ceterum non ita Stoicus Sapiens: qui ſenſum mali habet, ſed ratione vincit. Ab hac eius ἀπάθεια, non ab illo ducta & dicta. Sed quod Seneca *Stilponi* iſtud adſcribat, haud commemini alios facere: magis *Pyrrhoni*. Ita enim de iſto Cicero: *Ariſtoni ſummum Bonum eſt, in rebus mediis neutrã in partem moueri: quæ* Ἀδιαφορία *ab ipſo dicitur: Pyrrho autem, ea ne ſentire quidem Sapientem quæ* ἀπάθεια *nominatur.* Nominat & Plinius: cuius verba toti huic rei, *Exit hic animi tenor* (æqualitas) *aliquando in rigorem quemdam, toruitatemque naturæ duram & inflexibilẽ, Affectusque humanos adimit: quales* ἀπαθεῖς, *Græci vocãt, multos eiꝰ generis experti: quodque mirũ ſit, auctores maximos* Sapientiæ, *Diogenem Cynicũ, Pyrrhonẽ, Heraclitum, Timonem.* Hem, diutius his inſtiti: ſed nimirum inuoluta, pro virili mea, euoluenda fuerunt. Quid reſtat, niſi videre an proba, aut certe probabilis, hæc ſentẽtia? Mihi videtur, in cõmodo illo & vero intellectu: nempe Sapientem, non eſſe rigidum, durũ, exſenſum exſortẽque à dolore, metu, cupidine, lætitia: ſed primis dumtaxat, incipientibuſque. Sẽtiſcere ea, & moueri quoq; iis: ſed reiicere, nec permoueri. Quid Academici ipſi in re aliud dicũt, quã moderari, regere, & in Rationẽ ius nullum habere? Ergo ſperni, & coerceri: quod profecto nobis eſt tolli, illis coli. Auguſtinꝰ

4. Acad.

Lib. 7. c. 19.

Digitized by Google

De Ciuit. 9. c. 4. hoc vidit: *Aut nihil, aut pæne nihil, inquit diſtat inter Stoicorum, aliorumque Philoſophorum, opinionem de Paſſionibus & Perturbationibus animorum. Vtrique enim mentem rationemque Sapientis ab earum dominatione defendunt. & ideo fortaſſe dicunt Stoici, eas in Sapientem non cadere: quia nequaquam eius Sapientiam, qua vtique Sapiens eſt, vllo errore obnubilant, aut labe ſubuertunt. Accidunt autem animo, ſalua ſerenitate Sapientiæ, propter ea quæ Commoda vel Incommoda appellant.* Igitur leue diſcrimen: cur tamen acribus altiſque verbis terreri, ſi nō obteri, eos nolunt? Philo Iudæus etiam Moyſis ſapientiam Lib. 2. Allegor. huc aduocat: qui, vt inquit, ὅλον τὸν θυμὸν ἐκτέμνειν καὶ ἐκκόπτειν τῆς ψυχῆς οἴεται δεῖν, οὐ μετριοπάθειαν, ἀλλὰ συνόλως ἀπάθειαν ἀγαπῶν: *Vniuerſam iram exſecari & exſcindi oportere cenſet ab Animo, non mediocritatem Affectuum, ſed vacuitatem ſiue carentiam approbans.* Clarum & pulchrum nobis teſtimonium: tamen Chriſtianis fortaſſe ſubuertendum. Lactātius quidem declamatorie in iſtos: Lib. 6. *Furioſi ergo Stoici, qui ea non temperant, ſed abſcindunt: rebuſque à Natura inſitis caſtrare hominem quodammodo volunt.* Iam & Hieronymus exſerte: Aduerſ. Pelag. lib. 2. *Adfectibus ad perfectum carere, iuxta Stoicos poſſibile, iuxta Peripateticos & difficile & impoſſibile. cui ſententiæ omnis ſcripturæ ſacræ conſentit auctoritas.* Et vero laxant Adfectibus fræna, ſed bonis & à bona cauſſa, noſtri Doctores: in hoc etiam à Peripateticis diſſoni, quod nec Vitia Lactant. 6 cap. 16. ſemper cenſent, & temperari vetant. *Vitia dūtaxat fieri, ſi male vtamur Affectibus, Virtutes,*

Digitized by Google

ſi bene. Amplius, cõcitatos & grandes eſſe poſſe Ibid.
quidni? *Poteſt & qui graditur, errare, & qui cur-
rit, rectam viam tenere.* Itaque oſtendi aliquid
poteſt, *Vbi non tantum modicum, ſed vel punctũ
gaudere, vitioſum ſit: & aliud contra in quo vel
exſultare lætitiâ, minime criminoſum.* Prioris ge-
neris exemplum, *male affecto inimico gaudere:*
alterius, *oppreſſo tyranno exſultare.* Cauſſam igi-
tur Affectuum finemque, non modum conſide-
rant. quod ita Auguſtinus: *In diſciplina noſtra* Lib. 9. De Ciuit. cap. 5.
*nõ tam quæritur, Vtrum pius animus iraſca-
tur, ſed Quare iraſcatur: nec Vtrum ſit triſtis, ſed
Vnde ſit triſtis: nec Vtrum timeat, ſed Quid time-
at.* Addit exempla, *Iraſci peccanti, Contriſtari
pro afflicto. Timere periclitanti*: quæ omnia Vir-
tutes nobis cenſentur. Interloqui velle videris:
numquid requiris? AVD. Vnum in curſu, vt fit,
ſermonis de intemperantia te fugit dicere, quã
Zeno apud Ciceronem matrem perturbatio-
num cenſebat. Quale id eſt? & an ea igitur etiã
in Rationali parte? LIPS. Iuſte reuocas: explicã-
dum eſt. quis autem melius Cicerone eodem
fecerit? cuius hæc alibi verba: *Omnium Pertur-* 4. Tuſcul.
bationum fontem eſſe dicunt (Stoici) *Intemperan-
tiam. quæ eſt, à tota Mente & à Recta Ratione
defectio, ſic auerſa à præſcriptione Rationis, vt
nullo modo Appetitiones animi nec regi, nec con-
tineri queant.* Oppoſita eſt enim Temperantiæ,
quæ iiſdem, διάθεσις ἀνυπέρβατος τῶν κατ' Laert. in Zenone.
ὀρθὸν λόγον· ἢ, ἕξις ἀήττητος ὑφ' ἡδονῶν: *Affectio
inſuperabilis eorum quæ ſunt Recta Rationis.
aut, Habitus qui vinci à Voluptatibus non poteſt.*
Vt ergo huic fundamentum & innixus eſt *Ra-*

Cic. ibid. *tio*, & ab ea recta *Iudicia*: ſic contra, *Opinio* ibi & falſitas. *quæ omnẽ animi ſtatũ inflammat, conturbat, incitat*, aſſiduis Affectuum tanquam vẽtis.

DISSERT. VIII.

VI. *Parad. Sapientem non opinari: itemque non ignorare: non fallere: non mentiri.*

SED ego oportune gradum promoueo ad Paradoxum, ab iſto velut nexum: quod eſt, *Sapientem nõ opinari.* Laertius ita effert: Μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τουτέστι ψευδεῖ μὴ συγκαταθήσεσθαι μηδενί: *Non opinaturum Sapientẽ, hoc eſt Falſo nulli vmquam conſenſurum.* Stobæanæ Ecloge: Ψεῦδος δὲ ὑπολαμβάνειν οὐδέποτέ φασι τὸν σοφόν· οὐδὲ ποτὲ παράπαν ἀκαταλήπτῳ τινὶ συγκατατίθεσθαι· διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτόν· μηδὲ ἀγνοεῖν μηδέν: *Falsũ aliquid ſuſcipere negãt vnquã Sapientẽ: neque item vlla rei incõprehenſæ aſſenſum dare. quia neque Opinatur, neque Ignorat quicquam.* AVD. Satin' hæc à me intelligi, aut à te adſtrui? LIPS. Mihi clara videntur. AVD. Sapientem non opinari: LIPS. Numquã. AVD. Omnia igitur ſcire? LIPS. Scire. AVD. Et nihil ignorare? LIPS. Nihil. AVD. Profecto, Iuſte Lipſi, hæc Paradoxa ſunt: mihi nõ admittẽda, tibi habeas. LIPS. Tibi, ſi capis. Species verborũ percutit, & ipſa Opinio eſt quæ te vexat: rem vide. Sapienti hæc tribuimus, nondũ tibi aut mihi, vni alicui è vulgo. Hunc Zeno cum in exemplar formaſſet, Opinionem ab eo remo-

Digitized by Google

nit, id eſt Errorum Vitiorumque matrem. Zeno, inquam primus: *Nemo enim ſuperiorum*, ait Cicero, *nõ modo expreſſerat, ſed ne dixerat quidẽ poſſe hominem nihil opinari: nec ſolum poſſe, ſed ita neceſſe eſſe ſapienti.* At Zeno fecit. vt addit: & ratio etiam comprobauit: Lactantio quidem Iudice. *Recte*, inquit, *Zeno & Stoici Opinationẽ repudiarunt. Opinari enim te ſcire quod neſcias, non eſt Sapientis, ſed temerarij potius ac ſtulti.* Et certe Opinioni omni contraria eſt Scientia, quod ita idem Zeno adſtruebat: *Siquid eſſet ita comprehenſum, vt conuelli Ratione nõ poſſet, Scientiam, ſin aliter, Inſcientiam appellabant. ex qua exſiſteret etiam Opinio, quæ eſſet, imbecilla, & cum falſo incognitoque communis.* Neque enim aliud eſt Opinio, quam aut falſa de rebus iudicare, aut vera, ſed infirmiter, nec Ratione ſuffultum, Stobæi Eclogæ: Διττὰς γὰρ εἶναι δόξας· τὴν μὲν ἀκατάληπτον συγκατάθεσιν, τὴν δὲ ὑπόληψιν ἀσθενῆ. ταύτας ἀλλοτρίους εἶναι τῆς τοῦ σοφοῦ διαθέσεως· διὸ καὶ τὸ προπίπτειν πρὸ καταλήψεως καὶ συγκατατίθεσθαι, κατὰ τὸν προπετῆ μᾶλλον εἶναι· καὶ μὴ πίπτειν εἰς τὸν εὐφυῆ, καὶ τέλειον ἄνδρα, καὶ σπουδαῖον: *Duplicem eſſe Opinionem. vnam rei incomprehẽſa aſſenſum, alteram, infirmam de re ſuſceptionem. Has alienas* Sapientis *affectioni. quia inclinari ante rem comprehenſam, & aſſentiri. in præpetem & præcipitem magis conuenit, neque cadit in induſtrium perfectum, & probum virum.* Cicero in verbis vltimis vtramque tetigit, cũ *Imbecillã*, aut *Falſo Incognitoque* vicinam dixit. Sed quid igitur? numquam ea vtitur? ita, ſed citra aſſen-

4. Acad.

3. cap. 4.

Cic. 1. Acad.

Digitized by Google

ſophum. Quinquertioni, πεντάθλῳ, *ſimilem eſſe.* ἔστι γὰρ ἀτεχνῶς τοιοῦτος οἷος μὴ δουλεύειν μηδενὶ πράγματι, μηδὲ εἰς τὴν ἀκρίβειαν μηδὲν διαπεπονηκέναι· ὥστε διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς τούτου ἐπιμέλειαν, τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπολελεῖφθαι, ὥσπερ οἱ δημιουργοὶ, ἀλλὰ πάντων μετρίως ἐφῆφθαι: *Eſt enim reuera talis, vt nulli rei ſeruiat, neque exacta diligentia vnum aliquid elaboret. ſic, vt dum vni huic totum ſe impendit, reliquas res omittat aut deſerat, vt ſolent in ſuo quiſque genere Artifices, ſed magis omnes res artesque moderate libet & attingat.* Aureum dogma, & cupidis curioſiſque ingeniis imprimendũ. Itaque omitte arbitrari alti aut vaniloquentiam hanc eſſe: tantum. Paradoxum hoc temeritatẽ aſſenſus remouet, & Sapienti modeſtiam commendat. Neque enim aut ipſe fallitur, aut fallit alios. & eſt hoc quoque inter Decreta: Ἀκιβδήλους εἶναί τινας τοὺς σπουδαίους, φυλακτικούς τε εἶναι τοῦ ἐπὶ τὸ βέλτιον αὐτῶν παριστάνειν, διὰ παρασκευῆς τῆς τὰ φαῦλα μὲν ἀποκρυπτούσης, τὰ δὲ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ φαίνεσθαι ποιούσης, ἀπλάστως· περιῃρηκέναι γὰρ ἐν τῇ φωνῇ τὸ πλάσματι καὶ τῷ εἴδει: *Doloſos non eſſe Sapiẽtes, ſed ſimplices, viros bonos: & cauere ſine fuco, ne melius, aut ſupra quam ſint, appareant, ex præparato mala ſua occultantes, & bona quæ ſunt oſtentantes. Tollere enim in voce fictionem omnem, & in ſpecie externa.* Imo vero τὸ εἰρωνεύεσθαι (etſi Socrati vſurpatum) φαῦλον εἶναί φασι· οὐδένα γὰρ ἐλεύθερον καὶ σπουδαῖον εἰρονεύεσθαι: *Ironia vti malũ cenſent. nullum enim liberum & probum vſurpare.* *Stob. Ecl.*
Amplius pro hoc candore, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σο- *Ibid.*

φόν λέγουσιν, ἀλλ᾽ ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. οὐ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ διαψευστῶς τὸ ψεῦδος λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πλησίον: *Non mentiri Sapientem dicunt, ſed in omnibus verare. Non enim in eo mendacium eſſe, vt aliquis falſum dicat, ſed cum quis dolo & fallendi proximos animo facit.* Cui Stobæano Electo adſonant hæc Sexti: *Sapiens habet verorum ſcientiam, & numquam fallit ac mẽtitur: eo quod non ex mala, ſed ex bona, hoc proferat affectione.* Sed, etſi vicina hæc, me abducunt: addo ex eodem Sexto interpretatiunculam primarij noſtri Paradoxi. *Sapiens*, inquit, *iudicium minime aberrans habet, & eſt in omnibus diuinus: propterea quod non opinetur, hoc eſt falſo aſſentiatur.* En, mi Auditor, inuidioſum illud & ſuperbum, vt cenſebas: ſed cenſebas opinor. **AVD.** Cenſebam, nunc do manus, & vulgarem etiam noſtram ſapientiam putem & voueam huc adſpirare. Nimis enim cito Opinionibus abducimur: & quid aliud fere hodie noſtrum dicere ac docere? Etiam in Externis rebus Opiniones vexant, & grauiora aut maiora omnia veris proponunt. Inde Metus aut Dolores: ſpernamus, & vt floccos aliquos niuis ad Rationis ſolẽ liquefaciamus.

Aduerſ. Matthem.

Digitized by Google

DISSERT. IX.

VII. *Parad. Sapienti nihil præter opinionem euenire.*

LIPS. Faciamus; tecũ opto: etiam iſtud, quo nunc dicam. & quod priori item adhæret. Adhæret, an aduerſum eſt? videatur in prima verborum fronte, non autem ſententiæ penetratione & inſpectu. Eſt iſtud, *Sapienti præter opinionẽ nihil euenire.* Atqui negauimus eũ opinari: quid ergo miri hic eſt? Sed ſcito, in rebus incertis & ſola opinione nixis, eam quoque Sapienti interuenire. Putat ſe hoc facturum, non facturum, illud euenturum, aut non: & quæ in vita cottidie, imo, per momenta, occurrunt. Deſtinamus, proponimus, aggredimur, agim*us*: & euentu potimur, non potimur. Mens igitur nunc Paradoxi, Sapientem deſtinatione ſua, numquam excidere, ſemper illi ſucceſſum, & Stoicorum verbo, *εὔροιαν eſſe: id eſt, fluere res ex voluntate. AVD. O illuc me duc! quid enim aliud hæc, quàm* εὐδαιμονία ipſa? LIPS. In eo ſum: porro audi. Dogma eorum eſt, μηδὲ παρὰ τὴν ὄρεξιν, μηδὲ παρὰ τὴν ὁρμὴν, μηδὲ παρὰ τὴν ἐπιβουλὴν γίγνεσθαι τι περὶ τὸν σπουδαῖον, διὰ τὸ μεθ' ὑπεξαιρέσεως πάντα ποιεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ μηδὲν αὐτῷ τῶν ἐναντιουμένων ἀπρόληπτον προσπίπτειν: *Nihil præter voluntatem, appetitum, conſilium euenire Sapienti. quia cum exceptione omnia talia facit aut conatur, & nihil eorum quæ aduerſari poſſunt non eſt ei præmeditatum & præſumptum.* Optime, & veriſ-

*Facilem fluxum & curſum.

*Felicitas. Stob. Eclo.

ſima ratio. Ideo non fallitur neque fruſtra conatuum eſt, quia ſcit ſe fruſtra eſſe poſſe: neque res iſtas incertas, pro certis vllas habet. Omnia, inquam, *cum exceptione* (ſic enim iſta interpretanda ſunt) aggreditur: quod ipſum in hac re Seneca noſter dicit. *Non mutat*, inquit, *Sapiens conſilium, omnibus his manentibus quæ erant, cum ſumeret. Ideo numquam illum* Pænitentia *ſubit: quia nihil melius illo tẽpore fieri potuit, quã quod factum eſt, nihil conſtitui, quam quod conſtitutum eſt. Ceterum ad omnia cum exceptione veniet, Si nihil inciderit quod impediat. Ideo omnia illi ſuccedere dicimus* (ecce εὔροιαν noſtrã) *& Nihil contra opinionem accidere: quia præſumit animo, poſſe aliquid interuenire, quod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt, Fortunã ſibi ſpondere.* Et iã vides, quam vere & ſalubriter hæc dicantur, ac doceantur? Mihi crede, inter fundamẽta conſtantiæ & trãquillitatis eſt iſtud: *ſẽper de Fortuna cogitare, & ſibi nihil de fide eius promittere. Nauigabo, niſi quid inciderit, & Prætor fiã, niſi quid obſtiterit, & Negotiatio mihi reſpondebit, niſi quid interuenerit.* Animus qui hæc præcogitat ſerio, atque imbibit, quã in pacato atque æquo eſt? Facit Sapiens. ideoque, (vt iterũ interpreter cũ Seneca) *Nihil ei cõtra opinionẽ dicimus accidere.* Quomodo? quia *nõ illum caſibus hominum excepimus, ſed erroribus: nec illi omnia, vt voluit, cedunt, ſed vt cogitauit. Imprimis autẽ cogitauit, aliquid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Quod cum factum eſt, quidni facile ferat, quod præuiderat? *Neceſſe eſt leuius ad animum peruenire deſtitutæ cupiditatis dolorem, cui ſucceſſum*

De Benef. 4. *cap* 34.

Sen. De Tranq. cap. 13.

Ibid.

Ibid.

Digitized by Google

vtique nō promiſeris. At ſtulti, id eſt nos, contra. Spes & cogitationes longe mittimus, firmas & ferientes eſſe volumus: & cum lapſi ſumus, ſtupemus. Inter miſerias humanas ſapientiſſime Homerus recenſet.

Odyſſ. Σ

Οὐ μὲν γάρ ποτέ φησι κακὸν πείσεσθαι ὀπίσσω,
Ὄφρ' ἀρετὴν παρέχωσι θεοὶ, καὶ γούνατ' ὀρώρῃ:
Quod non vlla putant aduerſa ſibi euentura.
Quamdiu robur adeſt, & florida membra mouentur.

At cum euenerunt, collabuntur: & voces audimus, *Neſciebam hoc mihi reſtare.* Aliter Sapiēs, qui *ſcit ſibi omnia reſtare: & quidquid factum eſt, dicit Sciebam.* Sē.epiſt.76.

Virgil.

------non vlla Laborum.
O virgo, noua mi facies inopinaue ſurgit.
Omnia praecepi, atque animo mecū ante peregi.

Socrat. apud Stob. Serm. 3.

Καὶ ὥσπερ οἱ ἐν εὐδίᾳ πλέοντες, καὶ τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἕτοιμα· οὕτως οἱ ἐν εὐτυχίᾳ φρονοῦντές τινες, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἡτοιμάκασι βοηθήματα: *Et ſicut ij qui ſecundante caelo & vento nauigāt, etiā quae cōtra tempeſtates vſui ſūt, parata habēt: ſic qui in proſpera Fortuna ſapiunt, etiam remedia aduerſae illius expediūt.* Et quae illa remedia? iam dicta: *Latis non credere, omnem Fortunae licentiam in oculis habere, tamquā, quidquid poteſt facere, factura ſit,* Ideo & illa affectio Sapiētis propria, οὐδὲν θαυμάζειν: *nil mirari* ſiue quae Natura & cauſſis ocultis, ſiue quae Fortuna eueniunt. Scit multa in illius ſinu non indaganda, oculi, & in huius non expectata, non expectanda. Ergo tollatur illa euentuum nouitas: *nihil nobis improuiſū eſſe debet, In omnia praemit-* Sē.epiſt.78 Laert. in Zeno. c. Sē.epiſt. 91.

Digitized by Google

tendus eſt animus: cogitandumque, non quidquid ſolet, ſed quidquid poteſt fieri. Hominem ad humana paremus: & cum Sapiente, *aſſueſcamus futuris malis, & quæ alij diu patiendo lenia faciunt, nos diu cogitando.*

Epiſt. 76.

DISSERT. X.

VIII. *Parad. Sapientem ſibi ſufficere, ſiue,* Se ſolo *contentum eſſe.*

HABES vtili interpretatione Paradoxum: nec minus iſtud. Nam adiungo, *Sapientem ſibi ſufficere*: quod Græci dicunt ſignate & breuiter, τὸ σοφὸν αὐτάρκη εἶναι. Seneca extulit: *Sapientem ſeipſo contentum eſſe.* Eſt à Socrate & Platone: atque ab iſto expreſſum. Quæ vis huic dicto illum ſibi omnia eſſe, nec pendere ab homine alio aut rebus. Quomodo felix ſit, & ſui iuris, ſi in alienũ arbitrium demittimus, & catenam quamuis ſplendidam, catenam tamen, damus? Ille vero ſuus eſto, apud ſe eſto: etſi apud alios etiam velit, ſed vel in ſolitudine poſſit. Velit dico. nam Stilpo, Timon, & alij fuere, qui abducerent ab omni conſortio. & ipſa Amicitia: nobis aliter viſum *Nam illud quidem cũ illis commune eſt, Sapientem ſeipſo contentum eſſe: ſed tamen & amicũ habere vult, & vicinum, & contubernalem, quamuis ſibi ipſe ſufficiat.* Sociale animal, homo eſt: & inter homines Sapiẽs: ſed hoc diſcrimine à reliquis, quod *quæ ſibi deſunt, non deſiderat: ſed non deeſſe mauult.* Exercere vult, cũ alias virtutes, tũ hanc homini tam propriam, &

3. De Rep.

Sẽ. Epiſt. 9.

Ibid.

Digitized by Google

pæne innatam. Itaque *perperã hoc illi interpretantur, qui Sapientẽ vndique ſubmouent, & intra cutẽ ſuã cogunt. Diſtinguendũ eſt, quid & quatenus vox iſta promittat, Se contentus eſt Sapiẽs ad beate viuendũ, non ad viuendũ. Ad hoc enim multis illi rebus opus eſt, ad illud, tantũ animo ſano, & erecto, & deſpiciente Fortunam.* Subduc illi cibũ, nõ viuet: ſubduc amicos, viuet, & quidẽ beate. *Qualis tamẽ futura eſt illa vita, ſi ſine amicis relinquatur, in cuſtodiã cõiectus, vel in aliqua gente aliena deſtitutus: vel in nauigatione lõga retẽtus, aut in deſertũ litus eiectus? qualis eſt Iouis, cũ reſoluto mũdo, paulliſper ceſſãte Natura, acquieſcit ſibi, cogitationibus ſuis traditus.* Magnifica cõparatio, & quæ placita etiam in hac re Epicteto. *Homo amat quidẽ ſocietatẽ & amicos, inquit:* ἀλλ' οὐδὲν ἧττον δεῖ καὶ πρὸς τοῦτο παρασκευὴν ἔχειν, τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ ἀρκεῖν, δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ συνεῖναι. ὡς ὁ Ζεὺς αὐτὸς ἑαυτῷ σύνεστι, καὶ ἡσυχάζει ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐννοεῖ τὴν διοίκησιν τὴν ἑαυτοῦ οἵα ἐστὶ, καὶ ἐν ἐπινοίαις γίνεται πρεπούσαις ἑαυτῷ: *ſed nihilo ſecius oportet & in hoc exerceri, vt poſſit ſibiipſe ſufficere, poſſit ſecum eſſe. Sicut Iupiter ſecũ eſt atque agit, & in ſe acquieſcit, & gubernationẽ ſuã mẽte agitat, & cogitationibus fruitur ſe dignis.* Et quæ ſolitudo eſt, vbi virtutes comitãtur & adsũt? *Nullius anguſtus* aut ſolus *eſt locus, qui hanc tã magnã turbã capit: nullũ exiliũ graue, in quod licet cũ hoc comitatu ire.* Denique cũ noſtro Ambroſio, *in quã ſolitudine non ſtipatur, quẽ vita Beata circumdat?* Itaque frui & acquieſcere in ſe poteſt: vix tamẽ volet. dico in ſola illa ſolitudine: & hoc Se-

Ibid.

Ibid.

Sen. Cõſol. ad Helu. cap. 10.

Lib. 1. De Vita Iacob. cap. vlt.

Epiſt. 9. necæ clara verba volũt: *Se cõtentus eſt Sapiẽs, & tamẽ nõ viuet, ſi fuerit ſine homine victurus.* Nota, ſine *homine*, non ſine *amico* tantum. Et ſane Stoicum hoc dogma: οὐδ᾽ ἐν ἐρημίᾳ βιώσεται ὁ σπουδαῖος· κοινωνικὸς γὰρ φύσει καὶ πρακτικός: *Neque in ſolitudine viuet Sapiens. eſt enim natura ſocialis, & actuoſus.* Nã multa, pro Stoico ſenſu interueniunt, quæ non Beatam vitam, ſed vitam tamen tollunt: de quibus infra. Alioqui ſeceſſum à turbis, id eſt vitiis, abſit vt damnemus, pabulum animi, imo delicias: & vbi frui fas puriore & ſublimiore illa meditatione.

Menandri. Ὡς ἡδὺ, τῷ μισοῦντι φαύλους, ἐρημία.
Quam ſuaue ſolitudo, qui odit improbos

Et quam compoſitæ mentis ſignum eſt, ſecum poſſe morari, & conſiſtere? quod è vulgo nemo facit: quorum quiſque ſe fugit. Ergo & hoc vtile monitum amplectere. Sen. Epiſt. 20. *Huc cogitationes tuæ tendãt, hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, vt contentus ſis temeipſo, & ex te naſcentibus bonis. Quæ poteſt eſſe Felicitas Deo propior?*

DISSERT. XI.

IX. *Parad. Omnia Sapientis: &, Solum diuitem cenſendum*

ET qui non ſit contentus, cũ omnia ipſe habeat? Nam hoc etiã inter Inopinata iactatum, *Omnia Sapientis eſſe:* imo *Solum illum diuitem* & vberem eſſe. Variis locis hæc efferuntur: & origo dicti à Cynicis. quorum erat: αὐταρ-

κη εἶναι τὸν σοφόν· πάντα γὰρ αὐτοῦ εἶναι τῶν ἄλλων: *Sapientem ſibi ſufficere. nam omnia aliorũ eius eſſe*. Vides? nõ ſua ſolum ſibi, ſed omnia omnium habet: & quid homini huic deeſt? Hæc Cynici illi iactabant ore , animo ſentiebant: Cynici, nudi, inopes, vacui rerum omnium & copiarum Placuit & Stoicis: ſciueruntque, τῶν σοφῶν πάντα εἶναι: *Sapientum omnia eſſe* Seneca Cicero, alij ingeminant: ſed ille noſter alibi: *Unus eſt Sapiens, cuius omnia ſunt, nec ex difficili tuenda.* Quo ſenſu autem? omnibus ergo ſua eripit, & in ſe vertit? Non abſit. *Nihil prohibet, aliquid & Sapientis eſſe, & eius, cui datum & aſſignatum eſt. Iure ciuili, omnia Regis ſunt: & tamen illa, quorum ad Regem pertinet vniuerſa poſſeſſio, in ſingulos dominos deſcripta ſunt, & vnaquaque res habet poſſeſſorem ſuũ Ad Reges enim poteſtas pertinet, ad ſingulos dominum.* Ecce nodum ſolutum habes: & vere ac pulchre. Tangit hanc diſtinctionem Laertius: nam quis ambigit è Stoicis fontibus Senecam hauſiſſe? tangit, inquam, in cauſſa eius dicti. πάντα τῶν σοφῶν εἶναι. δεδωκέναι γὰρ αὐτοῖς παντελῆ ἐξουσίαν τὸν νόμον. τῶν δὲ φαύλων εἶναι τινὰ λέγεται, ὃν τρόπον καὶ τῶν ἀδίκων. ἄλλως μὲν τῆς πόλεως ἄλλως δὲ τῶν χρωμένων φαμέν: *Omnia Sapientum eſſe. Datam enim iis omnimodam poteſtatem* (Senecæ vocem agnoſce) *à lege. Stultorum autem quadã dicuntur, ſicut & iniuſtorum, atque aliter quadam reipublica dicimus, quadam vtentium.* Ergo omnia eius ſunt, non occupatione, ſed animo & vniuerſitas illi, non hæc ſingula mancipan-

Laert. in Antiſt.

Laert. in Zenone.

De Ben. 7. c. 3.

Ib. cap. 3.

tur. O magnifica poſſeſſio! & quàm ex facili regit ac tuetur, Tuetur hoc ipſo quod intuetur. *Non habet mittendos trans maria legatos, nec metēda in ripis hoſtilibus caſtra, non opus eſt legione, nec equeſtribus turmis. quemadmodum Dij immortales regnum inermes regunt, & illis rerũ ſuarum ex edito tranquilloque tutela eſt: ita hic officia ſua, quamuis latiſſime pateant, obit: & omne humanum genus, potentiſſimus eius optimuſque, infra ſe videt.* Neque verba hæc cenſeas: imo verba, qui eripiunt huic & ſibi habent. Quis totum hunc orbem, id eſt tot agros, prata, ſiluas, flumina, lacus, maria, verbulo aut formula à me aufert? Coneris quamuis, teneo: oculis, & certe animo, vſurpo. *Derideas licet: ingētis ſpiritus res eſt, cum Orientē Occidētemque luſtraueris animo cũ tot animalia, tantã copiam rerum, quas Natura beatiſſime fundit, aſpexeris: emittere hanc Dei vocem, Omnia mea ſunt.* Itaque & hoc vere addidimus, *Solum Sapientem diuitem eſſe:* *Socrati iam olim definitum. Quæ enim iſtæ Craſſi aut Crœſi diuitiæ? deſunt multa, & optant. Noſter minime: & non vna cauſſa vel adſpectu titulum hunc iure habet. Plato adſignabat iſtas *Diuitem hunc ſolum, quippe cum theſauris omnibus pretioſiores ſolus videatur poſſidere Virtutes. quia etiam ſolus Sapiens opes poteſt in vſibus neceſſariis regere videri ditiſſimus debet.* Pro quarum prima aptiſſime Philo Iudæus: ὁ δὲ σοφὸς οὐ πλούσιος, ἀλλὰ πάμπλουτος, ἐν ἀφθόνοις καὶ γνησίοις, οὐ χρόνῳ παλαιουμένοις, καινουμένοις δὲ καὶ ἡβῶσιν ἀεὶ τρυφῶν ἀγαθοῖς μόνος:

Sē. de Ben. 7, cap. 3.

Ibid.

**Vide lib. 1 Diſſer. 17.*

Apul de Philoſoph.

De Plātat. Noe.

Sapiens non diues ſolum, ſed ſuperfluens: vt qui ſemper delicietur inuerſetur que bonis vberibus et germanis, non ano inueteraſcentibus, ſed magis vireſcentibus florentibuſque: id eſt illis Animi, quas Virtutes vocamus. Eſtque ipſa ratio quã Soici noſtri interprimas ſignabant, ſtrictè ſic & ſcholaſtice apud Empiricum expreſſa. *Aduerſ. Mathem.* *Qui ea poſſidet, quæ ſunt magnæ æſtimationis & magni pratij, eſt diues: Virtus autẽ eſt magni pretii & æſtimationis: ſolu'que Sapiens eam poſſidet: ſolus ergo eſt diues.* Altera erat ratio, *Sapientem ſolum vti.* An ille vtatur, qui auariter recondit? ne habet quidem, ſi Platoni hoc credis ſcite docenti, & diſtinguenti. Οὐ τοίνυν μοι ταὐτὸν, *In Theæt.* inquit, φαίνεται εἶναι τὸ κεκτῆσθαι τῷ ἔχειν. οἷον, εἰ ἱμάτιον πριάμενός τις, καὶ ἐγκρατὴς ὤν, μὴ φορεῖ, ἔχειν μὲν οὐκ ἂν αὐτὸν αὐτό, κεκτῆσθαι δέ γε φαῖμεν: *Non enim mihi idem videtur, Habere & Adipiſci. vt, ſiquis veſtem mercatus, eam in poteſtate habeat, nõ tamen ferat: haud dixerimus Habere illum, ſed Adeptum eſſe.* An ille etiam vtitur, qui ſtulte & prodigenter effundit? nihil. ſolus Sapiens habet, poſſidet, vtitur materiam virtutum.

Non huic ſepoſitas infelix ſtrangulat arca
Diuitias.

quid ergo?

---expoſiti cenſus, & docta fruendi
Temperies.

Sed prẹter has duas, tertia etiam ratio. Sapiens *Cic. Par. vlt* nulla re eget ergo diues Quid enim aliud *Diues niſi à Diuo* (ait Varro) *quia, vt Deus, nihil indigere videtur*? Quomodo? non enim petit.

Animus tuus oportet ſe iudicet diuitem non hominum ſermo, neque poſſeſſiones tuæ. Audi poetam.

Auſon. *Ex animo rem ſtare, æquum puto, non animum ex re.*

Cuncta cupit Crœſus, Diogenes nihilum.

Sen. Epiſt. 62. Et vter igitur ditior? *Breuiſſima ad diuitias, per contemptum diuitiarum, eſt via.* Quid me vo-
Epiſt. 99. cas ad iſta ſuperuacua? *An parum habet, qui non alget, non eſurit, non ſitit? plus Iupiter non habet.* Acquieſce in iſtis, aut numquam acquieſces: acquieſce, inquam, *tanto beatior futurus,*
Apul. in 3. Apolog. *quanto collectior. Namque animi, ita vt corporis, ſanitas expedita, imbecillitas lacinioſa eſt: certumque ſignum eſt infirmitatis, pluribus indigere.* Quid ergo? inquies: Sapiens nullo indiget? illud ipſum edere, bibere, & quæ Natura poſtulat, nonne poteſt abeſſe? Poteſt, nec ipſe tamen indigere. Stoicum tibi hic diſcrimen ingeram. in verbis quidem, ſed quod rem ex-
Plut. de Cō. Fotion. planet. Chryſippus aiebat, ὡς οὐ δέονται μὲν ἐνδέονται δὲ οἱ φαῦλοι: *quod non egeant, ſed*
Epiſt. 9. *indigeant, mali.* At Sapiens, ille δεῖται, καὶ χρείαν
4. Tuſc. ἔχει: *eget et opus habet.* Seneca hoc ipſum tangit. *Volo tibi Chryſippi quoque diſtinctionem indicare. Ait Sapientem nulla re indigere et tamen multis illi rebus opus eſſe. contra, Stulto nulla re opus eſt nulla enim re ſcit vti, ſed omnibus eget.* Etſi in verbo *Egere* proprietatem non ſeruat, & Stulto tribuit quod Sapientis erat. Igitur *Indigere*, eſt non habere, & velle: at-
Sē. Ep. 14. que id ſine modo. Cicero: *Indigentia, eſt libido inexplebilis*: quod Stoico ſenſu omnino ſcri-

Digitized by Google

pſit. Vere ergo dicemus, *Eum maxime diuitiis frui qui minime diuitiis indiget*: id eſt auet aut cupit. Ob has ergo cauſſas merito ille diues: quid ſi & ab alia, pro vulgi etiam mente? Nam ecce Dogma noſtrum eſt: Οἰκον μικονμόνον τὸν σπουδαῖον εἶναι, καὶ τὸν ἀγαθὸν οἰκονόμον, ἔτι δὲ χρηματιστικόν. *Oeconomicum eſſe ſolum Sapientem & bonum œconomum, & peritum pecuniæ faciendæ.* Quid ais? ad hoc dogma non turba concurrat? ſinum pandat? Et tamen ita eſt. prudentia illa eius propria, etiam ad externa iſta omnia valet, cum lubet, & vſui cenſet vti. Socrates apte: ὅτι οὐκ ἐκ χρημάτων ἡ ἀρετὴ γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τ' ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ: *Quod non è pecunia Virtus naſcatur, ſed ex Virtute pecunia, atque alia omnia bona publice ac priuatim hominibus obueniant*. Nonne Thales hoc ſatis docuit in claro exemplo? nam is cum oſtendere vellet, quam facile Sapienti diteſcere: præuiſa feracitate olearum, fructus omnes coemit, & ſolus compos vendidit, vimque grandem pecuniæ parauit. Poteſt igitur habere Sapiens: ſed quanto altius, nolle? calcat hęc ſuperflua, & dumtaxat *diuitiarum naturalium eſt quæſitor acerrimus*. Fac idem Auditor: & diſce ſtatim ac cōpendio diues eſſe. *Repræſentat opes ſapientia, quas cuicumque ſuperuacuas fecit, dedit.* An non hæc Sacris etiã noſtris? conſonat? Clemẽs Alexandrinus dicit, & docet? ὅτι δὲ τοῦ σοφοῦ πάντα ἐστὶ, σαφῶς μηνύει λέγων, Διότι ἐλεήσεν με ὁ θεὸς ἐστὶ μοι πάντα. ἑνὸς γὰρ δεῖν ὀρέγει.

Stob. Eclo.

In Apol.

Sen. Ep. 119

Epiſt. 17.

2. Strom.

σθαι διδάσκει, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονεν· καὶ τοῖς ἀξίοις τὰ ἐπηγγελμένα νέμεται: *Quod autem omnia ſint Sapiẽtis, aperte Scriptura indicat dicens; Quoniam Deus mei miſertus eſt, mihi ſunt omnia. Unum enim oportere expeti oſtendit, per quod facta ſunt omnia, & iis qui digni ſunt promiſſa tribuũtur.* Ecce in vera Sapiẽtia diuitiæ, & in animo ad Deũ, ſummum atque vnũ bonum, verſo. Sed vis ipſas Stoicorum voces, atq; etiam ſenſa? Ambroſius: S*alomõ ait, Eius qui fidelis eſt,*
Lib. 2. De Abrahamo. *totus mundus diuitiarum. Quãto prior* Salomon, *quam Zenon Stoicorum magiſter, atq; auctor ſectæ ipſius? Quis autem fidelis, niſi* Sapiens? Et ſtatim: *Sed dicas: Quomodo Sapientis totus mundus? Quoniam ipſa Natura dat illi ſortem omnium, etiamſi ipſe nihil poſſideat. Domina eſt & poſſeſſor, Sapientia: qua ſua putat Natura munera: nec vllis* indiget, *etiamſi deſint ei ad victũ neceſſaria: Namque Muſicus organa, aut Medicus medicamẽta etiamſi non habeat, habet tamẽ eoipſo quo poſſit his vti, etiamſi ad tempus eorum vſus non ſuppetat.* Bone doctor ſalue. non ipſa Porticus ſonet magis germanas Zenonis voces. Obſeruaſtin autem & de *Indigentia?* etiam ſine *poſſeſſione*
Sen. Ep. 72. *ſortem* habere? Hæc vera ſunt. *Stulta mortalium auaritia poſſeſſionẽ proprietatemq́ diſcernit, nec quidquam ſuum credit eſſe, quod publicũ eſt.* Sapiens aliter: qui publicis vt priuatis fruitur, pri-
Sap. 7. uatis vt publicis. *Sapientia omnium mater eſt, & ipſa orbem terrarum poſſidet.* Abrahamo illi *da-*
Gen. 13. Ambroſ. 2. de Abr. *ta eſt omnis terra*: ſed quando? poſtquam à Lotho diſceſſit, id eſt *vitiis & deflexione morum.* O magnæ igitur, ô veræ opes! veniamus in partẽ.

Digitized by Google

Ego conari aut facere me fateor: & iſtos agros ſiluas, hortos, fontes, ſtatuas, tabulas, & quidquid Natura aut Induſtria inſtruit, oculis & cogitatione vſurpo vt mea: paſcor ſuauiter; & ſinceriore gaudij fructu, vel horulæ ſpatio, quam Domini inſcripti anno aut annis.

DISSERT. XII.

X. *Parad. Solum Sapientem liberum, ceteros omnes ſeruos cenſeri.*

ATque idem ille Sapiens non *Diues* ſolũ ſed *Liber*, ceteris omnibus *ſeruis*. Conuiciari tibi videar? non eſt propoſitum, ſed vera effari. Scitum igitur hoc Stoicorum: *Niſi Sapientem, liberum eſſe neminem.* Græce efferebant: ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος *Quod ſolus Sapiens liber & omnis Stultus ſeruus.* Cic. in Parad. 5. Diogenes ponit, & cauſſam apponit: In Zenone. μόνον τε σοφὸν, ἐλεύθερον· τοὺς φαύλους, δούλους. εἶναι γὰρ τὴν ἐλευθερίαν, ἐξουσίαν αὐτοπραγίας· τὴν δὲ δουλείαν, στέρησιν αὐτοπραγίας. *Solum Sapientem liberum; omnes malos, ſeruos. Eſſe enim Libertatẽ non aliud quam poteſtatem agendi qua velis: Seruitutem contra, priuationem eiuſmodi actionis.* 4. Diſſ. c. 1. *Hoc ipsũ paulo fuſius Epictetus* Ἐλεύθερός ἐστιν, ὁ ζῶν ὡς βούλεται, ὃν οὔτ' ἀναγκάσαι ἐστὶν, οὔτε κωλῦσαι, οὔτε βιάσασθαι: 5. Parad. *Liber eſt, qui viuit vt vult, quem neque cogere eſt, neque prohibere, neque vim adferre* Sed fuſiſſime Cicero, & rei illuſtrandæ *Quid eſt enim libertas? poteſtas viuendi, vt velis. Quis igitur viuit vt vult, niſi qui recta ſequitur? qui gaudet officio? Cui viuendi via conſiderata atque prouiſa eſt? qui legibus nõ propter metũ paret? qui*

nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac libere? Ita liquet, Sapientem ea parte Liberum, qua Virtutem amplectitur volens alacer: ab ipſo Honeſto, non à lege aut metu inductus. Quid iam, cum Vitia ſpernit, & calcat? cum magno animo clamat: *Non ſum imperata facturus. iugum non recipio: imo, quod maiore virtute faciendum eſt, excutio. Non eſt emoliendus animus. ſi voluptati ceſſero, cedendum eſt dolori cedendum labori, cedendum eſt paupertati. Idem ſibi iuris in me eſſe volet & ambitio, & ira.* Ecce quot dominos ille iam effugit? adde libidinem, auaritiam, alia vitia: turbam habebis, vt vero nomine dicam, tyrannorum. Miſerum mancipium, qui his ſubiicitur! erectum & liberum, qui euaſit! Nam breuiter ſane & expreſſe dictum eſt: *Qua eſt vera Libertas? innocentia.* Sed & in Fortunam Sapiens attollit animum, & ab ea ſe facit immunē. qui ad omnē eius motum caſumque trepidat, ſuſpenſus vota facit, quidni ſeruitutem, & quidem aſperam anxiamque, ſeruiat? At illa eſt vera *Libertas, nulli rei ſeruire, nulli neceſſitati, nullis caſibus, Fortunam in æquum deducere.* Quomodo hoc fiet? Epictetum audi, & ſequere præeuntem: προσκατατέταχά μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει μ' ἐκεῖνος πυρέσσειν, κἀγὼ θέλω. θέλει ὁρμᾶν ἐπί τι, κἀγὼ θέλω. θέλει με τυχεῖν τινός, κἀγὼ βούλομαι. οὐ θέλει, οὐ βούλομαι. ἀποθανεῖν, θέλω. τίς ἔτι με κωλῦσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι, οὐ μᾶλλον, ἢ τὸν Δία: *Conſtitui & conformaui voluntatem meam diuinæ. Vult*

Sē. Ep. 51

In Dial. Haar. et Epicteti.

Sen. Epiſt. 3. Diſ. ca. 26

me

me febricitare? et ego volo. aliquid aggredi? volo potiri? volo. non potiri? nolo. mori? volo. Quis iam igitur prohibere me aut cogere, præter voluntatē, poteſt? non magis, quam ipſum Deum. O vera, ô firma libertas, ſeruire Deo! Sed eſt & quarta ratio: non fortunam ſolum dominam, ſed nec Corpus ferre. *Nam hoc animi pondus ac pœna eſt. premēte illo vrgetur, in vinculis eſt: niſi acceſſit Philoſophia, & illum reſpirare rerum Naturæ ſpectaculo iuſſit, & à terrenis dimiſit ad diuina. Hæc Libertas eius eſt, hæc euagatio: ſubducit interim ſe cuſtodiæ in qua tenetur, & cælo reficitur.* Sen. Epiſt. 65. Agnoſcis & hanc Sapientis propriam, qui animo ad originem ſui ſemper tendit? Nos imitemur: & *aliquando ex hac fæce euadamus in illud ſublime et excelſum vbi tranquillitas nos manet, & expulſis erroribus vera libertas.* Epiſt. 75. Hoc nomen eſt quod omnes ad ſe allicit: pro quo arma olim & nunc capta: per ſanguinem, per cædem quæſita, aut retenta eſt: nos ad hanc animi toto animo non adnitemur? Et qua via? Audi doctorem noſtrum: *Philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera Libertas.* Epiſt. 8. Hoc vnum illud *ſtudium vere liberale eſt, quod liberū facit.* Epiſt. 88. Quis enim alius eius finis, quam *animum noſtrum in eam aſſerere libertatem in qua à parente & auctore Deo productus fuit: vt neque formidet quicquam, neque vlla re doleat, neque vlli deteriori naturæ ſeruiat?* Simplic. in Enchir. Epicteti. Illa, inquam eſt, abſoluta hæc, & compendio dicenda Libertas: *non homines timere, non fortunam, nec turpia velle, nec nimia, in ſeipſum habere maximam poteſtatem.* Sen Ep. 75. Hanc Philoſophia parat, Sophus habet. Vides digni-

Epiſt.7. tatem Paradoxi huius, ſed & veritatem. quam noſter quidem Ambroſius tota Epiſtola qua-
4. de Ciu. c. 3 dam adſtruit: & Auguſtinus breuiter: *Bonus, etiamſi ſerniat, liber eſt, malus, etiamſi regnet, ſeruus eſt. nec vnius hominis. ſed quod grauius eſt, tot dominorum, quot vitiorum. De quibus cum*
2. Pet. 2. *ageret Scriptura diuina: A quo enim quis, inquit, deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt.*

DISSERT. XIII
XI. *Parad. Solum Sapientem Regem eſſe.*

SEd heus, iam mihi aures. lubet

Φυσᾶν γὰρ ὀ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι:

Canere atque flare non minutis tibiis.

Abite modica: ſceptra & diademata molior, & Sapienti noſtro circumdo. Ego, an ipſa Virtus?

Horat. *---., regnum & diadema tutum*
Deferens vni,

qui ſe colit. Vere *tutum.* nam cetera illa caſibus aut ſuffragiis ſubiecta: iſtud

Idem. *Intaminatis fulget honoribus,*
Nec ſumit aut ponit ſecures
Arbitrio popularis aura.

Age igitur, adſtruamus. Stoicorum ſcitum eſt: μόνον τ σοφὸν βασιλέα εἶναι: *Solum Sapientem Regem eſſe.* AVD. O mi doctor, quam vere iſta nomẽ vindicãt & *Inopinata* ſunt? quid ſi ſtolida & fatua? Plutarch⁹ ita habet, nec vn⁹: & ſuauiter ſane exagitat, præſcriptione libelli, *Stoicos magis inopinata, quam poetas effari.* Vt alia omittã, poteſt magis quam iſtud? Diſſimulauit aliquis

regē, qui reipſa eſſet, vt Homericus Vlyſſes: at iſti quàm inepte & falso adſimulant? Comœdiã vel mimum aliquem ludere eos dicas: ſed male etiam ſuſtinentes perſonam. Nam ecce prodit ὁ ἀπὸ τῆς ςοᾶς σοφὸς, βοῶν μέγα καὶ κεκραγὼς, Ἐγὼ μόνος εἰμὶ βασιλεὺς, Ἐγὼ μόνος εἰμὶ πλούσιος· καὶ ὁρᾶται πολλάκις ἐπ' ἀλλοτρίαις θύραις λέγων,

Δὸς χλαῖναν Ἱππώνακτι, κάρτα γὰρ ῥιγῶ,
Καὶ βαμβακίζω:

ille à Porticu Sapiens, clamans altum et intonans, Ego ſolus Rex ſum, Ego ſolus dives: & conſpicitur interim ad alienas fores muſſitans,

Da tegmen Hipponacti. namque frigeo,
Totuſque contremiſco.

Suntne hæc regia, nudum, algidum, famelicũ, omnium inopem eſſe? Lips. Sunt regia, mi Auditor, ſi alia, quæ dicam, adſint. Omitte ſannas aut ludos: Plutarchum etiam, grauem & magnum virum, ſed Academicum, & Stoicis deſtinato hoſtem. Audi Ciceronem potius: *vere iſta nomina omnia poſſidere Sapientem, quæ irrideri ab imperitis ſolēt. Rectiꝰ enim appellabitur Rex, quã Tarquinius, qui nec ſe, nec ſuos regere potuit.* Attēde. duas cauſſas tangit, cur iuſtiſſime noſter Rex ſit, quod *Se* regat, & quod *Alios*: quod profecto plenum & legitimũ eſt Regnũ. Tangit & Laertius, vbi ſcitum hoc promulgat: Οὐ μόνον δὲ ἐλευθέρους εἶναι τοὺς σοφοὺς, ἀλλὰ καὶ βασιλέας· τῆς βασιλείας οὔσης ἀρχῆς ἀνυπευθύνου, ἥτις περὶ μόνους τοὺς σοφοὺς σταίη, κατά φησι Χρύσιππος. *Non ſolũ liberos Sapientes, ſed reges etiã eſſe: cũ ſit Regnũ poteſtas nulli obnoxia, quæ*

3. *de Fin.*

In zen.

in ſolis Sapientibus conſiſtat, vt ait Chryſippus. Optime Chryſippus. quis enim vitiis affectibuſque ſuperior, præter Sapientem? An ille mihi Rex erit, cui muliercula imperat, qui pecuniola, gloriola, alij animorum tyranni? *Refrænet prius libidines. Spernat voluptates, iracundiam teneat; coerceat auaritiam, ceteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare, cum ipſe improbiſſimis dominis, dedecori ac turpitudini, parere deſierit. Dum his quidem obediet, non modo Rex, ſed liber habendus omnino non erit.* Tragicus noſter hoc dicet.

Cic. Par. 5.

Rex eſt, qui poſuit metus
Et diri mala pectoris:
Qui tuto poſitus loco,
Infra ſe videt omnia:
Occurritque ſuo libens
Fato, nec quæritur mori.

En tibi Regem: non vitiis, non caſibus, non morti ipſi, vt timeat, ſubiectum. Et an non pulchrius ampliuſque hoc regnum,

----quam ſi Lybiam remotis
Gadibus iungas, & vterque Pœnus
Seruiat vni?

mihi videtur. Quid deinde in *Alios*? quam ius ſuum exercet? *Sicut gubernator in naui, magiſtratus in ciuitate, imperator in exercitu, anima in corpore, mens in anima: ſic reuera princeps eſt Sapiens in genere humano.* Quod niſi à recto & vero abiiſſet opinionum impetu ablatum: an etiam nũc alius ab illo imperaret? Etſi vel ſic ius ſuum tenet. Prodeat mihi ille Sapiens, & apud ipſos purpuratos & diadematos ſe oſtendat:

Phil. de Abrah.

profecto vereri, aut certe reuereri videbis il-
lum pannoſum & ſæpe nudis ſcapulis. *Neque* *Se. Ep. 14.*
enim vmquam intantum conualeſcet nequitia,
numquam ſic contra Virtutes coniurabitur: vt
non Sapientia nomen venerabile & ſacrum ma-
neat. Vis in exemplo videre? Diogenes ille
Cynicus, non pauper ſolum ab opibus, ſed à
Fortunæ iniuria ſeruus, venum à piratis expo-
ſitus, interrogatur *Ecquid ſcire profiteretur?*
Egone? Ἀνθρώπων ἄρχειν *Hominibus imperare.*
Et mox, cum prætereuntem Xeniadem vidiſſet *Laert. in*
ore ac vultu ingenuo: *Huic, inquit, me vende.* *Diog.*
nam hic Domino opus habet. Et plane pro verbis
& profeſſione ſua ſe geſſit: docens, monens, im
perans, ipſi, liberis, familiæ toti. Ac cum ami-
ci paullo poſt aduenisſent, eum redempturi: *Ibid.*
Minime inquit: abite fatui: οὐδὲ γὰρ τοὺς λέον-
τας δούλους εἶναι τῶν τρεφόντων, ἀλλὰ τοὺς
τρέφοντας τῶν λεόντων: *Non enim leones ſeruos*
eſſe nutrientium, ſed nutrientes leonum. Nam ſer-
ui ſcilicet eſt, timere. Quid cum Alexander
magnus ille rex ad eum viſeret: atque inter
alia diceret, *Non me times: Quid enim es, in-*
quit, bonum an Malum? dicente Bonum, quis er-
go bonum timet? inquit. Et mehercules ſcio Ale-
xandrum potius in animo timuiſſe, aut ſtupuiſ-
ſe ad hunc magnanimum & ratione Regem.
quidni à Ratione? ita idem ſcitiſſime Xeniadi, *Ibid.*
qui ſe emerat, dixit: Δεῖν πείθεσθαι αὐτῷ, εἰ καὶ
δοῦλος εἴη· καὶ γὰρ ἰατρὸς, ἢ κυβερνήτης, εἰ δοῦ-
λος εἴη, πεισθῆναι ἂν αὐτῷ: *Oportere illum ſibi*
parere, quamuis ſeruo. nam & medicus, guber-
nator, etſi ſeruiunt, tamen iis paretur. Meritiſ-

ſimo igitur à ſtultis omnibus Sapienti. Ὅς γὰρ οὖν καθόλου τοῦ περὶ βίον ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ οὗτον εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην: *Qui enim in vniuerſum vitæ docendæ ſcientiam eſt adeptus, quid aliud illum eſſe oportet niſi rectorem & Dominum?* Felix reſpublica, vbi erit: & verum tamen noſtrum ſcitum, etiamſi non erit. An non tale, quod etiam Sacra approbāt? Ita enim Clemens: πάλιν τε αὖ βασιλέα τὸν σοφὸν διδάσκων (ὁ θεὸς) τοὺς μὴ ὁμοφύλους ποιεῖ λέγοντας αὐτῷ· Βασιλεὺς παρὰ θεῷ σὺ ἐν ἡμῖν εἶ· ἐθελουσίῳ γνώμῃ τῶν ἀρχομένων, διὰ ζῆλον ἀρετῆς, ὑπακουόντων τῷ σπουδαίῳ: *Et Sapientem Deus docens eſſe Regem, facit alienigenas ei dicentes: Rex à Deo tu es in nobis. cum ſcilicet ſponte & ſuapte voluntate, propter admirationẽ virtutis, ſubderent ſe illi.* Salue igitur & viue, ô vere noſter Rex!

Arrian. Diſſ. 3. c. vl.

2. Strom. Gen. 23.

Statius Silu.

Viue, Mide gazis & Lydo ditior auro,
Troïca & Euphrate ſupra diademata felix!
Quem non ambigui faſces, non mobile vulgus,
Non leges, nõ caſtra tenent. qui pectore magno
Spemque metumque domas, vitio ſublimior omni,
Exemptus fatis.

Digitized by Google

DISSERT. XIIII.

XII. Sapientem Deo parem: Paradoxum, atque etiam Paralogum.

AVD. Valde in altum ſuſtuliſti Sapientẽ: non poteſt ſcandere, niſi vt hominem tranſcendat. LIPS. Audebo hoc etiam dicere? noſtri faciunt: ſed dicam, non aſſeram, & à Modeſtia, id eſt matre Sapientiæ, non abibo. Vereor vt illi, cum clamãt, *Sapientem Deo parem.* Ah, quæ non dicam æquiparatio, ſed comparatio eſt? Tamen faciunt: & audiendæ voces vel Senecæ noſtri: *Sapiens ille plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcuſſus, cum Diis ex pari viuit.* Alibi: *Hoc eſt Summum Bonum, quod ſi occupas, incipis Deorum ſocius eſſe, non ſupplex.* Iterum eadem voce: *Dei ſocij ſumus, & membra.* Siue apud Stobęum Chryſippi: πάντως εὐδαιμονεῖν ἀεὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀγαθούς. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας, μηδὲ τὴν ἀμεριμνίαν, ὁ Χρύσιππός φησι. καὶ κατὰ μηδένα αἱρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τοῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Omnino & plene beatos eſſe homines, qui ſunt ſapiẽtes. & felicitatem hanc ac Securitatem, nihilum à diuina differre, Chyrſippus ait. Et nulla parte optabiliorem, meliorem, auguſtiorem illam Iouis Felicitatem hac humana eſſe.* Quid etiã pleraque ſanctus ille Epictetus? Det mihi aliquis hominis *Animum*, inquit, *qui nulla re fruſtretur, aut lædatur, qui non iraſcatur. nõ inui-*

Epiſt. 59. Epiſt. 31. Epiſt. 92. 2. Diſſ. c. 15.

deat, non æmuletur. Denique, quid opus ambagibus? Da mihi θεὸν ἐξ ἀνθρώπου ἐπιθυμοῦντα γενέσθαι, καὶ ἐν τῷ σωματίῳ τούτῳ τῷ νεκρῷ, περὶ τῆς πρὸς τὸν Δία κοινωνίας βουλευόμενον: *Deum ex homine fieri cupientem, & in corpuſculo iſto mortali ſocietatem Iouis agitantem:* id eſt, da mihi iſtum Sapientem: dabo tantum, & talem AVD. Lædunt iſta vel audita Lipſi, etſi non demiſſa: quid recenſes? LIPS. Mecum tolera. neque enim ipſi probamus, neque abnuimus.

Quin vanus ſtolidis hæc talia finxerit error:

ſed error, cuius fontem etiam liceat inquirere, & tum claudere vel damnare. Magniloquētiæ huius omnis origo, quod vnam eādemque Virtutem in homine & Deo ponunt. Seneca:
Epiſt. 87. *Quæris quæ res Sapientem efficit? quæ Deum.* Si igitur ille & iſte eius compotes, ille per induſtriam, iſte per naturam: pares in eo ſunt, quo
De Commun. Not. laudantur. Chryſippus apud Plutarchum. Ἀρετῇ γὰρ οὐχ ὑπερέχειν τὸν Δία τοῦ Δίωνος, ὠφελεῖσθαί τε ὁμοίως ὑπ' ἀλλήλων τὸν Δία καὶ τὸν Δίωνα, σοφοὺς ὄντας ὅταν ἕτερος θατέρου τυγχάνῃ κινουμένου: *Virtute ſiquidē non ſuperare Iouem Dionem, ſed & æqualiter iuuari inuicem Iouem, & Dionem, cum Sapientes ſint, quando alter alterum moueri ſentit.* In eodem illo fundamento hæc Epicteti nixa: κατά γε τὸν
Diſſert. 1. cap. 12. λόγον οὐδὲ χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος εἶ. λόγου γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν: *Quod ad Rationē mētēq; attinet, ô homo, nihilo deterior aut inferior diis ipſis es*

Magnitudo enim Rationis neque longitudine (ſiue *diuturnitate*) *neq; altitudine diiudicatur, ſed ſolis Decretis*. Seneca his paria: *Solebat Sextius dicere Iouem plus non poſſe, quam Bonum virum. Plura Iupiter habet, quæ præſtet hominibus: ſed inter duos Bonos, non eſt melior, qui locupletior. non magis quam inter duos, quibus par ſcientia regendi gubernaculum eſt, meliorem dixeris, cui maius ſpecioſiuſque nauigium eſt.* Heu, radunt & iſta meas aures fateor, ſed *inſaniētē* hac parte *Sapientiam*, vel ad Senecæ lucem peruideamus. Primũ igitur, eorũ confeſſione, diſcrimen eſt in Potentia ſiue Opulentia: quia Iupiter certe plus pollet poteſtque. Alterum, quod notant, in Diuturnitate. Seneca: *Iupiter quo antecedit virum Bonum? diutius Bonus eſt*. Alibi idem: *Bonus ipſe tempore tantum à Deo differt*. Iterumque alibi: *Sapiens vicinus proximuſque Diis conſiſtit, excepta mortalitate, ſimilis Deo*. Cicero etiam Stoiciſſans: *E virtutibus vita beata exſiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, quæ nihil ad bene viuendum pertinet, cedens cæleſtibus*. Fatetur, ecce, (quis autem ambigat?) de Immortalitate: ſed excuſat & reiicit, quaſi nec augendo eſſet. Ita & Seneca: *Quemadmodum ex duobus Sapientibus qui ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cuius intra paucos annos terminata Virtus eſt: ſic Deus non vincit Sapientem felicitate, etiamſi vincat ætate*. Atque alibi etiam elatius: *Quid inter te* (Sapientem) *& Deos interfuturum ſit, quæris? diutius erunt. At mehercule magni artificis eſt, clauſiſſe totũ in exiguo. Tantũ Sapienti ſua, quantũ Deo omnis ætas patet*. Et vis culmen ſtultitiæ?

Epiſt. 73.
Ibid.
De Prouid. cap. 1.
De Cõſtant. ſap c. 108.
2. De Nat. deor.
Epiſt. 73.
Epiſt. 53.

ſuperaddit: *Eſt aliquid, quo Sapiẽs antecedat Deũ, ille naturæ beneficio, non ſuo ſapiẽs eſt. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, ſecuritatem Dei.* Sunt aliæ alibi tales voces: abhorreo & deſpuo: & ah mei Stoici, quam à recto per elationẽ iniſtis? Meli⁹ modeſtiuſq; Pythagorici. è quorũ ſchola Archytas, Διαφέρει δὲ θεὸς ἀνθρώπω ἀγαθῶ. ἔτι θεὸς μὲν οὐ μόνον εἰλικρινῆ καὶ διυλισμέναν ἔχει τὰν ἀρετὰν ἀπὸ παντὸς τῶ θνατῶ πάθεος, ἀλλὰ καὶ τὰν δύναμιν αὐτᾶς ἄβυτον πέπαται καὶ ἀνυπεύθυνον, ὡς πρὸς αἰωνίων ἔργων σεμνότητά τε καὶ μεγαλοπρέπειαν. ἄνθρωπος δὲ οὐ μόνον τῷ θνατῷ τῆς φύσεως κατασκευάσματι μείονα ταύταν πέπαται· ἔστι δὲ ὄκκα καὶ δι' ἀγαθῶν ἀμετρίαν, καὶ διὰ συνήθειαν ἰσχυρὰν, καὶ διὰ φύσιν μοχθηρὰν, καὶ δι' ἄλλας αἰτίας πολλὰς ἀδυνατεῖ κατ' ἄκραν γεναθῆμεν παναλαθέως ἀγαθοῦ: *Differt Deus à viro bono, quod Deus quidẽ nõ ſolũ puram & à fece omni liberã Virtutẽ habet, ac labe affectuũ humanorũ, ſed quod etiã vim ac facultatẽ eius infatigabile, & ſimul liberã neque obnoxiam poſſidet, ad æternorum ſcilicet operum maieſtatem & decorem reſpondentem. Homo autem, non ſolum ipſa conſtitutione mortalis naturæ minorem illam habet, ſed interim etiam ſiue ob bonorum intemperiem, ſiue conſuetudinem validam, ſiue naturam prauam, aliaſque cauſſas, non poteſt omnino ad culmen illud veri Boni pertingere.* Hæc vera, hæc ſana ſunt, præ tumore illo & vaniloquentia Stoicorum. Quos an excuſare tamen leuiter non fas eſt? Homines toti in Virtute, & eius ſplendore oculos præſtricti, diuinum cenſebãt quicquid ea tinctum eſſet. At-

Stob. Ser. 1.

Digitized by Google

que vtinam *Diuinum* tãtum,& in ea voce mãſiſſent! ferremus: vt illa Homeri, θεοειδεῖς, θεοείκελοι, ἰσόθεοι: quæ magnis viris adſignat. Ferremus, inquam, imo laudaremus, ſenſu quem in alio ſcito Stoico video & amplector. Nam aiebant, θείους εἶναι τοὺς σοφοὺς· ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἱονεὶ θεόν: *Diuinos eſſe Sapientes. nam habere in ſeipſis quodammodo Deum.* Habent, habent: & *nulla ſine Deo mens bona eſt.* *Laert. in Zen.* *Sen. epiſt. 73*

DISSERT. XV.

XIII. *Parad. Sapientem omnia recte facere, etiam digitum exſerendo. Sine peccatis eſſe.*

SVNT iam & alia quædam ab eodẽ iſto Elationis fonte orta, & noſcendi, non probãdi cauſſa, ediſſerenda. Tale hoc inopinatũ: πάντα εὐποιεῖν τὸν σοφόν: *Omnia recte facere Sapientẽ.* *Stob. Ecl.* Quod cum adſtrictione aliqua ſiue interpretatione capiẽdum: ἃ ποιεῖ δηλονότι: *nimirũ, quæ facit.* ὃν τρόπον γὰρ λέγομεν πάντ' εὐποιεῖν τὸν αὐλητὴν, ἢ κιθαρῳδὸν, συνυπακουομένου τοῦ ἐπὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν αὔλησιν, τὰ δὲ κατὰ τὴν κιθαρῳδίαν· τὸν αὐτὸν τρόπον πάντα εὐποιεῖν τὸν φρόνιμον, καὶ ὅσα ποιεῖ, καὶ οὐ μὰ Δία καὶ ἃ μὴ ποιεῖ· τὸ γὰρ κατὰ λόγον ὀρθὸν ἐπιτελεῖν πάντα, καὶ οἷον κατὰ τὴν ἀρετὴν, περὶ ὅλον οὖσαν τὸν βίον τέχνην: *Sicut cũ aicim⁹ Tibicinẽ vel Citharœdũ omnia recte facere, ſimul exaudimus ea nẽpe quæ ad Tibiæ vel Citharæ tractationẽ pertinent: ita omnia recte facere Prudẽ-*

tem quæcumque facit, non hercules etiam quæ non facit. Nam omnia: ad rectam Rationem facere eum ac dirigere, id eſt Virtutem: quæ ars eſt ad omnem vitam ſpectans. Repetit alibi Eclogarius idem dogma: ſed hoc ad fidem & ſenſum eius ſufficit, ex illo quidem. Plutarchus addendus

De audiẽd. Poet.

eſt: οἱ Στωϊκοὶ, inquit, μήτε τι φαῦλον ἀρετῇ προσεῖναι, μήτε κακίᾳ χρηστὸν ἀξιοῦσιν· ἀλλὰ πάντως μὲν ἐν πᾶσιν ἁμαρτωλὸν εἶναι τὸν ἀμαθῆ· περὶ πάντα δὲ αὖ κατορθοῦν τὸν ἀστεῖον: Stoici *neque Malo vllam Virtutem ineſſe, neque Vitium viro Bono cenſent: ſed omnimodis illum quidem & ſemper peccare, hunc autem omnia recte facere.* Conſonat & illud, quod idem alibi: *Alexandrum in quo omnes Virtutes permixtæ, confirmaſſe* Στωϊκὸν ἐκεῖνον λόγον, ὅτι πᾶν ὃ ἂν δρᾷ σοφὸς, κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐνεργεῖ· καὶ μία μὲν, ὡς ἔοικεν, ἀρετὴ πρωταγωνιστεῖ πράξεως ἑκάστης, παρακαλεῖ δὲ τὰς ἄλλας, καὶ συντείνει πρὸς τὸ τέλος: *Stoicum illum ſermonem, Quod quidquid facit Sapiens, ex omni Virtute facit. Et vna quidem velut in principiis eſt & pugnat cuiuſque actionis, ſed aduocat alias, & coniungit ad ſuum finem.* Iterum Stobæana Electa: τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα τέλειον εἶναι λέγουσι, διὰ τὸ μηδεμίας ἀπολείπεσθαι ἀρετῆς *Virum bonum perfectum eſſe dicunt, ideo quod nulla Virtute careat.* Atque hinc ortum illud minutum etiam Paradoxum, *Nec digitum temere ab eo exſeri.* Quod in Epicteto ita legitur: ἡ φιλοσοφία φησὶν, ὅτι οὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν εἰκῆ προσήκει: *Philoſophia dicit, quod nec digitum temere extendere oportet.* Perſius omnino adſpexit, qui multa Stoica

De Fort. Alexandri, orat.

Enchir. cap. vlt.

miſcere ſolitus. *Sat. 5.*

* *Ni tibi conceſſit Ratio, digitum exſere, peccas.* **Vulgo, Nil, negãdo*

Ita enim lego: & eſt ſententia. Ratio niſi tibi ſuaſerit agere, quidquid agis, peccas. Huc, inquam referendum eſt: non ad Gladiatores, qui victi digitum tollunt, cum Scholiaſte. Planiſſime, cum Perſio (noſtra lectione) Clemens Alexandrinus: Οὐδὲ τὸν δάκτυλον, ὡς ἔτυχε, σαλεύειν τῷ σοφῷ ὁ λόγος ἐπιτρέπει, ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ Στωϊκοί: *Nec digitũ fortuitu agitare Sapiẽti cõcedit Ratio, vt Stoici dicunt.* Quod vſque eo producunt, vt ipſa illa agitatio Bonum iis ſit, & *Utile* etiam: quia id ex natura omnis Boni. Irridet Plutarchus, vt ſolet, ſed nos docet: Ἂν εἷς σοφὸς ὁποδήποτε προτείνῃ τὸν δάκτυλον φρονίμως, οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην σοφοὶ πάντες ὠφελοῦνται: *Si vnus Sapiens vbicumque digitum protendat prudenter, omnes in orbe terrarum Sapientes iuuantur.* Atque huic igitur ſcito adhæret alterum: Ἀναμαρτήτους τοὺς σοφούς, τῷ ἀπεριπτώτους εἶναι: *Impeccabiles Sapientes eſſe, quia labi non poſſunt.* Quod à Cynicis tranſſumptum video: quorum effatum, τὸν σοφὸν ἀναμάρτητον: *Sapientem ſine peccato*, imo *impeccabilem eſſe.*

2. Pædag. c. 10.

De Commun. Not.

Laert. in Zen.

Laert. in Mened.

Digitized by Google

DISSERT. XVI.

XIIII. *Parad. Sapientes ſoli inter ſe amici: ſoli amare gnari.*

SED & hoc præter communẽ ſenſum addatur, *Solum Sapientem amicum eſſe, & amare.* Noſter Annæus effert: *Solus Sapiens ſcit amare, ſolus Sapiens amicus eſt.* Epictetus hoc item numerat inter ea, quæ Philoſophi * παραδοξολογοῦσιν, & Diſſertationem vnam huic rei donat. Ratio huic dicto, quod nemo niſi Bona amat: ſolus ea Sapiens nouit & diſcernit; ſolus ergo amat. Cicero: *Hoc primum ſentio, niſi in Bonis amicitiam eſſe non poſſe*: Bonum autem, eundem *Sapientẽ* illeipſe intellegit & appellat. Laertius: λέγουσι δὲ καὶ τὴν φιλίαν ἐν μόνοις τοῖς σπουδαίοις εἶναι, διὰ τὴν ὁμοιότητα: *Dicunt* (Stoici) *amicitiam in ſolis Bonis eſſe, idque ob ſimilitudinem.* Bona ratio, & Quinctiliano Declamatori pulchre aſſerta: *Iungit amicitias ſimilitudo morum. neſcio quomodo inter ſe animorum lumina* (ita lego) *vident & agnoſcunt: nec quiſquam amare in altero poteſt, niſi quod tacitus probat.* Veras autem hic amicitias intelligimus, non vulgares iſtas, infidas, incertas, & quas noſter *Temporarias* alibi vocat. A tẽpore enim & euentis pendent: felicium illorum adſeclæ, aduerſantium deſertores. Non, inquam, has tales.

Ὄνομα γὰρ, ἔργον δ' οὐκ ἔχουσιν, οἱ φίλοι,
Οἱ μὴ 'πὶ ταῖσι συμφοραῖς ὄντες φίλοι:
Namque illi Amici nomen, haud rẽ vindicãt,
In ſorte triſti qui fidem non exhibent.

Epiſt. 81.

* Præter opinionem dicunt.

Lib. 2. c. 22.

De Amicit.

In Zen.

Declam. 282.

Epiſt. 9.

Digitized by Google

Quas igitur? Laertio ex Zenone deſcriptas. φασὶ δὲ φιλίαν κοινωνίαν τινὰ εἶναι τῶν κατὰ τὸν βίον χρωμένων ἡμῶν τοῖς φίλοις, ὡς ἑαυτοῖς: *Dicunt Amicitiam communionem quendam eſſe omnium qua in vita, aut ad vitam, amiciſque nos vti tamquam nobiſipſis.* Duo igitur continet: Rerũ communionem & conſortium, itemque Perſonarum. Vtrumque iunxit pariter Pythagoras iam olim. qui, vt Timæus ait, πρῶτος εἶπε, κοινὰ τὰ φίλων εἶναι· καὶ φιλίαν, ἰσότητα: *Primus dixit, Communia omnia amicorum eſſe: &, Amicitiam, Æqualitatem.* Hoc vltimum belle cõcinnauit Iſidorus Peluſiotes: Ἰσότης, φιλότης. Seneca: *Conſortium inter nos rerum omnium facit amicitia: nec ſecundi quidquam ſingulis eſt, nec aduerſi. In cõmune viuitur.* Cicero: *Eſt autẽ amicitia nihil aliud, niſi omnium diuinarum humanarumque rerum, cum beniuolentia & caritate, conſenſio.* Credo Stoicam & hanc finitionem eſſe: quamquam nec alij diſſentiunt philoſophorũ. Ariſtoteles ἐρωτηθεὶς τί ἐστι φίλος, ἔφη, μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα: *interrogatus, Quid eſſet amicus? reſpondit, Vna anima duobus corporibus incluſa.* Scite. & ſcitus hocipſum tamen Sidonius: *Anima dua, animus vnus.* Dilutius Cicero: *Vltimum in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus.* Noſtri, id eſt Stoici, valde hoc intendunt: & volunt etiam præferri cõmoda & ſalutẽ amici, poſtponi ſua. Ita amor alienus ſupra illũ noſtri ſit quod alij contente negãt. Sed Seneca aperte: *Sapiẽs amicos ſibi cõparet, ſæpe præferat.* Et iterũ: *In quid igitur amicũ paro? vt habeã pro quo mori poſſim, vt habeam quẽ in exſiliũ ſequar, cuius me*

Laert. in Pythag.

Lib. 3. epiſt. 145.

De Amic.

Lib. 9. Epiſt. 5.

Epiſt. 9.

Digitized by Google

Epiſt 6. *morti opponam & impendam.* Iterumque alibi: *Amicitiæ illius veræ, cũ qua homines moriuntur, pro qua moriuntur.* Nonne hoc palam eſt, alium plus ſe amare? Et negat tamen Cicero, etiam
3 Tuſc. vbi Stoice multa diſſerit: *Ne optandum quidem eſt in amicitia, vt me ille plus, quam ſe amet: ego illum plus, quam me. Perturbatio vitæ ſi ita ſit, atque officiorum omnium conſequatur.* Iterumque in perſona Catonis: *Quamquam*
3. De Finib. *in amicitia alij dicant æque caram eſſe Sapienti rationem amici, ac ſuam, alij autem, ſibi cuique cariorem ſuam: tamen hi quoque poſteriores fatentur, alienum eſſe à iuſtitia, detrahere quid de aliquo, quod ſibi aſſumat.* Mollis, nec Catone ſatis digna oratio: etſi diſſenſus fortaſſe in hac re aliquis Stoicorum. Sed profecto qui Virtutis, id eſt amicitiæ vim videt, & amat, illam omnibus, etiam ſibi, merito præfert, vt demus quod non amicum. Fides eius vinculum eſt: & quid miri, pro ea homines mori? Vtilitatis cauſſa illam adſciſci, Epicurei aſſerunt: noſtri reclamant, & tenent *per ſe expetendam.* quare? quia
Sen. epiſt. 9. ſecundum naturam eſt. *Nam vt aliarum nobis rerum innata dulcedo eſt, ſic amicitiæ.* Satis de iſta: de Amore breuiter, qui eſt ſeparandus. Se-
Epiſt. 35. neca: *Amas me, amicus non es. Quid ergo? hæc inter ſe diuerſa ſunt? imo diſſimilia. Qui amicus eſt, amat: qui amat, non vtique amicus eſt.* Hoc notandum, vt Plutarchi quædam capiamus, imò & reiiciamus, acriter Stoicos incuſantis: qui
De Commun. Not. cenſebant, *è Sapientibus, & ſi pulchri eſſent, neminem amandum, aut amore dignum eſſe: contrà iuuenes & ſi malos & ſtultos, eoque, quod ſequitur,*

turpes,

turpes, amandos tamen. qui ipſe amor deſinat, ſimulac Sapientes ſint facti. Hæc ille clamat παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας εἶναι, καὶ τῆς ἀτοπίας πάσης αὐτοῖς μετεῖναι: *præter communes notiones eſſe, & abſurditatis omnis participantia videri.* Ne nimis ô bone. Minus eſt Amor, quã Amicitia: & ideo illo etiã Stultos dignãtur, iſta nõ niſi Sapiẽtes. Et quos tamẽ Stultos? adoleſcẽtes bonæ ſpei, & Sapientiæ iam alludentes. Ipſa hæc illorum verba, contra te, tibi debemus: Θήρα γάρ τις φασὶν ἐςὶν ὁ ἔρως, ἀτελοῦς μὲν, εὐφυοῦς δὲ μειρακίου πρὸς ἀρετήν: *Aucupium enim quoddam vel venatio eſt Amor, adoleſcentis quidem imperfecti, ſed bene nati.* Audiantur & Zeno & Chryſippus, è quibus Laertius hæc prompſit: καὶ ἐρασθήσεσθαι τὸν σοφὸν τῶν νέων τῶν ἐμφαινόντων διὰ τοῦ εἴδους τὴν πρὸς ἀρετὴν εὐφυΐαν, ὥς φησι Ζήνων ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ Χρύσιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ βίων: *Et amaturum Sapientem adoleſcentes illos, qui in vultu præferant indolem generoſam ad Virtutem: ut Zeno in Republica, & Chryſippus in Vitis ſcripſerunt.* Quis damnet hæc aucupia? ô capiantur, & ſapere incipiant, amari deſinant. Ille enim finis: & *Amorem* ipſum definiunt, Εἶναι ἐπιβολὴν φιλοποιΐας, *4. Tuſcul.* διὰ κάλλος ἐμφαινόμενον: Quæ Cicero vertit: *Stoici Sapientem amaturum eſſe dicunt. & Amorem ipſum conatum amicitiæ faciendæ, ex pulchritudinis ſpecie, definiunt.* Ecce Amor ad Amicitiam illicium eſt, ſed primo ad Virtutem: *Laert. in Antiſth.* ideoque ſolius Sapientis. Cynici olim: Ἐρασθήσεσθαι δὲ μόνον γὰρ εἰδέναι τὸν σοφὸν, τίνων χρὴ ἐρᾶν: *Amaturum quoque. ſolum enim ſcire Sa-*

t

pientem, quos oporteat amare. At ecce redeo in memoriam Apuleiani loci, qui valde huc faciebat: niſi, exſcriptores vitiaſſent. Verba ſunt: *Bonos omnes oportet inter ſe amicos eſſe, et ſi ſunt minus noti: & poteſtate ipſa, qua mores eorum ſectaque conueniunt, amici ſunt habendi. Paria quippe à ſimilibus non abhorrent. Unde inter ſolos Bonos fidem amicitiæ eſſe conſtat. Sapientia Boni amatorem adoleſcentem facit, ſed eum qui probitate ingenij ſit ad artes bonas promptior. Nec deformitas corporis talem poterit abigere appetitum. nam cum ipſa anima complacita eſt, homo totus adamatur.* Priora illa, plane noſtra ſunt & Stoica id eſt Socratica, vt Cicero aiebat: etiam ſequentia, ſi emendas. & me arbitro debes. Nā quid hoc eſt, *Sapientiam facere adoleſcentem Boni amatorem*? ergo iam *Sapiens* ille eſt? *amat Bonum* & Sapientem? imo amatur, & verba eo cenſeam vertenda. Faciamque: *Sapientia Bonum amatorem adoleſcentum facit, ſed eorum, qui probitate ingenij ſint ad artes bonas proniores.* Sunt ipſa iam dicta: & quod ſtatim legitur: *Eum qui ſit ignarus Bonorum, cupitorem eiuſmodi rebus eſſe:* negatione inſerta ſcribendum: *non eſſe* Ita videtur: ſi aliter, abeat, nec noſter eſto.

De Philoſ.

Digitized by Google

DISSERT. XVII.

Pluſcula ſimul Paradoxa. Solum Pulchrum, Nobilem, Ciuem magiſtratum, Vatem, Rhetorem, & plura eſſe.

SEd an non tædio iam tot * *Paradoxologiæ* ſunt? contraham, & iunctim, nō tamen mixtim, quaſdam dabo. Quaſdam, vel eximias: & quæ plenam apud ipſos Stoicos vix habent fidem. Talis hæc iſta: *Inopinatæ ſententiæ.*

Solum Sapientem pulchrum eſſe. Cato apud Ciceronem: *Recte etiam appellabitur Pulcher, animi enim lineamenta ſunt pulchriora, quam corporis.* Sex Empiricus: *Stoici aperte dicunt, qui Prudentiam protulerint, ſolos eſſe Pulchros, ſolos Diuites, ſolos Sapientes.* Ratio illius: *Qui eſt dignus amari, eſt pulcher: Solus ſapiens amar dignus: ſolus igitur pulcher.* Seneca hæc tangit & profert, ſed colorem magis allinit: *Errare mihi viſus eſt*, inquit, *qui dixit:* *3. De Finib.* *Epiſt. 66.*

Gratior eſt pulchro veniens è corpore Virtus.

Nullo enim honeſtamento eget: ipſa & magnū ſui decus eſt, & corpus ſuum conſecrat. Addit iocoſe de Clarano ſuo condiſcipulo, cuius ingenium male habitabat: ſed, inquit, *cœpi Claranū noſtrū intueri, formoſus mihi videtur, & tā rectus corpore, quam eſt animo: poteſt ex caſa vir magnus exire: poteſt & ex deformi humilique corpuſculo, formoſus animus ac magnus.* Quis vel è vanis iſtis amatorculis abnuat? qui affect⁹ ſuos donāt ingenio & lepori ſæpius, quā formæ. Si huic tantum:

Digitized by Google

cur non tabula ametur? Itaque ſciamus, *non deformitate corporis animum fœdari, ſed pulcritudine animi corpus ornari*, Vides mulierculas interdum perſonam ſumere, & Saturnalitiis ludis fœdam, aut & virilem, faciem inducere? non moueris, qui ſcis interiorem aliam eſſe. Hic ſimile, nõ tegmen adſpicio: quod latet, ſplendidũ & cæleſte prænoui. Græcorum vox oportuna καλοῦ, quæ in vtrumuis valet, & *Bonum Pulchrumque* notat? quia recto iudicio hæc iuncta. *Conſuetudo Scripturæ eſt* (ait Auguſtinus) *etiam ſpecioſos corpore, Bonos vocare.* Vera dicit & à cauſſa iam dicta Altera Paradoxologia.

Ibid.

De Ciuit. 15. c. 23.

Solum ſapientem nobilem. A Cynicis trãſlatum: quorum erat, τοὺς αὐτοὺς εὐγενεῖς τοὺς καὶ ἐναρέτους: *Eoſdem Nobiles, qui & Probi eſſent.* Tenuerunt Stoici, vt alia. & definiebant Εὐγένειαν, ἕξιν ἐκ γένους ἢ ἐκ κατασκευῆς, οἰκείαν πρὸς ἀρετήν: *Nobilitatẽ, habitum à genere, aut inſtitutione, aptum ad Virtutem.* Itaque ſiue innatus is habitus, ſiue inſitus à doctrina eſſet, ſolos Nobiles qui haberent. Quid iam autem?

Solum ciuem, magiſtratum, prætorem, iudicem eſſe Sapientẽ. Plutarchus: τοὺς σοφοὺς μόνους βασιλεῖς, πλουσίους, καλοὺς καὶ πολίτας, καὶ δικαστὰς *Sapientes ſolos Reges, Diuites, Pulchros, Ciues, & Iudices.* Laertius: ὁμοίως δὲ καὶ ἀρχικούς, δικαστικούς τε καὶ ῥητορικοὺς μόνους εἶναι: *Præterea, ad magiſtratus, ad iudicia, ad oratoriam ſolos aptos eſſe.* Vbi &. explicatio aliqua dicti eius eſt: nimirum ſolos illos perfecte & bene munia hæc poſſe obire. Nam vt Zeno aiebat:

De Com. Notion.

In Zenone

Digitized by Google

ἐγνωκέναι δεῖ τὸν ἄρχοντα περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, μηδένα δὲ τῶν φαύλων ἐπίσασθαι ταῦτα: *Nouiſſe oportet magiſtratum Bona ac Mala, quod nemo Stultorum poteſt.* Quæ eadem ratio ad *Iudicem* trahenda, etiamque ad *Ciuem.* qui Bonus & vtilis ciuitati quomodo erit legibus & rectoribus obediens, ſine hac notitia? Poteſt & alio ſenſu, quia negant Reſpublicas vllas aut Ciuitates, niſi quæ ſint Sapientum. Cicero hæc irridens aut ſpernens: *An illi vnquam dicerent* (Academici veteres) *Sapientes ſolos Reges eſſe? ſolos Diuites, Formoſos? omnia, quæ vbique eſſent, Sapientis eſſe? neminem Conſulem, Prætorem, Imperatorem? neſcio an ne Quinqueuirum quidem quemquam, niſi Sapientem? ſolum Ciuem, ſolum Liberum? Inſipientes omnes Peregrinos, Exſules, Seruos, Furioſos? Denique ſcripta Lycurgi, Solonis, Duodecim tabulas noſtras, non eſſe Leges? nec Vrbes denique aut Ciuitates, niſi quæ eſſent Sapientiũ?* 4. *Acad.* Plura hic habes eiuſce generis, ſed à dicto fonte. Leges illæ tales, nõ ſunt vere Leges. quare? quia *Lex eſt recta ratio imperandi atque vetandi, inſita à Natura*: tales nõ ſunt illæ. Iam *Ciuitas eſt Cœtus hominum iure ſociatus*: ſi leges aut iura non ſunt, quomodo ciuitas? ad idem illud redimus. Sed vbi igitur Sapiens ille ciuis eſt? in magna hac & ſua vrbe, id eſt Mundo. Pergimus.

Solum oratorem, poetam, doctum, vatem, ſacerdotem, vno verbo, omnia eſſe. Stobæus: μόνον δὲ φασὶ τὸν σοφὸν καὶ μάντιν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ ποιητὴν, καὶ ῥήτορα, καὶ διαλεκτικὸν, καὶ κριτικόν: *Solum aiunt Sapientem Vatem bonum, & Poetam, &*

Rhetorem, & *Dialecticum* & *Criticum eſſe*. Nota, *Bonum*. eſſe poſſunt aliquatenus, quod ad artem, non Boni quod ad vſum, atque etiam perfectionem. Nam in omnibus illis artibus Iudicium & Conſiliũ neceſſaria, quæ deſunt Stulto. Strabo: οἱ παλαιοὶ φιλοσοφίαν τινὰ λέγουσι τὴν ποιητικήν· οἱ δὲ ἡμέτεροι καὶ μόνον ποιητὴν ἔφασαν εἶναι τὸν σοφόν: *Antiqui dicunt Philoſophiam quamdam eſſe Poeticen: at noſtri* (id eſt, Stoici) *etiam ſolum Sapientem dicũt Poetam*. Quid mirantur nonne & vulgo *Oratorem* definiunt *Virum bonum, dicendi peritum*? At bonus ille, eſt Sapiens. Iã de *Sacerdote*, in Laertio & Stobæo habes. quis autẽ ab illo alius P*ietatem* colit quę eſt *ſcientia diuini cultus*? nec ſine ea *Sacerdos* eſt: ergo talis nemo Stultus. Breuiter reuocanda hæc omnia ad vnum illud principium, *Omnia recte facere Sapientem*: de quo dixi. Athenæus ſiue alius apud eum ſubſannat: Στωϊκὸν δὲ δόγμα ἐστὶν, ὅτι πάντα εὖ ποιήσει ὁ σοφὸς, καὶ φακῆν φρονίμως ἀρτύσει: *Stoicum dogma eſt, quod omnia recte faciet Sapiens, etiam lẽticulam condiet*. Ita, ita, & hanc condiet, ſi lubebit: & quid amplius? *Sartor* & *Sutor* erit.

Lib. 1.

Lib. 4.

Horat. 1. Sat. 3.

----non noſti, quid pater ille
Chryſippus dicat: Sapiens crepidas ſibi nunquã
Nec ſoleas fecit: ſutor tamen eſt Sapiens. quo?
Vt quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque
Optimus eſt modulator.
-----ſapiens operis ſic optimus omnis
Eſt opifex.

Igitur poteſtate hæc omnia eſt, ſi non facto. An

Digitized by Google

non & facto ille Hippias olim, qui *omnia quæ ſecum habebat nihil eorum emerat, ſed ſuis ſibi manibus confecerat?* veſtes, calceos annulum, gemmam ſcalptam, ampullam, ſtrigilem. Iam Poſidonius, & vulgo Stoici, *omnes artes, quibus in cotidiano vſu vita vtitur, volunt à Philoſophia inuentas*: Fabricam & eius ferramenta, metallariã artem, textoriam, piſtoriam. *Quæ omnia, inquit, Sapiens quidem inuenit, ſed minora, quam vt ipſe tractaret, ſordidioribus miniſtris dedit.* Etſi Senecæ noſtro contra videtur, & indigna hæc Sapiente: neque *abduxiſſe ſe ab illis artibus, ſed omnino non veniſſe.* Satis hæc iſta, & fructum Diſſertationibus noſtris, non riſum captamus.

Acad. 2. Florid.

Sen. epiſt. tota. 90.

Ibid.

Ibid.

DISSERT. XVIII.

Paradoxa item mixta: Non Iniuria affici, non Inſania, non Ebrietate.

ADDIDIMVS igitur Sapienti magna, parua: quædam ab eo & remouenda ſunt: illa ipſa præter vulgi ſenſum. Vt

Sapientem non accipere iniuriam. Stobæana: λέγουσι δὲ τὸν σοφὸν καὶ ἀνύβριστον εἶναι· οὔθ' ὑβρίζεσθαι γὰρ, οὔθ' ὑβρίζειν. διὰ τὸ τὴν ὕβριν ἀδικίαν εἶναι καταισχύνουσαν, καὶ βλάβην: *Aiunt Sapientem iniuria exſortem eſſe, vt qui nec capiat eam, nec inferat. Eſſe enim Iniuriam, iniuſtitiam quandam cum dedecore aut damno coniunctam.* Hanc igitur, non infert, quod clarum eſt, iuuare tantum natus: ſed

Digitized by Google

neque infertur, quia non admittit aut aduertit, & ſua virtute nixus ſpernit ac reiicit infamiam omnem ſiue damnum. Breuiter, ſed fortiter Seneca: *Quid ergo? nemo erit qui laceſſat, qui tentet? Nihil in rerum natura tam ſacrum eſt, quod ſacrilegum nō inueniat. ſed non ideo diuina minus in ſublimi ſunt, ſi exſiſtunt, qui magnitudinem multū vltra ſe poſitam non icturi petant. Inuulnerabile eſt, non quod non feritur, ſed quod non læditur.* Et totum libellum, elegantem ſane & alti ſpiritus, in hanc rem ſcripſit. Socraticū dogma, & Apuleius etiam ſic expreſſit: *Sapientem non ſolum inferre, ſed ne referre quidem oportet iniuriam. Nō enim eam contumeliam putat, quam improbus faciat: ſed eam non putat, quam patientia firmiter toleret. Quia quidem Naturæ lege in animo eius ſculptum ſit, quod nihil horum poſſit nocere Sapiēti, quæ opinantur ceteri Mala eſſe.* Prima ſint pro iam dictis: vltima eo ſpectant, Infamiam, Calūniam, & hæc talia non magis Mala eſſe, quam Famam aut Adulationem, Bona. Addo.

De Conſt. Sap. c. 3.

De Philoſ.

Sapientem non inſanire. Huic vis ſubeſt, qui ſemel Bonus Sapienſque, ſemper eſſe: nulla vi aut caſu Virtutem eripi. Sed diſſidebant in eo ipſi Stoicorum apices. καὶ μὴν τὴν ἀρετὴν Χρύσιππος ἀποβλητήν· Κλεάνθης δέ, ἀναπόβλητον· ὁ μὲν, ἀποβλητὴν διὰ μέθην καὶ μελαγχολίαν· ὁ δέ, ἀναπόβλητον, διὰ βεβαίους καταλήψεις: *Virtutem Chryſippus amitti aut ſperni poſſe ait, negat Cleāthes, & firmā hærere. Ille amitti, per Ebrietatē, aut Atrabilioſū morbū: iſte, nec per illa, ob conſtātes manētesque cōprehenſiones.* Cleanthis ſententia placuit Senecæ. & palam

Laert. in Zen.

exprimit in iſtis: *Eo maiore animo ad emendationem noſtri debemus accedere, quod ſemel traditi Boni perpetua poſſeſſio eſt. Non dediſcitur Virtus. Contraria enim Mala in alieno hærent: ideo expelli et exſtirpari poſſunt: fideliter ſedent quæ in locũ ſuũ venerunt. Virtus ſecundum Naturã eſt*: Et ſtatim: *Virtutes receptæ exire nõ poſſunt.* Ad Chryſippea, facilis reſponſio, non enim in actione eſt Virtus: nec ſi illa impeditur, eiicitur iſta. * Supra doctum: & Laertius ante aliquid pro hac ſententia: τὸν σοφὸν οὐ μανύσεσθαι· προσπεσεῖσθαι μέντοι αὐτῷ φαντασίας ἀλλοκότους, διὰ μελαγχολίαν, ἢ λήρησιν, οὐ κατὰ τὸν τῶν αἱρετῶν λόγον, ἀλλὰ παρὰ φύσιν: *Non inſaniturum Sapientem. Incidere ei poſſe quidem Viſa aliena & abſona, per atram bilem aut delirium, non ſecundum rationem in eligendo, ſed * præter Naturam.* Aliquid etiam tale in ſequenti Paradoxo præcogita.

Epiſt. 1.

* Diſ. 3. huius libri.

*Vel etiã, A natura: nempe imbecilla, & ſuccumbente.

Sapientem non inebriari. quod ita in Laertio: Οἰνωθήσεσθαι μὲν, οὐ μεθυσθήσεσθαι δέ: *Vino obrutum iri quidem, non ebrium tamen futurum.* Quid ita? ratio in Stobæanis: οὐχ οἷόν τε μεθυσθήσεσθαι τὸν νοῦν ἔχοντα· τὴν γὰρ μέθην ἁμαρτητικὸν περιέχειν, λήρησιν εἶναι περὶ τὸν οἶνον (Ita legendum) ἐν μηδενὶ δὲ τὸν σπουδαῖον ἁμαρτάνειν: *Non poſſe Ebrium fieri, mente præditum. nam Ebrietatem aliquid peccati habere & addere, atque eſſe delirationem à vino: in nullo autem peccare Sapientem.* Hoc dictum volunt. Poſſe turbari vino, & facere ebriis ſolita, non tamen eſſe Ebrium, quia in mente non deſtinauerat, & ea in recto firma perſeuerat, Vt

Digitized by Google

Epiſt. 85. Senecæ verbis (etſi ad paullo aliam rem aptatis) hic vtar *poſitione quidem mentis, & habitu tranquillus eſt, euentu non eſt.* Sed huic tamen noſtro, non placet hoc Zenonium dogma (eo *Epiſt. 83.* enim adſpicit:) & epiſtola tota ſuggillat. Poſidonium etiam reiicit, interpretantem *Ebrioſum* pro *Ebrio*: quaſi hoc Zeno voluiſſet, non *Ib. in fine Epiſt.* ſolere neque amare Ebrium fieri. Merito reiicit: alia mens eſt, & quam dixi. Sed nec hanc approbat, imo impugnat: *Nam ſi*, inquit, *argumentaberis, Sapientem multo vino inebriari, & retinere rectum tenorem, etiamſi temulentus ſit, licet colligas, nec veneno poto moriturum, nec opio ſumpto dormiturum, nec elleboro accepto, quidquid in viſceribus hærebit, eiecturum. Sed ſi tentantur pedes, lingua non conſtat, quid eſt, quare exiſtimes, in parte ſobrium eſſe, in parte ebrium?* Da veniam doctor, hic parum firmiter argutaris. Quid hoc eſt, à corpore ad animum argumenta ducere? Fatemur corpus vim vini paſſum, & mentis inſtrumenta, Senſus: negamus mentem ipſam, in ſe ſanã. Ipſe paullo ante dixiſti, *Virtutem non expelli aut amitti*: hoc retine. Quid, quod Socraticum hoc eſt, bibere nec mergi? Plato de eo: Σωκράτης ἐν ταῖς *In Cõuiuio.* εὐωχίαις πίνων οὐκ ἐθέλων, ὁπότε ἂν ἀναγκασθείη, πάντας ἐκράτει. καὶ, ὃ πάντων θαυμασιώτατον, Σωκράτη μεθύοντα οὐδεὶς πώποτε ἑώρακεν ἀνθρώπων: *Socrates in conuiuiis, bibere haud promptus, ſiquando adigeretur, omnes ſuperabat. & quod maxime mirabile. Socratem ebriũ nemo homo vidit vnquam.* Viden' Sapientem & bibere multum, & mente conſtare? Avd. O cal-

lide! non ea mens, quæ tua, Platonis etiam ſenſibus conſtitiſſe Socratem, vult adfirmatum. Sed heus, non & talem ego Socratiſcum hodie noui? LIPS. Sile ſiue: diſce hoc, & Zenonem à potione alienum non fuiſſe. ὅς ἐρωτηθεὶς διὰ τί αὐστηρὸς ὢν, ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται, ἔφη; καὶ οἱ θέρμοι πικροὶ ὄντες βρεχόμενοι γλυκαίνονται: *qui interrogatus, quomodo, cum auſterus ingenio eſſet, in vino & potu diffunderetur? Nã & lupini, inquit, etſi amari, macerati & perfuſi dulceſcunt.* Quid tu Seneca? ſuades ipſe, *nonnumquam vſque ad ebrietatem veniri, non vt mergat nos, ſed vt deprimat*: Audi. hoc fit Sapiẽti ebrio: multum, non male bibit, & purandæ mentis cauſſa, non turbandæ Si autem hoc à caſu eſt, non ab inſtituto. ideoque ne culpa. *De Tranquill. c. vlt.*

DISSERT. XIX.

Duo alia Paradoxa, atque etiam Paraloga nobis: Non ignoſcere, Non miſereri.

ATque hæc parua fortaſſe, an & praua quędam ſubiungo? Noſtro & Chriſtiano ſenſu ita ſunt: aut valde neceſſum eſt flecti interpretatione, & emendari. Tamen videamus. Primum,

Sapientem non ignoſcere. Stobæana: Φασὶ μηδέποτε συγγνώμην ἔχειν, καὶ νομίζειν τὸν ἡμαρτηκότα μὴ παρ' αὐτὸν ἡμαρτηκέναι, πάντων ἁμαρτανόντων παρὰ τὴν ἰδίαν κακίαν. διὸ καὶ δεόντως λέγεσθαι τὸ μὴ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι:

*Aiunt numquam veniam dare aut ignoſcere Sa-
pientem: cum exiſtimet, qui peccarit, non contra
aut præter mentem peccaſſe, omnibus ſcilicet pec-
cantibus propria malitia. Ideoque & recte dici,
veniã nõ indulgere peccãtibus.* Vult dictũ veniã
nõ mereri, niſi qui ignari peccaſſent: nemo facit
nemo ergo meretur, neque Sapiens donat. Ci-
cero hoc inter immania Stoicorum, ſed apud
populum, damnat: & cauſſam tamen aliam
Pro Mur. eius apponit. *Fatetur aliquis ſe peccaſſe, & eius
delicti veniam petit? nefarium eſt facinus, ignoſ-
ſcere. At leue delictum eſt. Omnia peccata ſunt
paria.* Eo trahit ecce, quod minoribus ignoſ-
ci ſoleat: talia non habent noſtri, qui omnia
æquant. Seneca iterum rationem aliam. *Ve-*
2. de Clem. cap. 6. & 7. *nia*, inquit, *eſt pœna meritæ remiſſio. Ergo ei
ignoſcitur, qui puniri debuit: Sapiens autem ni-
hil facit quod non debet, nihil prætermittit quod
debet. itaque pœnam, quam exigere debet, non
donat.* Dura & inhumana iſta, inquiunt. Da au-
res Senecæ mitiganti: Sapiens quidem veniam
Ibid. non dat, *ſed illud, quod ex venia conſequi vis,
honeſtiore tibi via tribuit. Parcit enim Sapiens,
conſulit, & corrigit. Idẽ facit, quod ſi ignoſceret:
nec ignoſcit quoniam qui ignoſcit, fatetur aliquid
ſe, quod fieri debuit, omiſiſſe.* Satis intricate
hoc ille: ſed mox explicat, parcere ob cauſ-
ſas. illi ob ætatem, alij ob errorem, & quia in
Ibid. vino lapſus eſt: alij ob cauſſam culpæ in ſpecie
ſæpe honeſtam. *quæ omnia*, inquit, *non Veniæ,
ſed Clementiæ opera ſunt.* Adde, quæ addit. Huic
adſidet.

Non miſereri ſapientem. Cicero ponit: *Ne-*
minem miſericordem eſſe, niſi ſtultum et leuem. Pro Mur.
Laertius: Ελεήμονάς τε μὴ εἶναι, συγγνώμην
τε ἔχειν μηδενί· μὴ γὰρ παρεέναι τὰς ἐκ τοῦ νό-
μου ἐπιβαλλούσας κολάσεις: *Miſericordes non*
eſſe veniamque nulli dare. neque enim prætermit-
tere conſtitutas à lege pœnas. Quę ratio Iuſtitiam
ſpectat: quaſi contra eam eſſet remitti aut o-
mitti pœnas. At Seneca noſter, vbi ex profeſſo
hoc tractat, aliam etiam dat, & magis coloratã.
Nam ſi pœnæ non remittendæ, vbi Clementia? 2. *de Clem.*
Ipſe igitur *Miſericordiam vitium* dicit: & etſi *cap. 4. & 5.*
plerique vt virtutem laudent, & Bonum hominẽ
vocent, miſericordem Quare vitium? quia circa
Clementiam quidem poſita eſt, ſed extra mo-
dum: ſicut Crudelitas, circa Seueritatem
Quid autem eſt? ægritudo animi, ob alienarum
miſeriarum ſpeciem. Ægritudo autem in Sapien-
tem virum non cadit. Plura ibi, & lege: at Cice-
ro pulchre etiam, & aliter, ex Stoicorum ſen-
ſu damnat. *Cadit en eundem & Miſereri & in-* 3. *Tuſc.*
uidere. nam qui dolet rebus alienis aduerſis, idem
rebus alicuius ſecundis dolet. Diuus Nemeſius *De Anima*
hoc ipſum: *Ægritudinis ſpecies ſunt quatuor,* *cap.* 19.
ſtupor, Moleſtia, Inuidia, Miſericordia. In-
uidia, ægritudo quæ ob alterius res ſecundas ſuſci-
pitur: Miſericordia quæ ob res aduerſas. Quid
inhæreo? cum ad examen ventum eſt, vereor vt
verbi, non rei ſit hæc pugna Nam Seneca fate-
tur, *non miſereri quidem, quia non fit ſine miſe-*
ria (vnde & nomẽ) *ſed omnia quæ qui miſerentur,*
dolentes facerent, hunc facturũ alacri animo, ac
libentem Succurret alienis lachrimis, dabit ma-

Digitized by Google

num naufrago, exſuli hoſpitium, egenti ſtipem. At faciet iſta tranquilla mente, vultu ſuo. Numqua hic durities aut inhumanitas eſt? Itaque exclamat noſter, *Malè audire apud imperitos ſectam Stoicorum, tanquā nimis durā.* At hercules, inquit, *nulla benignior leniorq́ eſt, nulla amātior hominum, & communibus bonis attentior: vt cui propoſitum ſit vſui eſſe & auxilio, nec ſibi tantum ſed, vniuerſis ſingulíſque conſulere.* Hæc ita dicta & accepta non offendant fortaſſe: Chriſtiani tamen noſtri veteres vel verbi illius auerſionē damnarunt. Auguſtinus: *Miſericordiam, Stoicorum eſt, ſolere culpare: ſed longè melius & humanius, & piorum ſenſibus accommodatius Cicero, in Cæſaris laude, locutus eſt, vbi ait: Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior miſericordia eſt.* Clemens item Alexandrinus: Ὁ δὲ ἔλεος, οὐχ ἥ τινὲς τῶν φιλοσόφων ὑπειλήφασι, λύπη ἐπ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς· μᾶλλον δὲ, θεῖόν τι ἐστιν, ὡς οἱ προφῆται λέγουσι. Ἔλεον γὰρ, φησι, θέλω, καὶ οὐ θυσίαν: *Miſericordia non eſt, vt quidam philoſophi* (Stoici) *cenſuerunt, Ægritudo ex alienis malis: ſed magis diuinum quiddam eſt, ſicut Prophetæ loquuntur. Miſericordiam enim, inquit, volo, non ſacrificium.* Negat Ægritudinem eſſe: & ſanè pulcherrimè definire mihi viſus Gregorius Nyſſenus: *Miſericordiam eſſe, erga adflictos cum dilectione coniunctam affectionem.* Sicut enim Inhumanitas aut durities ab Odio: ſic Miſericordia à Charitate cauſſam & originem habet, imò eſt ipſa. Sed ait Clemens, *Diuinum quiddā* eſſe: iam & Deus quid magis vſurpat? quid magi.

De Ciuit. ix. cap. 5.

4. Strom.

Libro De Beatitud.

etiam poſcit? Ideoque obtinuit, vt quamquam *Pietas*: Dei cultus ſit, & intelligi ſoleat: *tamen more vulgi* (ait Auguſtinus) *hoc nomen etiam in operibus Miſericordiæ frequentetur. quod ideò inquit, arbitror eueniſſe, quia hæc fieri præcipue Deus mandat, eaque ſibi vel præ ſacrificiis placere teſtatur.* Sed & apud veteres ſatis bonoſque ſcriptores *Pietas* & *Pius* pro miti & miſeranti. De Ciuit. 10. cap. 1.

DISSERT. XX.

Paradoxum ſingulare. Omnes ſtultos inſanire: & Omnia vitia in omnibus.

QVAE ad *Sapiẽtem* ſpectabant Inopinata, pleraque peregi: ſuperant, quæ ad *Stultum*. Nam & hic multa, nec multa, nobis ſunt: quia pangenda & capienda ferè omnia, ex iam dictis. In Sapientem quidquid expetit, in iſtum pariter: ſic vt mutes, & aduerſa omnia ponas. In paucis exemplis oſtendam, & reliqua inquiſitioni tuæ permittam. Primum eſto, oppoſitum noſtro primo: *Stultos omnes ex æquo ſtultos, id eſt Pariter inſanire.* Cicero inter pauca illa ſua locãdum cenſuit, proſcripſitque Ὅτι πάντες οἱ ἄφρονες μαίνονται: *Omnes ſtultos inſanire* Laertius: πάντας τε τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. οὐ γὰρ φρονίμους εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἴσην τῇ ἀφροσύνῃ μανίαν πάντα πράττειν: *Omnes ſtultos inſanire. neque enim prudentes eſſe, ſed per æqualem ſtultitiæ inſaniam omnia facere* Æthiologia iſta ſpectat ad Paritatem peccatorum: ſicut antea Virtutum: atque vt Sapientes ex æquo Boni, nemo plus minuſve, ſic Stulti æqualiter

Mali, id eſt inſani. Nam Inſania Sapientiæ op-
In Pſal.48. ponitur. Diſcreta ergo hęc duo, Stultus & Inſanus? ſunt. ex Ambroſij mente, *Stultus eſt qui nihil ſapit, et ſtulta intelligit: Inſipiens, qui mala ſapit*. Etſi mallem, *Inſanum* pro *inſipiente* poſuiſſet. Vt magis pro re dicam, Stultus eſt qui imperitus, & Scientiam non habet: Inſanus intelligitur, qui ex imperitia atque imprudentia male facit, & ſtultitiam promit. Poteſtatem illa, actum hæc oſtendit. E Cicerone
4.Tuſcul. hoc adſtruas: *Stoici videbantur monſtra dicere nunc autem ita diſſerunt. Omnes ſtultos inſanire vt male olere cœnum at non ſemper, Commoue, ſenties*. Pauca verba, nec proprie ipſius: agnoſco Porticum. ſed ſententia, pro illa noſtra eſt: & Sultitiam velut cœnum eſſe, quod tætrum odorem vi habet, in motu
3.Tuſcul. & agitationę, effectu promit. Idem etiam Cicero paullo aliter (quid vetat idem & vere & varie dici?) exponit: *Omnes perturbationes animi, Morbos philoſophi appellant: negantque Stultum quemquam his morbis vacare. Qui autem in morbo ſunt: ſani non ſunt: & omnium Inſipientium animi in morbo ſunt: omnes Inſipiẽtes igitur inſaniunt*. Hic Inſipiẽtes dixit Stultos: & puto verius, quam Ambroſius ſupra diſtinxit. Sed à morbo corporum, vocem docet ad hunc animorum tranſlatam. Aiebat autem Laertius (notaſti, aut debuiſti) *æqualem ſtultitiam omnes inſanire*. Quomodo? quia ſicut Sapiens *om-*
Per. Sat. 5 *nia recte facit*, doctum à nobis: ita *Stultus omnia male*,

------nullo thure litabis

Hæreat

Hæreat in Stultis breuis vt ſemuncia recti.

Seneca: *Ut vos* (Stoici) *dicitis, Omnes ſtulti mali ſunt: qui autem habet*) *vnum vitium, habet omnia* Dicit & clarius: *Et cupidi omnes, & maligni omnes, & timidi omnes: adiice, & ambitioſi omnes, & impij omnes.* Dij boni, non eſt hoc conuicium generi humano facere? Cicero populariter ita interpretatur: *Nos autem, qui Sapientes non ſumus, fugitiuos, exſules, hoſtes, inſanos denique eſſe dicunt.* Sed mittamus coronam, ſoli ſumus: itane dictum iniuſte? Zenô & illa manus repugnant: οἷς ἀρέσκει μηδὲν μεταξὺ εἶναι ἀρετῆς καὶ κακίας, τῶν περιπατητικῶν μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας εἶναι λεγόντων τὴν προκοπήν, ὡς γὰρ δεῖν φασὶν ἢ ὀρθὸν εἶναι ξύλον ἢ στρεβλὸν, οὕτως ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον. οὔτε δὲ δικαιότερον οὔτε ἀδικαιότερον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως *quibus placet, nihil mediū inter Virtutē & Malitiā eſſe cum tamē Peripatetici mediū interponāt, Profectū. Sicut enim lignū rectum aut curuum eſt ita hominem iuſtum aut iniuſtū: idemque in ceteris.* Hic cardo rei vertitur: malos aut probos omnes eſſe: nullo medio: & Sanos igitur aut Inſanos. Horatius ſatis contente hoc adfirmat, & alia ſimilitudine item ſuadet.

De Ben. 5. c.15. Ib. c.17

Pro Mur.

Laert. in Zenone.

2. Sat 3.

Quem mala Stultitia, & quemcumque inſcitia veri
Cæcum agit, Inſanum hunc Chryſippi porticus & grex
Autumat. hac populos, hac magnos formula Reges,
Excepto Sapiente, tenet. nunc accipe quare
Deſipiant omnes, æque ac tu, qui tibi nomen

Inſano poſuere. velut ſiluis ;vbi paſſim
Palantes error certo de tramite pellit:
Ille ſiniſtrorsũ,hic dextrorſum abit:vnus vtriq;
Error;ſed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo inſanum. nihilo vt ſapientior ille,
Qui te deridet caudam trahat.

Ecce, ait omnes Inſanos, etiam illos qui hoc docent: id eſt Zenonem, Cleanthem, Chryſippum: qui in profectu quidẽ ſunt, ſed nondũ in certa via: ideoque in errore. Apud Ciceronem alia etiam ſimilitudo: *Nihil adiuuat procedere*
4. de Fin. *et progredi in virtute, quo minus miſerrimus ſit, antequam ad eam peruenerit: quoniam, in qua nihilo magis reſpirant qui iam ad ſummam eam appropinquant, quam qui ſunt in profundo. & quoniam catuli, qui iam deſpecturi ſunt, cæci æque, vt ij qui modo nati. Platonem quoque neceſſe eſt, quoniam nondum videbat, æque cæcum animo, ac Phalarim fuiſſe.* Et refellit ibidem, aut conatur: ſed nos ſenſa noſtrorum exſequimur: Pro quibus & Empiricus: *Ex Stoicorum*
Aduerſ. Mathem. *ſententia in Stultorum numerum referuntur* Zeno *Cleanthes, & Chryſippus, et ceteri ex ſectis: quilibet autẽ Stultus tenetur ab ignoratione.* Plutarchus ex profeſſo iſta aperit & damnat, libello *De profectu in virtute*: atq; inter plura ait. *Stoici*, inquit (eos enim intelligit, etſi nec nominat) πολλῶν ἀποριῶν ἐμπεπλήκασι τὴν φιλοσοφίαν· μεγίστης δὲ, τῆς εἰς μίαν ὁμοῦ κακίαν πάντας ἀνθρώπους, πλὴν ἑνὸς τοῦ τελείου, τιθεμένης, ὑφ' ἧς αἴνιγμα γέγονεν ἡ λεγομένη προκοπὴ μικρὸν ἀπολείπουσα ἐσχάτης ἀφροσύνης. τοὺς δὲ πάντων ἅμα παθῶν καὶ νοσημάτων

οὐκ ἀφειμένους ἀπ᾽ αὐτῆς, ἔπι τοῖς μηδενὸς ἠπηλλαγμένοις τῶν χειρίστων ὁμοίως παρέχουσα κακοδαιμονοῦντας: *multis controuerſiis ſcrupuliſque referſerunt philoſophiam. vno autem vel maximo, quod in vnam æqualitatem Vitij omnes includunt, excepto Sapiente. Vnde ænigma redditur illa, quæ dicitur. Profectio: vt quæ parum differat ab imprudentia extrema, & eos qui non omnibus affectibus morbiſque omnino liberi ſint, æque infelices habens, atque illos qui nullo ſoluti.* Atque addit deinde. eos iſtos à ſeipſis refelli. qui *dum in ſcholis,* inquit, *clamant, parem iniuſtitiam eſſe Ariſtidis & Phalaridis, improbitatem Meliti & Platonis: in vita tamen & rerum vſu illos declinant & vitant, vt deteſtabiles, his adhærent, & audiunt, & fidem habent.* Hæc iſti acriter, & cum colore, quem tamen noſtri diluunt. Nam primum, etſi omnes in vitiis, non tamen eodem modo: & quidam (vt qui progreſſum fecere) facilius poſſunt emergere, quam illi qui in fundo. Ita negabat Zeno *Platonem, ſi Sapiens non ſit, eſſe in eadem cauſſa, qua tyrannum Dionyſium. huic mori optimum eſſe, propter deſperationem Sapientiæ, illi propter ſpem viuere.* Deinde non tam eminentia in omnibus vitia: quod Seneca noſter optime it explicatum. S*tultus,* inquit, *omnia vitia habet: ſed non in omnia natura pronus eſt. Alius in auaritiam, alius luxuriam, alius petulantiam inclinat. Itaque errant illi, qui interrogant Stoicos, Quid ergo? Achilles timidus eſt? Ariſtides iniuſtus? Fabi⁹ temerari⁹ Mutius proditor? Camillus deſertor? Nō hoc dicimus, ſic omnia Vitia*

Cic. 4 Tuſc.

4, de Ben. c. 26. & 27.

eſſe in omnibus, quomodo in quibuſdam ſingula eminent: ſed malum ac Stultum nullo vitio vacare nec audacem quidem timoris abſoluimus, nec prodigum auaritia liberamus. Quomodo homo omnes ſenſus habet, nec id eo tamen omnes homines aciem habent Lynceo ſimilem: ſic qui Stultus eſt, non tam acria & concitata habet omnia, quam quidam quædam. Omnia in omnibus Vitia ſunt, ſed non omnia in ſingulis extant. Adde, quæ de Cæno ſupra dixi: vi & natura ſua ſemper fœdum, ſed odorem exſerit concitatum. Atque hæc mira ſatis aut noua videri, quid negem? aut quomodo aliter *Inopinata* ſint? ſed tamen nexa inter ſe eſſe, & defendi (ſiquis intendat) poſſe, habeo certum. Enimuero ſi ſupra, etiam noſtrorum ſuffragatione, dictum *Virtutes iunctas, et qui vnam habeat, habere omnes*: contrarium quidni verum, *Vitia iuncta & nexa eſſe*?

DISSERT. XXI.

Item ſingulare Paradoxum, peccata æqualia eſſe.

PLura de *Stultis* liceat perſequi: non libet manuduxi & præiui, qui fiat. Addo decantatum, ſed & damnatum Paradoxum: ἶσα τὰ
4. *Acad.* ἁμαρτήματα εἶναι *æqualia peccata eſſe*. Cicero: *Placet Stoicis omnia peccata eſſe paria*. Idem alibi amplificat & extendit: *Omnia pec-*
Pro Mur. *cata eſſe paria, omne delictũ ſcelus eſſe nefariũ: nec minus delinquere eum, qui gallum gallinaceum,*

Digitized by Google

cum opus non fuerit, quam qui patrem ſuffocauerit. Laertius ponit, & vna cauſſam: Ἀρέσκει δὲ αὐτοῖς ἴσα ἡγεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα. εἰ γὰρ ἀληθὲς ἀληθοῦς μᾶλλον οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ψεῦδος ψεύδους· οὕτως οὐδ᾽ ἀπάτη ἀπάτης, οὐδὲ ἁμάρτημα ἁμαρτήματος. καὶ γὰρ ὁ ἑκατὸν σταδίους ἀπέχων Κανώβου, καὶ ὁ ἕνα, ἐπίσης οὐκ εἰσὶν ἐν Κανώβῳ· οὕτω καὶ ὁ πλεῖον καὶ ὁ ἔλαττον ἁμαρτάνων ἐπίσης οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ κατορθοῦν. Placet Stoicis æqualia eſſe peccata. Vt enim *verū Vero magis tale non eſt, neque Falſum Falſo: ita nec fraus fraude, nec peccatum peccato. Nam et qui centū ſtadiis Canopo abeſt, & qui vno, Pariter non ſunt in Canopo: ſic qui paruum vel magnum delinquit, pariter abeſt à recto.* Duplex adfirmatio: prior, à natura rei. omne enim Bonum, verum eſt: omne Malum, Falſum, atqui hæc æqualia, ergo & iſta. Deinde, à ſimili quicumque loco aliquo aut meta abeſt, pauxillo aut longinquo, tamen abeſt: omne vitium à Bono abeſt: ergo ea parte pariant. Apud Ciceronem, Aſſertio etiam alia. *Peccata paria quonam modo? quia nec Honeſto quidquam honeſtius nec Turpi turpius. Perge porro. nam de iſto magna diſſentio eſt: illa argumenta propria videamus. Vt, inquit, in fidibus pluribus, ſi nulla earum ita cõtenta ſit, vt concentū ſeruare poſſit, omnes æque incontentæ ſint: ſic Peccata quia diſcrepant, æque diſcrepant: paria ſunt igitur.* Sed & aliud ſimile. *Vt gubernator æque peccat, ſi palearum nauem euerterit, & ſi auri: item æque peccat. qui parietem, & qui ſeruum iniuria verberat.*

In Zen.

4. de Fin.

Hæc ex mẽte Stoicorum.

Inuidioſa hæc non ſolum ſcrupoſa videntur? quid? inter parricidam & gallicidã nõ diſcrimẽ? Qui tamen animum peccandi videt: & ab eo peccatum: æqualis vbique malitia, etſi in materia inæquali. Areopagitæ olim puerũ interfecerunt, cui ludus erat hirundinũ oculos configere. videbant enim prauum illud inſitum, & ad hominum exitium erupturum: necauerunt igitur in herba. Talis malitia, in omnibus malis Diſcrimen igitur nullum? inquies: & cur

Stob. Ecl. leges faciunt, atque aliter aliterque puniunt? Imo aliquod eſt, nunc dicendum. Primum, ἴσων ὄντων τῶν ἁμαρτημάτων, εἶναί τινας ἐν αὐτοῖς διαφορὰς, καθόσον τὰ μὲν αὐτῶν ἀπὸ σκληρᾶς δυσιάτου διαθέσεως γίγνεται, τὰ δὲ οὔ: *Æqualia cũ ſint peccata, tamẽ differũt in iſto, quod alia à praua & vix ſanabili affectione proueniũt, alia minime.* En diſcrimẽ à patrãte: alterũ ab eo in quem patrãt aut circa quod patrãt. Patrem vides? plures tibi in eum adſpectus & vincula Natura & Ratio iniiecit: quæ cum ſoluis: in pari malitia plus aut pluries peccas. Externum igitur aliquid eſt, quod diſcriminat, non

Parad. 3. in te ſitum. Cicero in hac re: *Nihil igitur intereſt, patrem quis necet, an ſeruum? Cauſſa hæc, non natura diſtinguit. nam & parenti nonnumquam adimi vita ſine ſcelere poteſt. & ſeruo non poteſt. Illud tamen intereſt, quod in ſeruo necando ſemel peccatur, in patre, multa. Violatur is qui procreauit, qui aluit, qui erudiuit: multitudine peccatorũ praſtat, eoque maiore pœna dignus eſt.* Audiantur & Stobæana Electa, atque ea pleraque, vt odoror, e Chryſippo ſunt, audiãtur: ἴσα δὲ πάντα λέγουσι τὰ ἁμαρτήματα, οὐκ ἔστι

Digitized by Google

δὲ ὅμοια *Æqualia quidem Peccata omnia, non ſunt tamen ſimilia.* Valde hoc nota: & quæ addũt *Feruntur enim et manant omnia ab vno Malitiæ fonte, iudicio in omnibus peccatis eodẽ, id eſt prauo ſed per cauſſam externam, circa quam iudicia perficiuntur, diſſimilia redduntur Peccata,* κατὰ ποιότητα, *in qualitate, Sicut omne mendacium eſt æque mẽdacium: vt ſi dicam Nox eſt, cum dies ſit, aut Centaurus viuit & exſiſtit: illud poteſt, hoc non poteſt: ideoque magis mentias, quam in illo. Sic in Peccatis, quæ omnia Mendacia dicas & quatenus talia, perfecta & æqualia: nõ tamẽ in Qualitate eadẽ aut Subiecto.* Talia quædã iſtic legas: nec dubito quin Chryſippus atq; illi nã quãdiu hæc & quã acriter diſputata? ſubtiliora alia dixerint, quibus lubet indagãda. Nobis ſententia hæc dãnata eſt, & inter errores habita olim Nouatianorũ. Ambroſius, atq; alij Patrum notant: &, vt dixi, vere & ſeueriter notant. Idem Diuus Hieronymus? qui tamẽ finẽ & fructũ eius Dogmatis non celat. S*toicorũ quidẽ eſt*, inquit, *delicta omnia paria iudicare, nec vllum inter Scelus & Erratum diſcrimen facere. Nos vero, etſi multum inter Peccata diſtare credimus, tamen ſatis prodeſſe ad cautionem dicimus etiam minima pro maximis cauere. Non cito ad maiora procedet, qui etiã parua formidat.* A Cicerone hoc eſt, qui in iſto ipſo Paradoxo: *Hac ſentẽtia nõ modo verior, ſed ne vtilior quidẽ hominũ vita reperiri vlla poteſt. Quæ vis enim, quæ magis arceat homines ab omni improbitate, quam ſi ſenſerint, nullum in delictis eſſe diſcrimẽ?* Eſt ſane vetus, ſi non vera, ſententia: nata ante Zenonem notum, Palam in Demoſthene:

1. de P. et. c. 1

De Inſtit. matriſ. fam.

3. Parad.

Digitized by Google

τὸ δὲ εὐσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον, ἄντ' ἐπὶ μικροῦ τις, ἄντ' ἐπὶ μείζονος παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν: *Pium & iuſtum, ſiue in Paruo alicuius, ſiue in maiore tranſiliat, eamdem vim habet.* Germanum hoc Stoicum: & æque extra lineam eſt, quiſquis tranſiuit.

DISSERT. XXII.

Sapientem ſumere aliquando mortem poſſe, decere, debere: ex Stoico quidem decreto.

INter Paradoxa numero, quod acriter & curioſe quæſitum aſſertumque fuit, An Sapiẽs ſponte abeat e vita Aſſertum à noſtris dico: nec licere tantum, ſed debere. Cauſſæ communes. quia Vita hæc inter Indifferentia eſt, itemque ipſa Mors: ſumi igitur, non ſumi poſſe, vti opportunitas erit. Sicut à conuiuio ſatur poſſum ſurgere, & abire: luduan, cum libet, relinque-
2. Diſſ. c. 16 re: tale: hic eſſe. Epictetus: ᾧ γὰρ ἔξεστιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τοῦ συμποσίου, καὶ μηκέτι παίζειν, ἔτι οὗτος αἰάζεται μένων, οὐχὶ δ' ὡς παιδιᾷ παραμένει μέχρις ἂν ψυχαγωγῆται. *Cui enim licet cum lubet, à cõuinio di, cedere, neque vltra ludere: etiamne is manens adfligitur & nauſeat? non potius, vt ludo, intereſt quandiu oblectatur?* Mo-
Sĕ. Ep. 69. dus tantum & occaſio has res temperant: *neque intereſt multum, mors ad nos veniat, an ad illam nos. Illud imperitiſſimi cuiuſque verbum falſum eſſe, tibi perſuade: Bella res eſt, mori ſua morte.* Semper enim tua erit, & maxime quam feciſti. Quid ianuam aliquis hanc mihi claudat ad Libertatem? & nonne hæc (Libertas dico)

Digitized by Google

finis aut fructus Sapiētiæ eſt? torquebit aliquis, vexabit, illudet, inuitū? *Non ſeruiā*, aiebat puer ille Lacō, & præcipitē ſe dedit. *Qui mori didicit: ſeruire dedidicit ſupra omnē potētiā eſt, certe extra omnem. Quid ad illū carcer, & cuſtodia, & clauſtra? liberum oſtium habet.* Hoc eſt illud oſtium, de quo Epictetus: Τὸ δὲ κεφάλαιον, μέμνησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γένου τῶν παιδίων δειλότερος· ἀλλ᾽ ὡς ἐκεῖνα ὅταν αὐτοῖς μὴ ἀρέσκῃ τὶ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκέτι παίξω· καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὼν, οὐκέτι παίξω, ἀπαλλάσσου: *Caput rei, memento, Quod ianua ſit aperta. ne eſto pueris timidior: ſed vt illi, cum aliqua re non amplius delectantur, dicunt, Non vltra ludam: ſic tu, cum talia aliqua videbuntur, dic, Non iam, ludam, & deſiſte.* Ianuam dixi? lata imo *via* eſt. Statius ad Hemonidem, qui in ore Eteoclis ſe interfecerat:

Epiſt. 26. — 1. *Diſſert. cap.* 24.

Tu tamen egregius fati, mentiſque, nec vnquam
Indignum paſſure ſitum. qui cominus auſus
Vadere contemptu regis quaque ampla veniret
Libertas, monſtrare viam.

Lib. 3.

Vis videre, quam lata? *Quocumque reſpexeris, ibi malorum finis eſt. Vides illum præcipitem locū? illac ad Libertatem deſcenditur. Vides illud mare, illud flumen, illum puteum? Libertas illic in imo ſedet. Vides illam arborem breuem, retorridam, infelicem? pendet inde Libertas. Vides iugulum tuum, guttur tuum, cor tuum? effugia Seruitutis ſunt. Nimis mihi, inquies, operoſos exitus mōſtras,*

Sen. De Ira. 3. *c.* 15.

& multum animi ac roboris exigentes. Quæris igitur, quod ſit ad Libertatem iter? Qua libet in corpore tuo vena. O limitem vere latum, & pæne, quidquid in orbe, complexum! Vnam naſcendi viam Natura dedit, mille moriendi. Igitur vnã aliquam ingredi ſuadeat, ſed conſilio & cauſſa.
Epiſt.70. Nam *Sapiens viuit quantum debet, non quantum poteſt. Videbit vbi victurus ſit, cum quibus, quomodo, quid acturus. Si multa occurrũt moleſta, & tranquillitatẽ turbantia, emittit ſe: nec hoc tantũ in neceſſitate vltima facit, ſed cum primum illi cœperit ſuſpecta eſſe Fortuna. Nihil exiſtimat ſua referre, faciat finem an accipiat.* Laertius magis diſtincte cauſſarum quaſdam aperit, inter Zenonia decreta: Εὐλόγως τέ φασιν ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, καὶ ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων, κἂν ἐν σκληροτέρᾳ γένηται ἀλγηδόνι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις: *Iuſte & cum ratione Sapientẽ educturũ ſe è vita dicunt, vel pro patria & amicis, vel ſi in acerbis doloribus verſetur, itẽque in mẽbrorũ mutilatione, vel morbis ægre curãdis.* Triplicem dat cauſſã vel caſum: pro Patria & amicis, in Animi, itemque Corporis dolore. De prima, conſentiũt hodie: videamus alias, imo &
Epiſt.17. addamus. Nã & in vltima paupertate, mori inuitant. Dicit aliquis, *Neceſſaria deerunt? Primum deeſſe non poterunt, quia Natura minimum petit. Sed ſi neceſſitates vltima inciderint, exſiliet è vita & moleſtus ſibi eſſe deſinet.* Quid hic Epicte-
1.Diſſert. cap.9. tus? fortiter ſuo more atque indole: Ὅταν χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλαίοντες, περὶ τῆς αὔριον, πόθεν φάγητε. ἀνδράποδον, ἂν σχῇς, ἕξεις· ἂν μὴ σχῇς, ἐξελεύσῃ· ἤνοικται ἡ θύρα:

Cum hodie repleti fueritis, ſedetis plorantes & ſoliciti, quid cras comeſturi ſitis. Mancipiũ! ſi habueris, habebis: ſi non habueris, abibis. Aperta eſt ianua. At parentes & amici mei plorabunt. Plorent modo ne tu: ignaui & mali ſint, ne tu. Zenonis hæc ſunt, hominis tetrici & odioſi? ſunt, Epicuri. cuius ipſa hæc gnome prodita *Malum eſt in neceſſitate viuere, ſed in neceſſitate viuere, neceſſitas nulla eſt.* Idem in moleſtiis & dolore. Diogenes olim aſpere ad Speuſippũ, morbidũ. & in geſtatorio ſibi obuium: cum iſte prior dixiſſet, *Salue Diogenes: Tu vero, inquit, non ſalue, qui talis cum ſis, viuere ſuſtines.* Mouit hominẽ, & contra ſectæ ſuæ decretum, paullo poſt mortem ſponte ſumpſit. Aſpere quidem hoc Cynicus, vt dixi: ſed ſenſu, quem & Fabius acute expreſſit. *Nemo, niſi ſua culpa, diu dolet.* Quid ergo? ignauiter ſtatim in morbo, aut dolore, è vita fugiã? negant noſtri: & pro iis Seneca diſtinguit. Audi, ſcrutare: *Morbum morte non fugiam, dũtaxat ſanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus, propter Dolorem. ſic mori, vinci eſt. Hunc tamen ſi ſciero perpetuo mihi patiendum: exibo, nõ propter ipſum, ſed quia impedimẽto mihi futurus eſt ad omne, propter quod viuitur. Imbecillus & ignauus eſt, qui propter Dolorem moritur: ſtultus, qui Doloris cauſſa viuit.* Habes hic capitalem, vt ſic dicã, rationem cauſſamque moriẽdi: ſiquid externũ tale erit, vt aut honeſte aut vtiliter viuere nõ poſſim. Honeſte, negant Catonẽ potuiſſe vtiliter, Atticũ, & tales, qui in extremo ſenio aut morbo. Nam & Senectutẽ inter cauſſas habent. Noſter: *De iſto feremus ſententiam,*

Sen. epiſt. 12.

Præfat. 7. Inſtitut.

Epiſt. 58.

Ibid.

an oporteat faſtidire Senectutis extrema, & finem non operiri, ſed manu facere. Prope eſt à timente, qui fatum ſegnis expectat: ſicut ille vltra modum deditus vino, qui amphoram exſiccat, & facẽ quoque exſorbet. Sed mox ita decidit, & ſententiam pronunciat: *Non relinquam Senectutem, ſi me totum mihi reſeruabit: totum autem, ab illa parte meliore. At ſi cœperit concutere mentem, ſi partes eius conuellere, ſi mihi non vitam reliquerit ſed animam: proſiliam ex ædificio putrido ac ruẽti.* Animum ſenecionis noſtri vides (talis iam erat, cum hæc ſcripſit) ſed, ô Deus, quam vegeti ea parte & valentis! Muſonius, aut quis alius, apud Stobæum iſta ipſa pulchre: *Sicut è domo exigi videmur, cum locator penſione non accepta, fores reuellit, tegulas aufert, puteũ obſtruit: ita & hoc corpuſculo pelli videor, cum Natura, qua locauit, oculos adimit, aures, manus, pedes. Non moror igitur amplius, ſed velut è conuiuio diſcedo, nihil ægreſcens.* Hæc ratio in Senectute valet, aut etiam corpore per morbos iam affecto: & quid opus tergiuerſari, & differre, quod ſtatim eſt futurum? In pœnas, aut riſum viuis:

Serm. 1.

Lucr. 3.

Cur non vt plenus vitæ conuiua recedis,
Æquo animoque capis ſecuram, ſtulte, quietem?

Quod noſtri etiam longius, & ad res lætas, & corpus validum, producant. Cato apud Tulliũ:

3. De Finib.

Sed cum ab his (quæ ſecundum Naturam ſunt) *omnia proficiſcãtur officia: nõ ſine cauſſa dicitur, ad ea referri omnes noſtras cogitationes, in his & exceſſum è vita, & in vita manſionẽ. In quo enim*

Digitized by Google

plura ſunt, quæ ſecundum naturam ſunt, huius officium eſt, in vita manere: in quo autem ſunt plura contraria, aut fore videntur, huius officium eſt, è vita excedere. Ex quo apparet, & Sapientis aliquando eſſe officium, excedere è vita, cum Beatus ſit: & Stulti, manere in vita, cum ſit miſer. Hæc germana ſunt Stoica, ſed obſcurius dicta: an lux aliqua à Stobæo, id eſt Chryſippo, erit? Φασὶ δὲ ποτὲ, καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως κατὰ πολλοὺς τρόπους· τοῖς δὲ φαύλοις μονὴν ἐν τῷ ζῆν, καὶ εἰ μὴ μέλλοιεν ἔσεσθαι σοφοί. οὔτε γὰρ τὴν ἀρετὴν κατέχειν ἐν τῷ ζῆν, οὔτε τὴν κακίαν ἐκβάλλειν· τοῖς δὲ καθήκουσι, καὶ τοῖς παρὰ τὸ καθῆκον, μετρεῖσθαι τήν τε ζωὴν καὶ θάνατον: *Aiunt* (Stoici) *interdum & exitum è vita Probis Sapientibuſque, ex officio multimodis conuenire, & contra, Improbis Stultiſque manſionem, etiamſi numquam cura habituri ſint eſſe* Sapientes. *Neque enim vel Virtutem retinere in vita, vel Malitiam eiicere: ſed ex officio, vel non officio, æſtimandam diiudicandamque eſſe Vitam, vel Mortem.* Lux tenuis, tamen aliqua: & radium etiam à Plutarcho addamus. qui miratur, ſi non hoc contra *Communes Notiones* dictum ἄνθρωπον, ᾧ πάντα τ᾽ ἀγαθὰ πάρεστι, καὶ μηδὲν ἐνδεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν καὶ τὸ μακάριον, τούτῳ καθήκειν, ἐξάγειν ἑαυτόν. ἔτι δὲ, ᾧ μηδὲ ἀγαθόν ἐστι, μηδ᾽ ἔσται, τὰ δεινὰ δὲ πάντα, καὶ τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ πάρεστι, καὶ παρέσται διὰ τέλους, τούτῳ μὴ καθήκειν ἀπολέγεσθαι τὸν βίον, ἂν μή τι διὰ τῶν ἀδιαφόρων αὐτῷ προσγένηται: *Hominem, cui omnia Bo-*

In Eclog.

De Com. Not.

na adſint, quique nullo indigeat ad Felicitatem, huic conuenire vita diſcedere: contra autem, cui nec Boni aliquid eſt, nec erit, grauia autem & Mala adſunt, & ad finem aderunt, huic non conuenire abdicare ſe vita, niſi aliquid indifferentium ei interueniat. Non eſt, ô Plutarche, contra communem ſenſum, niſi illorum, qui hæc inter Bona aut Mala habent. Nobis ſunt *Indifferentia*: & pulchre philoſophus quiſpiam ſuper ipſa hac re diſſerens, cum *Mortem talem* dixiſſet: *Cur ergo non moreris*? iniecit quiſpiam. Atque ille prompte, *Quia indifferẽs eſt*. Omnino, non ſtatim Sapiens ad eam venit, triſtibus, lætiſve rebus: ſed *Officium* in cõſilio habet. Decet me viuere? viuo. Vſus eſt? viuo. Nihil horum? non viuo. Læta me circumſtant? ſed tempeſtatem imminentem video: cur feram vltra

Epiſt. 54. Spei aut Metus moras? *Illum lauda, & imitare*, ait Seneca, *quem non piget mori, cum iuuat viuere.* Neque rem magnam facies. quãdiu eſt iſtud viuere? hodie, cras, poſt menſem, annum eiicieris, vnde non lubet exire. Ad ſummam, Vita eſt quaſi tunicula. vt illam ſi me ſtringit & moleſta eſt, abiicio, aut ſi etiam indecora eſt, exuo: tale in hac animi veſte. Neque ſoli Stoici iſta: Plato, qui aduerſarius validus cenſetur, vbi iudicio maxime diſſerit, iſtuc fere abit, Inter leges op-

Lib. 9. De Legib. timæ illius reip. eſt hæc: *Quid ſi autem aliquis*, inquit, *maxime propinquum & familiarem interfecerit? id eſt, ſeipſum. Hunc talem damnamus, & probris afficimus, quæ ſequuntur: ſi tamen fecerit,* μήτε πόλεως ταξάσης δίκην, μήτε περιωδύνῳ ϗ ἀφύκτῳ προσπεσούσῃ τύχῃ ἀνα-

γκασθεὶς μηδὲ αἰσχύνης τινὸς ἀπόρου καὶ ἀβίου μεταλαχών: *neque ciuitatis decreto iuſſus, neque intollerabili aliquo & ineuitabili Fortunæ caſu adactus, neque ignominia pauperis & non ſuſtentandæ vitæ adauctus.* Vides exceptiones poni, quas fere noſtri: etſi magis (fatendum eſt) reſtrictas? Nam excipit *Damnationem publicam* qualis in Socrate, & Seneca fuit: excipit *Graues caſus*: excipit extremam *Paupertatem & Ignominiam*: ad quæ capita, reliqua fere trahas. Culpat dumtaxat eum, ὃς ἀργίᾳ τε καὶ ἀνανδρίας δειλίᾳ ἑαυτῷ δίκην ἄδικον ἐπιθῇ: *qui ignauia, & timidi animi imbecillitate, iniuſtam ſententiam in ſe tulerit, exſecutuſque ſit.* Et nos hercle damnamus. Sed quam multi alij ad* αὐτοχειρίαν iſtam monitis vel factis ducunt? Aiax apud Sophoclem: *ſui interfectionem.

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου, In Aiace Flagellif.
Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσεται:
Nam turpe vitam diutinam viro peti,
Malis cum qua liberatura haud ſiet.

Et poſt pauca eius ſententiæ,

Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ δὲ καὶ τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή.
Sed aut honeſte viuere, aut ſtatim mori
Generoſum oportet.

Quid Plinius? ille vero *Terram matrem etiam venena, noſtri, miſertam, inſtituiſſe*, credi vult, vt ſcilicet, *facillimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine extingueremur, nullo labore, ſentiẽtibus ſimiles.* Et hercle iã olim viri primarij, atque ipſi Reges, venena ad manum habere ſoliti, ad Lib. 2. c. 63.

hunc ſubitum aliquem vſum. Liuius: *Regio more, ad incerta Fortunæ, venenum ſub cuſtode prōptum.* Ecce & miniſtrum ê fidis, huic cuſtodiæ. Neque neſcio infinitos vſurpaſſe: quid tamen? Abſtinentia ſiue Inedia mitior meliorque videri poſſit: ſiquid fas in mala re bonum dici. Illa lente, & ſine vellicatione aut pugna, quam venena adferūt, & ſeptimo fere die tollit. Plinius: *Homini non vtique* (id eſt, non certo & ſemper, etſi plurimum) *ſeptimo die letalis Inedia: duraſſe & vltra vndecimum pleroſque, certum eſt.* A robore & conſtitutione interna hoc pendet. Sicut in Azano Baſſa Turcico, qui noſtra memoria Algerio in Africa præfuit. is ſupra modum bene habitus & pinguis, de medicorum ſententia abſtinere cœpit: eoque paullatim produxit, vt ſeptem totos dies inediam ferret, ſine noxa: imo macreſceret, id eſt reualeſceret in multos deinde annos. Exempla autem, qui ſe ſubduxerint ê vita, ſi vel magnorum tantum virorum adferam: quis finis ſit? aut quid factius faciam? rationibus enim in hac re, aut irrefragabili certe auctoritate pugnandum ſit: vt eſt diuina: & hæc damnat. Omitto igitur, duobus contētus, quæ ſunt culminum ipſorum Porticus noſtræ. Zeno iam nonaginta octo annos natus, cetera valens atque integer, cum è ſchola veniens pedem offendiſſet lapſuſque eſſet: manu terram pulſans, Euripideum illud occinuit, Ἔρχομαι, τί μ' ἀΰεις, *Venio: quid appellas me?* & domum regreſſus ſponte vitam poſuit. Cleanthes, vlcere in ore nato, cum ſuaſu medicorum abſtinuiſſet ſe cibo biduū, meliuſque iam factum eſſet: iiſdem

Lib. 7. c. vlt.

dem

dem ad cibum reuocantibus, abnuit: *nec, maiore via parte confecta, ſe rediturum.* Ita inedia obiit. Hæc pro Stoicorum ſenſu dicta ſunto: plene & libere. ſed pro illorum.

DISSERT. XXIII.

Decretum hoc reiectum, & oſtenſum non licere, nõ debere, mixtis rationibus teſtibuſque.

AVD. Heus tu, an non aliquid inclinas? LIPS. Abſit: reſpuo. Quod accuratius dixerim, candide & magno à me animo factum. Cauſſæ præuaricari numquid debui? & pleraque omnia igitur attuli, nec dicta iis ſubduxi: quia vincere conſtitui, non circunſcribere. Ecce enim omnes iſtos alioſque colores vna Veritatis ſpongia iam ibo deterſum. Audi, & intende. Aio pleriſque omnibus priſcæ & veræ Sapientiæ, ſententiam hanc damnatam. Homero in primis: apud quem hoc votum exprimitur,

Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ *Odyſſ. λ.*
Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
Ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν:

Eligam ego, vel in agris viuens inſeruire
Pauperem apud dominum, cui nec ſit copia Victus,
Quam functus functis dare iura, atque imperitare.

Item magno Pythagoræ. qui *vetat* (ait Cicero) *De Seneſt.* *iniuſſu Imperatoris, id eſt Dei, de præſidio & ſta-*

tione vitæ diſcedere. Quid Platoni & aſſeclis cõmunis hæc aſſertio, *Piis omnibus retinendum eſſe animum in cuſtodia Corporis, nec iniuſſu eius, à quo ille eſt datus, ex hominum vita migrandum eſſe, ne munus humanum, adſignatum à Deo, defugiſſe videamur.* Et Apuleius inter illius dogmata: *Sapiens corpus nõ relinquet inuito Deo. Nam et ſi in eius manu eſt mortis facultas, & quamuis ſciat ſe terrenis relictis conſecuturum eſſe meliora, niſi perpetiendum iſtud lex diuina decreuerit, accerſire tamen eum mortem non debere.* Sicut enim quos magiſtratus in carcerem aut cuſtodiã dedit, niſi eius venia non exeunt: ſi faciunt, pœnam ſibi adaugent: ita ſiquis velut furtiua diſceſſione è vita abit, non vitari miſeriam, ſed cumulari. Talis enim anima metu, dolore, odio feciſſe id videtur: quas paſſiones ſecum aufert, & his velut ſordibus infecta, non venit ad liberos puroſque illos locos. Virgilius Platoniſſans:

Cic. in Somni Scip.

De Philoſ.

Proxima deinde tenent mæſti loca, qui ſibi letum
Inſontes peperere manu, lucemque peroſi
Proiecere animas. quam vellẽt æthere in alto
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores?

Vna dũtaxat mors licita, atq; adeo laudata, illa, cũ Anima corporeas illecebras, adhuc in corpore conſtituta, contemnit, & ſoluta illis vinculis cælo & ſideribus meditatione infertur: de qua ſentimus, cum dicimus, *Philoſophiam mortis ſtudium eſſe.* Talia, & plura Platonici: iam Ariſtoteles, palam hanc ſpontaneam mortem damnat: atque id ratione. Ait enim tantum abeſſe,

Digitized by Google

vt viri fortis aut magnanimi talis exitio ſit, vt contra timidi & ignaui. Verba eius: τὸ δὲ ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ, τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα· καὶ οὐχ ὅτι καλὸν, ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν: *Mori ob inopiã, aut amorem, aut aliud moleſtum, non eſt fortis viri, ſed timidi. Mollities enim, fugere difficilia & aſpera. neque mortem, vt bonum ſuſtinet; ſed malum fugiens.* Euripides Herculem loqui conſimiliter facit, 3. Ethic. ad Nicom. c. 7. & ad Eude. lib. 3.

Ἐσκεψάμην δὲ, καίπερ ἐν κακοῖσιν ὤν,
Μὴ δειλίαν ὄφλω τιν', ἐκλιπὼν φάος.
Ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιτ' ὑποστῆναι βέλος:
Conſideraui ego, malis etſi obrutus,
Ne quis timorem, vita abire, cenſeat:
Nam qui malis ſubſiſtere haudquaquã eſt potis,
Nec ille contra tela ſubſiſtat viri.

Et apud Curtium pulchre: *Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quam odiſſe vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem ſui, cõpelluntur ignaui: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque vltimum omnium mors eſt, ad quam non pigre ire ſatis eſt.* Eſt ergo Ignauiæ: quid, quod Sæuitiæ etiã eſt? Immergis in te ferrum, aut venenum: & id quod alteri factum horreas, in te prompte vſurpas. Varro, ad hos tales: Lib. 5.

Quamnam te dicam eſſe feram,
Qui manu corporis feruidos
Aperis lacus ſanguinis,
Atque vita te leuas
Ferreo enſe?

Digitized by Google

Adde iniuſtitiam. Quæ enim lex diuina aut humana permittit innocentem tollere? quæ indēnatum tollere? Si tu alium: culpæ & pœnæ, vel te iudice eſſet: qui magis te poteris? Egregie Au-
1. De Ciu. cap. 19. guſtinus: *Hoc fecit illa, illa ſic prædicata Lucretia: innocentem, caſtam vim perpeſſam Lucretiam Lucretia inſuper interemit. Proferte ſententiam leges, iudiceſque Romani.* Denique dicā & Stultitiæ eſſe. Quis enim neſcit, impetu hoc ſæpius & furore quodā, & feruida impatientia, quā cōſilio aut deliberato fieri? Quinctilianus atteſta-
Declam. 344. bitur: *Non fiunt iſta, niſi ſubito: nec quiſquā (præſertim nulla graui præcedente cauſſa) ſpiritum ratione depoſuit.* poſtremo, an non contra Naturā eſt: nec ipſe Zeno diffitebitur, Mortem eſſe inter ea quæ illa reiicit & aduerſatur. Eſt inquam ita *Indifferens*, vt tamen inter *Apoproegmena* ſiue *Reiectanea* ſit. Ne ſit mala, tamen habet
Se. epiſt. 82. mali ſpeciem: & *ſui cuique amor eſt, & conſeruādi ſe permanēdiq; inſita voluntas, atque aſpernatio diſſolutionis*: cur igitur, quod aſpernandum erat ſumis? Cur tantum momenti in aliis illis *Indifferentibus* ponis, vt ad hoc tam triſte decurras?
De Ciuit. 19. cap. 4. Auguſtinus belle vobis hic inſultat: *Quæ Mala, Stoici*, inquit, *miror qua fronte Mala nō eſſe cōtendāt, quibus fatentur, ſi tanta fuerint, vt Sapiēs ea vel non poſſit, vel non debeat ſuſtinere, cogi eum mortē ſibi inferre, atque ex hac vita emigrare.* Miſera Beatitudo, quæ deſinere & exſtingui ob Indifferens aliquod debeat. Itaque ipſi Stoici, modeſtiores ſæpe & ſapientiores voces ſpargunt, à Vero adacti. Epictetus alibi feruidorū iſtorū vota aut tædia commemorat: *Epictete, nos corpuſ-*

Digitized by Google

*culi huius vinculis adſtringi diutius non poſſumus:
cibum potúque dando, dormiẽdo, laſſi ſumus. Nõ-
ne Mors mala non eſt: nõne cognati deorũ ſumus,
atque inde venimus? Sine tandẽ liberari cõpedibus
iſtis, atque illuc redire. Hic latrones, fures iudicia
ſunt, & quos tyrannos vocant: qui poteſtatẽ ſibi in
nos ſumunt ob hoc corpuſculũ, & quæ adhærent. Si-
ne oſtẽdamus eis, quam nihil in nos habeant iuris.
Libet, libet abire.* Hæc iſti, quid autem ipſe? *Mi-
hi vero dicendum eſt*, inquit: Ἄνθρωποι ἐκδέξα-
σθε τὸν θεὸν ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑ-
μᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας· τότ' ἀπολύεσθε πρὸς
αὐτόν. Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦν-
τες ταύτην τὴν χώραν εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔτα-
ξεν. ὀλίγος ἄρα χρόνος οὗτος ὁ τῆς οἰκήσεως, καὶ
ῥᾴδιος τοῖς οὕτω διακειμένοις: *Homines ſuſtine-
te, Deum expectate, donec ille ſignum dederit, &
ſoluerit vos hoc miniſterio: tunc ad eũ redite. Nũc
autem in præſenti tolerate æquo animo, & incolite
regionẽ iſtã, in qua vos collocauit. Enimuero exi-
guum tempus huius incolatus, & facile nec graue
iis, qui ſic ſunt affecti.* O vere hic Epictetum! id
eſt diuinum. Sed & Seneca noſter ſæpe tempe-
rat: *Vides quoſdam*, inquit, *optantes mortem &* *Epiſt.*
*quidẽ magis quã rogari ſolet vita. Neſcio vtros
exiſtimẽ maiorẽ nobis animum dare: qui depoſcũt
mortem, an qui hilares eam quietique opperiũtur.
quoniã illud ex rabie interdũ ac repẽtina indigna-
tione fit, hæc ex iudicio certo tranquillitas eſt.* Ali-
bi talia notes: ſed etiam alia: neque in vna par-
te cõſtiterunt. Sed quid luſoria hęc tela ſpargo?
decretoriis opus eſt. Deus, Deus inquam vetat
iniuſſu ſuo abire: quid diſputam?, aut nugamur?

Digitized by Google

Vox eius Sacris noſtris prodita, *Non occides*: quē? non te, non aliū: & ſcito illum vitæ dominum tantū, qui dedit. Itaque patientiæ exempla infinita apud nos ſunt: & vita in moleſtiis tranſacta, & tormenta tolerata, & mors ipſa ob pietatē obita, ſed obita non ſumpta. Atqui exempla etiam alia, dicet quiſpiam. Sampſon ille, per quem mira Deus operatus, non ſe ruina domus, cum aliis oppreſſit? Razias Iudæus, gladio percuſſit, ne in hoſtium poteſtatem veniret, & mox de muro deiecit, denique & inteſtina manibus ſuis ſparſit? quod Sacra ita narrant, vt ſpeciem probantium habere videantur. Reſpondeo, de Sampſone, nihil ſine Deo, imo iuſſione eius factum. Inſtinctus hic fuit: & *ſpiritus latenter hoc iuſſerat* (Auguſtini verba) *qui per illum miracula faciebat*. Simile idem ille Doctor in virginibus cenſet, quæ mortem ſumſiſſe, ne violarentur, legūtur. Vt in Sophronia, quæ Maxentij libidinem repulit, gladium in ſe admiſit: vt in Pelagia, quæ flumine vltro mergi, quā à milite pollui, elegit. Monitum aut iuſſio Dei hic quoque præſumenda: & *quis obedientiam in crimen vocet? quis obſequium pietatis accuſet*? De Razia, haud æque promptum definire eſt. Factū eius probum? ambigitur. neque Sacra dicunt, niſi *Nobiliter* & *Viriliter* feciſſe: *Bene* aut *Laudabiliter* non dicunt. Et fatendum eſt, Iudæos poſteriores à moribus gentiū paullatim aliquid ſumpſiſſe. à quibus certe fuit, quod tam crebræ illæ ſui cædes leguntur in excidio Iudææ atque vrbis, quod Ioſephus deſcripſit. Enimuero cum Auguſtino tuto definimus: *his exceptis, quos vel*

2. Mach. cap. 14.

1. De Ciuit. c. 21. & 26.

Ibid.

Digitized by Google

Lex iuſta, vel ipſe fons Iuſtitiæ Deus iubet occidi, quiſquis hominē vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, Homicidij crimine innecti. Et nulla tamē inquies, exceptio eſt? Quid igitur ſi magiſtratꝰ aut Princeps mortē mihi indicat, non poſſim aut debeā exſequi? Fuere enim, & ſunt tempora aut regiones, quibus id fiat. Sub Tiberio, Nerone Domitiano, cōmune mittere Tribunum aut Centurionem, & *extremam neceſſitatem denunciare.* Si quis pareret, & mortem occuparet, manebant teſtamēta, iuſta funeris, *pretium* (ait Tacitus) *feſtinandi.* Sin autē, ecce carcer, carnifex, laqueus, Gemoniæ, fiſcus. Apud Iapanes etiam hodie vſitari aiunt, vt Rex offenſus nobilium alicui mandet, *Abi, ventrem tibi ſcinde*: & ille pareat, faciatque. In his igitur talibus, ecquid dicendum? Primum, quid Stoici, videamus: nam & illi hic aliquid decernunt. Seneca: *Epiſt. 70.* *Aliquando, etiamſi certa mors inſtabit, & deſtinatum ſibi ſuppliciū ſciet, non cōmodabit* Sa*piens pœnæ ſuæ manū. Stultitia eſt, timore mortis mori. Veniet, qui occidat: exſpecta, quid occupas alienum negotiū?* Proprior neganti hic videtur: ſed ſtatim, cum diſtinctione tamen aliqua, etiā admittit. *Non poſſis,* inquit, *de re in vniuerſum pronunciare. Multa enim ſunt, quæ in vtramque partem poſſunt trahere. Si altera mors cū tormēto altera ſimplex & facilis: quidni huic iniiciēda ſit manus? Quēadmodū nauim eligā nauigaturus, domū habitaturus, ita mortē vtique, qua ſum è vita exiturꝰ, meliorē.* Definit ecce, eligi poſſe & debere viā eiꝰ mitiorē: & ipſe à Nerone mori iuſſꝰ, fecit. Quid autē noſtri hic Theologi firmiter ne

ſcio, & audio in Scholis diſſentire. Si tamen vere dicimus Legem & Magiſtratum poſſe occidere: cur non etiam tali & tali modo, vel manu? Cum mihi iubent, cur non paream? Iubeant, dico, nam aliud fortaſſe, ſi tantum permittant. Enimuero & hoc euenit, ac quæri poteſt. Ecce Maſſiliæ olim, *cicuta venenum publice cuſtodiebatur, quod daretur ei, qui cauſſas Sexcentis (id enim Senatus eius nomen erat) exhibuiſſet, propter quas mors eſſet illi expetenda.* Illi audiebant, cognoſcebant, definiebant. Idem in Græcia alibi, & inſula Ceo. Quid igitur? an illis approbantibus, qui ius vitæ neciſque in me habent, licebit? Non opinor. nec enim ipſi adigunt, ſed euntem te vltro non ſiſtunt. Decreto tuo comites, non auctores ſe præbent. Sed omitto, & ſatis habeo vniuerſe docuiſſe, Mortem arbitrij noſtri non eſſe: nec Stoicis me hac parte, ſuffragium dare. Eamus porro.

Valer. 2. cap. 6.

DISSERT. XXIIII.

Concluſio, & ad Exercitium adhortatio: cui tria adiumenta vel inſtrumenta data, Exempla, Conuerſatio, Examen.

QVo autem? nam ad metam venimus, nec ſuper Decretis plura mihi video dicendũ. Hortandus tantum es, in animum dicta admittere, ad vſum & opus exſerere, id eſt facere

fructum Avd. Admittere hæc tuo quoque iudicio, alta ſępe nimis & grandia? Lips. Admittere. ſed cum hac prænotione, talia interdum eſſe bono tamen & vtili quodam fine. Exemplaria quædam iſta perfectæ Virtutis ſunt: adnitere, citra conſiſtes. Cicero hoc, ad Catonē: *Pro Mur.* *Mihi videntur præceptores veſtri & Virtutis magiſtri, fines officiorum paulo longius protuliſſe: vt cum ad vltimum animo contendiſſemus, ibi tamen, vbi oporteret, * conſiſteremus.* Contendamus mi Auditor, atque etiam conſiſtamus: nūquam facturi, niſi Scientiæ Vſum & *Exercitiū* adhibemus. Sicut *parum eſt audiſſe* (ait Epictetus) *probas Drachmas accipiendas, falſas reiiciēdas eſſe*: ſed *opus eſt* δυνάμει δοκιμαστικῇ καὶ διακριτικῇ· *facultate probandi & diſcernendi*: ita haud in magno de Bonis Maliſque audiſſe, tractanda ſunt & pernoſcenda Vſu, tum hæc fugienda, illa amplectenda. Quid iuuat iſta omnis diſſertio, & indagatio, ſi ea tantum? Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτος ἐμοὶ σοφός· οὐδ' ὅστις γλῶσσαν εὔστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἄστατον καὶ ἀπαίδευτον ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ οἷς ἐνεργεῖ παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου προστίθησιν: *Non enim qui ſermone ſapit, is mihi ſapit* (ait vir ſanctus) *nec qui linguam diſertam & volubilem habet, mentem autem inconſtantem & indoctam ſed magis, qui pauca de virtute diſſerit, multa autem factis oſtendit, & fidem verbis ſuis ipſa vita conciliat.* Sed & cum Seneca Monemus: *Pars virtutis Diſciplina conſtat, pars exercitatione. Et diſcas oportet, & quod didiciſti agendo*

* *Ita lege ſine negatione: quæ male in quibuſdam libris.*

1. *Diſ. ca.* 7.

Gregorij Theologi.

Epiſt 94.

confirmes. Diogenes Cynicus dictitabat: Οὐδὲ γε μὴν τὸ παράπαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι· δυνατὴν δὲ ταύτην πᾶν ἐκνικῆσαι: *Nihil omnino in vita, ſine exercitatione recte perfici. hanc autem poſſe omnia euincere.* Vera ſunt: nec militem, nec athletam, nec in vlla re artificem, ſolis præceptis, ſine iſta præſtes: non item in ſapientia, quæ ars eſt vitæ.
2. Strom. *Zeno* Stoicus (apud Clemẽtem) *dictitabat, malle ſe vnũ videre Indũ, qui ſponte flãmis abſumatur, quã omnes de Patiẽtia audire & diſcere probationes.* quod ſi aliena facta ſic mouẽt & iuuãt, quid tua? Tria autẽ ad Exercitiũ vtiliter inſtituendũ cõducent, Exẽpla, conuerſatio, examẽ: exempla & à veteribus licet ſumere, quos iure miramur: atque etiam è notis aut nouis non deerũt, quos in tali aut tali re imitere. *Opus eſt iis, ad quos*
Sen. Ep. II. *mores noſtri ſeipſi exigant: niſi ad regulam, praua non corriges.* Sed *Conuerſatio* iuuabit maxi-
Epiſt. 94. me: de qua Seneca: *Nulla res magis animis honeſta induit, dubioſque & in prauum inclinantes reuocat ad rectum, quam bonorum virorum conuerſatio. Paullatim enim deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, aſpici frequenter. Occurſus mehercule ipſe Sapientium iuuat: & eſt aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficias.* Quid? imo iuuabit ille ipſe vel cogitatus. Nam & Senecæ hoc monitum
Epiſt. II. admitte: *Aliquis vir bonus eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, vt ſic tanquam illo ſpectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente*
Ibid. *faciamus.* Sicut Pædagogum pueris damus, qui ducat & coërceat: ſic tener adhuc *animus ali-*

Digitized by Google

quem habeat, quem vereatur, cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. Neque aliud ſignum certius progreſſionis in Virtute & profectus quam Bonos ſic amare & admirari. *Qui ſic aliquem vereri poteſt, cito erit verendus.* Ac tertium auxilium, *Examen* eſt: ſuper omnia efficax, meo animo, & ſalubre. Dupliciter adhiberi poteſt, *Ab aliis*, & *A ſeſe*. Ab aliis, vt ſicui doctores ac magiſtri ſunt, aut ſi quo in cœtu talis diſciplina. Vti olim apud Indos ſapientes, quos Gymnoſophiſtas dicebant. de quibus Apuleius: *Igitur vbi menſa poſita, priuſquam edulia apponuntur, omnes adoleſcentes ex diuerſis locis & officiis ad dapem conueniunt. Magiſtri perrogant, quod factum à lucis ortu, ad illud diei, bonum fecerint? Hic alius ſe commemorat inter duos arbitrum dilectum, ſanata ſimultate, amicos ex infenſis reddidiſſe. in de alius ſeſe parẽtibus quippiã imperãtib' obediſſe alius, aliquid meditatione ſua repperiſſe, vel alterius demonſtratione didiciſſe. Qui nihil habet afferre cur prandeat, impranſus ad opus foras extruditur.* O pulchrum inſtitutum & nũquid vel apud Chriſtianos, melius poſſit? Sed vbi hoc non eſt, ad Pythagoreum illud tranſeundum: & *quid quoque die dixeris, audiueris, egeris, veſpere commemorandum.* Hoc eſt, *Apud te* quod dixi Examen inſtituere, & ipſum tibi velut cẽſorem aut iudicem ferre.

Ibid.

1. Florid.

Cic de Sen.

Laert. in Pythag.

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Quid prætergreſſus? quid geſtum in tempore? quid non?

Sen. de Ira 3. c. 37. Faciebat hoc P. Sextius, laudatus nobis antea vir *vt conſummato die, cum ſe ad nocturnã quietem recepiſſet, interrogaret animum ſuum, Quod hodie malum tuum ſanaſti? cui vitio obſtitiſti? qua parte melior es?* Et noſter ille Seneca, in aula, in coniugio, in ſtudio ſemper aut negotio, quod miremur, vſurpauit. *Vtor*, inquit, *hac poteſtate, & cottidie apud me cauſſam dico. Cum ſublatum eſt lumen, & conticuit vxor moris mei iam conſcia, totum diem mecum ſcrutor facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo. quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cum poſſim dicere, Vide ne iſtud amplius facias: nunc tibi ignoſco.* O vel hoc argumento virũ bonũ, virũ magnũ! & qui non ſcripſit ſenſitq; ſolũ talia, ſed fecit! Nos quoq; tu meus: & Examen hoc ſtimulum & protelum Virtutis, cottidie adhibeamus. Ib. *Quid enim pulchrius hac conſuetudine, excutiendi totum diem? qualis ille ſomnus, poſt recognitionem ſui, ſequitur? quam tranquillus, altus, ac liber? cum aut laudatus eſt animus, aut admonitus, & ſpeculator ſui cenſorque ſecretus iudicat de moribus ſuis!* Et in his monitis te dimitto: Sapientiam, & doctores eius ama, & me, qui conatus eſſe.

Digitized by Google

APPROBATIO.

TRes iſti ad Stoicam philoſophiam Manuductionis libri, quatenus A. Senecæ facem præferunt, vtiliter imprimentur. In cuius tamen Senecæ & ſimiliter philoſophantium lectione eſt ita verſandum, vt inconcuſſa interim fide teneantur, quæ de Beatitudine ſcripta reliquit B. Aug. lib. 19. de Ciuit. Dei cc. 4. & 25.
6. Mar. 1603.

Guiliel. Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus ac Archiducalis librorum Cenſor.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX DISSERTATIONVM MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM.

LIBRI PRIMI

DISSERTATIO PRIMA.

ADhortatio ad Philoſophiam omni ætati aptam & vtilem: & liberales ſcientias non tanti videri. 5.a

DISS. II.

Conducere tamen hactenus Liberales, ſi præparãt non autem inſiſtendum, & inhærendũ iis eſſe. 6.b

DISS. III.

Philoſophiam non damnari, nec alienam, imo vtilem Chriſtianis eſſe. Tricas tamen & cauillos vitandos, & cum modo habendam. 8.a

DISS. IIII.

A quibus petenda Philoſophia? Ariſtoteles & Plato laudati: nec tamẽ his ſolis adhærendũ. 11.a

DISS. V.

Electione vtendum. et hoc fine Sectæ præcipuæ oſtenſa: & primum Barbarica. 13.b

DISS. VI.

De ſecta Italica: eius auctore Pythagora: item bonitate, ſed non diuturnitate. Aliquid de Nigidio, Sextio, & Seneca in hanc inclinatis. 17.a

DISS. VII.

Tres Græcanicæ Philoſophiæ partes, an ſectæ: ac Primo de Poetica. 21.b

DISS. VIII.

De Ionica Philoſophia, & Thalete auctore: de ſucceſſione eius atque examinati Sidonii quidam verſus: de Socrate, & ab eo ſectis, eæque in Tabula propoſitæ. 22.b

DISS. IX.

Secta Eleatica, & variatio in auctore. Confundi cum aliis à quibuſdam. Succeſſio in tabella. 25.b

DISS. X.

Stoici obiter laudati, eorum ſucceſſio: & de auctore ipſo Zenone. 27.a

DISS. XI.

Diſcipuli eius, & præcipui deinde doctores: deſcripti vel laudati ab aliquot notis. 28.b

DISS. XII.

Alij aliquot clari Stoici, & præſertim qui in Senecæ ſcriptis. 36.a

DISS. XIII.

Cynicos originem Stoicis dediſſe, & dogmata fere conuenire. Illi ex profeſſo laudati. 39.b

DISS. XIIII.

Contra Stoicos, & quæ iis obiici ſolita. 39.b

DISS. XV.

Pro Stoicis: atque ordine illa reiecta. 40.b

DISS. XVI.

Iidē laudati: & quid in partibus Philoſophiæ præſtiterint: deque iis vel aduerſariorū elogia. 44.a

DISS. XVII.

Exempla magnorum virorum, qui in hac hæreſi, etiam Chriſtianorum. 45.b

DISS. XVIII.

Seorſim Seneca laudatus. Scripta eius maxime, et purgata etiam obiter à calumniis Vita. 47.b

Digitized by Google

DISS. XIX.
Epictetus item laudatus, verbis parcius, largiter iudicio & admiratione. 52.a

LIBRI SECVNDI

DISSERT. I.
Sine Philoſophia homines Pueros Rudeſque eſſe: per eam Viros, Studioſos, Eruditos. 53.b
DISS. II.
Philoſophiæ aliquot definitiones Stoicæ, vna etiã Platonis: atque eæ breuiter explicatæ. 55.a
DISS. III.
Diuiſio Philpſophiæ cõmuniſſima, in Dogmaticã, Academicam, Scepticam. Quid ſingulæ? & Academia diuiſa. 56.b
DISS. IV.
Quem vſum Academia aut Scepſis habeat: quem & abuſum: ac Senecæ quædam illuſtrata. 59.a
DISS. V.
Alia Philoſophiæ diuiſio, in Contemplatiuam & Actiuam: iterumque ſingulæ iſtæ diuiſæ. 62.b
DISS. VI
Logicam omitti à quibuſdam. De dignitate ſingularũ: & Ethicã vſu fructuq; certe eminere, 64.a
DISS. VII.
Diſcrimen Sapientiæ à Philoſophia: & illius definitio, eaque obiter illuſtrata. 65.b
DISS. VIII.
Verus Stoicorum Sapiens, in ſummo ab iis deſcriptus ideoque irrepertus nec id tamen ſine cauſſa, aut fructu. 67.a

Digitized by Google

DISS. IX.

Alter ab illo Sapiens, qualem Natura & annum dant. is Proficiẽs dicitur, eiuſq; diſcrimina. 69.*a*

DISS. X.

Doceri Sapientiam, & diſci: neque à Deo & natura tantum eſſe. Omnibus etiam offerri. 70.*a*

DISS. XI.

De Notionibus, quæ ad Doctrinã faciunt. Quid & quotuplices eæ accurate dictum. 72.*b*

DISS. XII.

Doctrinam duplicem eſſe, Dogmaticam & Pareneticam: vtraque laudata. 75.*b*

DISS. XIII.

De Fine, ſiue Ultimo bonorũ: & quis ille ſit? 77.*b*

DISS. XIV.

Eum eſſe Secundum Naturam viuere: & varia ſuper hoc interpretatio. 79.*a*

DISS. XV.

Prima Zenonis ſententia explicata, de Conuenientia vitæ. 81.*b*

DISS. XVI.

Altera Cleanthis ſententia itẽ explicata, de Conuenientia cum Natura Communi. 83.*a*

DISS. XVII.

Tertia ſententia Chryſippi, de Natura propria, id eſt Ratione. 85.*b*

DISS. XVIII.

Quarta ſententia, de vita ex Virtute: quæ prioribus conſonat: atque omnes cum Veritate. 87.*a*

DISS. XIX.

Has ſententias ad Dei ſequelam ire, & ducere, atque illum eſſe primarium Finem. 89.*a*

Google

DISS. XX.
Solam igitur Virtutem ſufficere ad Beatitatem: nec Externa aut Fortuita requiri. 91.b
DISS. XXI.
Aliquid in hac re contra Academicos: & non venire in Boni nomen Externa. 94.b
DISS. XXII.
Quæ igitur Bona? atque ea ſubtiliter, & Στωϊκῶς diuiſa. 96.a
DISS. XXIII.
Quæ Adiaphora, ſiue Neutra? quæ in iis producta, & Reiecta? aliaque tenuiter inquiſita. 99.b
DISS. XXIV.
Nos eſſe has Logomachias aut Periergias: & ad rem voces iſtas facere, idque obiter oſtēſum. 104.a

LIBRI TERTII

DISSER. I.

Ingreſſio ad Sermonem Aliquid contra Spem & Metū: ad Decreta deinde trāſitus factus. 105.b
DISS. II.
Diſtinctio Decretorum. Contra Paradoxa aliquid & pro iis, 107.b
DISS. III.
I. *Paradoxum poſitum, & explicatum, Sapientes omnes pares eſſe.* 109.b
DISS. IIII.
II. *Paradoxum. Virtutes pares, itemque indiuiduas eſſe.* 113.a
DISS. V.
III. *Parad. Sapientem ſibi parem, & in Gaudio*

ſemper eſſe. 115.*b*

DISS. VI.

IIII. *Parad. Sapientem vel in Tormentis Beatum eſſe.* 118.*a*

DISS. VII.

V. *Parad. Sapientem Apathem & Imperturbabilem eſſe. Pluſcula hic de Affectibus.* 120.*a*

DISS. VIII.

VI. *Parad. Sapientem non opinari: itemque non ignorare: non fallere, non mentiri.* 127.*b*

DISS. IX.

VII. *Parad. Sapienti nihil præter opinionem euenire.* 128.*a*

DISS. X.

VIII. P*arad. Sapientem ſibi ſufficere, ſiue, Se ſolo contentum eſſe.* 129.*b*

DISS. XI.

IX. *Parad. Omnia Sapientis: & ſolum diuitem cenſendum.* 130.*b*

DISS. XII.

X. P*arad. Solum* S*apientem liberum, ceteros omnes ſeruos cenſeri.* 134.*a*

DISS. XIII.

XI. P*arad. Solum* S*apientem Regem eſſe.* 135.*b*

DISS. XIV.

XII. *Sapientem Deo parem: Paradoxum, atque etiam paralogum.* 138.*a*

DISS. XV.

XIII. *Parad. Sapiētem omnia recte facere, etiam digitum exſerendo. Sine peccatis eſſe.* 140.*a*

DISS. XVI.

XIV. *Parad. Sapientes ſoli inter ſe amici: ſoli amare gnari.* 141.*b*

DISS. XVII.

Pluſcula ſimul Paradoxa. Solum Pulchrũ, Nobilem, Ciuem, Magiſtratum, Vatem, Rhetorem, & plura eſſe. 144.a

DISS. XVIII.

Paradoxa item mixta: Non Iniuria affici, non Inſania, non Ebrietate. 146.a

DISS. XIX.

Duo alia Paradoxa, atque item Paraloga nobis Non ignoſcere, Non miſereri. 148.a

DISS. XX.

Paradoxum ſingulare, Omnes ſtultos inſanire: &, Omnia vitia in omnibus. 150.a.

DISS. XXI.

Item ſingulare Paradoxum, Peccata æqualia eſſe. 152.b

DISS. XXII.

Sapientem ſumere aliquando mortem poſſe, decere, debere: ex Stoico quidem decreto. 154.b

DISS. XXIII.

Decretum hoc reiectum, & oſtenſum non licere, nõ debere, mixtis rationibus teſtibuſque. 159.a

DISS. XXIV.

Concluſio, & ad Exercitium adhortatio: cui tria adiumenta vel inſtrumenta data: Exẽpla, Conuerſatio, Examen. 162.b

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google